

ISSN 2786-5312 (Print)  
ISSN 2786-5320 (Online)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

# **ВІСНИК**

**Харківського національного університету  
імені В. Н. Каразіна**

**Серія “Іноземна філологія.  
Методика викладання іноземних мов”**

Випуск 103

Видається з 1966 року

Харків  
2026

УДК: 8+37.016:81'243](082.1)

Засновник: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Рік заснування: 1966

Періодичність: двічі на рік

Статті цього Вісника висвітлюють актуальні проблеми іноземної філології у галузях мовознавства, перекладознавства та лінгводидактики. На матеріалі англійської, української, китайської, італійської, німецької та французької мов розглядаються важливі для сучасної української науки питання когнітивістики, дискурсології, семантики і прагматики різних дискурсів, перекладу та міжкультурної комунікації, а також методики викладання іноземних мов та навчання перекладу.

Для філологів, викладачів, аспірантів та студентів.

Вісник є фаховим виданням категорії «Б» у галузях «Філологічні науки» (спеціальність – 035) та «Педагогічні науки» (спеціальності – 011, 014, 015) – наказ МОН України № 409 від 17.03.2020

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради  
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна  
(протокол № 9 від 25 травня 2026 року)*

**Головний редактор**

Ребрій О. В., докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна)

**РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ**

Бер Б., докт. філол. наук (Університет міста Кент, Огайо, США)

Бойко Я. В., докт. філол. наук (Київський національний університет технологій та дизайну, Україна)

Гармон Л., докт. філол. наук (Жешувський університет, Польща)

Джовчош М., докт. філол. наук (Університет Матея Бела, Словаччина)

Жулавська О. О., канд. філол. наук (Сумський державний університет, Україна)

Мартинюк А. П., докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна)

Поворознюк Р. В., докт. філол. наук (Київський національний університет імені Т. Шевченка, Україна)

Солощук Л. В., докт. філол. наук (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна)

**Відповідальний секретар:**

Ковальчук Н. М., канд. пед. наук (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна)

**Технічний секретар:**

Клімова Д. Н., викл. (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна)

**Адреса редакційної колегії:**

Україна, 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет іноземних мов

e-mail: visnyk\_inozemna\_fil@karazin.ua

<http://foreign-languages.karazin.ua/nauka/editions/bulletin>

<http://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/index>

Тексти подано в авторській редакції. Статті пройшли зовнішнє та внутрішнє рецензування.

Ідентифікатор медіа у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа: R30-04451 (Рішення № 1538 від 09.05.2024 р.

Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Протокол № 15).

ISSN 2786-5312 (Print)  
ISSN 2786-5320 (Online)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

# **THE JOURNAL**

**OF V. N. KARAZIN KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY**

**Series: Foreign Philology.  
Methods of Foreign Language Teaching**

Issue 103

Published since 1966

Kharkiv  
2026

UDC: 8+37.016:81'243](082.1)  
Founder: V. N. Karazin Kharkiv National University  
Year of foundation: 1966  
Frequency: twice a year

The articles of this issue cover important problems of foreign philology in the fields of linguistic studies, translation studies and linguodidactics. On the material of the English, Ukrainian, Chinese, Italian, German and French languages, a range of important scientific problems including those of cognitive linguistics, discourse studies, semantics and pragmatics of different discourses, translation and intercultural communication as well as methods of foreign language and translation teaching are highlighted. For philologists, teachers, post-graduate and graduate students.

This is a specialized scientific journal of category "B" in the fields of Philological Sciences (specialty – 035) and Pedagogical Sciences (specialties – 011, 014, 015) – order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 409 as of 17.03.2020.

*Approved for publication by the Academic Board  
of V. N. Karazin Kharkiv National University  
(Minutes No. 9 of 25.05.2026)*

**Editor-in-Chief**

Rebrij O., Doctor, Professor (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine)

**EDITORIAL BOARD:**

Baer B., Doctor, Professor (Kent State University, Ohio, USA)  
Boiko Ya., Doctor, Professor (Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine)  
Harmon L., Doctor, Professor (University of Rzeszów, Poland)  
Djovčoš M., Doctor, Professor (Matej Bel University, Slovakia)  
Zhulavska O., PhD, Associate Professor (Sumy State University, Ukraine)  
Martyniuk A., Doctor, Professor (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine)  
Povoroznyuk R., Doctor, Professor (Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine)  
Soloschuk L., Doctor, Professor (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine)

**Responsible Secretary**

Kovalchuk N., PhD, Associate Professor (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine)

**Technical Secretary**

Klimova D., Lecturer (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine)

**Editorial Board Address:**

Ukraine, Kharkiv, 61022, Maidan Svobody, 4,  
V. N. Karazin Kharkiv National University  
School of Foreign Languages  
e-mail: visnyk\_inozemna\_fil@karazin.ua

<http://foreign-languages.karazin.ua/nauka/editions/bulletin>

<http://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/index>

Texts are published in the authors' version. The articles underwent internal and external reviewing procedure.  
Media identifier in the Register of the field of Media Entities R30-04451 (Decision № 1538 dated May 9, 2024  
of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine, Protocol № 15)

# ЗМІСТ

## МОВОЗНАВСТВО

Белова М. О. СМИСЛОВА (МЕТАФОРИЧНА) КРЕАТИВНІСТЬ В АНГЛОМОВНІЙ ЧІК-ЛІТ.....	7
Грижак Л. М. ПРИКМЕТНИКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНИ В КОРПУСІ ENGLISH WEB 2021 (ENTENTEN21).....	16
Крисанова Т. А. МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ КАСКАД ЯК СПОСІБ КОНСТРУЮВАННЯ СМISЛУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВІДЕОДИСКУРСІ.....	22
Матюхіна Ю. В., Шпак О. В. ЛІНГВОКРЕАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ БРИТАНСЬКОЇ МОНАРХІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ КОРОЛЕВИ ЄЛИЗАВЕТИ II).....	32
Павкін Д. М. КОЛІР У РОМАНАХ Е. ГЕМІНГВЕЯ «ПРОЩАВАЙ, ЗБРОЄ!» ТА «ПО КОМУ ПОДЗВІН»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ.....	40
Піхтовнікова Л. С., Оніщенко Н. А., Криворучко С. І., Коваленко В. Р. ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРИ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	55
Стрюк Н. В., Ковальчук Є. С. ТИПОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТАКТИК В АНГЛОМОВНОМУ ПРЕЗЕНТАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ НАПИСІВ НА ОДЯЗІ).....	63
Шапочкіна О. В. РЕФЛЕКСИ У ПАРАДИГМІ КАТЕГОРІЇ СТАНУ ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВ.....	71
Шевченко І. С., Морозова І. І., Селятіна М. І. РИТОРИКА СУЧАСНИХ ТРОННИХ ПРОМОВ БРИТАНСЬКИХ МОНАРХІВ.....	78

## ЗІСТАВНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Богаченко Г. М. СТРАТЕГІЇ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕСКОНФЕРЕНЦІЙ ЕМАНУЕЛЯ МАКРОНА).....	84
Бойко Я. В. КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	91
Віротченко С. А., Молоток В. В. ІНСТРУМЕНТИ САТ У ПЕРЕКЛАДІ КИТАЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ.....	105
Ємець О. В. СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ СТИЛІСТИЧНОГО ПРИЙОМУ ВИСУНЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАнь FLASH FICTION ТА MICROFICTION.....	112
Запухляк І. М., Слободянюк О. С. ЛЕКСИЧНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ: (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ РЕБЕККИ ЯРРОС «ЧЕТВЕРТЕ КРИЛО» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОЛЕКСІЯ МАНЬКА І БОГДАНА ГОРВАТА).....	117
Кальниченко О. А., Коломієць Л. В. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ В ГУМАНІТАРНИХ І СУСПІЛЬНИХ НАУКАХ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ: 1920–1930-ті роки.....	124
Клімова Д. Н. СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗІВ УКРАЇНЦІВ В ОПОВІДАННІ ОЛЕКСАНДРА ГОДІНА “MY DEAD BROTHER COMES TO AMERICA”.....	138
Кошарний К. А. «НОВА ЕТИКА» ПЕРЕКЛАДУ: СТИЛІСТИЧНІ МАРКЕРИ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ У 2020-Х РОКАХ.....	145
Миргород В. О., Мартинюк А. П. ЕКСПЛІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВІДТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	153
Фрумкіна А. Л. КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ.....	159
Черкашина Т. Ю. ПРОБЛЕМА АВТОРСТВА ПЕРЕКЛАДЕНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ: АВТОР VS ПЕРЕКЛАДАЧ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ «БОЖЕСТВЕННОЇ КОМЕДІЇ» ДАНТЕ АЛІГ'ЄРІ).....	167

## ЛІНГВОДИДАКТИКА

Галицька О. Б. СУЧАСНІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	176
Котляров Д. М. ТЕРМІНОЛОГІЧНА СУБКОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ УСНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ДОСВІД КУРСУ «ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД».....	183
Осова О. О. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	189
Попова І. С., Дьячок Н. В., Панченко О. І., Кочержина К. Д. СУЧАСНІ МІЛІТАРНІ ТЕКСТИ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ.....	197
Романова О. О., Мудрик О. В., Сергієнко О. О. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТАМ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ, ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	204

# CONTENTS

## LINGUISTIC STUDIES

Bielova M. O. MEANING (METAPHOR)-BASED CREATIVITY IN ENGLISH LANGUAGE CHICK LIT.....	7
Hryzhak L. M. ADJECTIVAL CHARACTERISATION OF UKRAINE IN THE ENGLISH WEB 2021 (ENTENTEN21) CORPUS.....	16
Krysanova T. A. MULTIMODAL CASCADE AS A METHOD OF MEANING-MAKING IN ENVIRONMENTAL VIDEO DISCOURSE.....	22
Matiukhina Yu. V., Shpak O. V. LINGUISTIC CREATIVE FEATURES OF PUBLIC SPEECH OF REPRESENTATIVES OF THE BRITISH MONARCHY (BASED ON THE SPEECHES OF QUEEN ELIZABETH II) .....	32
Pavkin D. M. COLOR IN "A FAREWELL TO ARMS" AND "FOR WHOM THE BELL TOLLS" BY E. HEMINGWAY: A COMPARATIVE COGNITIVE LINGUISTIC ANALYSIS .....	40
Pikhtovnikova L. S., Onishchenko N. A., Kryvoruchko S. I., Kovalenko V. R. REPRESENTATION OF SOCIO-CULTURE IN GERMAN-LANGUAGE TEXTS OF JOURNALISTIC DISCOURSE.....	55
Striuk N. V., Kovalchuk Ye. S. TYPOLOGY OF COMMUNICATIVE TACTICS IN ENGLISH PRESENTATIONAL DISCOURSE (BASED ON CLOTHING INSCRIPTIONS) .....	63
Shapochkina O. V. REFLEXES IN THE PARADIGM OF THE VOICE CATEGORY OF OLD GERMANIC LANGUAGES .....	71
Shevchenko I. S., Morozova I. I., Seliatina M. I. RHETORIC OF THE MODERN SPEECH FROM THE THRONE .....	78

## COMPARATIVE AND TRANSLATION STUDIES

Bohachenko H. M. STRATEGIES IN SIMULTANEOUS INTERPRETING OF FRENCH POLITICAL DISCOURSE INTO UKRAINIAN (A CASE ANALYSIS OF EMMANUEL MACRON'S PRESS CONFERENCES) .....	84
Boiko Ya. V. TRANSLATOR COMPETENCE IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION.....	91
Virotchenko S. A., Molotok V. V. CAT TOOLS FOR THE TRANSLATION OF CHINESE TEXTS.....	105
Yemets O. V. THE STRATEGIES OF RENDERING THE STYLISTIC DEVICE OF FOREGROUNDING IN THE TRANSLATION OF FLASH FICTION STORIES.....	112
Zapukhliak I. M., Slobodianiuk O. S. LEXICAL TRANSFORMATIONS IN THE ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION OF A LITERARY TEXT (BASED ON THE NOVEL "FOURTH WING" BY REBECCA YARROS AND ITS UKRAINIAN TRANSLATION BY OLEKSHI MANKO AND BOHDAN HORVAT).....	117
Kalnychenko O. A., Kolomiyets L. V. THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION IN THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES IN SOVIET UKRAINE, 1920S-1930s.....	124
Klimova D. N. STRATEGIES OF TRANSLATIONAL REPRESENTATION OF UKRAINIANS IN ALEXANDER GODIN'S SHORT STORY "MY DEAD BROTHER COMES TO AMERICA".....	138
Kosharnyi K.A. «NEW ETHICS» OF TRANSLATION: STYLISTIC MARKERS OF TOLERANCE AND INCLUSIVITY IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATIONS OF SOCIO-POLITICAL TEXTS IN THE 2020s.....	145
Myrhorod V. O., Martynyuk A. P. EXPLICITATION AS A MEANS OF RENDERING LEGAL TERMINOLOGY IN THE ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION OF JUDGMENTS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS.....	153
Frumkina A. L. COGNITIVE-PRAGMATIC FEATURES OF TRANSLATING ENGLISH-LANGUAGE ECONOMIC TEXTS.....	159
Cherkashyna T. Yu. THE ISSUE OF AUTHORSHIP IN TRANSLATED LITERARY TEXTS: AUTHOR VS TRANSLATOR (AS CASE OF UKRAINIAN TRANSLATIONS OF DANTE ALIGHIERI'S THE DIVINE COMEDY) .....	167

## LINGUODIDACTICS

Halytska O. B. MODERN STUDENT-CENTERED TEACHING METHODS OF EDUCATIONAL SCIENCE DISCOURSE .....	176
Kotlyarov D. M. TERMINOLOGICAL SUBCOMPETENCE IN TRANSLATOR TRAINING: EXPERIENCE OF THE "MILITARY TRANSLATION" COURSE.....	183
Osova O. O. METHODS OF DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE DISCURSIVE COMPETENCE IN UNDERGRADUATE STUDENTS WITHIN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL WRITTEN COMMUNICATION .....	189
Popova I. S., Dyachok N. V., Panchenko O. I., Kocherzhyna K. D. CONTEMPORARY MILITARY TEXTS AS A PART OF TRANSLATION PRACTICAL ACTIVITY .....	197
Romanova O. O., Mudryk O. V., Serhiienko O. O. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING ENGLISH TO CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS: PEDAGOGICAL, LINGUISTIC, TECHNOLOGICAL AND ETHICAL ASPECTS.....	204

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-01>  
UDC 811.111'373.45:82-3

**M.O. Bielova**

PhD in Philology, associate professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University;  
e-mail: belova.mo@hnpu.edu.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1306-9395>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Maryna-Bielova?ev=hdr\\_xprf&\\_tp=eyJjb250ZXh0ljp7ImZpcnN0UGFnZSI6ImxvZ2luliwicGFnZSI6ImhvbWUiLCJwb3NpdGlvbil6Imdsb2JhbEhYWRlciJ9fQ](https://www.researchgate.net/profile/Maryna-Bielova?ev=hdr_xprf&_tp=eyJjb250ZXh0ljp7ImZpcnN0UGFnZSI6ImxvZ2luliwicGFnZSI6ImhvbWUiLCJwb3NpdGlvbil6Imdsb2JhbEhYWRlciJ9fQ)

## MEANING (METAPHOR)-BASED CREATIVITY IN ENGLISH LANGUAGE CHICK LIT

This article explores meaning-based creativity in English language chick lit, a contemporary genre of postfeminist fiction, focusing on the role of metaphor in the formation of creative neologisms. While lexical innovation has often been discussed in terms of form-based (morphological) creativity, the present study foregrounds the cognitive-semantic mechanisms that motivate formally creative coinages. Drawing on the distinction between form-based and meaning-based creativity, the article investigates how metaphor functions as a key source of semantic innovation underlying neologisms in English language chick lit. The study is based on a self-compiled corpus of 36 English language chick lit novels, from which 141 formally creative neologisms were extracted. The article adopts the framework of creative use of metaphor, identifying such mechanisms as the extension of conventional metaphorical mappings, the application of metaphors to targets they are not conventionally associated with, the interaction of metaphor with metonymy in a novel way, the alteration of metaphorical valence, and the introduction of additional detail. Through detailed qualitative analysis, the article demonstrates that meaning(metaphor)-based creativity in chick lit neologisms is not based on entirely novel conceptual mappings. Instead, it typically arises from the elaboration, recombination, or reorientation of entrenched metaphors, which are exploited for humorous, evaluative, and expressive purposes. The findings highlight the embodied and experiential grounding of metaphor-based neologisms and show how they contribute to characterisation, emotional engagement, and social critique. Overall, the study argues that chick lit provides a particularly fertile domain for observing the interplay between form-based and meaning-based creativity in contemporary English word formation.

**Key words:** *chick lit, creative use of metaphor, linguistic creativity, mapping, meaning-based creativity, metaphor.*

**In cites:** Belova, M. (2026). Meaning (metaphor)-based creativity in English language chick lit. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching, 103*, 7–15. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-01>

## 1. INTRODUCTION

Creativity permeates every sphere of human activity and finds one of its most potent expressions in language. Its significance is beyond dispute: linguistic creativity is central to identity construction, cultural reflection, and the articulation of emotional experience. Nevertheless, despite its pervasiveness, creativity has long remained on the periphery of mainstream linguistic inquiry, frequently dismissed as too elusive or resistant to systematic analysis.

The present study focuses on lexical creativity, understood as the inventive formation of new lexical units, or neologisms, within English language chick lit. This literary genre is marked by its emphasis on social observation, self-presentation, and a light, playful tone [13, 26].

Lexical creativity is dual in nature, operating at the intersection of formal word-formation processes and cognitive-semantic mechanisms that motivate the choice of particular lexical forms [17]. In other words, creative lexical items are shaped both by the manipulation of linguistic structure (e.g. affixation, blending, phonological play) and by conceptual processes that guide meaning construction (e.g. metaphor, metonymy, and evaluative framing). This duality was memorably captured by L. Collins [8] through the distinction between the “Joyce principle” and the “Juliet principle.” The “Joyce principle,” named after James Joyce’s inventive use of sound and structure, foregrounds the formal (phonological and morphological) aspects of lexical creativity. It thus corresponds to the formal dimension of lexical creativity. The “Juliet principle,” inspired by Shakespeare’s “What’s in a name?” from “Romeo and Juliet,” highlights the cognitive-semantic processes underlying meaning construction [33]. It highlights the role of conceptualisation in lexical creativity, resulting in speakers selecting one form over another to convey particular meanings.

Accordingly, lexical innovation can be approached in terms of form-based and meaning-based creativity, which co-evolve in the manufacture of neologisms in English language chick lit (henceforth ELCL).

This article focuses exclusively on meaning-based creativity of neologisms in English language chick lit grounded in metaphor. This choice is motivated by the central role of metaphor as a cognitive mechanism in meaning construction, as widely recognised in cognitive linguistics, and is supported by the author’s analysis of lexical creativity in ELCL. The article aims to identify and analyse the metaphorical mappings underlying the formation of creative neologisms in English language chick lit and focuses on the creative use of metaphor, exploring how conventional conceptual metaphors are extended and combined in unexpected ways to produce novel meanings that reflect the genre’s humour, emotionality, identity construction, and social commentary.

The objectives of the study are as follows:

1) to identify the metaphorical mappings underlying formally creative neologisms in ELCL;

2) to single out the types of novel uses of metaphor underlying formally creative neologisms in ELCL;

3) to identify the socio-pragmatic functions performed by metaphor-driven neologisms in ELCL.

The novelty of this research lies in applying an established cognitive-linguistic framework of metaphor-driven linguistic creativity – previously developed outside literary contexts [26] – to the analysis of neologisms in English language chick lit, and in demonstrating how these mechanisms interact with their socio-pragmatic functions.

The object of the study is creative neologisms in ELCL whose meaning is grounded in metaphor. Its subject is the types of novel uses of metaphor that underlie the meaning of these neologisms and the ways these mechanisms contribute to the socio-pragmatic functions of the neologisms.

The data for this study come from a self-compiled corpus comprising 36 English language chick lit novels. The analysis identified 141 neologisms, all of which display form-based creativity by deviating from or elaborating established morphological patterns in English. Over a quarter of these neologisms are motivated by underlying metaphorical mappings; it is this subset that forms the focus of the present study.

## 2. TYPES OF MEANING (METAPHOR)-BASED CREATIVITY IN ELCL NEOLOGISMS

Theoretical and methodological grounding of the study. Neologisms are broadly understood as lexical units or new meanings not previously recorded in a given language at a particular time [1, 11, 22, 30]. English language chick lit fosters the emergence of new words mainly morphologically. They are deliberately created as alternative to existing forms to affect the communicative potential of the resulting expressions, i.e. perform a facilitative function [18, p. 278]. What enables the facilitative function of neologisms in ELCL is their creativity, which is commonly defined as the combination of novelty and appropriateness [7], meaning that an idea must not only be original but also serve a clear communicative function [31]. In the case of neologisms, newness is inherent by definition. What distinguishes creative neologisms is their appropriateness within discourse. Creative neologisms act as foregrounding devices through which writers position their characters as socially perceptive individuals – those who seek attention, navigate relationships, and aim to be “socially successful with their speech” [14, p. 1056]. Such coinages operate as markers of identity, interpersonal involvement, and socio-discursive stance [24]. Moreover, their expressive force is context-dependent, co-varying with who creates the word, in what setting, and for what purpose [15].

Linguistic creativity operates on two complementary levels: form-based and meaning-based [17, 24, 25, 26].

Morphology is one of the primary domains of form-based creativity in ELCL, providing the structural

foundation for the invention of new words. The study of particularly unconventional morphological formations has given rise to a subfield known as extravagant [10] or extragrammatical [27] morphology which explores coinages that stretch standard morphological rules. Form (morphology)-based creativity is viewed as a cline [7] extending from F(ixed) to E(xtended) to X creativity – lexical formations that resist classification, lack reproducibility, and exhibit no clear derivational path [4, 15, 16, 19, 23, 29].

Meaning-based creativity, on the other hand, arises from the creative use of cognitive-linguistic operations, including metaphor [24, 25, 26].

Previously regarded as language decorum, a matter of rhetoric and literary approaches, metaphor departs radically from traditional view within conceptual metaphor theory positioning it as an interaction model building an associative imagery between two different conceptual structures – a conceptual mapping between discrete conceptual domains, source and target [21]. Associations between two domains that are more or less original signal the conventionality of metaphor: socially stable correspondences between domains are conventional (or dead) whereas unusual source-target domains are unconventional (or novel/creative) [6, 12, 21, 26, 32].

As argued by Zoltan Kövecses [20], the creation of novel metaphors is prompted by a range of situational and discourse factors that together constitute both the local and global context. In diverse contexts, novel metaphors can be used to disrupt prevailing thinking, challenge the status quo, or critique dominant practices. Recent research [6, 12, 26, 32] has shown that creative metaphors are particularly effective for expressing evaluation, especially negative evaluation, in comparison with conventional metaphors.

In Kövecses' [20, p.212] and Mario Brdar's [5] accounts, metaphorical "newness" from a cognitive perspective rests on the idea that conventional correspondences (mappings) exist between well-established source and target domains and new metaphoric expressions arise when new mappings are added to these conventional pairings. However, more recent empirical research suggests that in most cases of metaphorical creativity at the level of linguistic expression, the underlying novelty lies not in the creation of entirely new conceptual mappings but in the elaboration or exploitation of the entailments of existing ones [24, p. 108]. Moreover, these studies have shown that to interpret a creative metaphor, the reader or listener must ultimately draw on some form of conventional mapping and/or mapping adjunct [2, 3, as cited in 24, p. 110]. In other words, all creative expressions depend on a baseline of conventionality at some level of abstraction, which is then reshaped or extended in novel ways [24, p. 110]. For this reason, Littlemore et al. [26] argue that it is more accurate to speak not of purely 'novel metaphor' but of the 'creative use of metaphor.'

Drawing from conversations about work, Littlemore et al. [26] distinguished the following types of creative uses of metaphor at the conceptual level: (a) an extension of a conventional metaphorical mapping; b) using a metaphor to talk about something that it's not usually used to talk about, c) employing a metaphor that interacts with metonymy in a novel way; d) altering the valence of a conventional metaphor; e) introducing more detail into a conventional metaphorical mapping.

I will further demonstrate how these types of creative uses of metaphor are employed in the manufacture of neologisms in ELCL.

An extension of a conventional metaphorical mapping. This is evidenced in the following extract:

(1) *People talk about generation gap. **Generation chasm, more like. Generation Grand Canyon*** [36, p. 13].

In (1), the narrator comments on the perceived distance between different age groups, highlighting differences in attitudes, values, or experiences. The compound noun *generation gap* is attested in English and is grounded in the metaphorical mapping INTERGENERATIONAL DIFFERENCE IS PHYSICAL DISTANCE, where a physical gap or space serves as the source domain, while the target domain is social, cultural, or experiential differences between generations.

In this extract, the conventional metaphor is extended creatively in two ways. First, *generation chasm* evokes a much deeper, more dramatic divide than a simple "gap," suggesting difficulty of crossing and almost insurmountable separation. *Generation Grand Canyon* amplifies this effect even further, invoking one of the world's largest and most visually striking canyons to represent extreme generational distance. Conceptually, the mapping works as follows: a gap corresponds to standard intergenerational differences; a chasm corresponds to significant cultural or attitudinal differences; and the Grand Canyon corresponds to an extreme, almost comically large generational divide.

The escalating sequence – gap → chasm → Grand Canyon – not only enhances the vividness and humour of the expression but also performs a socio-pragmatic function: it signals the narrator's evaluative stance, frames the generational divide as both cognitively salient and socially meaningful, and invites the audience to share in the humor and perspective of the narrator.

Using a metaphor to talk about something that it's not usually used to talk about.

In everyday sexist language, women are often compared to cars, drawing on conventional mappings that emphasise appearance, value, and desirability. Examples include phrases such as *She's a sleek BMW* [9] highlighting style and status; *That one's a fixer-upper* [8] suggesting that effort is needed to make her desirable; *Don't buy a lemon* [8] implying unreliability; *She's fully loaded* [8] connoting possession of all socially valued attributes, often in a sexualised sense. These metaphors reduce women to objects assessed according to their visual appeal, performance, or marketable traits, and

they are widely recognised within English, making them conventional in nature.

A similar example is found in Fielding [34, p. 21]:

(2) *Jude had been to the gym where she ended up reading some articles calling single girls over thirty 're-treads'.*

*The guy was arguing that the sort of girls who wouldn't go out with him in their twenties would go out with him now but he didn't want them any more,' she said sadly. 'He said they were all obsessed with settling down and babies and his rule with girls now was "Nothing over twenty-five"'*

*'Oh, honestly!' I laughed gaily trying to fight a lurch of insecurity in my own stomach. 'That's just complete bollocks. No one thinks you're a re-tread. Think of all those merchant bankers who've been ringing you up. What about Stacey and Johnny?'*

The metaphor used in this passage, however, – *single girls over thirty are 're-treads* – works differently. Tyres are not typically used to describe women, and the idea of a retreaded tyre ('an old tyre given a new rubber surface') is not part of conventional sexist vocabulary. As Littlemore et al. [26] note, this is an example of a creative use of metaphor: using a metaphor to talk about something it is not usually used to talk about. This renders the metaphor novel and striking. The unfamiliarity of the *re-tread* image makes its evaluative force salient, foregrounding its harshness.

The metaphor draws on key features of retreaded tyres and maps them onto women over thirty. Retreaded tyres are previously used and no longer new, and this corresponds to women who have had past relationships or accumulated life experience. They receive a new rubber surface, which parallels women's investment in "upgrades" such as salon treatments, fashionable clothing, or other forms of self-care. Although retreaded tyres remain functional, they are generally devalued in comparison with new ones; similarly, the women in the passage can still be "used" but are regarded as less valuable than their younger counterparts. In addition, the man in the passage claims that these women are now *obsessed with settling down and babies*, which reinforces the metaphorical framing of them as products that come with added "demands" or "conditions," further contributing to their perceived depreciation in the dating marketplace. Finally, retreads are viewed as "second-hand" by buyers, a perception that mirrors the way men in the dating market view these women as "no longer new" despite their continued viability. In this way, the metaphor positions women as used but cosmetically refreshed – "upgraded" through grooming or fashion in an effort to remain competitive within a dating "market."

Socio-pragmatically, the metaphor performs several functions: it signals the male character's ageist and objectifying worldview, conveys the pervasive marketplace logic of dating, and positions women within a system of social evaluation based on youth

and perceived novelty. For the female characters, the metaphor also generates emotional and interpersonal effects: Jude's sadness reflects the real psychological impact of these cultural judgements, while Bridget's "laugh gaily" response signals both resistance and self-conscious negotiation of social norms. In this way, the metaphor does more than describe – it enacts social meaning, frames evaluative stances, and engages the reader in reflecting on gendered assumptions.

What is also interesting is how *re-tread* becomes the basis for further wordplay in the dialogue that follows. After her conversation with Jude, Bridget repeats the word to her boyfriend, Mark Darcy:

(3) *'Am I a re-tread?' I said sleepily as he leaned over to blow out the candle.*

*'A retard? No, darling,' he said, patting my bottom reassuringly. 'A little strange, perhaps, but not a retard'* [34, pp. 24–25].

Here, the neologism enters a second phase of meaning-making – one grounded in phonetic ambiguity and pragmatic misunderstanding. Mark mishears *re-tread* as *retard*, reinterpreting Bridget's anxious self-questioning as a comment on her intelligence rather than her romantic status. This miscommunication generates humour through a clash of interpretive frames: Bridget's existential reflection on ageing and desirability collides with Mark's literal, almost childlike reassurance.

From a cognitive-linguistic perspective, this moment shows how novel metaphorical coinages can slip into metapragmatic play, where their very unfamiliarity opens space for reinterpretation. Because *re-tread* is not part of the shared lexicon, its sound structure rather than its conceptual content becomes salient, prompting a phonological association (*re-tread* → *retard*). The humour arises from the layering of meanings – the failed attempt at self-definition becomes a comic misunderstanding that simultaneously exposes and defuses Bridget's insecurity.

Another example of metaphor which is applied to talk about something that it's not usually used to talk about is the narrator's description of the man whose face looks like he takes it to "face gym":

(4) *A good looking guy, it has to be said. His face looks like maybe he takes it to 'face gym' to sculpt it every week. There are cheekbones and contours going on. There's some stubble. Intense dark eyes* [39, p. 48].

In (4), a man's face is described as a sculptable object. It is conventional in English to talk about the human body – and the face in particular – using this metaphor, as in *sculpted abs, chiseled jawline, carved cheekbones, chiseled torso, and angled brows* [8]. In this metaphor, the source domain is RAW MATERIAL, which can be shaped, chiseled, polished, or refined using tools and skill. The target domain is THE HUMAN BODY, including muscles, facial features, and other aspects of appearance, which are understood as malleable and improvable through effort, training, or grooming.

In the excerpt under discussion, however, the face is conceptualised as something that can be “trained” in an imaginable “face gym” to achieve a polished, chiseled look through effort, rather than as a natural part of a person. The effect is humorous but slightly objectifying, highlighting how contemporary beauty culture encourages individuals to view even their faces as modifiable products that require ongoing maintenance.

Socio-pragmatically, this metaphor performs several functions. It signals the narrator’s evaluative stance, combining admiration with playful irony, and draws on shared cultural knowledge of fitness culture and self-optimisation discourse. At the same time, it foregrounds contemporary beauty ideologies, in which appearance is framed as a project requiring continuous labour and self-discipline. By extending the metaphor to the face, the passage intensifies the commodification of the body, positioning even inherently fixed features as objects of improvement and maintenance. The humorous exaggeration engages the reader, while simultaneously inviting critical reflection on the pressures of aesthetic perfection in modern social life

Another example is worth describing:

(5) *Her ‘real’ job was acting. But the universe **drip-dripped** work for her, in exquisitely calibrated amounts, keeping her forever on a knife-edge of uncertainty. Every time she was on the verge of giving up, she got thrown a small part, just enough to resuscitate her hope* [37, pp. 2–3].

In (5), *drip-drip* is a metaphorical expression grounded in the source domain of WATER, used to conceptualise the sporadic and insufficient flow of career opportunities. The image evokes a slow, irregular dripping of liquid, connoting scarcity, delay, and frustration. It is not unconventional in English to describe the minimal or rationed provisions in terms of dripping water (cf. *The government provided help only in dribs and drabs* [8]). This metaphor can also extend to emotional or existential scarcity, as in expressions such as *affection came in drips* [8], where an intangible human need is conceptualised as a substance distributed unevenly over time. Conventionally, the source of the “drip” (the provider) is a human or institutional actor – someone consciously limiting supply.

What makes the usage of *drip-drip* creative is the application of this conventional metaphor to something it is not usually applied to – a non-human, abstract agent – the universe. In other words, the author personifies the universe as an intentional distributor, “drip-dripping” work in “exquisitely calibrated amounts.” This not only anthropomorphises fate but also infuses it with a sense of deliberate irony, as if some higher powers were cruelly rationing hope. Socio-pragmatically, the metaphor constructs the narrator’s experience of precarity as externally controlled and ironically “managed” by fate, thereby conveying frustration, inviting reader empathy, and framing uncertainty as both emotionally taxing and darkly humorous.

Employing a metaphor that interacts with metonymy in a novel way. One example of this is (6):

(6) *If we had a **testosterone-meter** hanging on the kitchen wall the mercury level would have gone through the ceiling* [36, p. 41].

In (6), the female protagonist comments on her sister’s male friend’s sexuality. To convey this, she invents a new word – *testosterone-meter* – that denotes an imaginary instrument which could measure the level of testosterone.

The *testosterone-meter* functions as a metaphor interacting with metonymy. First, testosterone metonymically stands for sexuality. This is a conventional metonymic mapping in English. For example, phrases like *high-testosterone male*, *bursting with testosterone*, or *full of male hormones* [8] all use testosterone to represent traits such as aggression, dominance, or sexual drive.

The metaphor then extends this mapping further by treating sexuality as a measurable quantity. While it is common to talk about sexuality qualitatively – for instance, *high sex drive / low sex drive*, *libido is strong / weak*, or *full of sexual energy* [8] – it is unusual to describe it in terms of its level rising and falling on a scale, like mercury in a thermometer or barometer. Functionally, the exaggerated image of the mercury “going through the ceiling” in (6) amplifies the comic effect and engages the reader through playful hyperbole and shared cultural assumptions about gender.

Altering the valence of a conventional metaphor. Evidence for this can be seen in the following extract:

(7) *Maybe you don’t know it but you don’t return to normal living and, more importantly, normal clothes the moment you give birth.*

*No indeed!*

*It’s a long time before certain bodily processes stop. I don’t want to sound unnecessary gory here but I just say that I could have given Lady Macbeth a run for her money.*

*Don’t talk to me about blood being everywhere, Missus!*

*And because of that I’d had to wear these funny mesh paper-type knickers.*

*They were horrible and they were huge.*

*Armpit huggers* [36, pp. 276–277].

In this extract, the narrator humorously describes the unglamorous realities of postpartum recovery, referring to the large disposable underwear she had to put on as *armpit huggers*. This expression exemplifies a creative use of metaphor achieved through an alteration of the valence of a conventional primary metaphor. The underlying primary metaphor is PHYSICAL EMBRACE is COMFORT AND PROTECTION, grounded in the embodied experience of being held or hugged – an act that conveys warmth, safety, and affection. This metaphor is reflected in conventional expressions in English such as *wrap yourself in a blanket*, *hold someone close*, *cocoon yourself*, *nestle into someone’s arms*, and *cradle your fears* [8], where physical embrace is mapped onto emotional or psychological security.

This metaphor can also be applied to clothing. Conventional metaphorical expressions using *hug* in this context – for example, *hugging jeans*, *hugging dress*, or *hug your curves* [8] – typically carry positive connotations. In these cases, the garment is conceptualised as embracing the wearer's body, providing both comfort and aesthetic enhancement, extending the embodied sense of safety and warmth from people to objects.

In *armpit huggers*, however, this valence is reversed. The metaphor retains the embodied sense of tight physical contact, but the affective dimension shifts from comfort to discomfort, confinement, and humiliation. Instead of protection, the “hug” becomes intrusive and excessive, reaching absurd proportions – so much so that the underwear metaphorically “hugs” not just the hips or waist but all the way up to the armpits.

Pragmatically, the metaphor performs several functions characteristic of chick lit: it generates humour through hyperbolic exaggeration, defusing the taboo surrounding postpartum bodies; it enables self-deprecating empowerment, allowing the narrator to reclaim agency over bodily vulnerability; and it fosters reader solidarity by inviting shared recognition and normalising an otherwise private and potentially shameful experience.

Introducing more detail into a conventional metaphorical expression or mapping. This can be observed in the following example:

(8) *Yayy! Have broken through 150lb glass floor (though may have been through standing on one leg and slightly leaning on washbasin* [35, p. 56].

In (8), the neologism *glass floor* plays off the conventional metaphor of the “glass ceiling,” which is widely used to describe an invisible, socially constructed barrier preventing women or minority groups from advancing beyond a certain level (in work, status, or achievement). By contrast, in the analysed extract the metaphorical direction is reversed to create the idea of a glass floor – an invisible lower boundary representing a personal weight limit. In Bridget Jones' world, this “floor” marks the lowest (i.e., slimmest) she has managed to reach. This inversion, or “flip side” [26, p. 33], reveals a creative use of a conventional metaphoric mapping.

Conventionally, “breaking through” a barrier like a “glass ceiling” signifies upward progress or achievement. Here, however, *breaking through a glass floor* humorously implies moving “downward,” a contradiction that produces both irony and comic self-awareness. The expression draws on an embodied conceptual schema in which limits are physical barriers (walls, ceilings, or floors) and progress or change is vertical movement. By flipping this schema, the author revitalises a familiar metaphorical structure to fit the context of dieting and body image.

The pragmatic effect of *glass floor* is twofold. On one level, it reflects Bridget's self-deprecating humour: she celebrates her weight loss as if it were a grand

achievement, even while jokingly admitting that she “cheated” by leaning on the washbasin. On another level, it offers a subtle critique of societal pressures surrounding women's bodies, where success is measured by ever-decreasing numbers on the scale. Thus, the metaphor encapsulates both the embodied logic of physical constraint and the cultural absurdity of striving toward unattainable ideals.

I will now describe another illustrative example:

(9) *'Call him back,' screamed Sharon like an SS torturer. 'Call him back and ask him to meet you in the fountain. OhmyGod.'*

*The phone had rung again, we stood there rigid, mouths open. Then Tom's voice boomed out, 'Hello, you pretty little things, it's Mr Darcy here just calling to see if anyone could help me out of this wet shirt.'*

*Shazzer suddenly detranced. 'Stop him, stop him,' she screamed, flinging herself at the receiver. 'Shut up, Tom, shut up, shut up, shut up* [34, p. 160].

A trance is a psychological state, and states are conventionally conceptualised as containers in English (the CONTAINER metaphor). People are said *to fall into a trance*, *enter a state of shock*, or *sink into despair* [8], reflecting the idea that mental states are spaces one can occupy. Similarly, they can *come out of a trance*, *emerge from depression*, or *snap out of it* [8], implying that one can leave these containers. Typically, entering a state may be passive (a force or event causes one to enter) or active (one deliberately enters it), depending on the context.

In the case of Fielding's [34] passage, when Shazzer *detrances*, we can infer that she had previously *entranced*, i.e. was caused to be in a particular state. By using the neologism *detrance*, the text conveys that Shazzer actively removes herself from the trance state, rather than merely drifting out of it. The coinage emphasises the suddenness and agency of her mental shift, highlighting her abrupt transition from stunned attention or absorption to panicked, frenzied reaction. In the given context, *detrance* thus functions as a creative use of metaphor, extending the conventional container mapping with a new detail: one can remove oneself from the container.

Functionally, the neologism *detrance* heightens the dramatic immediacy of the scene and contributes to the humorous, exaggerated tone characteristic of chick lit by rendering an internal psychological transition as a vivid, almost physical action.

### 3. CONCLUSIONS

This study has demonstrated that formally creative neologisms in English language chick lit are systematically grounded in metaphorical mappings, most prominently those relating abstract social and psychological experiences to more concrete embodied domains such as physical space, material objects, and measurable quantities. These mappings provide the conceptual foundation upon which lexical innovation

is built, confirming that meaning (metaphor)-based creativity plays a prominent role in motivating formally novel expressions.

Furthermore, the analysis has shown that these neologisms arise through a limited but productive set of novel metaphorical uses. While these mechanisms are not unique to English discourse, their deployment in chick lit highlights the genre's preference for exaggeration, playfulness, and experiential immediacy.

Finally, the study has established that metaphor-driven neologisms perform a range of socio-pragmatic functions. They serve to generate humour, express evaluation, construct character perspective,

and foster reader engagement and solidarity. At the same time, they often foreground and critically reflect broader social meanings, including gender norms, body politics, and interpersonal dynamics. In this way, lexical creativity in chick lit emerges not merely as a stylistic embellishment but as a functional resource for negotiating social experience and shaping discourse.

Overall, the findings confirm that lexical creativity in English language chick lit is a multidimensional phenomenon in which formal innovation, metaphorical conceptualisation, and socio-pragmatic purpose interact in a systematic and meaningful way.

## REFERENCES

1. Zatsnyi, Yu., Pakhomova, H.O., & Zatsna V. Yu. (2004). *Sotsiolingvistychni aspekty vyvchennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy*. Zaporizhzhia: ZNU.
2. Barnden, J. A. (2016). Mixed metaphor: its depth, its breadth, and a pretence-based approach. In R. Gibbs (Ed.), *Mixing Metaphor* (pp. 75–111). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/milcc.6.05bar>.
3. Barnden, J.A., Glasbey, S.R., Lee, M.G., & Wallington, A.M. (2003). Domain-transcending mappings in a system for metaphorical reasoning. In *Conference Companion to the 10th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics (EACL 2003)* (pp. 57–61). Association for Computational Linguistics.
4. Bergs, A. (2018). Learn the rules like a pro, so you can break them like an artist (Picasso): linguistic aberrancy from a constructional perspective. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 66(3), 277–293. <https://doi.org/10.1515/zaa-2018-0025>.
5. Brdar, M. (2018). Novel metonymies, wine and wineskins, old and new ones. *Jezi i Culture u Vremenu i Prostoru*, VII(1), 123–134.
6. Cameron, L. (2003). *Metaphor in educational discourse*. London & New York: Continuum.
7. Carter, R. (2016). *Language and creativity: the art of common talk*. London & New York: Routledge.
8. COCA – *Corpus of contemporary American English*. URL: [English-Corpora: COCA](http://English-Corpora.COCA). Accessed on 21.03.2026.
9. Collins, L. (1977). A name to conjure with: a discussion of the naming of new brands. *European Journal of Marketing*, 11(5), 337–363.
10. Eitelmann, M., & Haumann, D. (2022). *Extravagant morphology*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/slcs.223>.
11. Fischer, R. (1998). *Lexical change in present-day English. A corpus-based study of the motivation, institutionalization, and productivity of creative neologisms*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
12. Fuoli, M., Littlemore, J., & Turner, S. (2021). Sunken ships and screaming banshees: metaphor and evaluation in film reviews. *English Language and Linguistics*, 26(1), 75–103. <https://doi.org/10.1017/S1360674321000046>.
13. Harzewski, S. (2011). *Chick lit and postfeminism*. Virginia: University of Virginia Press. <https://doi.org/10.2307/41955668>.
14. Haspelmath, M. (1999). Why is grammaticalization irreversible? *Linguistics*, 37 (364), 1043–1068.
15. Hoffmann, T. (2018). Creativity and construction grammar: Cognitive and psychological issues. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 66(3), 259–276. <https://doi.org/10.1515/zaa-2018-0024>.
16. Hoffmann, T. (2020). Speakers are creative, within limits: a response to Peter Uhrig. *Cognitive Semiotics*, 13(1), 1–7. <https://doi.org/10.1515/cogsem-2020-2028>.
17. Ibáñez, M.S., & Pérez Sobrino, P. (2024). Name it till you mean it: intersections between formal and semantic neological procedures in naming emerging pandemic objects in Spanish. *Language and Communication*, 99, 274–288. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2024.10.010>.
18. Klosa-Kückelhaus, A. & Kernermann, I. (2021). Converging lexicography and neology. *International Journal of Lexicography*, 34(3), 277–281. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecab018>.
19. Koliopoulou, M., & Walker, J. (2024). Exploring creativity and extravagance: the case of double suffixation in English. *Languages*, 9(88). Available at: <https://www.mdpi.com/2226-471X/9/3/88>. Accessed on 08.01.2026. <https://doi.org/10.3390/languages9030088>.
20. Kövecses, Z. (2019). Metaphorical creativity: the role of context. In W.H. Brekhus & G. Ignatow (Eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Sociology* (pp. 212–225). Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190273385.013.12>.
21. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago & London: University of Chicago Press.
22. Lehrer, A. (2003). Understanding trendy neologisms. *Rivista di Linguistica*, 15(2), 371–384.
23. Lensch, A. (2022). Diggers-out, leaf clearer-uppers and stayer-onner-for-nowers. On creativity and extravagance in English -er nominalisations. In M. Eitelmann & D. Haumann (Eds.), *Extravagant Morphology: Studies in Rule-Bending, Pattern-Extending and Theory-Challenging Morphology*. (p. 73–100). Amsterdam: John Benjamins.
24. Littlemore, J. (2022). On the creative use of metonymy. *Review of Cognitive Linguistics*, 20(1), 104–129. <https://doi.org/10.1075/rcl.00103.lit>.

25. Littlemore, J., & Tagg, C. (2018). Metonymy and text messaging: a framework for understanding creative uses of metonymy. *Applied Linguistics*, 39, 481–507. <https://doi.org/10.1093/applin/amw018>.
26. Littlemore, J., Turner, S., & Tuck, P. (2024). *Creative metaphor, evaluation, and emotion in conversations about work*. London & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003262862>.
27. Mattiello, E. (2017). *Analogy in word-formation. A study of English neologisms and occasionalisms*. Berlin: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1017/S0022226718000397>.
28. Missler, H. (2017). *The cultural politics of chick lit: popular fiction, postfeminism and representation*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315626536>.
29. Norde, M., & Trousdale, G. (2024). Creativity, paradigms and morphological constructions: evidence from Dutch pseudoparticiples. *Linguistics*, 9, 1–35. <https://doi.org/10.1515/ling-2023-0194>.
30. Pruvost, J., & Sablayrolles, J-F. (2003). *Les néologismes*. Paris: Presses Universitaires de France.
31. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96. <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092>.
32. Semino, E. (2008). *Metaphor in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511816802.015>.
33. Smith, V. (2021). *Naming and framing: understanding the power of words across disciplines, domains, and modalities*. N.Y.: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003051831>.

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

34. Fielding, H. (1999). *Bridget Jones: the edge of reason*. London: Picador.
35. Fielding, H. (2014). *Bridget Jones: mad about the boy*. London: Vintage.
36. Keyes, M. (1997). *Watermelon*. London: Penguin.
37. Keyes, M. (2022). *Again, Rachel*. London: Penguin.
38. Kinsella, S. (2017). *My not so perfect life*. London: Penguin.
39. Kinsella, S. (2023). *The burnout*. London: Penguin.

The article was received by the editors 17.01.2026

The article was recommended for printing 10.03.2026

The article was published 29.05.2026

**Белова Марина Олександрівна** – Кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; e-mail: [belova.mo@hnpu.edu.ua](mailto:belova.mo@hnpu.edu.ua); ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1306-9395>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Maryna-Bielova?ev=hdr\\_xprf&tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnNOUGFnZSI6ImxvZ2lulwiwGfNzSI6ImhvbWUjLCJwb3NpdGlwbil6Imdsb2JhbEhlyWRlci9fQ](https://www.researchgate.net/profile/Maryna-Bielova?ev=hdr_xprf&tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnNOUGFnZSI6ImxvZ2lulwiwGfNzSI6ImhvbWUjLCJwb3NpdGlwbil6Imdsb2JhbEhlyWRlci9fQ)

#### СМИСЛОВА (МЕТАФОРИЧНА) КРЕАТИВНІСТЬ В АНГЛОМОВНІЙ ЧІК-ЛІТ

У статті досліджується смислова креативність неологізмів в англійській чік-літ (від англ. literature for chicks), сучасному жанрі постфеміністичної художньої літератури, із фокусом на ролі метафори у формуванні нових лексичних одиниць. Хоча лексична креативність традиційно описується крізь призму формальної (морфологічної) креативності, у цій розвідці акцент перенесено на когнітивно-семантичні механізми, що лежать в основі формально креативних словотворчих інновацій. Матеріалом дослідження слугує самостійно укладений корпус із 36 англійських романів жанру чік-літ, у межах якого було виявлено 141 формально креативний неологізм. Теоретичною основою дослідження слугує типологія креативних уживань метафори. У статті розглянуто такі типи метафоричної креативності, як розширення конвенційного метафоричного мапування, застосування метафор до нетипових цільових доменів, взаємодія метафори й метонімії, зміна оцінної валентності, а також деталізація метафоричного мапування. У результаті доведено, що смислова (метафорична) креативність неологізмів у чік-літ не ґрунтується на повністю нових концептуальних мапуваннях. Натомість вона виникає через творчу експлуатацію, переорієнтацію або комбінування усталених метафор, які використовуються для досягнення гумористичного, оцінного та експресивного ефектів. Отримані результати засвідчують тілесно-досвідну природу метафоричної креативності та її вагомий роль у конструюванні ідентичності персонажів, емоційної залученості читача й соціальної критики в жанрі чік-літ.

**Ключові слова:** креативне уживання метафори, лінгвістична креативність, мапування, метафора, смислова креативність, чік літ.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зацний, Ю., Пахомова, Г.О., & Зацна В. Ю. (2004). *Соціолінгвістичні аспекти вивчення словникового складу сучасної англійської мови*. Запоріжжя: ЗНУ.
2. Barnden, J. A. (2016). Mixed metaphor: its depth, its breadth, and a pretence-based approach. In R. Gibbs (Ed.), *Mixing Metaphor* (pp. 75–111). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/milcc.6.05bar>.
3. Barnden, J. A., Glasbey, S. R., Lee, M. G., & Wallington, A. M. (2003). Domain-transcending mappings in a system for metaphorical reasoning. In *Conference Companion to the 10th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics (EACL 2003)* (pp. 57–61). Association for Computational Linguistics.
4. Bergs, A. (2018). Learn the rules like a pro, so you can break them like an artist (Picasso): linguistic aberrancy from a constructional perspective. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 66(3), 277–293. <https://doi.org/10.1515/zaa-2018-0025>.

5. Brdar, M. (2018). Novel metonymies, wine and wineskins, old and new ones. *Jezici i Culture u Vremenu i Prostoru*, VII(1), 123–134.
6. Cameron, L. (2003). *Metaphor in educational discourse*. London & New York: Continuum.
7. Carter, R. (2016). *Language and creativity: the art of common talk*. London & New York: Routledge.
8. COCA – *Corpus of contemporary American English*. URL: [English-Corpora: COCA](http://English-Corpora.COCA).
9. Collins, L. (1977). A name to conjure with: a discussion of the naming of new brands. *European Journal of Marketing*, 11(5), 337–363.
10. Eitelmann, M., & Haumann, D. (2022). *Extravagant morphology*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/slcs.223>.
11. Fischer, R. (1998). *Lexical change in present-day English. A corpus-based study of the motivation, institutionalization, and productivity of creative neologisms*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
12. Fuoli, M., Littlemore, J., & Turner, S. (2021). Sunken ships and screaming banshees: metaphor and evaluation in film reviews. *English Language and Linguistics*, 26(1), 75–103. <https://doi.org/10.1017/S1360674321000046>.
13. Harzewski, S. (2011). *Chick lit and postfeminism*. Virginia: University of Virginia Press. <https://doi.org/10.2307/41955668>.
14. Haspelmath, M. (1999). Why is grammaticalization irreversible? *Linguistics*, 37(364), 1043–1068.
15. Hoffmann, T. (2018). Creativity and construction grammar: Cognitive and psychological issues. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 66(3), 259–276. <https://doi.org/10.1515/zaa-2018-0024>.
16. Hoffmann, T. (2020). Speakers are creative, within limits: a response to Peter Uhrig. *Cognitive Semiotics*, 13(1), 1–7. <https://doi.org/10.1515/cogsem-2020-2028>.
17. Ibáñez, M.S., & Pérez Sobrino, P. (2024). Name it till you mean it: intersections between formal and semantic neological procedures in naming emerging pandemic objects in Spanish. *Language and Communication*, 99, 274–288. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2024.10.010>.
18. Klosa-Kückelhaus, A. & Kernermann, I. (2021). Converging lexicography and neology. *International Journal of Lexicography*, 34(3), 277–281. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecab018>.
19. Koliopoulou, M., & Walker, J. (2024). Exploring creativity and extravagance: the case of double suffixation in English. *Languages*, 9(88). <https://doi.org/10.3390/languages9030088>.
20. Kövecses, Z. (2019). Metaphorical creativity: the role of context. In W.H. Brekhus & G. Ignatow (Eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Sociology* (pp. 212–225). Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190273385.013.12>.
21. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago & London: University of Chicago Press.
22. Lehrer, A. (2003). Understanding trendy neologisms. *Rivista di Linguistica*, 15(2), 371–384.
23. Lensch, A. (2022). Diggers-out, leaf clearer-uppers and stayer-onner-for-nowers. On creativity and extravagance in English -er nominalisations. In M. Eitelmann & D. Haumann (Eds.), *Extravagant Morphology: Studies in Rule-Bending, Pattern-Extending and Theory-Challenging Morphology*. (p. 73–100). Amsterdam: John Benjamins.
24. Littlemore, J. (2022). On the creative use of metonymy. *Review of Cognitive Linguistics*, 20(1), 104–129. <https://doi.org/10.1075/rcl.00103.lit>.
25. Littlemore, J., & Tagg, C. (2018). Metonymy and text messaging: a framework for understanding creative uses of metonymy. *Applied Linguistics*, 39, 481–507. <https://doi.org/10.1093/applin/amw018>.
26. Littlemore, J., Turner, S., & Tuck, P. (2024). *Creative metaphor, evaluation, and emotion in conversations about work*. London & New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003262862>.
27. Mattiello, E. (2017). *Analogy in word-formation. A study of English neologisms and occasionalisms*. Berlin: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1017/S0022226718000397>.
28. Missler, H. (2017). *The cultural politics of chick lit: popular fiction, postfeminism and representation*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315626536>.
29. Norde, M., & Trousdale, G. (2024). Creativity, paradigms and morphological constructions: evidence from Dutch pseudoparticiples. *Linguistics*, 9, 1–35. <https://doi.org/10.1515/ling-2023-0194>.
30. Pruvost, J., & Sablayrolles, J-F. (2003). *Les néologismes*. Paris: Presses Universitaires de France.
31. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96. <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092>.
32. Semino, E. (2008). *Metaphor in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511816802.015>.
33. Smith, V. (2021). *Naming and framing: understanding the power of words across disciplines, domains, and modalities*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003051831>.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

34. Fielding, H. (1999). *Bridget Jones: the edge of reason*. London: Picador.
35. Fielding, H. (2014). *Bridget Jones: mad about the boy*. London: Vintage.
36. Keyes, M. (1997). *Watermelon*. London: Penguin.
37. Keyes, M. (2022). *Again, Rachel*. London: Penguin.
38. Kinsella, S. (2017). *My not so perfect life*. London: Penguin.
39. Kinsella, S. (2023). *The burnout*. London: Penguin.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026

Стаття рекомендована до друку 10.03.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-02>  
УДК: 811.111'367.623'37:(477)

**Liudmyla Hryzhak**

PhD, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,

e-mail: [l.hryzhak@chnu.edu.ua](mailto:l.hryzhak@chnu.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9485-778X>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=4eLWx9sAAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Liudmyla-Hryzhak>

## ADJECTIVAL CHARACTERISATION OF UKRAINE IN THE ENGLISH WEB 2021 (enTenTen21) CORPUS

The study explores adjectival characterisation of *Ukraine* in the English Web 2021 (enTenTen21) corpus. Functioning as noun modifiers, adjectives qualify referents, describing and evaluating them, thus shaping the perspective through which they are viewed and assessed. The aim of this study is to investigate the image of *Ukraine* created through such modification, and its relevance lies in the fact that the analysed corpus was created before the full-scale Russian assault on *Ukraine*.

Adjectives collocating with the lemma *Ukraine* are identified, analysed and organised into several thematic domains based on their semantics and contextual use: territory and climate, eras and timeframes, politics and geopolitics, features and perceptions, economic state, war and conflict, society and identity. The findings show a complex and ambivalent portrayal of the country, with the majority of modifiers characterising *Ukraine's* territorial divisions, historical development, current geopolitical status and sovereignty, and evaluatively depicting its positive and negative qualities. Frequent references to the Soviet past, Russia's occupation and annexation of Crimea, and the ongoing war in the east highlight the challenges faced by *Ukraine* in establishing itself as a sovereign and unified state on the global stage. Negative portrayals, often amplified by Russian disinformation, depict *Ukraine* as unstable, controlled, or corrupt, whereas positive descriptors emphasise its modernity, independence, resilience, unity, and aspirations for European integration.

Overall, the adjectival representation of *Ukraine* in the analysed online discourse constructs a complex and ideologically charged image of the country, marked by polarisation between depictions of its strength and vulnerability, unity and fragmentation, a tumultuous historical past alongside a future-oriented European trajectory. These findings show how language reflects and shapes perceptions of *Ukraine* in contemporary English-language online discourse.

**Key words:** *adjective, corpus, image, modification, Ukraine.*

**In cites:** Hryzhak, L. (2026). Adjectival characterisation of Ukraine in the English Web 2021 (enTenTen21) corpus. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 16–21. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-02>

## 1. INTRODUCTION

The object of the study is the lemma 'Ukraine' in the English Web 2021 (enTenTen21) corpus, and the subject is adjectival modifiers (attributive and predicative) collocating with *Ukraine* and their role in construing the country's image in contemporary English-language online discourse, manifested in the diverse dimensions of its portrayal. The relevance of the research lies in the fact that the analysed corpus is the most recent version of the enTenTen family, consisting of 52 billion words, and was "downloaded in October–December 2021 and January 2022" [13], that is, just before the full-scale Russian invasion. At that time, the country's territorial integrity had already been undermined by the annexation of Crimea in 2014 and by ongoing fighting with Russian-backed separatists along its eastern border, and the country was facing an escalation of Russia's aggression, which eventually led to Russia's assault. Those events are represented in the analysed corpus and contribute to the country's overall image. In a newer version of the enTenTen family corpus, the online discourse may foreground war-related representations much more strongly and thus produce a different image of Ukraine.

Adjectives play a central role in description and evaluation among the four main classes of lexical words identified by grammarians [1, p. 55]. Most typically, they "describe qualities of people, things, and states of affairs" [ibid., p. 64], but, many adjectives also function as classifiers, delimiting or restricting "a noun's referent, by placing it in a category in relation to other referents" [ibid., p. 508]. Collocating with nouns, adjectives function as modifiers, that is, they "add 'descriptive' information to the head, often restricting the reference of the head" [10, p. 65]. These grammatical features of adjectives allow us not only to explore how they describe Ukraine in the English online web corpus but also to differentiate the categories they relate to in shaping the general image of the country.

Ukraine has established its reputation and image on the world stage as an independent state since 1991, following the collapse of the Soviet Union. Sukhorolskyi and Sukhorolska claim that "[i]n the early 2000s, Ukraine was known in the world primarily in connection with Chernobyl, famous athletes, and the Orange Revolution," and that "Russia's strategy has always been aimed at preventing the shaping of the image of Ukraine as a capable state" [14, p. 279].

Boulding defines image as "the total cognitive, affective, and evaluative structure of the behavior unit, or its internal view of itself and its universe" [2, p. 120]. In the context of this research, the behaviour unit refers to a country and its nation, and the linguistic construction of a country's image is understood as a complex process that integrates lexical choices, ideological stances, and socio-political contexts. These aspects interact with each other to produce a picture of the country that is heavily dependent on ideological, social and political

perspectives. Simpson observes that "as an integrated form of social behaviour, language will be inevitably and inextricably tied up with the socio-political context in which it functions," and that, operating within this social dimension, it must "of necessity reflect, and some would argue, construct ideology" [12, p. 6]. This leads to the assumption that the linguistic means used to characterise a country play a significant role in shaping its public image, not only reflecting ideologies embedded in portrayal but also producing ideological meanings and propagating opinions in the online discourse.

The term 'country image' has been studied across many disciplines. For instance, the influence of a country's image on its attractiveness to foreigners as a travel destination is examined in tourism studies [11; 18.]. In marketing and management, scholars compare and contrast the concepts 'country image' and 'brand' [4; 5]. Lee [7] examines Ukraine's country image and its cultivation strategies over three decades, from independence in 1991 to 2022, within the context of international public relations and public diplomacy.

The issue of a country's image has also been addressed in linguistic research; however, it remains underexplored in the literature, as existing studies have not comprehensively explained the role of language in framing a country's image. For example, Liu et al. [8] analyse national image from the perspective of the Appraisal Theory, focusing on the Attitude system. Pliasun [9] studies Ukraine's image-building through the lens of linguistic imageology, focusing on how linguistic and extralinguistic markers contribute to the construction of a positive national image in media discourse. Tkachenko et al. [16] explore the media image of Ukraine and argue that it is primarily constructed around the country's political image. Chen et al. [3] use aspect-based sentiment analysis of a Twitter dataset to investigate how China's image changed during COVID-19. My research aims to advance linguistic studies in this field by analysing how language constructs and promotes a country's image in online discourse.

Following Tarasheva, the term *image* is regarded in the study as synonymous with the term *representation*, "although the case can be made that an image is the result of representations" [15, p. 6]. Several terms and their derivatives are employed in this research interchangeably to refer to the way in which Ukraine is presented in the corpus, such as *characterise*, *describe*, and *portray*.

## 2. RESEARCH

Methodology combines corpus-based techniques with the qualitative examination of the findings. The Advanced search in the Word Sketch tool of SketchEngine for 'Ukraine' generates a one-page summary of its collocates, presenting a word's grammatical and collocational behaviour [6]. From this summary, the two Word Sketch columns labelled *modifiers of "Ukraine"* and *adjective predicates of "Ukraine"* were selected for

further analysis. The concordance lines in both columns were then expanded, and each line was subsequently extended to a broader context for the manual analysis of the adjectives relating to Ukraine, in order to determine their contextual meanings and evaluative stances (see Figure 1).

The attributive and predicative adjectives were then grouped into several thematic domains based on their semantics and contextual use, thereby allowing the identification of prevailing narratives and discursive patterns in the construction of the image of Ukraine in the analysed English-language online discourse. Occurrences were counted as tokens of each adjectival modifier in the concordance output, with identical concordance lines (i.e., the same wording repeated) counted once per unique concordance context. Adjectives were assigned to thematic domains on the basis of their semantic contribution in context (see Table 1), with concordance lines used to disambiguate polysemous items and to justify their assignment to the appropriate domains. For example, when the adjective *poor* referred to the country's economic state, it was included in the *Economic state* domain, and when it was used as an emotive descriptor, implying sympathy, it was assigned to the *Features and perceptions* domains. A few other examples include: *stable/unstable*, which may describe either governance or the economy; *close* – referring to geographical proximity or diplomatic openness, and *central* – denoting location or importance. What follows is an explication of the research findings with the indication of the number of occurrences of the most common adjectives in each domain collocating with the lemma 'Ukraine'.

### 3. RESEARCH FINDINGS

The lemma 'Ukraine' occurs 992,812 times in the examined English Web 2021 (enTenTen21) corpus. The manual examination of concordance lines of the two Word Sketch columns reveals that 72,657 attributive

and predicative adjectives that modify this lemma in the corpus. Collectively, these adjectives do more than describe Ukraine: they shape how the nation is conceptualised, presented, remembered, and imagined. They capture not only what Ukraine is, but what it might be or should become. The examination of the semantic and contextual meanings of the adjectives enabled their organisation into several thematic groups or domains (see Table 1), based on the particular aspects of Ukraine they characterise.

Table 1

**Thematic domains of adjectives modifying lemma 'Ukraine' in the English web 2021 (enTenTen21) corpus**

Thematic domains	Adjectives	Percentage
Territory and climate	52185	72%
Eras and timeframes	8371	12%
Politics and geopolitics	5364	7%
Features and perceptions	3808	5%
War and conflict	1169	2%
Economic state	1058	1%
Society and identity	702	1%

For reasons of space, the descriptions of each domain below do not exemplify all the adjectives identified, but focus on the most frequent and semantically salient ones in each domain.

The largest group includes adjectives describing the country's **Territory and climate**, with the most frequent references to the *eastern* part of Ukraine (*east/central/southern/E*) – 29,116. The prevalence of these modifiers in the corpus is largely attributed to the warfare involving Russian-backed separatists and Ukrainian military forces in the Donetsk and Luhansk regions that began in 2014. The downing of Malaysia Airlines Flight MH17 by a Russian-supplied missile over eastern Ukraine is also frequently mentioned in the corpus, underscoring

The screenshot shows a concordance tool interface. At the top, it says 'CONCORDANCE' and 'English Web 2021 (enTenTen21)'. Below that, there's a search bar with 'CQL Ukraine (modifiers of "Ukraine") • 151,862' and '2.47 per million tokens • 0.00025%'. The main area displays a list of concordance lines, each with a line number, a source, and the text. The KWIC view shows the word 'Ukraine' highlighted in red within the context of the text. For example, line 501: 'Congress became much more active after the annexation of Crimea and the war in eastern Ukraine, said Lohmann. The US attitude to Nord Stream has been guided by its perception of...'. Line 503: 'passenger of the truck were Maidan activists. They are citizens of Lvov [in western Ukraine], Maksim Shepetaylo – born in 1990 and Vasily Pusko – born in 1989. They didn't hide...'. Line 504: 'Please pray for the ministry, asking for safety and guidance as the bus travels in Hungary, Ukraine, Moldova and Romania this year. Healthier lunchbox recipes Whether squeeze...'. Line 505: 'Militants from far right armed group "Right Sector" clashed with police in western Ukraine on Saturday. Kiev called the incident an "act of terror," while the group said its forces v...'. Line 506: 'party, which is officia...'. Line 507: 'to February 2014, lea...'. Line 508: 'company breached th...'. Line 509: 'lion which includes th...'. Line 510: 'and half Palestinian, ...'. Line 511: 'and half Palestinian, ...'.

Fig. 1. Example of concordance lines of the attributive modifiers of the lemma 'Ukraine' in the English Web 2021 (enTenTen21) corpus

the international implications of this fight. The second group of adjectives relates to *west/western (-central/eastern/W)* areas of Ukraine – 10,578, and the third relates to *south/southern (-central/east/eastern/west/western/SW)* regions – 5,430. Less common in the corpus but noteworthy are modifiers denoting other parts of Ukraine: *central (-western/northern)* – 1,611; *north/northern (-central/east/eastern/west/western/NW)* – 1,202; *Right-Bank* – 883; *Left-Bank* – 653, among others.

Many adjectives used with the most common descriptors, *eastern* and *western*, perpetuate a stereotypical contrastive image of the country's regions, where eastern territories are described as *industrial/industrialised* and *pro-Russian* or *Russia-leaning/oriented*, whereas the west is portrayed as less economically developed, *agricultural*, but *Western-oriented*.

Adjectives such as *whole* (283), *entire* (163), and *mainland* (315) evoke a sense of unity, although it is overshadowed by the prevailing use of modifiers, indicating the country's geographical regions. The size of Ukraine is also commonly referenced in the corpus, with adjectives highlighting its largeness (*big/great/large* – 114) or relative smallness, often in comparison to Russia or within a Russian imperial context (*little* – 74). One of the most frequent descriptors in this domain is *neighbouring* (616), which highlights the country's geographical position.

The second most frequently referenced domain in the adjectival characterisation of Ukraine concerns **Eras and timeframes**. The modifiers in this group collectively construct an image of a country shaped across different historical periods from older times to more recent epochs, highlighting past dominations, external controls and ideological influences. Examples include: *10th to 21st-century* (97), *ancient* (60), *Austrian (-ruled)* (26), *Cossack* (58), *Early Modern* (36), *German occupied* (67), *medieval* (41), *Polish (-ruled/controlled/governed)* (166), *post-communist* (67), *post-Maidan* (96), *post-Soviet (era)* (343), *post-revolutionary* (37), *Russian (ruled)* (320), *Soviet (era)* (2,504), and many others. The frequent use of modifiers such as *contemporary* (427), *current* (141), *modern (day)* (1,494), *new* (509), *present (day)* (969) Ukraine, as well as *future* (41), in this domain creates a positive image of a modern independent state with a forward-looking perspective.

The third most frequent group of modifiers falls within the domain of **Politics and geopolitics**, contributing to a mixed and often contradictory portrayal of the country's political identity and orientation. A large group of adjectives, among which the most common are: *autonomous* (39), *democratic* (415), *European* (120), *free* (495), *independent* (2,302), *pro-Western/west* (43), *responsible* (79), *sovereign* (185), *stable* (61), *unified* (60), *unitary* (49), and *united* (419), depict Ukraine as a legitimate, self-governing nation, aligned with European democratic values.

In contrast, adjectives such as *controlled* (38), *corrupt* (90), and *pro-Russian* (35) negatively portray

the country, signifying internal weaknesses and faults, and subjection to external influence. This domain is also replete with false characterisations of Ukraine disseminated by Russian propagandistic outlets, for example, by the websites SouthFront and Strategic Culture Foundation, which operate under the control of the Russian government and were sanctioned by the US Treasury [17]. These and other outlets cultivate a hostile image of the country, describing it as *fascist* (41) or *Nazi* (27), and advocating the necessity of turning it into a *neutral* (72), *federal/federalised* (106) state.

The fourth large domain in terms of Ukraine's adjectival modification is called **Features and perceptions**. This group includes a wide range of adjectives that offer varied evaluations of the country, emphasising its positive and negative qualities, resulting in its complex and ambivalent portrayal. Adjectives such as *able* (121), *active* (61), *different* (68), *famous* (43), *great* (69), *important* (125), *interested* (98), *ready* (250), *real* (41), *strong* (258), *successful* (56), *willing* (45) and others collectively present an image of a dynamic and self-sufficient nation with the capacity to succeed on the global stage. Emotionally charged adjectives such as *beautiful* (41), *beloved* (36), *good* (60), *native* (394), and *picturesque* (32) provide a more affective depiction of the country. The inclusion of *orange* (55) resonates with the Orange Revolution, while *red* (36) also functions as an ideological marker, historically linked to socialism and communism, thus alluding to Ukraine's Soviet past.

A much smaller quantity of negative modifiers like *anonymous* (54), *hostile* (34), *not able/unable* (90), *not ready* (56), *poor* (33), *revolutionary* (41), and *vulnerable* (77) foreground the challenges faced by the country, including economic difficulties, political instability, and the pressures of war in the east. This partly overlaps with the domain of the **Economic state**. The most frequent adjectives in this domain present the country's economy, past and present, in contrasting ways. On the one hand, the country is portrayed as *dependent* (102) on Russia's gas and oil, *bankrupt* (76), *poor* (79), *rural* (137), *weak* (81), and on the other, as *prosperous* (169), *rich* (50), and *stable* (61). Notably, positive descriptions often appear in expressions of hope and future visions of Ukraine.

Modifiers within the **War and conflict** domain construct an image of a nation marked by warfare and ideological contestation. Adjectives such as *conflict-affected (-hit, ravaged, ridden, riddled, riven, stricken, torn, wracked)* (77), *occupied* (185), *rebel-held (-controlled)* (90), *Russian-annexed (-invaded, controlled, occupied)* (57), *separatist-controlled (-held)* (32), and *war-torn* (212), emphasise the country's ongoing struggle for territorial unity and highlight the external influences shaping this crisis. In contrast, adjectives *peaceful* (34) and *secure* (53) introduce a sense of stability in Ukraine.

Again, there is the repeated use of modifiers such as *Nazi-occupied (-controlled, held)* (92) spread by Russian propagandistic disinformation outlets along with seemingly independent websites (e.g., zarubezhom.

com; softpanorama.org). These platforms contribute to the amplification of narratives consistent with a wider Russian disinformation campaign aimed at discrediting Ukraine and justifying Russian military intervention. The frequent use of adjectives such as *Nazi*, *fascists* and their numerous compounds in the corpus to characterise Ukraine demonstrates the extensive spread of Russian ideological propaganda and disinformation online. This also refers to the adjectives used to advocate and promote federalisation of Ukraine and its neutral non-aligned status.

The fewest modifiers are used to characterise the country's **Society and identity**. This domain encompasses adjectives relating to the country's religious, ethnic, cultural, linguistic, and political dimensions. The most common modifiers in this group, such as *literary* (34), *Orthodox* (43), and *united* (143), describe a nationally united country, highlighting its shared cultural heritage and unity. References to the *Russian-speaking* (85) population and to the *Russian* (54) eastern and central regions are juxtaposed with the *Ukrainian* (36) national identity.

#### 4. CONCLUSIONS

Overall, the study of adjectival modification of the lemma 'Ukraine' in the English Web 2021 (enTenTen21) corpus demonstrates the diversity of its representation,

with many adjectives emphasising its regional division or unity, current geopolitical status and sovereignty, while also evoking historical references to the Soviet past and frequent mentions of the war in the east of the country, as well as Russia's occupation and annexation of Crimea.

Based on the research findings, the image of Ukraine emerges as multidimensional and ideologically charged. Negative portrayals, often amplified by Russian disinformation, emphasise instability and external control, while a parallel positive narrative underscores resilience, national unity, and the country's aspirations towards European integration. Ukraine is simultaneously framed as vulnerable and strong, fragmented and united, historically burdened and modern. This polarised representation of Ukraine reveals a deeper ideological struggle over how the nation is positioned within global narratives. Thus, the dominant discursive framework for the image of Ukraine in the analysed English-language online discourse is characterised by its dualistic and controversial portrayal.

Future research could extend this analysis by comparing diachronically different corpora or subcorpora of the English Web 2021 (enTenTen21) corpus, testing whether these adjectival domains and their evaluative tendencies remain consistent across genres and periods.

#### REFERENCES

1. Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., & Finegan, E. (2007). *The Longman Grammar of Spoken and Written English* (6th impression). London: Pearson Education Limited.
2. Boulding, K. E. (1959). National Images and International Systems. *The Journal of Conflict Resolution*, 3(2), 120–131. <https://doi.org/10.1177/002200275900300201>.
3. Chen, H., Zhu, Z., Qi, F., Ye, Y., Liu, Z., Sun, M., & Jin, J. (2020). Country Image in COVID-19 Pandemic: A Case Study of China. *arXiv.org* [Preprint]. <https://doi.org/10.48550/arxiv.2009.05817>.
4. Cotirlea, D. (2015). Country image vs. country brand: differences and similarities. *Ecoforum*, 4(1), 165–171.
5. Hakala, U., Lemmetyinen, A. & Kantola, S.-P. (2013). Country image as a nation-branding tool. *Marketing intelligence & planning*, 31(5), 538–556. <https://doi.org/10.1108/MIP-04-2013-0060>.
6. Kilgarriff, A., Bais, V., Bušta, J., Jakubíček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2014). The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography*, 1, 7–36.
7. Lee, S.T. (2023). A battle for foreign perceptions: Ukraine's country image in the 2022 war with Russia. *Place branding and public diplomacy*, 19(3), 345–358. <https://doi.org/10.1057/s41254-022-00284-0>.
8. Liu, Q. Y., Ang, L. H., Waheed, M., & Kasim, Z. B. M. (2022). Appraisal Resources and National Image: A Case Study on Chinese Foreign Ministry Spokespersons' Responses About COVID-19. *Theory and practice in language studies*, 12(10), 2152–2160. <https://doi.org/10.17507/tpls.1210.23>.
9. Pliasun, O. (2021). Image-building of Ukraine: linguistic aspect. *Folia Philologica*, 1, 55–61. <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2021/1/6>.
10. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London, UK: Longman.
11. Shen, Y., Jo, W. & Joppe, M. (2022). Role of country image, subjective knowledge, and destination trust on travel attitude and intention during a pandemic. *Journal of hospitality and tourism management*, 52, 275–284. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.07.003>.
12. Simpson, P. (2000). *Language, ideology and point of view*. London, UK: Routledge.
13. Sketch Engine. (2021). *English Web 2021 (enTenTen21)*. Retrieved from: <https://www.sketchengine.eu/english-web-2021>.
14. Sukhorolskyi, P., & Sukhorolska, I. M. (2024). The Public Diplomacy of Ukraine in Wartime: A Path to Reputational Security. *Eastern Journal of European Studies*, 15(Special Issue), 268–291. <https://doi.org/10.47743/ejes-2024-S113>.
15. Tarasheva, E. (2014). *Image of a country created by international media: The case of Bulgaria*. Cambridge, UK: Cambridge Scholars Publishing.

16. Tkachenko, O. H., Sydorenko, O. P., Melnikova, I. O., Myronets, N. R., & Smus, A. H. (2021). The media image of Ukraine: An European view. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), 203-217. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS4.1574>.

17. U.S. Department of the Treasury. (2021, April 15). *Treasury escalates sanctions against the Russian government's attempts to influence U.S. elections*. Retrieved from: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0126>.

18. Wang, S. (2021). An inquiry into country image components and their effects on perceived destination image and travel intentions. *Tourism recreation research*, 46(3), 422-433. <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1796341>.

*The article was received by the editors 18.02.2026*

*The article was recommended for printing 10.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

---

**Грижак Людмила Михайлівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; e-mail: [lhryzhak@chnu.edu.ua](mailto:lhryzhak@chnu.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9485-778X>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=4eLWx9sAAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Liudmyla-Hryzhak>

## **ПРИКМЕТНИКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНИ В КОРПУСІ ENGLISH WEB 2021 (enTenTen21)**

Дослідження аналізує прикметникову характеристику України в корпусі English Web 2021 (enTenTen21). Функціонуючи як модифікатори іменника, прикметники кваліфікують референти, описуючи й оцінюючи їх, і тим самим формують перспективу, крізь яку ці референти сприймаються та оцінюються. Мета дослідження полягає у вивченні образу України, сформованого завдяки такій модифікації; а актуальність роботи зумовлена тим, що проаналізований корпус було створено до повномасштабного російського нападу на Україну.

Прикметники, що модифікують лему *Ukraine* у корпусі, ідентифіковано, проаналізовано та згруповано в кілька тематичних доменів з огляду на їхню семантику та контекстуальне вживання: територія й клімат, епохи та часові рамки, політика й геополітика, характеристики та уявлення, економічний стан, війна й конфлікт, суспільство й ідентичність. Результати показують складне й амбівалентне змалювання країни: більшість модифікаторів характеризують територіальний поділ країни, її історичний розвиток, сучасний геополітичний статус і суверенітет, а також оцінюють її позитивні й негативні якості. Часті посилання на радянське минуле, окупацію та анексію Криму Росією й триваючу війну на сході підкреслюють виклики, з якими стикається Україна, утверджуючись як суверенна й єдина держава на глобальній арені. Негативні зображення, часто підсилені російською дезінформацією, представляють Україну як нестабільну, контрольовану або корумповану, тоді як позитивні характеристики наголошують на її сучасності, незалежності, стійкості, єдності та прагненні до європейської інтеграції.

Загалом, прикметникова репрезентація України в проаналізованому онлайн-дискурсі конструює складний та ідеологічно забарвлений образ країни, позначений поляризацією в зображенні її сили та вразливості, єдності та фрагментації, бурхливого історичного минулого та майбутньої зорієнтованості на європейську траєкторію. Результати демонструють, як мова відображає та формує сприйняття України в сучасному англомовному онлайн-дискурсі.

**Ключові слова:** корпус, модифікація, образ, прикметник, Україна.

*Стаття надійшла до редакції 18.02.2026*

*Стаття рекомендована до друку 10.04.2026*

*Стаття опублікована 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-03>  
УДК 801.9:070.73:504.06

**Т. А. Крисанова**

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри практики англійської мови,  
Волинський національний університет імені Лесі Українки

e-mail: [krysanova@vnu.edu.ua](mailto:krysanova@vnu.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9456-3845>

GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=list\\_works&hl=uk&user=jW2bDjgAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=jW2bDjgAAAAJ);

RESEARCHGATE: <https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Krysanova-2?p>

## МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ КАСКАД ЯК СПОСІБ КОНСТРУЮВАННЯ СМISЛУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВІДЕОДИСКУРСІ

Проблема мультимодального смислотворення у відеодискурсі набуває особливої актуальності у зв'язку з поширенням коротких відео як інструментів соціальної комунікації. Мета статті полягає у визначенні ролі мультимодального каскаду як способу конструювання смислу в екологічному відеодискурсі. Дослідження базується на мультимодальному дискурс-аналізі та концепції Force Dynamics Л. Талмі, яка дозволяє моделювати причинно-наслідкові зв'язки через динаміку взаємодії силових чинників. Матеріалом стали 67 відео організації Грінпіс, що репрезентують глобальні екологічні проблеми та містять заклики до дії. У роботі обґрунтовано поняття мультимодального каскаду як послідовності смислотвірних етапів, в якій вербальні, візуальні та аудіальні ресурси взаємодіють у єдиній причинно-наслідковій системі. Кожен елемент каскаду посилює значення попереднього, демонструючи динаміку сили ресурсів. Результати якісного аналізу виявили типові комбінації вербальних, візуальних та аудіальних ресурсів для моделювання силової динаміки на етапах: Каузальний тригер, Системна причина, Ескалація наслідків та Заклик до дії. Дослідження показало, що мультимодальний каскад формує цілісну смислову конфігурацію, відображаючи поступову трансформацію від пасивності до активного втручання в екологічні питання та пояснюючи ефективність комунікації екологічних загроз.

**Ключові слова:** екологічний відеодискурс, комунікація, мультимодальний каскад, наратив, причинно-наслідковий зв'язок, смислотворення.

**Як цитувати:** Крисанова, Т. (2026). Мультимодальний каскад як спосіб конструювання смислу в екологічному відеодискурсі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 22–31. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-03>

**In cites:** Krysanova, T. (2026). Multimodal cascade as a method of meaning-making in environmental video discourse. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 22–31. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-03> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Проблема смислотворення в мультимодальному дискурсі все частіше привертає увагу дослідників, оскільки розвиток цифрових технологій призводить до появи нових форм соціальної комунікації, серед яких короткі відео стають важливими агентами соціальних процесів. Хоча відео є відносно новим об'єктом лінгвістичного аналізу, багато дослідників підкреслюють їхній прагматичний потенціал у впливі на суспільну думку. Ч. Гудвін [5, с. 22] зазначає, що відео фіксують взаємодію мовних, візуальних, тілесних і матеріальних ресурсів комунікації та дозволяють простежити їхню послідовну організацію в часі. Це дає змогу аналізувати процес конструювання смислу у реальному комунікативному контексті. У цьому аспекті смисл проявляє себе не як фіксований результат сприйняття, а як динамічне та контекстуально залежне явище, що формується у взаємодії суб'єкта та його середовища. А. Греймас [7] підкреслює, що конструювання смислу є трансформаційним процесом, у якому кожний акт інтерпретації може еволюціонувати, змінюючи одне значення на інше. Внаслідок цього смисл постає вбудованим у наше сприйняття світу, формується під впливом різних факторів і підлягає постійній інтерпретації та переосмисленню [9, с. 48]. З огляду на це, дослідження процесу смислотворення через мультимодальний каскад у відеодискурсі є актуальним для розуміння логіки організації причинно-наслідкових послідовностей у сучасних медіа.

Як зазначає Дж. Лакофф, ефективність комунікації екологічних проблем залежить від того, яким чином вони структуруються у дискурсі, оскільки це дає змогу визначити спосіб інтерпретації причин, наслідків і можливих шляхів їх розв'язання. Лише зрозуміла та переконлива смислова структура повідомлення про екологічні загрози здатна впливати на суспільство, оскільки громадська думка формується передусім через спосіб представлення фактів [11].

Мета статті полягає у визначенні ролі мультимодального каскаду як способу смислотворення в екологічному відеодискурсі. Мета зумовлює виконання таких завдань: обґрунтувати поняття мультимодального каскаду; визначити принципи його організації; дослідити роль мультимодальних засобів у реалізації смислового каскаду; інтерпретувати смислотвірні процеси у відеонаративах за термінами теорії Л. Талмі [14], демонструючи динаміку сили взаємодії мультимодальних ресурсів.

Об'єктом дослідження є екологічний відеодискурс як мультимодальна форма комунікації, предметом – мультимодальний каскад як специфічна інтерактивна структура, що забезпечує конструювання смислу в екологічних відео через взаємодію вербальних, візуальних та аудіальних модусів.

Матеріалом дослідження стали 67 відео природоохоронної організації Грінпіс (Greenpeace), створені у 2010–2025 роках та доступні на офіційному вебсайті організації й на платформі YouTube. Вибір матеріалу обґрунтований його соціальною значущістю: відео зосереджені на глобальних екологічних проблемах, таких як зміна клімату та збереження біорізноманіття, і репрезентують ідеологію, що базується на моральних цінностях, зокрема відповідальності та повазі до природи [5]. Відео мають проактивний характер і містять заклики до дії, спрямовані на заохочення глядачів підтримувати природоохоронні ініціативи.

У сучасних дослідженнях відеодискурсу можна виокремити два основні підходи: ресурсно-орієнтований, зосереджений на описі окремих модусів [4], та інтегративний [12], котрий аналізує їхню взаємодію. Обидва підходи недостатньо враховують динаміку смислотворення, яка є визначальною для коротких відеоформатів. Запропонований у статті підхід спрямований на подолання цієї теоретичної лакуни через фокус на каскадності смислотворення.

Поняття каскаду є досить поширеним в різних соціальних сферах і має різні підходи до його інтерпретації. У соціальних науках поняття інформаційного каскаду визначено як модель поширення поведінки, за якою індивіди приймають рішення, спостерігаючи за поведінкою інших, що породжує ланцюгове поширення ідей у групі [1]. У контексті організаційної комунікації та соціальних мереж каскадний ефект описує посилення та поширення інформації через взаємопов'язані мережі, що потенційно охоплює широку аудиторію і впливає на її поведінку [2; 3]. В екологічній науці каскадний ефект підкреслює взаємозв'язок та взаємозалежність видів в екосистемах, де втрата одного виду може мати вплив на всю екосистему [13]. У теорії дискурсу каскадний ефект може виступати як стратегія легітимізації, демонструючи як наслідки однієї соціальної проблеми здійснюють ланцюговий вплив на інші сфери, підкреслюючи терміновість дій [10, с. 256]. Отже, каскадний ефект акцентує увагу на взаємозв'язку подій та процесів, де кожна наступна ланка постає наслідком попередньої та водночас створює передумови для подальшого розвитку.

Така логіка каскадної причинно-наслідкової організації є продуктивною для аналізу смислотворення у відеодискурсі, оскільки дозволяє розглядати його як динамічний процес, у якому окремі мультимодальні комбінації поступово формують цілісну смислову конфігурацію. Мультимодальний каскад у відеодискурсі можна визначити як послідовність смислотвірних етапів, де вербальні, візуальні та аудіальні ресурси взаємодіють у єдиній причинно-наслідковій системі. Кожен елемент каскаду посилює значення попереднього, демонструючи динаміку сили ресурсів. У межах такого каскаду відбувається

ся розвиток ситуації, що дозволяє встановлювати системні причинно-наслідкові зв'язки.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження є мультимодальний дискурс-аналіз, відповідно до якого комунікацію розуміють як інтеграцію різних семіотичних ресурсів у процесі конструювання смислу [8]. Відповідно до цього підходу, смисл у відеодискурсі формується через взаємодію вербальних, візуальних і аудіальних модусів, які спільно беруть участь у процесі смислотворення. Попри значну кількість досліджень мультимодального дискурсу, недостатньо уваги приділено аналізу причинно-наслідкових зв'язків, реалізованих через взаємодію модусів. Саме ця прогалина визначає дослідницький фокус роботи.

Іншим теоретичним компонентом дослідження є концепція Force Dynamics, розроблена Л. Талмі [14], яка надає модель для аналізу причинно-наслідкових відносин через взаємодію силових чинників у подіях. У рамках цієї теорії події інтерпретуються як взаємодія сил Агоніста (Agonist) та Антагоніста (Antagonist), де одна сила спрямована на підтримання або створення певного стану, а інша – на його зміну чи руйнування. Чотири основні типи взаємодії сил: Making – активне створення наслідку, Letting – пасивний дозвіл на подію, Helping – підсилення дії іншої сили та Hindering – перешкоджання або опір, дозволяють репрезентувати динаміку подій та причинно-наслідкові зв'язки між учасниками. Водночас класичне застосування концепції Force Dynamics зосереджене переважно на аналізі вербальних структур. У цьому дослідженні її аналітичний потенціал розширено шляхом інтерпретації візуальних та аудіальних ресурсів як повноцінних учасників силової взаємодії, що дозволяє реконструювати причинно-наслідкові конфігурації в мультимодальному відеодискурсі.

Згідно з теорією, взаємодія силових чинників визначає потенційну здатність елементів впливати один на одного та змінювати стан об'єкта або суб'єкта дії. У контексті відео це означає, що вербальні, візуальні та аудіальні ресурси можна розглядати як агоністи та антагоністи, які взаємодіють у послідовних смислотвірних етапах. Теорія Л. Талмі надає методологічно обґрунтовану основу для аналізу того, як мультимодальні елементи відео послідовно конструюють причинно-наслідкові зв'язки, одночасно створюючи динаміку розвитку подій.

В екологічному відеодискурсі протиставлення сил можна простежити через взаємодію людини, природи чи тварин із руйнівними екологічними загрозами, що погіршують умови життя. Такий підхід дозволяє розглядати причинність не лише як логічний зв'язок між подіями, а як когнітивну модель взаємодії сил, що лежить в основі подій у дискурсі. У цьому контексті каузальність постає як комплексний семіотичний процес, у якому різні модуси спільно репрезентують взаємодію сил, що призводить до конкретних наслідків.

Методика роботи передбачала кілька етапів. На першому етапі здійснено відбір відео з лінійною нарративною структурою. На другому етапі відео були транскрибовані та анотовані з урахуванням вербальних, візуальних та аудіальних модусів. Третій етап передбачав ідентифікацію вербальних і візуальних елементів, що репрезентують причини екологічних проблем, їхні наслідки, постраждалих від катастроф та системних агентів, а також аналіз аудіальних компонентів, зокрема музичного супроводу та звукових ефектів, які підсилюють інтерпретацію подій. На четвертому етапі здійснювався аналіз комбінацій вербальних, візуальних та аудіальних ресурсів для визначення типових мультимодальних патернів, що конструюють динаміку силової взаємодії на кожному етапі відео. Такий підхід дозволяє простежити послідовне формування причинно-наслідкової структури та процес смислотворення у відеодискурсі.

## 2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Емпіричний аналіз дозволив виокремити низку етапів розгортання мультимодального каскаду. Початковий етап, *Каузальний тригер*, репрезентує подію або дію, що ініціює подальший розвиток процесу. На етапі співвіднесення з *Системною причиною* локальна подія інтерпретується у зв'язку з ширшими структурними процесами. Етап *Ескалація наслідків* відображає поступове розширення та ускладнення впливу цієї події, наслідки досягають масштабів, що охоплюють різні сфери суспільного та природного життя. Завершальний етап, а саме *Заклик до дії*, передбачає пропозицію контрсили, спрямованої на зміну ситуації та подолання негативних наслідків.

Кожному з цих етапів відповідає своя структура силової динаміки. Моделювання причинних ланцюгів у відео пов'язує їх у єдиний смисловий ланцюг. Кожний перехід між етапами можна описати як зміну балансу сил: на початку Агоніст, тобто подія або руйнівна дія, виступає ініціатором і формує первинний вплив (Making), тоді як Антагоніст – природа або громада, що зазнає негативного впливу, перебуває у пасивному стані (Letting). На наступних етапах посилюються дії системних агентів (Helping), що поглиблює негативні наслідки і призводить до руйнівного стану середовища. Лише на фінальному етапі Антагоніст змінює свій стан на активний (Hindering), протидіючи Агоністу та ініціюючи відновлювальні процеси. Таким чином, кожен етап демонструє поступовий перехід від пасивності до активності Антагоніста, що структурно формує смисл мультимодального каскаду і підкреслює динаміку силової взаємодії.

Розглянемо мультимодальне смислотворення на кожному етапі.

Каузальний тригер у відеонаративі служить відправною точкою причинно-наслідкового ланцюга

та відзначається раптовим входом сили, яка робить подію морально зарядженою, створюючи смисловий дисонанс між повсякденною дією та її руйнівними наслідками. Це може бути звичайне споживання води з пластикової пляшки як у відео *The Reuse Revolution is Here* [19] або показ наслідків забруднення, як у відео *Join the Fight Against Plastic Pollution* [15], котре демонструє кадри внутрішніх органів птахів, заповнених пластиковими відходами. Емпіричний аналіз свідчить, що вербальні засоби на цьому етапі містять лексеми, що позначають процеси запуску екологічної шкоди (*pollution, water contamination, exhaust gases, oil spill, emission*), дії руйнування (*destroy, drill, extract, exploit, cut, consume*), об'єкти руйнування (*forest, rainforest, palm oil plantations, Arctic, environment, communities*), терміновість події (*dangerous, catastrophic, everywhere*) та агенти загрози (*big companies, profit, Shell, plastic, palm oil, meat consumption*). Візуальний модус підкреслює драматизм подій через кадри штормів, пожеж, вирубування лісів, загиблих тварин та промислових ландшафтів із різкими змінами ракурсів і планів камери. Крім того, він може включати зображення гармонійних природних ландшафтів, які згодом зазнають негативних змін через промислову діяльність людини. Аудіальний модус підсилює сприйняття через тривожну музику, звуки руйнівних процесів, стурбований тон закадрового голосу або важке дихання, формуючи емоційний контекст подій.

Як приклад розглянемо початкову сцену з відео *Save the Orangutan* [17]. Каузальний тригер проявляється через зображення пиляння великого дерева у тропічному лісі, супроводжуване різкими звуками пилки та напруженою музикою, а текст повідомляє про руйнування великого масиву лісу компаніями заради прибутку та загибель орангутанів:

*A rugby pitch worth of forest will be destroyed before you can even skip this message. Big companies are exploiting the ancient rainforest for profit from palm oil plantations. 25 orangutangs are killed every day* [17, 0:01-0:08].

На цьому етапі агоністом виступають великі компанії, які активно руйнують екосистему, тоді як антагоністом є природа та тварини, котрі перебувають у стані безсилля. Потенційна сила протидії – Грінпіс, ще не реалізована, що підсилює напругу сцени. Вербальні засоби підкреслюють руйнівні дії (*destroy, exploit*), об'єкти загрози (*forest, rainforest, palm oil plantations, orangutangs*), терміновість події (*before you can even skip this message, every day*) та агенти загрози (*big companies*).

У термінах теорії Л. Талмі компанії «створюють» подію (Making), тоді як природа і тварини не можуть їй протидіяти (Letting). Мультимодальне поєднання образів, звуків і тексту формує каузальний тригер, що встановлює смислову напругу та відображає початкову динаміку сил у відео через модель Making–Letting.

На етапі Системна причина локальна подія співвідноситься з ширшими структурними процесами, що пояснює, чому екологічні проблеми виникають на глобальному рівні. Попередня подія набуває більшого «силового» значення: агоніст стає потужнішим завдяки приналежності до системи, тоді як антагоніст ще не має достатньої сили для протидії. У відео цей етап маркується лексикою, яка позначає системні фактори: економічні аспекти та прибуток (*profit, corporate greed, big brands, economic interests, industrial growth*), масове споживання і виробництво (*consumer corporations, overconsumption, waste, plastic production*), екологічні наслідки діяльності людини (*climate change, deforestation, habitat loss, environmental degradation*) та інституційні агенти (*governments, authorities, institutions, corporations, Shell*).

Візуальні засоби демонструють масштаб явища: промислові плантації, заводи з димарями, вирубані ліси, забруднені водойми, потерпілі тварини й люди. Аудіальні елементи підкреслюють напруженість: фонові тривожна музика, індустриальні звуки, шум транспорту створюють відчуття системної сили.

У термінах теорії силової динаміки на цьому етапі системні агенти (корпорації, уряди) «створюють» (Making) та «підсилюють» (Helping) руйнівні процеси, тоді як природа та громади не можуть протидіяти (Letting), що інтенсифікує каузальну напругу.

Розглянемо уривок відео *Plastic. Is. EVERYWHERE*, який ілюструє зазначений етап та у якому відбувається пояснення шкідливості вживання пластику:

*Plastic was born after World War II and the waste has massively multiplied. Since the New Millennium almost everything we buy is wrapped in plastic, wrapped in more plastic, pushed out by consumer corporations in partnership with chemical corporations and our old friend fossil fuel. Because as shiny and clean as it looks plastic is oil* [16, 0:17-0:45].

Лексика на позначення агоніста (*plastic*) та системних агентів (*consumer corporations, chemical corporations, fossil fuel*) демонструє рушійну силу процесу, тоді як дієслівні форми (*wrapped in, pushed out*) і лексеми інтенсивності (*massively multiplied*) підкреслюють його масштабування. Повтор конструкції *wrapped in plastic* репрезентує надмірне споживання як циклічний процес. Лексичним маркером переходу до етапу системної причини виступає каузальний конектор *because*, який експліцитно вводить пояснення походження проблеми і переводить опис явища до його структурного пояснення.

Вербальний текст супроводжується візуальними кадрами людини, зануреної в надмірне споживання, навколо якої накопичується пластик. Таким чином, агоніст (пластик) репрезентується вербально та візуально, що посилює його домінування, тоді як антагоніст (людина-споживач) представлений лише візуально та поки не здатен ефективно

протидіяти системі. Аудіальний модус підкреслює цей етап через звуки касових апаратів, створюючи асоціативний зв'язок між споживанням і ростом пластикових відходів. У цьому випадку мультимодальні засоби демонструють смислотвірний потенціал, здатний маркувати динаміку сили різних елементів: збільшувати її для одних і зменшувати для інших. Мультимодальна організація формує нерівновагу сил, яку можна описати як конфігурацію Making–Helping–Letting: агоніст діє, система його підтримує, а антагоніст поки не реалізує ефективної протидії.

На етапі Ескалація наслідків локальні події набувають посиленої каузальної значущості, оскільки негативні наслідки починають накопичуватися і взаємодіяти, підсилюючи загрозу для екосистеми та людей. Агоніст продовжує набирати силу через активне розширення впливу руйнівних процесів, тоді як антагоніст залишається пасивним і не може ефективно протидіяти. У відео цей етап маркується лексикою, яка підкреслює інтенсивність і масштабування шкоди: *waste, overconsumption, environmental degradation, double air traffic, emissions, globally, everywhere, unstoppable, flood, mess, displacement of local communities, crisis, millions of tons, 20 years of fossil fuel emissions*; негативні наслідки: *dangerous consequences, problematic schemes, exaggerated carbon benefits, climate change*. Окрему групу становлять одиниці, які позначають агентів, котрі підтримують процес екологічної шкоди: *big polluters, aviation industry, airlines consumer corporations, chemical corporations, big brands, oil production*.

Важливу роль у цьому етапі відіграють візуальні ресурси, які актуалізують масштабування проблеми. До них належать зображення екологічної деградації (масштабні промислові викиди, забруднені водойми, тотальне вирубування лісів), сцени порушення екосистем і страждання тварин, а також панорамні чи супутникові зображення, що переводять проблему з локального рівня на глобальний. Додатково використовуються карти забруднення, великі ландшафтні панорами та кадри, які репрезентують соціальний вимір екологічної кризи через зображення місцевих громад або руйнівних наслідків для поселень. Плани камери (широкий план, зйомки з висоти пташиного польоту) та ракурси (суб'єктивна камера, верхній ракурс) підсилюють ефект наростання шкоди від локальних осередків до глобального масштабу. Колористика і контраст (зокрема домінування темних, забруднених тонів або надмірно яскраві акценти) додатково посилюють емоційний ефект і підкреслюють драматизм ситуації.

Аудіальні ресурси формують відчуття ескалації: тривожна фонова музика, звуки промислового виробництва, шум моторів і транспорту, а також звуки руйнування створюють акустичний образ системної сили, що поширює шкоду. У поєднанні

з візуальним рядом ці елементи підкреслюють інтенсивність і невідворотність процесу екологічної деградації.

У термінах теорії Л. Талмі на цьому етапі динаміка сил відтворює конфігурацію Making – Helping – Letting, проте інтенсивність і масштаб впливу значно зростають. Агоніст, представлений системними силами, продовжує ініціювати й підсилювати руйнівні процеси (Making + Helping), тоді як антагоніст – природне середовище, тварини та люди, зазнає поступового погіршення стану і залишається неспроможним ефективно протидіяти (Letting). Саме на цьому етапі проявляється ідея змін стану, описана Л. Талмі [14, с. 58], що реалізована у відеонаративі послідовним погіршенням стану системи. Кожна нова подія у мультимодальній репрезентації фіксує наступний рівень екологічної деградації, створюючи мультимодальну серію змін стану, в якій кожен семіотичний елемент підсилює загальну динаміку екологічної кризи.

Для прикладу розглянемо фрагмент з відео *Uncover the greenwash scams of the global oil industry*, який демонструє масштабні негативні наслідки буріння нафти корпорацією Total в Конго.

*The world needs to halve emissions over the next decade, so oil must stay in the ground. Total claims they can compensate for the damage caused by their oil by planting a 40,000 hectare tree farm elsewhere in Congo, which they say can soak up millions of tons of their climate pollution. But don't be fooled, Total's oil addiction threatens the world's largest tropical peatland, which stores an equivalent of 20 years of the USA's fossil fuel emissions. This is home to indigenous peoples and a vital wildlife refuge for lowland gorillas* [20, 1:07-1:43].

Етап ескалації проявляється як поступове наростання наслідків: від локальної дії, видобутку нафти в торфовищах Конго, до глобальних екологічних і соціальних наслідків. Його реалізація відбувається через три одночасні аспекти масштабування: просторове – від локальних торфовищ Конго до глобальної планети – *the world's largest tropical peatland*, кількісне (*millions of tons*) та масштабування сторін, які страждають від впливу (*climate, indigenous peoples, vital wildlife refuge for lowland gorillas*).

Мультимодальна репрезентація підкреслює каузальне розширення проблеми. Вербально це проявляється через лексику, що акцентує глобальну значущість подій: *threaten, world's largest, soak up millions of tons, vital wildlife refuge, damage*. Візуально ескалація проявляється через кадри з висоти пташиного польоту нафтових вишок, широкі ландшафтні панорами без рослинності, контрастні порівняння з зеленими лісами і зображеннями тварин, що перебувають під загрозою. Ці плани та ракурси посилюють відчуття масштабу та небезпеки, підкреслюючи, що проблема виходить за межі локальних осередків. Аудіальні ресурси додатково нарощують напруження: тривожна фонова музика, індустрі-

альні шуми, а також природні звуки, які контрастують із промисловою активністю, створюють ефект системної сили та загрози. Контраст кольорів (сірі тони вирубаних лісів проти зелені природних екосистем) підсилюють драматизм ситуації.

У термінах теорії силової динаміки цей етап реалізує конфігурацію Making – Helping – Letting: агоніст (Total) продовжує створювати та підсилювати руйнівний процес, тоді як антагоніст (природа, тварини, люди) залишається пасивним і неспроможним ефективно протидіяти.

Наступний етап зосереджується на відповіді на цю кризу – Заклику до дії. Тут мультимодальні ресурси демонструють можливі шляхи подолання екологічної загрози та активну участь антагоніста у зміні ситуації. Лексика демонструє необхідність негайної дії через використання дієслів модальності *need, must, will*, дієслів дії: *protect, conserve, act now, reduce, participate, stop, join the fight, take action*, а також лексем на позначення агентів змін: *people, governments, institutions, Greenpeace, world leaders, communities, environmental organizations, international treaties*. Лексеми на позначення терміновості *too late, urgent, now, immediate* підкреслюють неминучість дії та фокусують увагу на потенціалі для відновлення системи.

Візуальні ресурси цього етапу трансформують сприйняття подій: кадри демонструють дії людей і активістів Грінпіс, такі як мітинги, демонстрації, перфоманси проти забруднення та надмірного споживання, блокування нафтових танкерів, висадка дерев, прибирання сміття, порятунок тварин. Використовуються великі панорами заповідних територій, кадри з висоти пташиного польоту, що репрезентують глобальні масштаби охоронних ініціатив, а також середні та крупні плани, які показують конкретні дії учасників та їхні емоції, здійснюючи персоналізацію дій. Колірна палітра стає світлішою і природною: домінують зелені, блакитні та сонячні тони, що символізують відновлення і надію. Аудіальні ресурси сприяють формуванню почуття активності: оптимістична фонову музика, природні звуки та звуки тварин, голоси учасників дій створюють ефект залучення.

У термінах силової динаміки цей етап відображає зміщення конфігурації сил: антагоніст (люди, організації, уряди) переходить від пасивного Letting (як на етапі Ескалації наслідків) до активного Hinderering, протидіючи агоністу (екологічним загрозам та системним руйнівним силам) та ініціюючи відновлювальні процеси. Мультимодальна конфігурація етапу Заклику до дії демонструє, що кожен новий вербальний, візуальний або аудіальний елемент фіксує активну протидію, відображає зміни стану системи у бік зменшення шкоди і формує смисл можливого відновлення. Таким чином, мультимодальний каскад, який до цього нарощував шкоду, на останньому етапі набуває динамічного

фіналу, де формуються реальні шляхи протидії та захисту екологічних і соціальних систем.

Розглянемо відео *Tell President Biden to Reject CP2 and Stop the Expansion of Oil and Gas*, яке висвітлює екологічну загрозу, пов'язану з проектом експорту метану компанії Venture Global у Луїзіані, та його потенційні наслідки: значні викиди парникових газів, загроза здоров'ю місцевих громад, руйнування природних водойм. Текст відео озвучує Джейн Фонда, яка виступає як агент зміни, закликаючи глядачів до активних дій:

*...but the communities living nearby are fighting back and they need our support really badly. So I need you to go to the link at Greenpeace USA's profile and sign the petition to tell the department of energy and President Biden to reject cp2 and stop this reckless expansion of oil and gas. Please share this video with your friends and your colleagues so we can unite for climate justice and our future* [18, 0:52-1:36].

На етапі Заклику до дії мультимодальні ресурси формують активну участь антагоністів і агентів змін у протидії руйнівному процесу. Вербальні ресурси містять модальні вирази (*need, can*), інструктивні заклики (*go to the link, sign the petition, tell, stop, share, reject*), а також позначають агентів змін (*Greenpeace, communities, friends, colleagues*).

Візуальні ресурси демонструють ці дії, а саме: присутність Джейн Фонди в кадрі як обличчя кампанії та агента зміни; сцени активістських дій – мітинги жителів Луїзіані, їх середні плани підкреслюють активні дії, панорамні кадри білборда із закликом до Дж. Байдена створити адміністрацію, яка підтримує безкопальну промисловість, акцентують політичний контекст. Контраст кольорів створює символічне розмежування: яскраві природні та зелені тони для активістів і темні, тьмяні кольори – для білборда. Аудіальний ресурс представлений енергійною музикою, яка підсилює тривожну емоційність і мотивує до дії.

У термінах теорії силової динаміки Л. Талмі цей етап реалізує конфігурацію Hinderering: антагоніст (люди, організації, громади) активно протидіє агоністу (проект CP2), який залишається силою, проти якої спрямовані дії. Мультимодальні комбінації демонструють перехід від пасивного Letting на етапі Ескалації наслідків до активного втручання, фіксуючи зміни стану системи у бік відновлення та протидії шкоді.

У якості ілюстрації мультимодального каскаду розглянемо відео *Vicious Circle*, присвячене загрозі індустріального освоєння Арктики. У цьому відео мультимодальні ресурси конструюють смисл через послідовне розгортання причинно-наслідкових зв'язків, формуючи каскадну структуру смислотворення. Початковий етап пов'язаний із репрезентацією проблемної ситуації. Вербальний текст *"This is the Arctic. Enjoy the view while you can, because it's disappearing fast"* [21, 0:06-0:11], поєднується з

візуальними панорамними кадрами арктичного ландшафту: широкими планами крижаного простору Північного Льодовитого океану, холодною палітрою біло-блакитних тонів та віддаленим горизонтом, що підкреслює масштаб і водночас уразливість цього середовища. Повільна музика, мелодія якої відсилає до культурних традицій народів Півночі, супроводжує візуальний ряд, формуючи атмосферу величчя та водночас тихої тривоги. У результаті Арктика постає як унікальний і вразливий природний простір, що перебуває під загрозою зникнення.

Наступний етап каскаду розкриває системну причину цієї загрози. Вербальні повідомлення *"This summer, the oil industry is moving into the Arctic"* та *"They want to get their hands on the oil beneath the seabed"* [21, 0:35-0:46] демонструють агента, відповідального за руйнівні процеси – нафтогазову індустрію. Вербальний текст супроводжується зображення екологічної катастрофи: танення льодників, потоншення льоду, супроводжені повільною напруженою музикою. Тут відбувається каузальне уточнення ситуації: зникнення Арктики подається не як природний процес, а як наслідок економічної діяльності, спрямованої на видобуток нафти. Таким чином мультимодальний каскад переходить від загальної констатації проблеми до її структурного пояснення.

Подальше розгортання смислу пов'язане з ескалацією наслідків. Фрагмент *"which is warming our world and melting the ice"* [1:01-1:06] розширює масштаб проблеми, пов'язуючи локальну подію з глобальними кліматичними змінами. Кульмінаційним елементом цього етапу стає висловлення *"It's a vicious circle"*, яке узагальнює попередню інформацію і формує уявлення про самопідсилювальний характер процесу: видобуток нафти спричиняє потепління, що веде до танення льоду, яке відкриває нові можливості для подальшого видобутку.

Візуальна композиція підкреслює масштаб і драматизм цього процесу: на чорному екрані з'являється світле коло, яке поступово зменшується, обмежуючи видимість території Арктики та символізуючи втрату природного простору. У середині кола з'являються тварини, що тісняться один до одного, намагаючись врятуватися, підкреслюючи уразливість живих істот у системі екологічної кризи. Маленьке, світле коло трансформується в планету, що дозволяє поєднати локальну кризу з глобальними наслідками. Повільна, трагічна музика з елементами національної мелодики народів Півночі підсилює емоційний ефект, створюючи відчуття невідворотності та напруги.

На цьому етапі мультимодальний каскад трансформує окремі факти у цілісну каузальну модель екологічної кризи, де локальні події взаємодіють із глобальними наслідками, а мультимодальні ресурси підкреслюють інтенсивність і масштаби загрози.

Завершальний етап пов'язаний із формуванням заклику до дії. Вербальні висловлення *"This summer,*

*we are declaring a global sanctuary in the vital, vulnerable area around the North Pole"* та *"We're coming together to secure it for all life on Earth"* [1:10-1:20] вводять нову конфігурацію сил у представленій ситуації. Якщо попередні етапи каскаду демонстрували домінування руйнівного процесу, то фінальна частина відео репрезентує можливість його зупинення через колективну дію. Відбувається зміна конфігурації взаємодії сил: антагоніст (*we* – громадськість, екологічні організації) переходить до активного протидіяння агоністу (нафтогазовій індустрії),

Отже, у відео формується мультимодальний каскад смислотворення, у якому вербальні, візуальні та аудіальні ресурси послідовно переходять від створення уразливого природного простору до демонстрації системних причин екологічної загрози, далі – до розуміння її глобальних наслідків і, зрештою, до необхідності колективної дії, репрезентуючи силову динаміку *Making – Helping – Letting – Hindering*. Саме ця каскадна організація мультимодальних ресурсів забезпечує поступове конструювання смислу в екологічному відеодискурсі.

### 3. ВИСНОВКИ

Дослідження мультимодального каскаду в екологічному відеодискурсі показало, що смислотворення в цих медіа є багаторівневим і динамічним процесом. Вербальні, візуальні та аудіальні ресурси взаємодіють у єдиній причинно-наслідковій структурі, де кожен наступний елемент посилює і конкретизує попередній, формуючи смисловий мультимодальний каскад.

Аналіз відео екологічних кампаній показав, що вони функціонують як мультимодальні наративи з чіткою причинно-наслідковою структурою. Мультимодальний каскад складається з етапів: представлення проблеми, розкриття системних причин, ескалація наслідків і заклик до дії. Кожен етап поєднує локальні та глобальні перспективи, демонструючи послідовну трансформацію від уразливого природного середовища до усвідомлення масштабів глобальної екологічної кризи. Взаємодія вербальних, візуальних та аудіальних ресурсів на цих етапах підкреслює смисловий потенціал мультимодальних комбінацій у формуванні причинно-наслідкового зв'язку.

Динаміка сили підтверджує каскадний характер структури, демонструючи перехід від пасивності до активного втручання та послідовне формування смислу. У термінах теорії силових динамік Л. Талмі зазначено, що конфігурація сил (*Making – Helping – Letting – Hindering*) відображає розвиток конфлікту між руйнівними процесами та агентами змін. На початкових етапах Агоніст формує руйнівний вплив (*Making*), тоді як Антагоніст перебуває у пасивному стані (*Letting*). На фінальному етапі відбувається трансформація Антагоніста у активний суб'єкт (*Hindering*), який протидіє руйнівним силам і ініці-

ює відновлювальні процеси, демонструючи структурну організацію смислу можливого відновлення.

Мультимодальні ресурси репрезентують соціальну значущість дій та стимулюють колективне втручання. Мультимодальний каскад дозволяє трансформувати локальні події у системні й глобальні проблеми, що підкреслює комплексність і масштабність екологічних викликів. Його побудова дозволяє простежити динаміку взаємодії різних

ресурсів і, в перспективі, оцінити їхній вплив на сприйняття аудиторії. Водночас у частині відео спостерігаються неповні каскадні конфігурації або їхнє зміщення. Перспективним є подальше виділення типів мультимодального каскаду та аналіз їхніх специфічних характеристик у соціальних відеонаративах, що сприятиме уточненню механізмів смислотворення та посиленню методологічної бази дослідження відеодискурсу.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bikhchandani, S., Hirshleifer, D., & Welch, I. (1992). A theory of fads, fashion, custom, and cultural change as informational cascades. *Journal of Political Economy*, 100(5), 992–1026. <https://doi.org/10.1086/261849>
2. Centola, D. (2018). *How Behavior Spreads: The Science of Complex Contagions*. Princeton University Press.
3. Deyo, R. A. (2002). Cascade effects of medical technology. *Annual Review of Public Health*, 23, 23–44.
4. Doyle, J. (2007). Picturing the Clima(c)tic: Greenpeace and the Representational Politics of Climate Change Communication. *Science as Culture*, 16(2), 129–150.
5. Goodwin, C. (2009) Video and the analysis of embodied human interaction. In Kissman U. (Ed.). *Video Interactional Analysis: Method and Methodology* (pp. 21-40). Berlin: Peter Lang.
6. Greenpeace. (n.d.). Retrieved from <https://www.greenpeace.org/international/about/>
7. Greimas, A. J. (1987). *On Meaning. Selected writings on semiotic theory. (Theory and History of Literature)*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
8. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold Publishers.
9. Krysanova, T. (2024). Unveiling the eco-storytelling: multimodal layers of meaning in Greenpeace's environmental videos. *Cognition, Communication, Discourse*, 28, 33-57. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2024-28-03>.
10. Krysanova, T. (2025). From climate crisis to polycrisis: Integrating verbal, visual, and cinematic resources in environmental protection videos. In T. Parnell, T. van Hout, & D. Del Fante (Eds.), *Critical approaches to polycrisis: Discourses of conflict, migration, risk, and climate* (pp. 145–168). London, UK: Palgrave [https://doi.org/10.1007/978-3-031-76966-5\\_10](https://doi.org/10.1007/978-3-031-76966-5_10)
11. Lakoff, G. (2010). Why it Matters How We Frame the Environment. *Environmental Communication*, 4(1), 70–81. <https://doi.org/10.1080/17524030903529749>
12. Martínez, M. A., Mujic, B. K. & Hidalgo-Downing, L. (2013). Multimodal narrativity in TV ads. In Speck B. P. and del saz Rubio M (Eds.). *The Multimodal Analysis of Television Commercials* (pp. 91-111). Valencia: Publicacions de la Universitat de València.
13. Sahasrabudhe, S. & Motter, A. E. (2011). Rescuing ecosystems from extinction cascades through compensatory perturbations. *Nature Communications*, 2, 170.
14. Talmy, L. (1988). Force dynamics. In D. G. Radden & H. Paradis (Eds.), *Studies in memory of Charles J. Fillmore* (pp. 69–129). John Benjamins.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Join the Fight Against Plastic Pollution. (2017). [https://www.youtube.com/watch?v=BakHzyn\\_6GY](https://www.youtube.com/watch?v=BakHzyn_6GY)
16. Plastic. Is. EVERYWHERE. (2022). [https://www.youtube.com/watch?v=r1GHbIZs-NY&ab\\_channel=GreenpeaceInternational](https://www.youtube.com/watch?v=r1GHbIZs-NY&ab_channel=GreenpeaceInternational)
17. Save the Orangutan. (2019). <https://www.youtube.com/watch?v=OpGpXKfU8j8>
18. Tell President Biden to Reject CP2 and Stop the Expansion of Oil and Gas. (2024). <https://www.youtube.com/watch?v=NV-Sds8Gmc8>
19. The Reuse Revolution is Here. (2020). <https://www.youtube.com/watch?v=4Py0AWRtngE>
20. Uncover the greenwash scams of the global oil industry. (2022). <https://www.youtube.com/watch?v=eYScY6QQBSM>
21. Vicious Circle. (2013). <https://www.youtube.com/watch?v=bL3luiNGshM>

Стаття надійшла до редакції 17.03.2026

Стаття рекомендована до друку 27.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Tetiana Krysanova** – Doctor of Philology, Full Professor in linguistics at Lesya Ukrainka Volyn National University; e-mail: krysanova@vnu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9456-3845>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=list\\_works&hl=uk&user=jW2bDjgAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=jW2bDjgAAAAJ) ; RESEARCHGATE: <https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Krysanova-2?>

## MULTIMODAL CASCADE AS A METHOD OF MEANING-MAKING IN ENVIRONMENTAL VIDEO DISCOURSE

The problem of multimodal meaning-making in video discourse has become particularly relevant due to the widespread use of short videos as tools of social communication. The aim of this article is to determine the role of the multimodal cascade as a mechanism for constructing meaning in environmental video discourse. The study is based on multimodal discourse analysis and Leonard Talmy's Force Dynamics framework, which allows modeling causal relations through the dynamics of interacting force factors. The corpus comprises 67 Greenpeace videos representing global environmental issues and including calls to action. The concept of the multimodal cascade is justified as a sequence of meaning-making stages in which verbal, visual, and auditory resources interact within a single causal system. Each element of the cascade enhances the meaning of the preceding one, demonstrating the dynamics of resource force. The qualitative analysis revealed typical combinations of verbal, visual, and auditory resources for modeling force dynamics across stages: Causal Trigger, Systemic Cause, Consequence Escalation, and Call to Action. The study shows that the multimodal cascade forms an integrated semantic configuration, reflecting the gradual transformation from passivity to active engagement in environmental issues and explaining the effectiveness of communication of environmental threats.

**Key words:** *cause-and-effect relationship, communication, environmental video discourse, meaning-making, multimodal cascade, narrative.*

### REFERENCES

1. Bikhchandani, S., Hirshleifer, D., & Welch, I. (1992). A theory of fads, fashion, custom, and cultural change as informational cascades. *Journal of Political Economy*, 100(5), 992–1026. <https://doi.org/10.1086/261849>
2. Centola, D. (2018). *How Behavior Spreads: The Science of Complex Contagions*. Princeton University Press.
3. Deyo, R. A. (2002). Cascade effects of medical technology. *Annual Review of Public Health*, 23, 23–44.
4. Doyle, J. (2007). Picturing the Clima(c)tic: Greenpeace and the Representational Politics of Climate Change Communication. *Science as Culture*, 16(2), 129–150.
5. Goodwin, C. (2009) Video and the analysis of embodied human interaction. In Kissman U. (Ed.). *Video Interactional Analysis: Method and Methodology* (pp. 21-40). Berlin: Peter Lang.
6. Greenpeace. (n.d.). Retrieved from <https://www.greenpeace.org/international/about/>
7. Greimas, A. J. (1987). *On Meaning. Selected writings on semiotic theory. (Theory and History of Literature)*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
8. Kress, G., and van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold Publishers.
9. Krysanova, T. (2024). Unveiling the eco-storytelling: multimodal layers of meaning in Greenpeace's environmental videos. *Cognition, Communication, Discourse*, 28, 33-57. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2024-28-03>.
10. Krysanova, T. (2025). From climate crisis to polycrisis: Integrating verbal, visual, and cinematic resources in environmental protection videos. In T. Parnell, T. van Hout, & D. Del Fante (Eds.), *Critical approaches to polycrisis: Discourses of conflict, migration, risk, and climate* (pp. 145–168). London, UK: Palgrave [https://doi.org/10.1007/978-3-031-76966-5\\_10](https://doi.org/10.1007/978-3-031-76966-5_10)
11. Lakoff, G. (2010). Why it Matters How We Frame the Environment. *Environmental Communication*, 4(1), 70–81. <https://doi.org/10.1080/17524030903529749>
12. Martínez, M.A., Mujic, B. K. & Hidalgo-Downing, L. (2013). Multimodal narrativity in TV ads. In Speck B. P. and del saz Rubio M (eds.). *The Multimodal Analysis of Television Commercials* (pp. 91-111). Valencia: Publicacions de la Universitat de València.
13. Sahasrabudhe, S. & Motter, A. E. (2011). Rescuing ecosystems from extinction cascades through compensatory perturbations. *Nature Communications*, 2, 170.
14. Talmy, L. (1988). Force dynamics. In D. G. Radden & H. Paradis (Eds.), *Studies in memory of Charles J. Fillmore* (pp. 69–129). John Benjamins.

### ILLUSTRATIVE MATERIAL

15. Join the Fight Against Plastic Pollution. (2017). [https://www.youtube.com/watch?v=BakHzyn\\_6GY](https://www.youtube.com/watch?v=BakHzyn_6GY)
16. Plastic. Is. EVERYWHERE. (2022). [https://www.youtube.com/watch?v=r1GHblZs-NY&ab\\_channel=GreenpeaceInternational](https://www.youtube.com/watch?v=r1GHblZs-NY&ab_channel=GreenpeaceInternational)
17. Save the Orangutan. (2019). <https://www.youtube.com/watch?v=QpGpXKfU8j8>
18. Tell President Biden to Reject CP2 and Stop the Expansion of Oil and Gas. (2024). <https://www.youtube.com/watch?v=Nv-Sds8Gmc8>

19. The Reuse Revolution is Here. (2020). <https://www.youtube.com/watch?v=4Py0AWRtngE>
20. Uncover the greenwash scams of the global oil industry. (2022). <https://www.youtube.com/watch?v=eYScY6QQBSM>
21. Vicious Circle. (2013). <https://www.youtube.com/watch?v=bL3luiNGshM>

*The article was received by the editors 17.03.2026*

*The article was recommended for printing 27.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-04>  
УДК 811.111'42:502

#### Ю.В. Матюхіна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, e-mail: [y.v.matyukhina@karazin.ua](mailto:y.v.matyukhina@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4994-0752>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?view\\_op=new\\_articles&hl=uk&im;RESEARCH\\_GATE:https://www.researchgate.net/search/publication?q=Matiukhina%2BYuliia%2B](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=new_articles&hl=uk&im;RESEARCH_GATE:https://www.researchgate.net/search/publication?q=Matiukhina%2BYuliia%2B)

#### О.В. Шпак

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, e-mail: [olenavshpak@karazin.ua](mailto:olenavshpak@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5537-0792>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=d8oUICYAAAAJ&hl=uk&citsig=AMD79oqcMQFH DU0v8IfasxrMMRxqQgwqna>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olena-Shpak>

## ЛІНГВОКРЕАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ БРИТАНСЬКОЇ МОНАРХІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ КОРОЛЕВИ ЄЛИЗАВЕТИ II)

У статті розглядаються еколінгвістичні особливості мовлення креативної дискурсивної особистості королеви Єлизавети II. Взаємозв'язок індивідуальних творчих інтенцій із суспільним контекстом становить актуальну проблему еколінгвістики. Метою дослідження є аналіз застосування креативних засобів – лексичних, стилістичних та дискурсивних, вербальних й невербальних, що притаманні мовленню королеви Єлизавети II, і, таким чином, визначення лінгвокреативності публічного мовлення британської монархії. З екологічної точки зору лінгвокреативність дискурсивної особистості реалізується в її творчій діяльності і є специфічною рисою, що експлікується у діалогічному процесі. Для аналізу комунікації було застосовано міждисциплінарну методологію як базис, у форматі якого креативна особистість зі своїм власним комунікативним стилем та почерком діє задля створення духовних цінностей. Індивідуальність стилю королеви Єлизавети II полягає у соціально-психологічних, естетичних, філософських і художньо-філологічних проявах. Публічні виступи королеви характеризуються збереженням традиційних національно-культурних норм спілкування і дотриманням формальних комунікативних конвенцій, що посилює інституційність королівського дискурсу. Стаття розглядає маркери емоційного самовираження індивідуальної мовленнєвої ідентичності: разом з риторикою інституційного представництва з характерною вишуканістю стилю, підтримкою збалансованого стилю висловлювання, використанням церемоніальної лексики, інклюзивних займенників тощо, королева виступає з промовами, побудованими на особистих історіях та емоційних спогадах, в яких демонструє здатність до створення нових метафоричних образів, яскравого стилістичного наповнення. На основі асоціативних уявлень виникає мовна гра як форма лінгвокреативної діяльності, що пов'язана з навмисним порушенням мовних й мовленнєвих норм спілкування і спрямована на виконання певних функцій у комунікації. Невербальні компоненти комунікації (жести, міміка, одяг тощо) формують цілісний комунікативний образ королеви Єлизавети II як креативної дискурсивної особистості.

**Ключові слова:** британська монархія, індивідуальна мовленнєва ідентичність, інституційне мовлення, комунікація, королівський дискурс, креативна дискурсивна особистість.

**Як цитувати:** Матюхіна, Ю., & Шпак, О. (2026). Лінгвокреативні особливості публічного мовлення представників британської монархії (на матеріалі промов королеви Єлизавети II). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 32–39. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-04>

**In cites:** Matiukhina, Yu., & Shpak, O. (2026). Linguistic creative features of public speech of representatives of the British monarchy (based on the speeches of Queen Elizabeth II). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 32–39. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-04> (in Ukrainian)



## 1. ВСТУП

У контексті аналізу дискурсивної особистості еколінгвістика стає потужним інструментом дослідження мовних стратегій формування ідеологій і соціальної реальності. Мовлення світових політичних лідерів та впливових осіб, якими є представники королівських родин, здатне транслювати життєстверджувальні або, навпаки, руйнівні цінності, закріплюючи ті чи інші моделі світогляду у свідомості націй [13, с. 98]. Королівський дискурс як підтип інституційного дискурсу вже набув достатнього висвітлення у численних дослідженнях лінгвістів, однак вивчення публічної промови представників британської монархії як унікального креативного продукту крізь призму еколінгвістики набуває особливої актуальності.

Метою статті є виявлення лінгвокреативних характеристик екологічності у мовленні дискурсивних особистостей – представників британської монархії, зокрема, королеви Єлизавети II.

Серед завдань статті є такі: навести теоретичні основи вивчення поняття лінгвокреативності як екологічної сутності; надати визначення креативній дискурсивній особистості як такої, що реалізує свою творчу діяльність у діалогічному процесі; на основі вивчення індивідуального мовлення дискурсивної особистості королеви Єлизавети II проаналізувати застосування креативних способів та засобів спілкування.

Новизна роботи полягає у виявленні специфіки співвідношення індивідуальних творчих інтенцій представників британської монархії із суспільним контекстом й культурним середовищем мовців.

Таким чином, об'єктом дослідження є лінгвокреативність публічних промов британських монархів, зокрема, креативної дискурсивної особистості королеви Єлизавети II. Предметом розвідки вбачаємо вербальні й невербальні маркери екологічності індивідуального мовлення креативної дискурсивної особистості королеви Єлизавети II як маніфестацію її творчого підходу до комунікації.

Матеріалом аналізу слугували промови та інтерв'ю королеви Великої Британії Єлизавети II, розміщені у медіа-ресурсі.

Дослідження лінгвокреативності публічного мовлення дискурсивної особистості ґрунтується на таких методах: дискурс-аналізу, використаний для виявлення характерних еколінгвістичних особливостей креативної дискурсивної особистості; функціонально-комунікативний – для визначення функцій висловлень у комунікації монарха; описовий та зіставний методи – для аналізу матеріалу та виокремлення характерних ознак індивідуальної мовленнєвої ідентичності королеви Єлизавети II, а також метод систематизації та узагальнення – для обґрунтування отриманих результатів та висновків дослідження.

## 2. ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦІ БРИТАНСЬКОЇ МОНАРХІЇ КОРОЛЕВИ ЄЛИЗАВЕТИ II ЯК КРЕАТИВНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Розгляд лінгвокреативних особливостей дискурсивних особистостей крізь призму їх екологічної свідомості все частіше стає об'єктом сучасних досліджень. Науковці акцентують увагу на еколінгвістичному потенціалі дискурсології, зокрема, у дослідженні публічного дискурсу, який здатний транслювати як екологічно свідомі, так і деструктивні ідеології. Етика мовлення та лінгвістичне оформлення соціальної взаємодії відображає глибинні цінності суспільства, його ставлення до природи, інших людей та самої мови [12, с. 172].

Досліджуючи публічний дискурс членів королівської родини в різних комунікативних контекстах, можна розрізнити як прояви рис інституційного дискурсу, яким є королівський дискурс, так і розрізнити індивідуальні мовленнєві стилі мовців [14, с. 5]. Адаптуючись до сучасних реалій, монархія переживає трансформацію традиційних моделей комунікації, що особливо помітно в мовленнєвих моделях молодого покоління [4, с. 20]. Тож, мовлення королівських осіб різних поколінь, проявляючи індивідуальну комунікативну ідентичність, демонструють як спільні, так і контрастні підходи до комунікації. Індивідуальна ідентичність виражається в усіх сферах лінгвістичної системи: фонетичній, лексичній, стилістичній та граматичній як маніфестація творчості креативної дискурсивної особистості у комунікації.

Креативну дискурсивну особистість визначаємо як лідера, що у комунікативних контактах з іншими мовцями демонструє творчість, відповідальність, самосвідомість, знання та розум, інтенцію спонукати до думок, дій тощо [3, с. 21] й уживає екологічні способи і засоби контактування. Творча особистість характеризується високим ступенем привабливості й емоційної натхненності, сприймається як харизматична особистість, де харизма – це стан натхнення мовця, який можна описати як психолінгвістичний феномен емоційної природи [2, с. 175]. Аналіз дискурсу «загальноновизнаних харизматичних особистостей» дозволяє визначити специфічні кореляти лінгвокреативності на вербальному та невербальному рівнях та проаналізувати конститутивні ознаки харизматичного мовлення за моделлю «вербальне + невербальне» [там само: с. 184]. Залежно від гендерного фактору, віку, рівня освіти, особистого розвитку, національно-культурної специфіки мови тощо, задля досягнення комунікативної мети креативна особистість створює унікальну мислеформу [3, с. 24; 5; 9], що реалізується у дискурсивному просторі.

Церемоніальна мова є особливою традиційною королівською моделлю спілкування, де монарх виявляє себе як символічна особа – емоційно-стрима-

на та формальна за стилем поведінки, спілкування з якою виходить за межі повсякденних соціальних взаємодій [4; 7; 14]. Однак, осмислення набувають також і лінгвістичні маніфестації індивідуального стилю монархів. Зокрема, дослідження дискурсивної особистості принца Уельського Вільяма довели, що він дотримується традиційної комунікативної моделі поведінки представника монархії з чіткою структурною організацією мовлення, обмеженим емоційним розкриттям, інституційно-збалансованою комунікативною поведінкою, що відповідає ролі майбутнього монарха та символічного втілення державності [4, с. 21]. Натомість принц Гаррі демонструє альтернативну комунікаційну модель поведінки, засновану на наративному підході, емоційній автентичності, особистому фреймінгу, відхилі від інституційної стриманості та відкрито критичній позиції, яка відображає його перетворення від члена монархічного інституту до незалежного захисника прав та свобод. Досліджено, що комунікативні моделі не лише відображають існуючі інституційні позиції принців, але й активно формують їхню публічну ідентичність та соціальні відносини [там само, с. 24].

Еколінгвістичний аналіз промов королеви Єлизавети II вказує на дотримання нею правил та прийомів риторики під час офіційного публічного виступу, що відповідає очікуванням аудиторії, оскільки мають чіткий регламент, тематичну узгодженість і вмщують офіційне привітання, подяку організаторам заходу та аудиторії у цілому, розвиток теми, звернення до підтем, підсумкове резюме, яке апелює до свідомості слухачів та переконливо закликає до дій. Формалізована інституційна комунікативна поведінка королеви маніфестує підтримку традицій королівського спілкування [7; 9; 11]. Використання стандартних форм звертання як, наприклад, ініціального висловлення *Pray, be sitted*, у функції встановлення контакту з членами парламенту, рівного тону голосу, уживання маркерів увічливості, відмова від активного жестикулювання [8; 14, с. 68] екологічно підтримує комунікативну дистанцію публічного мовлення британських монархів. Дискурс королеви, згідно з церемоніальними приписами, демонструє збереження традиційних комунікативних норм, наприклад, офіційні вітання, посилення на титули та посади, церемоніальні висловлення вдячності, індивідуальні посилення (*we believe, I hope, we suspect*), підвищений стиль мовлення, вмліла комунікативна поведінка під час *small talk*, що характеризується домінуванням соціально-регулятивної інформації, ритуалізованістю й конвенційністю [1, с. 23-25; 6]. Мова королеви відрізняється гіперкоректністю вимови, використанням вишуканої лексики, складнопідрядних та складносурядних речень, ідіоматичних висловлень, роз'єднувальних питань, експресивних висловлень – підсилювачів розуміння розмови [11, с. 205; 14, с. 45] тощо.

Однак, незважаючи на інституційність королівського дискурсу, у мовленні королеви Єлизавети II можна прослідкувати тенденцію до прояву нестандартного незалежного мислення, особливу естетику комунікативної поведінки, обдарованість та оригінальність. Як креативна дискурсивна особистість королева переживає слово, а не уживає його у вигляді простого повідомлення. Її фраза, як гасло, самотньо подається у різноманітних лексично-семантичних формах:

(1)... *1992 is not a year on which I shall look back with undiluted pleasure. In the words of one of my more sympathetic correspondents, it has turned out to be an **annus horribilis** (laughter). I suspect that I am not alone in thinking it is so, indeed. I suspect that there are very few people or institutions unaffected by these turmoil and uncertainty last month worldwide* (Annus Horribilis Speech, 1994).

У наведеному прикладі у промові на честь 40-річчя її правління лінгвокреативність королеви відображає її реакцію на процеси, що відбуваються у цей час в її особистому житті та житті королівства. Мовна гра *it has turned out to be an annus horribilis* пов'язана з навмисним порушенням мовних й мовленнєвих норм [3, с. 90]: фраза *Annus horribilis* (з лат. – «жахливий рік»), походження якого є аналогічним й протилежним до *Annus mirabilis* («дивовижний рік») – став крилатим після її промови 24 листопада 1992, коли королева у такий спосіб назвала період часу, наповнений великими нещастями, скандалами та катастрофами – руйнацією трьох королівських шлюбів, скандалами в пресі та серйозною пожежею у Віндзорському замку. Цей приклад свідчить про вміння королеви відчутти ігрові можливості мови та оригінально перефразувати, тобто змінити і обіграти вже наявний мовний матеріал з ціллю відмови від стереотипів, привнесення свіжості в мовлення та надання події власної оцінки.

Екологічність мовлення королеви Єлизавети II проявляється у підкресленій повазі до себе і до інших, наголошенні на відчутті гідності, демонстрації прагнень до служіння, апеляції до свідомості громадян заради збереження спокою, миру та гармонії:

(2)... *I am sure that most people try to do their jobs as best they can, even if the result is not always entirely successful. He who has never failed to reach perfection has the right to be the harshest critic. ... We are all part of the same fabric of Our National Society and that scrutiny by one part of another can be just as effective if it is made with a touch of gentleness, good humor and understanding* (Annus Horribilis Speech, 1994).

Промову на честь 40-річчя її правління назвали безпрецедентним закликом до співчуття (*“unprecedented plea for sympathy”*), оскільки королева зверталася до своїх підданих, зокрема, до преси, з закликом до поміркованості та здорового глузду під час суворої критики монархії. У цій промові, що більше

нагадує звернення до людяності й гуманності, ніж на офіційний звіт, британці відчули, що їхня королева визнавала цінність та легітимність громадського контролю над монархією.

Наведений нижче приклад спілкування королеви на офіційній церемонії свідчить про неординарне почуття гумору королеви. 95-літня Єлизавета II прибула на публічний прийом на честь платинового ювілею її правління. Її величність запросили розрізати торт з символікою ювілею у великій святковій залі, де зібралися гості та преса. Представниця з боку організаторів заходу супроводжує, як завжди, елегантно одягнуту королеву, яка виглядає тендітною і пересувається нетвердою ногою, спираючись на паличку, до святкового столу та зауважує:

(3) – *I invite you, if you will, madam, to cut the first slice. I did remark that it was upside down and you wouldn't be able to see what it was on it. I thought it had to be upside down for the press...*

– *So they can see it? (laughter) I don't mind. I don't matter! (laughter) (humbly) I think I might just put a knife in it.*

– *I think that's a really good idea.*

– *See if it works... oh yes, it goes in beautifully (as the queen sticks a knife into the middle of the cake, presses the knife to cut it with a visible efforts)... Somebody else can ...*

– *Finish it off?*

– *Do the ... rest of it. Well done (Queen Elisabeth switches on one of her most charming smiles and with gracious gesture invites guests to try the cake) (laughter and applause) (Queen Elisabeth II and Her Cakes. Part 3, 2022).*

Наведений приклад яскраво свідчить про те, що лінгвокреативність королеви Єлизавети II як поєднання слова й творчості маніфестується в її незалежності, інтелігентності, розвиненому інтелекті, жертвовності та самовідданості та відмові від егоїзму: *I don't mind. I don't matter!* Королева демонструє прекрасне почуття гумору, коли жінка-організатор зауважує, що торт розгорнуто на адресу журналістів і королева не зможе побачити, що на ньому написано: *So they can see it?* – невимушено відповідає її Величність під сміх всіх присутніх.

Наведений фрагмент ілюструє семантичну спонтанність й індивідуальність королеви у виборі слова, що не лежить на поверхні. Королева лише встромляє ніж у торт та з помітним зусиллям натискає на нього, щоб розрізати. Побачивши, що ця справа їй не під силу, вона уживає висловлення у функції відмови від наступних дій: *Somebody else can ...* Помічниця підхоплює цей комунікативний хід, підказуючи *Finish it off?* у якості завершення речення, але королева відповідає своєю власною фразою *Do the ... rest of it.* Вона раптом засвічується своєю чарівною широкою посмішкою і граціозним жестом запрошує гостей скуштувати торт. Відкрита посмішка та сяючий погляд належать до характерних для королеви Єлизавети II кинесичних компонентів

комунікації, що завойовують симпатію й додають її мовленню відчуття щирості та приязні [7; 9].

Іронія та самоіронія, які проілюстровано у наведеному нижче фрагменті промови, є характерними рисами комунікативної поведінки королеви:

(4) *Years of experience however have made us a bit more canny from the lady less well-versed than us. In the splendors of City hospitality who when she was offered a balloon glass for her Brandy asked for only half a glass please. It is possible to have too much of a good thing (laughter)...* (Annus Horribilis Speech, 1994).

Дослідники стверджують, що талант висловлювати свої думки та емоції за допомогою влучних метафор і випромінювати абсолютну впевненість у собі є характерними рисами харизматичної особистості [10, с. 85]. Мова найчастіше використовується креативною дискурсивною особистістю для створення відчуття близькості та взаєморозуміння [6], що створює напругу між суворими вимогами інституційного дискурсу (протокол, офіційність) та проявами жіночої емоційності королеви [9; 10; 14, с. 34].

Навіть у найскладніші ситуації королева Єлизавета II присутня поруч з британським народом та є уважною та сфокусованою, неабстраговано перебуваючи у теперішньому моменті й усвідомлюючи процеси, що відбуваються навколо:

(5) *I want to reassure you that if we remain united and resolute then we will overcome it. I hope, in the years to come everyone will be able to take pride in how they responded to this challenge. And those who come after us will say the Britons of this generation were as strong as any that the attributes of self-discipline, of quiet, good-humored resolve and of fellow-feeling still characterize this country. The pride in who we are is not a part of our past. It defines our present and our future. ... While we have had challenges before, this one is different. This time, we join with the all nations across the globe in a common endeavour using the great advances of science and pure instinctive compassion to heal. We will succeed. And that success will belong to every one of us. We should take comfort that while we may have more still to endure, better days will return: we will be with our friend again; we will be with our families again; we will meet again. But for now, I send my thanks and warmest good wishes to you all (Queen's coronavirus speech: 'Ambitious' words to 'reassure and inspire', 2020).*

Функція слова – колосальна для дискурсивної особистості [3, с. 25], а її внутрішній стан має визначальне значення для вираження харизми [2, с. 63]. Особистісна присутність у переживанні разом з підданими великої проблеми сучасності, якою виявився коронавірус, сила слова монарха й щира теплота жінки являють собою три стовпи лінгвокреативності королеви Єлизавети II, яка створює унікальне екологічне дискурсивне середовище. Королева уживає стилістичні повтори у функції нагадування



Рис. 1-2. Кінесичні особливості спілкування – щира посмішка та прямий погляд, притаманні публічним виступам королеви Єлизавети II

Fig. 1-2. Kinesic features of communication – a sincere smile and a direct gaze, typical for public speeches by Queen Elizabeth II

та запевняння – експресивні висловлення та особові займенники у формі множини, що підсилюють ідею спільного досвіду: *While we have had challenges before, this one is different; апелює до почуттів людей we remain united and resolute, ...everyone will be able to take pride in how they responded to this challenge ; акцентує повагу до історії та культури своєї країни The pride in who we are is not a part of our past. It defines our present and our future. Королева переконливо наголошує на тому, що нація переможе і все буде знов добре: we join with the all nations across the globe in a common endeavour using the great advances of science and pure instinctive compassion to heal. We will succeed.... we will be with our friend again; we will be with our families again; we will meet again. Королева демонструє позитивне мислення, відмовляється від звичного для неї офіційного *shall* й уживає модальне дієслово *will* у функції прогнозу, обіцянки та впевненого погляду у майбутнє. Королева Єлизавета II випромінює позитивні емоції, викликані гордістю, вдячністю та надією *And those who come after us will say the Britons of this generation were as strong as any*, говорить спокійним рівним тоном, без пауз, жестів та наголосів, звертаючись до нації як лідер, що підтримує та надихає у думці, що монархія, існуючи протягом тривалого часу, зараз встановлює нові зв'язки між традиційними цінностями та сучасними проблемами, які вона здатна успішно подолати.*

### 3. ВИСНОВКИ

Єдність багатьох аспектів, таких як національна специфіка мови, інституційні правила комунікативної поведінки, звичаї та традиції британського

королівства, місце в монаршій ієрархії, походження та менталітет, гендерний фактор, екологічна свідомість, креативність та індивідуальна мовна ідентичність впливають на публічні виступи членів британської монархії, які, з одного боку, намагаються зберегти традиційну аристократичність мовлення, але, з іншого, надати їм сучасності. Це робить аналіз мовних стилів креативних дискурсивних особистостей – представників королівської родини важливим для розуміння еволюції інституційного дискурсу британської монархії.

Дослідження екологічних ознак лінгвокреативності дискурсивної особистості королеви Єлизавети II дозволило дізнатися не лише про специфічні характеристики королівського дискурсу як підтипу інституційного дискурсу, але й простежити, як звичні мовленнєві моделі та комунікативна поведінка монарха змінюються з викликами часу, відображаючи ширші соціальні та культурні зміни у британському суспільстві. Особистісна харизма, обдарованість, розвинутий інтелект, неповторна вишуканість мовного стилю та незмінна елегантність визначають екосистему креативної дискурсивної особистості королеви Великої Британії Єлизавети II.

Перспективою дослідження вважаємо аналіз еволюції дискурсу британської монархії у відповідь на виклики сучасного медіалізованого суспільства. Особливу увагу доцільно приділити трансформації комунікативних стратегій представників британської монархії в умовах стрімкого розвитку цифрових медіа, соціальних мереж та глобалізованого інформаційного простору.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Матюхіна, Ю. & Шпак, О. (2024). Британський small talk як еколінгвістичне явище. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 99, 22-28. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-03>
2. Петлюченко, Н. В. (2009). *Харизматика: мовна особистість і дискурс*: монографія. Одеса: Астропринт.
3. Самохіна, В. О. (2019). Креативна дискурсивна особистість в екосистемі творчої діяльності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 90, 19–26. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-90-03>
4. Сорока, А. (2025). Інституційний дискурс проти індивідуального стилю: лінгвістичні маніфестації в публічних промовах британських принців. *Mundus Philologiae*, 5, 18-27. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.
5. Anderson, C. (2019). *Discourses of ageing and gender: the impact of public and private voices on the identity of ageing women*. Cham: Palgrave Macmillan.
6. Coates, J. (2013). *Women in their speech communities: new perspectives on language and sex*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
7. Harrington, J. (2006). An acoustic analysis of 'happy-tensing' in the Queen's Christmas broadcasts. *Journal of Phonetics*, 34, 439-457. <https://doi.org/10.1016/j.wocn.2005.08.001>
8. Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible action as utterance*. Cambridge: University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511807572>
9. Levin, C. & Sullivan, P.A. (1995). Political rhetoric, power, and renaissance women. New York: State University of New York Press. <https://doi.org/10.2307/4052475>
10. Petlyuchenko, N. & Chernyakova, V. (2019). Charisma and female expressiveness: Language, ethnoculture, politics. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. IV(1)*, 83-132. Retrieved from: [https://lartis.sk/wp-content/uploads/2019/06/PetlyuchenkoChernyakova\\_Issue-1\\_2019.pdf](https://lartis.sk/wp-content/uploads/2019/06/PetlyuchenkoChernyakova_Issue-1_2019.pdf)
11. Ranzato I. (2018). The British Upper Classes: Phonological Fact and Screen Fiction. In Irene Ranzato & Serenella Zanotti (Eds.), *Linguistic and Cultural Representation in Audiovisual Translation* (pp. 203-227). London/New York: Routledge,
12. Samokhina V, Shpak O., & Pasynok V. (2022). The Ecology of Communicative Contact in English-Speaking Discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 12(1), 170-177. Retrieved from: <https://tpls.academypublication.com/index.php/tpls/issue/archive>
13. Stibbe A. (2015). Positive Discourse Analysis: Rethinking Human Ecological Relations. In *The Handbook of Language and Politics*. Routledge, pp. 275–292. Retrieved from: [https://www.academia.edu/41763316/Positive\\_Discourse\\_Analysis\\_rethinking\\_human\\_ecological\\_relationships](https://www.academia.edu/41763316/Positive_Discourse_Analysis_rethinking_human_ecological_relationships)
14. Taggart, C. (2010). *Her ladyship's guide to the Queen's English*. London: National Trust.

### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Kristal N. Craiker. (н. д.). The Queen's Best Speeches: Learning from Royal Rhetoric <https://prowritingaid.com/queen-s-best-speeches>
16. The Guardian. (2022, September 8). 'We shall be worthy of our duty': The Queen's most memorable speeches. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/sep/08/we-shall-be-worthy-of-our-duty-the-queens-most-memorable-speeches>

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2026

Стаття рекомендована до друку 16.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Yuliia Matiukhina** – PhD in Philology, Associate Professor at the Department of English Philology and Methods of Foreign Language Teaching of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: [y.v.matyukhina@karazin.ua](mailto:y.v.matyukhina@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4994-0752>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?view\\_op=new\\_articles&hl=uk&imq;RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/search/publication?q=Matiukhina%2BYuliia%2B](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=new_articles&hl=uk&imq;RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/search/publication?q=Matiukhina%2BYuliia%2B)

**Olena Shpak** – PhD in Philology, Associate Professor at the Department of English Philology and Methods of Foreign Language Teaching of V. N. Karazin Kharkiv National University, e-mail: [olenavshpak@karazin.ua](mailto:olenavshpak@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5537-0792>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=d8oUICYAAAAJ&hl=ru&citsig=AMD79oqcMQFH-DU0v8IfasxrMMRxqQgwqna>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olena-Shpak>

## LINGUISTIC CREATIVE FEATURES OF PUBLIC SPEECH OF REPRESENTATIVES OF THE BRITISH MONARCHY (BASED ON THE SPEECHES OF QUEEN ELIZABETH II)

The article examines the ecolinguistic features of public speeches of the British monarchy, in particular the creative discursive personality of Queen Elizabeth II. The specifics of the relationship between individual creative intentions and the social context is considered to be a relevant issue in ecolinguistics. The aim of the study is to characterize the use of creative means – lexical, stylistic and discursive, verbal and non-verbal, inherent in the speech of Queen Elizabeth II, and, thus, to determine the linguo-creativity characteristics of public speeches of the British monarchy. From an ecological point of view, the linguo-creativity of discursive personalities is manifested in their creative activities and specifically expressed in the dialogical process. For the analysis of communication, an interdisciplinary methodology was used as a basis, in the format of which a creative personality of Queen Elizabeth with her own stable system of socially significant features, own communicative style acts to create spiritual values. The individuality of Queen Elizabeth II's linguistic style lies in its socio-psychological, aesthetic, philosophical and artistic-philological manifestations. The preservation of traditional national-cultural norms of communication and adherence to formal communicative conventions that enhance the institutional features of royal discourse characterize the Queen's public speeches. The article also examines markers of emotional self-expression. Along with the rhetoric of institutional representation with a characteristic sophistication of style, support for a balanced style of expression, the use of ceremonial vocabulary, inclusive pronouns, etc., the Queen delivers speeches built on personal stories and emotional memories, in which she demonstrates the ability to create new metaphorical images and bright stylistic content. Based on associative representations, a language game arises as a form of linguo-creative activity, which is associated with a deliberate violation of linguistic and speech norms of communication with the aim to perform certain functions. Nonverbal components of communication, such as gestures, facial expressions, clothing, etc. form a holistic communicative image of Queen Elizabeth II as a creative discursive personality.

**Key words:** *British monarchy, communication, creative discursive personality, individual speech identity, institutional speech, royal discourse.*

### REFERENCES

1. Matiukhina, Yu. & Shpak, O. (2024). Brytans'kyj small talk iak ekolinhvistychnе iavysche. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, 99, 22-28. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-03>
2. Petliuchenko N. V. (2009). *Kharyzmatyka : movna osobystist' i dyskurs : monohrafiia*. Odesa: Astroprint.
3. Samokhina V. O. (2019). Kreatyvna dyskursyvna osobystist' v ekosystemi tvorchoi diial'nosti. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, 90, 19–26. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-90-03>
4. Soroka A. (2025). Instytutysijnyj dyskurs proty indyvidual'noho styliu: linhvistychni manifestatsii v publichnykh promovakh brytans'kykh pryntsyv. *Mundus Philologiae*, 5, 18-27. *Kyivs'kyj stolychnyj universytet imeni Borysa Hrinchenka*.
5. Anderson, C. (2019). *Discourses of ageing and gender: the impact of public and private voices on the identity of ageing women*. Cham: Palgrave Macmillan.
6. Coates, J. (2013). *Women in their speech communities: new perspectives on language and sex*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
7. Harrington, J. (2006). An acoustic analysis of 'happy-tensing' in the Queen's Christmas broadcasts. *Journal of Phonetics*, 34, 439-457. <https://doi.org/10.1016/j.wocn.2005.08.001>
8. Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible action as utterance*. Cambridge: University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511807572>
9. Levin, C. & Sullivan, P.A. (1995). *Political rhetoric, power, and renaissance women*. New York: State University of New York Press. <https://doi.org/10.2307/4052475>
10. Petlyuchenko, N. & Chernyakova, V. (2019). Charisma and female expressiveness: Language, ethnoculture, politics. *Legе artis. Language yesterday, today, tomorrow. IV*(1), 83-132. Retrieved from: [https://lartis.sk/wp-content/uploads/2019/06/PetlyuchenkoChernyakova\\_Issue-1\\_2019.pdf](https://lartis.sk/wp-content/uploads/2019/06/PetlyuchenkoChernyakova_Issue-1_2019.pdf)
11. Ranzato I. (2018). The British Upper Classes: Phonological Fact and Screen Fiction. In Irene Ranzato & Serenella Zanotti (Eds.), *Linguistic and Cultural Representation in Audiovisual Translation* (pp. 203-227). London/New York: Routledge.
12. Samokhina V, Shpak O., & Pasynok V. (2022). The Ecology of Communicative Contact in English-Speaking Discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 12(1), 170-177. Retrieved from: <https://tpls.academypublication.com/index.php/tpls/issue/archive>

13. Stibbe A. (2015). Positive Discourse Analysis: Rethinking Human Ecological Relations. In *The Handbook of Language and Politics*. Routledge, pp. 275–292. Retrieved from: [https://www.academia.edu/41763316/Positive\\_Discourse\\_Analysis\\_rethinking\\_human\\_ecological\\_relationships](https://www.academia.edu/41763316/Positive_Discourse_Analysis_rethinking_human_ecological_relationships)
14. Taggart, C. (2010). *Her ladyship's guide to the Queen's English*. London: National Trust.

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

15. Kristal N. Craiker. (н. д.). The Queen's Best Speeches: Learning from Royal Rhetoric <https://prowritingaid.com/queen-s-best-speeches>
16. The Guardian. (2022, September 8). 'We shall be worthy of our duty': The Queen's most memorable speeches. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/sep/08/we-shall-be-worthy-of-our-duty-the-queens-most-memorable-speeches>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 05.03.2026*

*The article was recommended for printing 16.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-05>  
УДК 811.11: 821.111 (73)

**Д. М. Павкін**

кандидат філологічних наук, доцент, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького;  
e-mail: [zlata-78@ukr.net](mailto:zlata-78@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9321-9591>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=ojlqEcAAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/scientific-contributions/Dmytro-Pavkin-2264992777>

## КОЛІР У РОМАНАХ Е. ГЕМІНГВЕЯ «ПРОЩАВАЙ, ЗБРОЄ!» ТА «ПО КОМУ ПОДЗВІН»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

Метою дослідження є всеохоплююче порівняння семантичних та лінгвокогнітивних особливостей кольоропозначень романів Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!» та «По кому подзвін». Методологічний апарат розвідки поєднує семантичний, конеткстуальний та концептуальний аналіз. На першому етапі дослідження було виявлено особливості вживання та частотність трьох аспектів кольору (тон, яскравість, насиченість) та окремих кольорів у досліджуваних романах. В обох творах уживання тону кількісно домінує. Попри відмінність у кількості вживаних тонів, їхня відносна частотність є близькою з домінуванням білої, сірої, червоної, чорної та брунатної барв. Другий етап аналізу полягав у з'ясуванні аксіологічного навантаження кольоропозначень у творах Е. Гемінгвея. Як було виявлено, у романі «Прощавай, зброє!» переважають позитивно конотовані кольори, у той час як у романі «По кому подзвін» не спостерігається значної відмінності між кількістю вживань кольоропозначень із позитивною та негативною оцінкою. У першому романі здебільшого позитивно оцінюються білий, брунатний, зелений, блакитний та жовтий кольори, у другому – брунатний та зелений. Щодо негативної конотації часто вживаних кольоропозначень, то в першому творі вона притаманна сірому та чорному кольорам, а у другому – червоному та чорному. Насиченість відтінку в обох романах несе в собі переважно негатив, а яскравість – позитив. На третьому етапі ми проаналізували концептуальну структуру об'єктів кольоропозначень обох романів із застосуванням запропонованих у когнітивній лінгвістиці понять концептосфери та домену, а також базисних пропозиціональних схем (БПС). Така структура виявилася схожою для обох романів, із кількісним домінуванням об'єктів концептосфери ЛЮДИНА, де переважають складники доменів ЧАСТИНИ ТІЛА та АРТЕФАКТИ. Загалом, кольоросистеми романів Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!» та «По кому подзвін» були визнані схожими за основними якісними та кількісними характеристиками.

**Ключові слова:** базисна пропозиціональна схема, домен, колір, кольоропозначення, концептосфера, насиченість, об'єкт кольоропозначень, тон, яскравість.

**Як цитувати:** Павкін, Д. (2026). Колір у романах Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!» та «По кому подзвін»: порівняльний лінгвокогнітивний аналіз. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 40–54.  
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-05>

**In cites:** Pavkin, D. (2026). Color in “A Farewell to Arms” and “For Whom the Bell Tolls” by E. Hemingway: a comparative cognitive linguistic analysis. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 40–54.  
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-05> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Кольори та їхня символіка були та продовжують залишатися предметом постійного зацікавлення в лінгвістиці та літературознавстві. Зокрема, науковці приділяли увагу кольористиці у творчості письменників [11; 1; 2; 10; 16; 9; 15; 21], символізму кольорів [5; 25; 23], кольоропозначенням як складовій фразеологічних одиниць [20; 30; 26], особливостям сприйняття кольорів [13; 28; 27] тощо. Застосування для вивчення кольорів когнітивного підходу [18; 17] уможливорює не лише виявлення національно-специфічних рис мовних моделей світу [24; 22; 14; 32], а й з'ясування концептуального підґрунтя кольорових систем окремих творів письменників або використовуваної ними колірної палітри загалом.

Актуальність теми статті визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних та літературознавчих досліджень на вивчення особливостей семантики текстуральних елементів та засобів зображення об'єктивних рис реальної дійсності, зокрема кольорів. Позаяк вибір кольору є проявом індивідуальної розумової діяльності кожного письменника, з'ясування концептуальної бази кольоронайменувань романів Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» та «По кому подзвін» та їхній порівняльний аналіз стає кроком до розуміння особливостей мисле-мовленнєвої творчості індивіда, що є одним із завдань когнітивної лінгвістики.

Метою дослідження є виявлення семантичних та лінгвокогнітивних особливостей кольоропозначень у творах Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» і «По кому подзвін» та їхній порівняльний аналіз. Для досягнення цієї мети необхідно розв'язати низку завдань, а саме:

- виявити особливості вживання і частотність трьох аспектів кольору (тон, яскравість, насиченість) та окремих кольорів у романах Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» та «По кому подзвін»;
- з'ясувати особливості функціонування назв кольорів та їхню оцінку в досліджуваних творах;
- виявити концептуальну організацію об'єктів кольоропозначень;
- провести порівняльний аналіз колірних систем обох творів.

Об'єктом дослідження у розвідці є колір у творах Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» та «По кому подзвін». Предметом дослідження є семантичні та лінгвокогнітивні особливості кольоропозначень романів та їхній порівняльний аналіз. Матеріал дослідження складають 209 кольоропозначень, отриманих шляхом суцільної вибірки з роману Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» (обсяг 292 стор.), та 397 кольоропозначень із роману «По кому подзвін» (обсяг 481 стор.).

Для аналізу мовного матеріалу було застосовано методи, розроблені як у традиційній семантиці, так і в когнітивній лінгвістиці. Визначення особливостей

функціонування трьох аспектів кольору та окремих кольорів із їхньою оцінкою відбувалося шляхом використання семантичного та контекстуального аналізу. Виявлення концептуальної організації об'єктів кольоропозначень здійснювалось із застосуванням запропонованих у когнітивній лінгвістиці понять «домен» і «коцептосфера». Структурацію доменів було здійснено шляхом використання базисних пропозиціональних схем (БПС), використовуваних у семантиці лінгвальних мереж [4; 33]. Висновки про чисельність тих чи інших аспектів кольору, типовість їхніх оцінок та об'єктів хроматичних характеристик зроблено на підставі їх кількісного аналізу.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА.

У процесі практичного та теоретичного пізнання дійсності людина встановила існування кольорів, які не лише прикрашають людське існування, а й відіграють важливу роль у її житті, викликають певні відчуття, впливають на її психічний, фізичний та емоційний стан [7, с. 8-9].

У межах фізичного підходу вважають, що колір володіє трьома параметричними характеристиками (тон, яскравість і насиченість), які людина розрізняє при дії світлової хвилі певної довжини на зорові рецептори, що й викликають відчуття кольору [6, с. 15]. Під **тоном** розуміють довжину відбиваних хвиль, **яскравість пов'язана з** кількістю відбитого світла, а **насиченість** визначається як ступінь відмінності кольору від білого, тобто, пов'язана з «чистотою кольору» [3, с. 17-18].

Колірний об'єкт є специфічним через свою експерієнціальну природу, адже ситуація сприйняття кольору передбачає обов'язкову участь експерієнцера – суб'єкта чуттєвого сприйняття. На відміну від фізичних об'єктів, які можна пізнати через будь-який модус перцепції (їх можна побачити, відчути на дотик, посмакувати тощо), колір як об'єкт пізнання репрезентований виключно візуально (через модус перцепції зору).

Сприйняття та використання кольорів людиною з давніх часів відзначалося символізмом. М. Хитріна виокремлює три групи колірних символів [19, с. 9].

До першої групи належать колірні символи, які мають найпоширеніші позначення уподібнювального характеру. Через свою відповідність реальності такі кольори є найтривалішими та первинними в усіх культурах. Наприклад, білий колір зазвичай символізує світло, срібло; жовтий – сонце, золото; чорний – землю, темряву; червоний – вогонь та кров; синій – небо та море, а зелений – природу та рослинність.

Друга група кольорів є певною сукупністю символів, де між кольором та поняттям можливо без труднощів встановити асоціативний зв'язок залежно від конкретної ситуації. Наприклад, чорний позначає спокій та добробут, а білий – ясність та чистоту оточуючого. Не дивно, що досить часто ці

колірні символи можна зустріти в поезії, де вони використовуються метафорично.

Третю групу формують символи, у яких між кольором та поняттям не можна встановити ані узагальнювальної, ані асоціативної подібності. Це так звані кодові колірні символи. Такий символ не має продуманого заздалегідь тяжіння до поняття або значення: наприклад, у такому ракурсі червоний колір позначає вівторок або бюрократію; жовтий – буддизм, ревності; зелений – Озириса та іслам.

Унаслідок складних психічних операцій абстрагування, узагальнення та фіксування колірної ознаки певних об'єктів та явищ позамовної дійсності, що мають постійну або відносно стійку колірну характеристику, кольори було представлено в мові певними номінативними одиницями – кольоропозначеннями.

Існують різні точки зору стосовно того, що лежить в основі кольоропозначення. Б. Берлін та П. Кей провели низку досліджень і прийшли до висновку, що процес виникнення й розвитку кольоропозначень у різних мовах є свого роду мовною універсалією. Науковці з'ясували, що 95% кольорів походять від назв предметів і тільки 5% слів не мають чіткої етимології [24, с. 36]. Водночас, система кольоропозначень певної мови є національно-специфічною. Це пояснюється тим, що їхнє існування у конкретній мові залежить від реальних умов існування та практичних потреб людини [7, с. 8]. Колір по-різному передається в різних мовах внаслідок відмінності у сприйнятті цілісності референта, умов освітлення, практичної зацікавленості людини в позначенні колірною простору, частоти, з якою ті чи інші тони зустрічаються в навколишньому середовищі тощо. Відмінності у граматичному устрої різних мов також впливають на відбиття кольору в мові. Як зауважує Г.М. Яворська, кольороназви визначають національно-специфічні риси мовних моделей світу [22, с. 42].

Кольори є важливим складником створення образів у художньому творі, оскільки вони, як і література в цілому, тісно пов'язані з емоційним й інтелектуальним життям людини [31, с. 164]. Кольори використовуються автором не лише для відтворення картин довкілля, а й значною мірою сприяють перетворенню цієї самої картини. Весь цей процес відбувається завдяки засобам проектування зовнішніх реалій на внутрішній світ людини, її настрої, прагнення й переживання [12, с. 44]. Кольори мають здатність набувати додаткового, поназначеного в словниках значення та символізму в залежності від певного контексту [8, с. 111], супроводжуючись особливим аксіологічним навантаженням. Саме тому оцінка кольору в художньому творі відіграє важливу роль у розумінні останнього.

У літературі колір є могутнім засобом експресивного впливу. Нерідко у творах, де автор не прагне прямо пояснити детальну картину того, що відбу-

вається, увага акцентується на зовнішності головного героя, забарвленні його одягу, волосся, шкіри, і навіть посмішки. Отже, використання кольорів для отримання певного емоційного вираження є одним із головних завдань, яке прагне вирішити не одне покоління письменників. Завдання ж дослідників полягає в тому, аби виявити колірну палітру автора та визначити особливості її втілення у його різних творах. Саме такою є мета цієї розвідки.

Першим етапом нашого дослідження є кількісний аналіз уживань кольоропозначень у романах Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» та «По кому подзвін», що здійснюється шляхом підрахунку відсоткового співвідношення трьох аспектів кольору (тон, яскравість, насиченість) загалом та кожного кольору окремо.

Як було виявлено, у романі «Прощавай, зброе!» загальна кількість уживань колірних одиниць складає 209, серед яких переважає тон кольору (147 уживань – 70,8% від усіх кольоропозначень). Насиченість та яскравість наявні у 46 (22,0%) та 15 (7,2%) уживаннях одиниць відповідно.

Серед власне кольорів автор активно вживає **білий** (19,7%): *chalky white mountains, white uniforms, white gown, white capri, white meat*; **червоний** (12,0%): *red wine, red collar mark, dark red velvet, red nose, red plush*; **брунатний** (11,0%): *brown fields, brown house, brown water, brown lace*; **чорний** (7,7%): *black boots, black forest, black funks, black night, black eyes* та **сірий** кольори (7,2%): *gray eyes, gray coffee, gray face, gray houses*. Звертає на себе увагу той факт, що, хоча вживання одиниць на позначення тону переважає, число вживань такого відтінку насиченості, як *dark* складає 37 одиниць, що становить 80,6% від загальної кількості кольоропозначень насиченості: *dark gardens, dark water, dark flocks of grebes, dark beer* (див. Таблицю 1).

Табл. 1

#### Співвідношення аспектів кольору в романі «Прощавай, зброе!»

Table 1

#### The ratio of colour aspects in the novel "A Farewell to Arms"

Аспекти кольору	Кількість кольоропозначень	
	абсолютна	у відсотках
<b>Колір</b>	<b>148</b>	<b>70,8</b>
Білий	41	19,7
Червоний	25	12,0
Брунатний	23	11,0
Чорний	16	7,7
Сірий	15	7,2
Зелений	10	4,9
Блакитний/Синій	8	3,8
Жовтий	6	2,9
Помаранчевий	2	0,8
Сріблястий	1	0,4
Фіолетовий	1	0,4
<b>Насиченість</b>	<b>46</b>	<b>22,0</b>
<b>Яскравість</b>	<b>15</b>	<b>7,2</b>
<b>Разом</b>	<b>209</b>	<b>100</b>

Підсумовуючи результати підрахунків, ми можемо прийти до висновку, що в романі «Прощавай, зброє!», незважаючи на панування білого кольору, світлі та яскраві барви часто чергуються з відтінками темного та похмурого. На нашу думку, це пов'язано з розвитком сюжету. Протягом усього твору відчувається то піднесення настрою головного героя, то його повне розчарування в житті та людях. Автор навмисне намагається контрастно змалювати всі картини в романі. На тлі опису подій війни, де панує біль та смерть (чорні, брунатні, темні відтінки), спалахує його пристрасть (червоний колір) до доброї, цнотливої медсестри Кетрін (усі світлі відтінки), що згодом переростає у справжні почуття (яскраві тони).

Е. Гемінгвей використовує кольори для позначення різних об'єктів: як для традиційного опису навколишньої природи: *I saw the town with the hill and the old castle above it in a cup in the hills with the mountains beyond, brown mountains with a little green on their slopes* (1, с. 15); так і для змалювання зовнішності людини, підкреслення певних її особливостей: *I saw her white back as she took off her nightgown* (1, с. 106); *Ettore pulled up his sleeve. "Here" he showed the deep smooth red scar* (1, с. 141); а також передавання душевних переживань та потрясінь героя: *The doctors were working with them sleeves up to their shoulders and were red as butchers* (1, с. 68); *The day was cold and dark and the wintry and the stone of the houses looked cold* (1, с. 237); *The whites of the eyes were yellow and it was jaundice* (1, с. 165); *I looked through the door and saw the bright small amphitheatre of the operating room* (1, с. 278).

Що стосується роману «По кому подзвін», то загальна кількість виявлених у ньому кольоропозначень становить 397 одиниць, серед яких переважають позначення тону (331 одиниця – 83,4% усіх кольоропозначень). Позначення насиченості та яскравості зафіксовано набагато рідше 43 (10,9%) та 23 (5,7%) одиниць відповідно.

Дослідження вживання назв окремих кольорів показало, що письменник досить часто використовує сірий (19,4%): *gray trousers, gray eyes, gray shirt, gray mist, gray hair, gray smoke, gray boulders, gray uniform, gray tunic, gray rocks, gray plateau*; червоний (13,6%): *red wine sauce, bloody red eyes, red hands, the Red planes, red star, red-and-black scarves, red swine, red face, Red Lodge, red-and-blue pencil*; брунатний (10,3%): *brown taco, brown hands, brown trunks of the pine trees, brown height, brown shoulder of the mountain, brown metal of the barrel, brown-splashed turret*; та чорний (7,4%) кольори: *black leather, black peasant's smoke, black hair, black rope-solid shoes, black face, black milk, black beard*. Що до двох інших аспектів кольору, то домінуючим відтінком насиченості є dark (81,8%): *dark face, dark bridge, dark hair, dark line of the pines, dark areas, dark cheeks, dark horses*, а серед

відтінків яскравості переважає bright (70%): *bright eyes, bright sun, bright edges, bright Ricker, bright flash, bright dial, bright cigarette, bright snow* (див. Таблицю 2).

Табл. 2

**Співвідношення аспектів кольору в романі  
«По кому подзвін»**

Table 2

**The ratio of colour aspects in the novel  
"For Whom the Bell Tolls"**

Аспекти кольору	Кількість кольоропозначень	
	абсолютна	у відсотках
<b>Колір</b>	<b>331</b>	<b>83,4</b>
Сірий	77	19,4
Червоний	46	13,6
Брунатний	42	10,4
Жовтий	33	8,3
Чорний	31	7,4
Білий	23	5,6
Зелений	21	5,2
Блакитний/Синій	19	4,7
Блонд	9	2,1
Хакі	9	2,1
Золотистий	9	2,1
Сріблястий	6	1,3
Пурпуровий	2	0,4
Брудний	2	0,4
Помаранчевий	1	0,2
Рожевий	1	0,2
<b>Насиченість</b>	<b>43</b>	<b>10,9</b>
<b>Яскравість</b>	<b>23</b>	<b>5,7</b>
<b>Разом</b>	<b>397</b>	<b>100</b>

Вочевидь, у романі «По кому подзвін» відтінки похмурого сірого переважають над сонячними та яскравими барвами, не даючи їм змоги заповнити простір читацької уваги. Лише в окремих випадках тьмяні кольори перериває пристрастний червоний, додаючи певного емоційного струсу. Опис похмурості, занедбаності та безнадійності бойових дій (сірий, чорний та брунатний кольори) контрастує зі змалюванням світлого та чистого кохання головного героя (білий, жовтий, блакитний кольори) до пристрастної, і в той же час ніжної та беззахисної Марії (червоний та світлі кольори спектру).

Використання тих чи інших кольорів зумовлено описом різноманітних об'єктів: від змалювання людини, особливостей її зовнішності, предметів її одягу: *Her teeth were white in her brown face and her skin and her eyes were the same golden tawny brown* (2, с. 27); *He was very young, with a light build, thin, rather hawk-nosed face, high cheekbones and gray eyes* (2, с. 11); *He knew now he was against the crazies; the ones with the black-and-red scarves* (2, с. 341); *She watched him come toward her, her eyes bright, the blush again on her cheeks and throat* (2, с. 103); до опису природи та навколишнього світу, на тлі якого відбуваються бойові дії: *There was a stream alongside the road and far down the pass he saw a mill beside the*

stream and the falling water of the dam, *white* in the summer sunlight (2, с. 4); Robert Jordan looked up at the thick *gray* sky with the sun gone *faintly yellow*, and now as he watched gone completely and the *gray* becoming uniform so that it was softy and heavy (2, с. 153); But those, wide-finned in silver, roaring, the light mist of their propellers in the sun, these do not more like sharks (2, с. 97).

Другим етапом нашого дослідження є розкриття оцінного навантаження кольорів у аналізованих романах.

За даними аналізу фактичного матеріалу в романі «Прощай, зброє!» позитивну конотацію здебільшого мають білий (32 приклади), брунатний (14), зелений (10), синій/блакитний (6) і жовтий (4) кольори та кольоропозначення, які входять до складу яскравості (11). Такі тони, як сірий (15 прикладів), чорний (14) та кольоропозначення, які змальовують насиченість відтінку (42), несуть у собі переважно негативне аксіологічне навантаження. Червоний колір використовується як із позитивною (10 прикладів), так і з негативною (15) конотацією (див. Таблицю 3).

Табл. 3

### Оцінка кольоропозначень у романі «Прощай, зброє!»

Table 3

#### An analysis of colour symbolism in the novel "A Farewell to Arms"

Аспекти кольору	Оцінка		
	позитивна	негативна	нейтральна
<b>Колір</b>	<b>80</b>	<b>56</b>	<b>12</b>
Білий	32	5	4
Червоний	10	15	-
Брунатний	14	4	5
Чорний	2	14	-
Сірий	-	15	-
Зелений	10	-	-
Блакитний/Синій	6	-	2
Жовтий	4	2	-
Помаранчевий	1	-	1
Сріблястий	1	-	-
Фіолетовий	-	1	-
<b>Насиченість</b>	<b>4</b>	<b>42</b>	<b>-</b>
<b>Яскравість</b>	<b>11</b>	<b>3</b>	<b>1</b>
<b>Разом</b>	<b>95</b>	<b>101</b>	<b>13</b>

Розглянемо детальніше оцінні особливості найчастотніших кольоропозначень у цьому романі.

Білий колір зазвичай сприймається як символ невинності, чистоти, чесноти й радості. Тож не дивно, що автор здебільшого використовує цей колір для змалювання того маленького і світлого куточку, що існував у житті головного героя протягом всього періоду війни. Зокрема, автор часто застосовує цей колір в описах пейзажів: *It was a hot day and the sky was bright and blue and the road was white and dusty* (1, с. 40); *When the moon came out again we could see white*

*villas on the shore on the slopes of the mountain and the white road where it showed through the trees* (1, с. 212).

Також можна зустріти вживання білого кольору в детальних портретах людей. Характерно, що в тому чи іншому ступені ці люди несуть у собі певне заспокоєння та надію для Фредеріка Генрі, добровольця, який знаходиться у вирі розгортання Першої світової війни: *She had done my mending and was a very short, dumpy, happy-faced woman with white hair* (1, с. 169); *Count Creffi was an old man with white hair and mustache and beautiful manners* (1, с. 192). Білий колір з'являється й у тих моментах, коли автор хоче підкреслити всю ніжність та цнотливість коханої Фредеріка Кетрін. Вона стає янголом, який рятує душу головного героя від морального занепаду й дарує йому крихітку щастя: *I saw her white back as she took off her nightgown* (1, с. 106); *She put a white gown on me and pinned it at the neck in back with a safety pin* (1, с. 263); *Miss Barkley was in the garden. Another nurse was with her. We saw their white uniforms through the trees and walked toward them* (1, с. 23).

Однак, не зважаючи на свою загальну позитивність, у деяких випадках білий колір несе в собі й негативне забарвлення. Такі конотації здебільшого використовуються для позначення хвороби, зневіри, тривоги, страждань та самотності: *I saw the major look at him and notice that he was drunk. His thin face was white* (1, с. 202); *One of the drivers came over to me, brought Gordini who looked very white and sick* (1, с. 69).

У більшості народів червоний колір насамперед асоціюється з кров'ю, а, отже, з агресією. Проте, це не єдине його значення. Це «чоловічий» колір, він активний і енергійний. Символіка червоного кольору дуже різноманітна й суперечлива. Червоний колір символізує як радість, кохання і пристрасть, так і ворожнечу, помсту, війну. Таким неоднозначним є уживання червоного кольору й у романі. Тут можна регулярно зустріти використання червоного при зображенні забарвлення вина, яке часто вживали солдати для розслаблення після чергового бою: *His breath came in my face metallic with garlic and red wine* (1, с. 97); *I had had too much red wine, bread, cheese, had coffee and grappa* (1, с. 283). У таких випадках червоний колір несе позитивне навантаження. Водночас, автор не може не наголошувати, що червоний колір є кольором крові та страждань, коли він несе негативну конотацію: *It was a very tall gaunt captain of artillery with a red scar along his jaw* (1, с. 183); *The doctors were working with their sleeves up to their shoulders and were red as butchers* (1, с. 68); *Her eyes and nose were red with crying* (1, с. 288).

У романі досить частотним є вживання сірого кольору. Більшість людей вважає цей колір найнепримітнішим та найнуднішим серед усієї палітри відтінків. Негативний аспект цього кольору – печаль та меланхолія. Позитивний – це реалізм та респектабельність, адже саме сірий відтінок є барвою

стабільності, твердої як скеля. Проте письменник не бачить позитиву сірого кольору. У нього цей колір є аксіологічно нейтральним або несе негативну аксіологію. Автор часто використовує сірий для опису місцевин, де віддувалися бої: *There was snow on the tops of the mountains and the lake was a gray steel-blue* (1, с. 133); *The plaster of the broken houses was gray and wet* (1, с. 214). Тугу та смуток, які приносить із собою війна, письменник деталізує у використанні описів зброї, одностроїв солдатів та військових машин: *There were small gray motor cars that passed going very fast, usually there was an officer on the seat with the driver* (1, с. 8); *They wore a gray-green uniform and a helmet like the Gentians* (1, с. 218); *It was a gray leather holster and I had bought it second-hand to wear in the town* (1, с. 171).

У деяких епізодах сірий колір стає символом безнадійності, втоми та небажання продовжувати боротьбу. Здебільшого таке навантаження супроводжує портрети персонажів: *Her face was gray, the part of it that I could see* (1, с. 274); *I kissed Catherine. She was very gray and weak and tired* (1, с. 276).

Чорний колір часто визнають аксіологічно амбівалентним. З одного боку, цей колір сприймається як знак хаосу і небуття, чогось страшного та містичного. З іншого, з давніх-давен цей відтінок відповідав жіночності, її містичній постаті, справжній жіночій сутності, а також красі та витонченості об'єктів природи. Автор інколи намагається вживати чорний колір саме з такою символікою: *There was a plump woman in a black dress who sat behind a counter and kept track of everything served to the tables* (1, с. 266); *One horse, a purplish black, Crowell swore was dyed that color* (1, с. 140).

Однак, в описах війни чорний колір нагадує нам про важкість та зневіру тих часів, отримуючи негативну оцінку: *The lamp was smoking; the black smoke going close up inside the chimney* (1, с. 204); *In the fall when the rains came the leaves all fell from the chestnut trees and the branches were bare and the trunks black with rain* (1, с. 8).

Здавна брунатний вважали кольором непохитності та стабільності. Він виступає знаком упевненості та згуртованості. Саме таким є тлумачення брунатного Гемінгвеєм, який здебільшого надає йому позитивної конотації. Цей колір позначає впевненість в оточенні, в якому перебуває головний герой: *We lived in a brown wooden house in the pine trees on the side of the mountain* (1, с. 233); непохитність людини перед світом та іншими: *He was the same as ever, small and brown and compact-looking* (1, с. 201); *His brown face was suddenly very happy* (1, с. 85). Автор робить акцент на тому, що перед початком важливих бойових дій все навколо завмирає й очікує на результат. Це схоже на засинання природи на довгий зимовий сон, протягом якого буде вирішуватися чи зможе вона знову завітнути, чи їй доведеться марніти та гинути: *The vineyards were*

*thin and bare-branched too and all the country wet and brown and dead with autumn* (1, с. 8).

Кольоропозначення, що номінують такий аспект кольору, як насиченість, здебільшого використовуються у творі для створення сумного настрою, або ж для опису загальної картини подій, що відбувалися: *The day was cold and dark and the wintry and the stone of the houses looked cold* (1, с. 237); *I saw the little dark face and the dark hand, but I did not see him move or hear him cry* (1, с. 274); *The sun was under a cloud and the water was dark and smooth and very cold* (1, с. 290).

Яскравість як інший аспект кольору має в переважній більшості позитивну конотацію. Вона виражається як правило прикметниками, пов'язаними зі світлом та сонячним сяйвом; *The light had been dim in the room and when the shutters were opened it was bright sunlight and I looked out on a balcony* (1, с. 103); *It was a hot day and the sky was very bright and blue and the road was white and dusty* (1, с. 40).

Загалом, кількість уживань кольоропозначень із негативною оцінкою (47,9%) дещо переважає позитивно конотовані кольоропозначення (43,5%). Підсумовуючи результати нашого аналізу, можна зробити висновок, **що** при виборі кольору для чергового образу Е. Гемінгвей керується, насамперед, тими думками та почуттями, які він хоче донести до читача. Описуючи бойові дії, тисячі людських смертей та гнітюче панування страху серед населення, автор використовує велику кількість похмурих та «знебарвлених» кольорів, відтінків, які несуть негативну конотацію. Однак, при рідкісних, але яскравих моментах піднесення людського духу, зафіксовано вкраплення яскравих, сонячних кольорів, які вселяють у героїв роману надію та віру у краще майбутнє.

Розглянемо аксіологічне навантаження кольорів у романі «По кому подзвін». Як свідчать проаналізовані дані, переважно негативну конотацію мають червоний (32 приклади), чорний (27) та такий аспект кольору, як насиченість (38). Здебільшого позитивна конотація притаманна брунатному (27 прикладів) і зеленому (20) кольорам та яскравості (22). І Найчастотніший сірий колір використовується як з позитивною (30 прикладів), так і з негативною (39 прикладів) конотацією (див. Таблицю 4).

У Середньовічній Європі сірий вважався кольором пилу та праху, який нагадував смертним про швидкоплинність їхнього існування. Тож не дивно, що в більшості випадків Е. Гемінгвей використовує цей колір для опису мерців або зброї та техпіки, які спричиняють смерть: *He lay there, his face waxy gray against the cement sidewalk, his hands bent under him as they had been in the car* (2, с. 209); *Robert Jordan held the gray-painted grenade in his hands, trying the bend of the cotter pin with his thumbnail* (2, с. 350). Так само з негативною конотацією автор використовує сірий відтінок для змалювання навколишньої природи,

яка ніби нагадує читачу про настрої та емоції, що панували в той час серед бійців: *Andres and Gomez were already gone and he stood there a moment looking up the road and at the mountain tops beyond that showed now in the first gray of the daylight* (2, с. 390); *The fascists had attacked and we had stopped them on that slope in the gray reeks, the scrub pines and the gorse of the Guadarrama hillsides* (2, с. 204).

Табл. 4

#### Оцінка кольоропозначень у романі «По кому подзвін»

Table 4

#### An analysis of colour symbolism in the novel “For Whom the Bell Tolls”

Аспекти кольору	Оцінка		
	позитивна	негативна	нейтральна
<b>Колір</b>	<b>156</b>	<b>146</b>	<b>29</b>
Сірий	30	39	8
Брунатний	27	12	3
Білий	21	8	3
Чорний	3	27	1
Червоний	9	32	5
Зелений	20	-	1
Блакитний/Синій	14	3	2
Жовтий	15	17	1
Хакі	3	3	3
Золотистий	7	2	-
Сріблястий	3	1	2
Пурпуровий	2	-	-
Помаранчевий	1	-	-
Брудний	-	2	-
Рожевий	1	-	-
<b>Насиченість</b>	<b>5</b>	<b>38</b>	<b>-</b>
<b>Яскравість</b>	<b>22</b>	<b>-</b>	<b>1</b>
<b>Разом</b>	<b>183</b>	<b>184</b>	<b>30</b>

З іншого боку, сірий колір вважається також кольором стабільності та стійкості. Автор неодноразово змальовує цим відтінком масть коней, які в період бойових дій на бездоріжжі, де не могла проїхати транспортна техніка, були найвідданішими помічниками вояків: *he saw the big gray horse sit quietly down beside him as though it were a horse in a circus* (2, с. 429). Е. Гемінвей надає сірому позитивної конотації також при змалюванні портретів найближчих та найрідніших людей головного героя, товаришів, на яких Роберт міг покластися під час важких буднів війни: *She was looking into his face and smiling and he noticed she had fine gray eyes* (2, с. 37);

Брунатний колір Е. Гемінгвея як правило використовує для опису зовнішності людини, а саме Марії (забарвлення шкіри обличчя, кольору очей, волосся тощо): *Her teeth were white in her brown face and her skin and her eyes were the same golden tawny brown* (2, с. 27); *She sat down the flat iron platter in front of him and he noticed her handsome brown hands* (2, с. 27). Одним із відтінків брунатного, що доволі часто зустрічається в романі, є колір засмаги: *She*

*could not hear what Pilar was saying, but as she smiled at Robert Jordan she blushed dark under the tawny skin and then she smiled at him again* (2, с. 102); *With the sun shining on her hair, tawny as wheat, and on her gold-brown smooth-lovely face and on the curve of her throat he bent her head back and held her to him and kissed her* (2, с. 142).

З давніх-давен зелений колір асоціювався з рослинністю, яка, своєю чергою, означала постійне джерело життя У досліджуваному романі автор вирішив не відходити від основного значення відтінку й зображує за допомогою нього оточуючу рослинність, яка на тлі війни, страждання та смерті мала знаменувати прорив життєдайної сили: *He crossed the stream, picked a double handful, washed the muddy roots clean in the current and then sat down again beside his pack and ate the clean, green leaves and the crisp, peppery-tasting stalks* (2, с. 13); *The grass was green where he sat and there were meadow flowers in it* (2, с. 129); *Robert Jordan looked down the green slope of the hillside to the road and the bridge* (2, с. 435).

Червоний колір насамперед асоціюється з кров'ю, поряд із якою завжди йдуть біль, страждання та нещастя. Такого значення набуває ця яскрава барва й у Е. Гемінгвея. У романі червоний колір зустрічається здебільшого при описі людей, які постраждали внаслідок війни, особливості їхньої зовнішності: *He has the lace of Ingles, look. With a red face and blond hair and blue eyes* (2, с. 285); *The soldiers who like to wear uniforms, who like to strut and swagger and wear red-and-black scarves* (2, с. 216); *His voice was thick and his eyes were red and bleary* (2, с. 154); *The gypsy looked cold, his dark face was drawn with the cold and his hands were red* (2, с. 160).

Водночас, автор неодноразово підкреслює важливість для головного героя Червоної армії, частиною якої він і є. Це зумовлює позитивну конотацію використання червоного кольору: *I have seen the Red planes when they were something serious* (2, с. 163); *With the Red star of the army and in favor of the Republic* (2, с. 180).

Чорний, як правило, несе у романі негативне навантаження, оскільки він часто використовується для опису одягу вояків, які приносять із собою війну, смерть та страждання. З іншого, на тлі такого негативу різні предмети в деяких ситуаціях спалахують яскравішими барвами: *He was riding a big gray gelding and he wore a khaki beret, a blanket cape like a poncho, and heavy black boots* (2, с. 228); *This man had short gray hair and a gray stubble of beard and wore the usual black smock buttoned at the neck* (2, с. 60); *Robert Jordan saw a woman of about fifty almost as big as Pablo, almost as wide as she was tall, in black peasant skirt and waist, with heavy wool socks on heavy legs, black rope-soled shoes and a brown face like a model for a granite monument* (2, с. 37).

Насиченість використовується у романі задля відтворення сумного, гнітючого настрою війни: *For*

him it was a *dark* passage which led to nowhere, then to nowhere, then again to nowhere, always and forever to nowhere, heavy on the elbows in the earth to nowhere, *dark*, never end to nowhere... (2, с. 143). Також автор використовує насиченість для змалювання людей, їхнього одягу, рис обличчя та зовнішності загалом: *She could not hear what Pilar was saying, but as she smiled at Robert Jordan she blushed dark under the tawny skin and then she smiled at him again* (2, с. 102); *He thought her brown face looked pallid and the skin sallow and that there were dark areas under her eyes* (2, с. 137); *Maria caught him finally and brought him back, shivering, trembling, his chest dark with sweat, the saddle down...* (2, с. 416).

Яскравість у романі має лише позитивну конотацію. Попри незначну кількість уживань, цей аспект кольору кидає виклик тому похмурому настрою, який панує у творі: *There were jagged pieces of steel on the bridge with their bright, new lorn edges and ends and these were all over the road* (2, с. 411); *He saw the squirrel's eyes, small and bright, and watched his tail jerk in excitement* (2, с. 397); *The dial showed bright in the darkness that the road made* (2, с. 82); *The suin was bright on the snow and it was melting fast* (2, с. 247).

Загалом, кількість уживань кольоропозначень із негативною оцінкою (46,3%) є майже рівною з кількісно уживань кольоропозначень із позитивною оцінкою (45,8%). Очевидно Е. Гемінгвей дає читачеві змогу побачити як темні, так і світлі сторони подій того часу; він намагається показати, що у світі позитивне та негативне ідуть поруч і, навіть якщо в житті наступила чорна смуга, їй на зміну обов'язково прийде світла.

Третім етапом аналізу було виявлення концептуальної організації об'єктів кольоропозначень в обох романах. Для цього ми послуговувались запропонованими в когнітивній лінгвістиці поняттями «концептосфера» й «домен». Ми використовуємо термін «концептосфера» для позначення концептуального простору, необхідного для ідентифікації значення мовної одиниці (у нашому випадку тієї, що називає об'єкт кольоропозначення), а термін «домен» для позначення конститuenta структури цього простору [29, с. 21].

Уся сукупність об'єктів кольоропозначень у творах Е. Гемінгвея «Прощавай, зброе!» та «По кому подзвін» належить до двох концептосфер – ЛЮДИНА та СВІТ, кожна з яких має свій принцип організації. До концептосфери ЛЮДИНА належать такі домени, як ЛЮДИНА ЯК ТАКА, ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ, ЧАСТИНИ ТІЛА та АРТЕФАКТИ. Складниками концептосфери СВІТ є домени ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ТВАРИНИ та РОСЛИНИ. Відношення між концептосферами та доменами відповідають відношенням, наявним між суб'єктом та предикатом базисних пропозиціональних схем (БПС).

Відношення між концептосферою ЛЮДИНА та доменом АРТЕФАКТИ є відношеннями каузатив-

ності акціональної БПС (ХТОСЬ-людина робить/створює ЩОСЬ-артефакти). Відношення між концептосферою ЛЮДИНА та доменом ЧАСТИНИ ТІЛА визначаються як відношення партитивності посесивної БПС (ХТОСЬ-ціле (людина) має ЩОСЬ-частину (частина тіла)). Відношення між концептосферою ЛЮДИНА та доменами ЛЮДИНА ЯК ТАКА і ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ відповідають відношенням специфікації ідентифікаційної БПС (ХТОСЬ-ідентифікатив (людина) є ХТОСЬ-специфікатор (людина як така, професія/рід занять)).

Відношення між концептосферою СВІТ та доменами ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ та ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ відповідають відношенням партитивності посесивної БПС (ЩОСЬ-ціле (світ) має ЩОСЬ-частину (об'єкти природи/феномени природи)). Відношення між концептосферою СВІТ та доменами РОСЛИНИ та ТВАРИНИ є відношеннями інклюзивності посесивної БПС (ЩОСЬ-контейнер (світ) містить ЩОСЬ/КОГОСЬ-вміст (рослини/тварини)).

Розглянемо докладно наповнюваність концептосфер та доменів у кожному з досліджуваних творів.

Що стосується роману «Прощавай, зброе!», то до домену АРТЕФАКТИ концептосфера ЛЮДИНА входять концепти, які позначають: предмети одягу та аксесуару (*white caps, white gown, gray-green uniform, black boots, yellow tunic*); предмети побуту (*white washbowls, red envelopes, gray leather boxes, black paper, white table, black trunks*); продукти харчування (*white meat, clear red wine, pale gray coffee, black bread, white cheese*); тканини (*dark red velvet, black satin, red plush*); засоби пересування (*gray motor-trucks, yellow mud-colored motor car, black boat*); будівлі та їхні частини (*gray houses, white cathedral, light room, bright amphitheatre, dark farmhouse*).

Домен ЧАСТИНИ ТІЛА, включає концепти, які позначають частини людського тіла: *white back, gray face, white mustache, yellow eyes, red nose, dark hand, pale face, shiny hair*.

Серед складників домену ЛЮДИНА ЯК ТАКА зустрічаються концепти, позначені загальними і власними назвами: *blonde English lady, gray-haired woman, white Gordini, gray Catherine, brown-faced man*.

Домен ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ включає в себе концепти, які позначають осіб із точки зору їхньої професійної діяльності: *red butchers, grey lieutenant-colonel, blonde nurse*.

Що стосується концептосфери СВІТ, то до ОБ'ЄКТИВ ПРИРОДИ ми відносимо певні об'єкти ландшафту: *green mountains, white road, gray lake, green fields, brown country*. До ФЕНОМЕНІВ ПРИРОДИ належать погодні явища, що не мають сталого форми (*yellow-white flash, black smoke, bright sunlight, orange ice*) та назви частин доби (*black nights, dark mornings, bright evening*).

Домени ТВАРИНИ та РОСЛИНИ об'єктивуються у творі назвами представників фауни (*gray cat*

*purplish black horse*) та флори (*green apple trees, black forest, dark green leafy branches*).

Як свідчать підрахунки (див. Таблицю 5), найбільш кількісно представленою є концептосфера **ЛЮДИНА** (62,2% усіх об'єктів кольоропозначень). У її межах переважають складники домену АРТЕФАКТИ (66,7% цієї концептосфери). Концептосфера **СВІТ** налічує 37,8% об'єктів кольоропозначень, причому найчастотнішими тут є об'єкти, які належать до домену ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ (55,7% цієї концептосфери). Тож очевидно, що, хоча об'єкти концептосфери **ЛЮДИНА** домінують, не можна стверджувати, що за допомогою кольорів автор зображує переважно людей. Навпаки, внутрішній світ і переживання героїв часто передаються через хроматичні характеристики об'єктів навколишньої природи та предметів, створених людиною.

Табл. 5

**Об'єкти кольоропозначень у романі  
«Прощай, зброє!»**

Table 5

**The objects of colour symbolism in the novel  
“A Farewell to Arms”**

Концептосфери та домени	Кількість прикладів	
	абсолютна	у відсотках
<b>ЛЮДИНА</b>	<b>130</b>	<b>62,2</b>
АРТЕФАКТИ	86	41,1
ЧАСТИНИ ТІЛА	29	13,9
ЛЮДИНА ЯК ТАКА	12	5,8
ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ	3	1,4
<b>СВІТ</b>	<b>79</b>	<b>37,8</b>
ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ	44	21,1
ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ	26	12,4
РОСЛИНИ	5	2,4
ТВАРИНИ	4	1,9
<b>Разом</b>	<b>209</b>	<b>100</b>

Об'єкти кольоропозначень в романі «По кому подзвін» розподіляються по таких же концептосферах і доменах, які, проте, відрізняються за якісною та кількісною представленістю.

Серед складників домену ЧАСТИНИ ТІЛА концептосфери **ЛЮДИНА** зустрічаються концепти, об'єктивовані назвами різноманітних частин тіла. Найчастіше у проаналізованому матеріалі зафіксовано обличчя (*the face the color of burnt gold, gray face, red face, tawny brown face*); волосся (*golden brown hair, sun-burned hair, blond hair, gray-streaked hair*), очі (*yellow eyes, bright squirrel's eyes, red bleary eyes, yellow-brown eyes*). Інші частини тіла, такі як голова, ноги, руки, зуби, шкіра, вуса, борода мають набагато меншу частотність (*mahogany-colored head, red hands, white teeth, bristly yellow moustache, pale gold skin, blue lips*).

До домену АРТЕФАКТИ входять концепти, які позначають: одяг та взуття героїв (*blue mechan-*

*ic jumper, khaki shirts, gray high-buttoned jacket, gray herdsman's breeches, black riding boots*); військовий транспорт та засоби пересування (*silver plane, gray bulk of the empty trucks, yellow-soft motorcycle, yellow bright tank*); військово спорядження, зброю та її частини (*blued steel barrel of the automatic rifle, shiny bayonet, graypainted grenade, bright saber*); їжу та предмети побуту (*red-and-blue pencil, black milk, red wine sauce, rosy-looking dish, light brown coffee*); матеріали (*green celluloid, blackened leather, brown metal*); будівлі та споруди (*gray-painted metal bridge, dark building, purple swelling of the tent*).

До складу домену ЛЮДИНА ЯК ТАКА в романі належать концепти, об'єктивовані переважно загальними назвами, хоча зрідка зустрічаються і власні: *brownfaced man, black lady, black Augustin, blond foreigner, dark women, gray-headed Jordan*.

Домен ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ включає концепти, які відповідають назвам військових професій людей, котрі проходять службу в Червоній армії: *Red soldiers, Red army*.

Складниками домену ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ концептосфери **СВІТ** є концепти, які відповідають різноманітним водним об'єктам (*clear stream, black and gray geyser*); небу та небесним тілам (*thick gray sky, white clouds, faintly yellow sun*); та об'єктам ландшафту (*yellow high plateau, yellow road, gray rocks, dark field, green lawns*).

Домен ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ в романі «По кому подзвін» представлений досить широко і включає в себе концепти, які позначають явища, котрі не мають сталої просторової форми, та частини доби (*white cleanness, bright snow, yellow night, gray evening*).

Домен ТВАРИНИ включає в себе назви представників фауни (*gray ball of birds, black cat, tanned skin of the sheep*), причому головна увага приділяється у творі коням та частинам їхнього тіла (*gray horse, sweat-darkened flanks of the horses, gray neck of the horses, white-faced bay stallion*).

Домен РОСЛИНИ об'єктивується в романі назвами представників флори та їхніх частин: *whiteness of the trees, green leaves, black poplars, muddy roots, dark line of the pines*.

Проведені підрахунки (див. Таблицю 6) дозволяють стверджувати, що найбільш кількісно представленою є концептосфера **ЛЮДИНА**, яка налічує 63,0% усіх об'єктів кольоропозначень. Серед складників цієї концептосфери переважають домени ЧАСТИНИ ТІЛА та АРТЕФАКТИ (45,6% та 42,8% об'єктів цієї концептосфери відповідно). Концептосфера **СВІТ** налічує 37% об'єктів кольоропозначень, найчастотнішим доменом якої є ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ (42,2% об'єктів цієї концептосфери). Таким чином, при наданні хроматичних характеристик автор, насамперед, звертає увагу на людину з особливостями будови її тіла та на речі, створені нею.

Табл. 6  
Об'єкти кольоропозначень у романі  
«По кому подзвін»

Table 6  
The objects of colour symbolism in the novel  
“For Whom the Bell Tolls”

Концептосфери та домени	Кількість прикладів	
	абсолютна	у відсотках
<b>ЛЮДИНА</b>	<b>250</b>	<b>63,0</b>
ЧАСТИНИ ТІЛА	114	28,7
АРТЕФАКТИ	107	27,0
ЛЮДИНА ЯК ТАКА	19	4,8
ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ	10	2,5
<b>СВІТ</b>	<b>147</b>	<b>37,0</b>
ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ	62	15,6
ТВАРИНИ	35	8,8
ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ	31	7,8
РОСЛИНИ	19	4,8
<b>Разом</b>	<b>397</b>	<b>100</b>

### 3. ВИСНОВКИ

Порівняльний аналіз колірних систем романів Е. Гемінгвея «Прощавай, зброє!» та «По кому подзвін» дозволяє зробити такі висновки.

Відсоткове співвідношення трьох аспектів кольору (тон, яскравість та насиченість) свідчить про те, що в обох творах чільне місце посідає позначення тону. Водночас, існує відмінність у частотності вживання цих трьох аспектів, оскільки в романі «По кому подзвін» кількість уживань позначень тону становить 81,3%, що майже на 12% більше, аніж у «Прощавай, зброє!». Щодо насиченості та яскравості, то у «Прощавай, зброє!» вони становлять 22% і 7,2% відповідно. Кількість цих аспектів у романі «По кому подзвін» є дещо меншою 10,9% та 5,7%. Вочевидь, у першому романі автор здебільшого використовує тон, який залежно від ситуації підкріплюється позначеннями або насиченості, або яскравості відтінку. На противагу першому роману, у другому кількість уживань тону переважає зі значним відривом, що може пояснюватися тим, що письменник розфарбовує світ твору лише чітко окресленими барвами.

Наступним предметом для порівняння постає палітра найчастіше використовуваних кольорів. У романі «Прощавай, зброє!» для опису подій автор використовує 11 кольорів, у романі «По кому подзвін» ця кількість становить 15 одиниць. В обох романах автор вдається до використання одних і тих самих частотних барв (біла, сіра, червона, чорна та брунатна). Проте, якщо у «Прощавай, зброє!» найчасточнішими у білий (19,6%) та червоний (12,0%) кольори, то у «По кому подзвін» місце білого (7,7%) поряд в червоному (13,6%) займає сірий (19,4%). Цей факт можна пояснити тим, що у першому романі Е. Гемінгвея, насамперед, намагається донести до читача світле та чисте почуття головного героя

Фредеріка Генрі до медсестри Кетрін Барклі на тлі війни, людських смертей та бід народу Італії під час Першої світової війни. У другому ж творі автор віддає перевагу опису трагізму та сірості важких бойових буднів, під час яких молодий офіцер Роберт Джордан відкриває для себе інші, яскравіші грані людського існування: кохання до прекрасної Марії, цінність людського життя та його швидкоплинність. Оскільки сюжетна лінія обох творів щільно переплітається з таким страшним явищами як війна та смерть, не дивує той факт, що автор вдається до вживання такого аспекту кольору, як насиченість, здебільшого представленого кольоропозначенням dark. Це й зумовило велику кількість прикладів його використання як у романі «Прощавай, зброє!» (80,6% від усіх описів насиченості), так і у романі «По кому подзвін» (81,8%). Щодо інших колірних відтінків, то їхнє відсоткове співвідношення знаходиться майже в рівних пропорціях: брунатний 11,0% («Прощавай, зброє!») та 10,5% («По кому подзвін»); чорний 7,7% («Прощавай, зброє!») та 7,4% («По кому подзвін»); зелений 4,9% («Прощавай, зброє!») та 5,2% («По кому подзвін»); блакитний/синій 3,8% («Прощавай, зброє!») та 4,7% («По кому подзвін»). Значну різницю становить лише використання жовтої барви – 8,3% у романі «По кому подзвін» та 2,9% у «Прощавай, зброє!». Якщо в першому творі жовтий колір подекуди з'являвся лише в описі об'єктів природи, то у другому автор досить часто змальовує забарвлення вибухів та спалахів, основу яких і становить жовтий відтінок.

Що стосується аксіологічного навантаження кольорів, то в романі «Прощавай, зброє!» переважають кольори з позитивною конотацією. На відміну від нього, у романі «По кому подзвін» не спостерігається значної відмінності між кількістю вживань кольоропозначень із позитивною та негативною оцінкою. Серед найчастотніших кольорів із позитивним навантаженням у романі «Прощавай, зброє!» домінують білий, брунатний, зелений, блакитний та жовтий кольори; серед найтиповіших кольоропозначень твору «По кому подзвін» позитивною оцінкою характеризуються брунатний та зелений кольори. Щодо негативної конотації часто вживаних кольоропозначень, то в першому творі вона притаманна сірому та чорному кольорам, а у другому – червоному та чорному. Насиченість відтінку в обох романах несе в собі переважно негатив, а яскравість – позитив. У кожному з творів Е. Гемінгвея використовує кольори з амбівалентною оцінкою. У «Прощавай, зброє!» таким кольором є червоний (10 прикладів позитивна, 15 прикладів негативна конотація), а у романі «По кому подзвін» тоном із такою подвійною оцінкою є сірий (30 прикладів позитивна, 39 прикладів негативна конотація). Тепер детальніше розглянемо відмінності і схожості в оцінці домінантних кольорів обох романів.

Використання червоного кольору в обох романах є неоднозначним. У романі «Прощавай, зброє!» письменник нерідко застосовує цей відтінок для позначення забарвлення вина. Водночас, автор не забуває наголошувати на тому, що червоний колір є кольором крові та страждань. Таке символічне значення стало спільним для обох творів.

Сірий колір не набуває позитивного навантаження у «Прощавай, зброє!». Тут автор звертається до головного значення цього відтінку, як чогось нецікавого, банального та нудного. Саме тому сірий є або аксіологічно нейтральним, або несе негативну конотацію. У романі «По кому подзвін» з'являється глибший погляд на цей колір. З одного боку, будучи мертвим кольором, сірий використовується для опису мерців, зброї, техніки та місцин, де перебували солдати. З іншого боку, несучи в собі відчуття стабільності та впевненості, цей відтінок неодноразово застосовується при змалюванні коней, вірних помічників та друзів солдат.

Брунатний колір, символ стабільності, непохитності та впевненості, яку першому, так й у другому творі має позитивну конотацію. Однак, якщо у «Прощавай, зброє!» Е. Гемінгвей застосовує цю барву для опису оточення головного героя, то у «По кому подзвін» брунатний найчастіше зустрічається у портретах людей, а саме описує колір їхньої шкіри. Особливістю є поява такого відтінку брунатного, як колір засмаги.

Будучи кольором рослинності, юності, веселості й надії, зелений відтінок підкреслює проблиски щастя та сподівань на закінчення війни. В обох творах автор описує навколишню природу, її свіжість та красу саме із застосуванням позитиву зеленої барви.

Одним із найуживаніших кольорів із негативною конотацією є чорний. Цей колір є символом хаосу, він несе в собі смуток та похмурість. Неодноразово чорна барва нагадує читачеві про важкість часів війни, смерть та страждання людей у текстах обох романів. Проте, у «Прощавай, зброє!» автор досить часто звертається до позитивної символічної сторони цього відтінку для позначення жіночності, краси, а також витонченості природи.

Щодо таких аспектів кольору, як насиченість та яскравість, то їхнє застосування обумовлено однаковим емоційним навантаженням в обох романах. Якщо брати до уваги насиченість, то як у першому, так і в другому творі вона використовується для створення сумного та гнітючого настрою війни. Яскравість, своєю чергою, має позитивну конотацію і виражається здебільшого сонячними, світлими прикметниками. Як у «Прощавай, зброє!», так і в «По кому подзвін» позначення яскравості кидають виклик загальному смутку та похмурості твору.

Загальне співвідношення позитивно і негативно конотованих кольоропозначень у досліджуваних творах свідчить про те, що роман «Прощавай,

зброє!» створює позитивніше враження, ніж «По кому подзвін», що досягається в тому числі й за рахунок колірної палітри.

Порівнюючи концептуальну організацію об'єктів кольоропозначень в обох романах, можна відзначити однаковий принцип її організації. Найвні дві концептосфери (**ЛЮДИНА** та **СВІТ**), складниками яких постають домени **ЛЮДИНА ЯК ТАКА**, **ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ**, **ЧАСТИНИ ТІЛА** та **АРТЕФАКТИ** для концептосфери **ЛЮДИНА**, та **ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ**, **ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ**, **ТВАРИНИ** та **РОСЛИНИ** для концептосфери **СВІТ**.

В обох романах найбільш кількісно представлена є концептосфера **ЛЮДИНА** (66,7% в романі «Прощавай, зброє!» та 63,0% в романі «По кому подзвін»). Проте спостерігаються відмінності у частотності вживання об'єктів, які належать до складників цієї концептосфери. У романі «Прощавай, зброє!» переважає домен **АРТЕФАКТИ** (66,7% об'єктів цієї концептосфери), а у творі «По кому подзвін» наповнюваність доменів **ЧАСТИНИ ТІЛА** та **АРТЕФАКТИ** є майже однаковою (45,6% та 42,8% об'єктів концептосфери **ЛЮДИНА** відповідно). Це може пояснюватися тим, що у першому романі письменник приділяє більше уваги кольорам предметів, створених людиною, що певним чином визначають вчинки героїв, у той час, як у другому до фокусу уваги більше потрапляє сама людина, частини її тіла, що пов'язано з численними описами зовнішності героїв.

Домен **ЛЮДИНА ЯК ТАКА** в обох романах має приблизно рівну представленість: у «По кому подзвін» 7,6% об'єктів, у «Прощавай, зброє!» 9,3% об'єктів концептосфери **ЛЮДИНА**. Домен **ПРОФЕСІЯ/РІД ЗАНЯТЬ** представлений найменшою кількістю об'єктів у обох творах. Проте, якщо в романі «Прощавай, зброє!» цей домен містить хроматично забарвлені описи представників трьох різних професій, то в романі «По кому подзвін» подаються кольорові характеристики лише військових професій, а саме солдатів республіканської Червоної армії. Цей феномен можна пояснити тим, що у другому романі автор зосереджує увагу читача саме на воєнних подіях того часу, головними учасниками яких є військові.

Концептосфера **СВІТ** налічує 37% усіх об'єктів кольоропозначень у романі «По кому подзвін» та 37,8% об'єктів роману «Прощавай, зброє!». В обох творах найбільш кількісно представленим виявився домен **ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ** (42,2% та 55,7% цієї концептосфери відповідно). У романі «Прощавай, зброє!» спостерігається дещо більша кількість уживань об'єктів цього домену, оскільки автор при описі навколишнього світу фокусується на пейзажах, на тлі яких розгортаються основні події твору. Значна відмінність спостерігається й у частотності вживання наповнювачів і н ш і х доменів цієї концептосфери. Друге місце за кількісно прикладів у рома-

ні «Прощавай, зброе!» посідає домен ФЕПОМЕНИ ПРИРОДИ (32,9%), у той час, як у романі «По кому подзвін» другим за частотністю є домен ТВАРИНИ (23,8%). Це може бути пов'язаним із тим, що в першому творі письменник більше уваги приділяє явищам природи, що супроводжували воєнну кампанію, у другому ж він частіше зображує представників фауни, а саме приручених людиною коней. Як уже зазначалось, коні в романі «По кому подзвін» постають не лише засобами пересування солдатів. Вони є вірними помічниками вояків, їхньою опорою під час тяжких військових буднів. Про помітно більшу увагу Е. Гемінгвея до світу живої природи в романі «По кому подзвін» свідчить і вдвічі більша відносна частотність уживань хроматичних ознак рослин

(13% об'єктів) порівняно з романом «Прощавай, зброе!» (6,3%).

Підводячи загальний підсумок порівняльного аналізу, можна зробити висновок, що системи об'єктів кольоропозначень в обох творах є в цілому ідентичними. Проте, якщо в романі «Прощавай, зброе!» кольоровими постають, насамперед, штучно створені людиною об'єкти, то в романі «По кому подзвін» пензель письменника використовує барви здебільшого для опису людей.

Перспективу у дослідження вбачаємо у залученні до порівняльного аналізу кольоросистем інших творів Е. Гемінгвея, що дозволить виявити домінуючі барви творчості письменника загалом.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Босак, Н. & Копусь, О. (2021). *Кольорова палітра збірки поезій Ліни Костенко «Річка Геракліта»*. Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції, 23-24 вересня. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 24-30.
2. Братиця, Г. Г. (2021). *Лексико-семантичні та стилістичні особливості функціонування колоронімів у творах В. Борхерта*. (Автореф. канд. філол. наук). Запорізький національний університет.
3. Веретільник, Т.І., Мисник, Л.Д., Капітан Р.Б., Мамонов Ю.П., & Манзюра О.В. (упоряд). (2020). *Основи теорії кольору. Навчально-методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня бакалавра спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» усіх форм навчання*. Черкаси : ЧДТУ.
4. Жаботинська, С. А. (2019). Семантика лінгвальних мереж у навчальному комбінаторному тезаурусі. *Studia Philologica. Філологічні студії*, 13, 17-27. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2019.13.3>
5. Іттен, Й. (2022). *Мистецтво кольору. Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва*. Київ: Арт Наас.
6. Капран, О. В. (2023). Аспекти впливу колірної рішення на сприйняття живописного твору. *Слобожанські мистецькі студії*, 1, 14-17. <https://doi.org/10.32782/art/2023.1.3>
7. Ковбасюк, Л. А. (2004). *Семантичний та функціональний аспекти одиниць вторинної номінації з компонентом «кольороназва» в сучасній німецькій мові*. (Автореф. канд. філол. наук). Херсонський державний університет.
8. Критенко, А. П. (1993). Семантична структура назв кольорів в українській мові. *Славістичний збірник*, 105-113.
9. Кулікова Т. В., & Малець, А. О. (2022). Функціонально-стилістичне навантаження кольороназв у поезії Василя Симоненка. *Philological sciences / Colloquium-journal*, 35(158), 41-44.
10. Мисливець, Д. (2021). Лінгвокультурна природа назв на позначення чорного кольору в поезиї Ю. Андруховича. *Магістерський науковий вісник*, 36, 145-148.
11. Мишко, С. П. (2020). Кольорові метафори в науково-фантастичних творах Р. Бредбері. *Український літературознавчий журнал*, 9(3), 14-25.
12. Науменко, Н. В. (2000). Залежність образності кольороназви від її словоформи. *Наукові записки*, 18: Філологічні науки, 43-45.
13. Приходько, В. Б. (2018). Рецепція кольору в іншомовному дискурсі: теоретичний аспект. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*, 2(16), 279-283.
14. Рубцов, І. В. (2013). Колірна номінація у мовній картині світу студентів США. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 1072, 54-58.
15. Саїк, А. В. (2022). Характеристика словотвірних парадигм і гнізд з вершинним компонентом кольоропозначень в збірці «Знамення калини» Наталки Нікуліної. *Львівський філологічний часопис*, 11, 203-209.
16. Сидоренко, Л. В. (2021). Кольорова палітра в Dandelion Wine: поетичний вимір. *Актуальні питання літературознавства*, 6(2), 15-25.
17. Сушко, Т. А. (2021). Колір як символ у творах Р. Бредбері: когнітивний підхід. *Науковий вісник*, 9(3), 34-45.
18. Фроляк, Р. Г. (2016). Концептуалізація кольору в українській мові: когнітивно-семантичний аналіз. *Лінгвістичні дослідження*, 1, 19-34.
19. Хитріна, М. (2004). Сучасний навчальний документ: проблеми та інновації. *Рідна школа*, 2, 9-11.
20. Хоменко, Л. А. (2013). Семантичні особливості кольоропозначень у фразеології української мови. *Мовознавчі студії*, 2, 68-82.
21. Шуст, Л. М. (2023). Кольористична семантика в ранній поезії Максима Рильського. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*, 3, 98-102.

22. Яворська, Г.М. (1999). Мовні концепти кольору. *Мовознавство*, 2-3, 42–50.
23. Amna Anwar Khan (2024). Color Symbolism in Medieval and Safavid Manuscripts and in Islamic Aesthetics: A Historical and Comparative Analysis. *Al-NASR*, 3(3), 33–46.
24. Berlin, B. & Kay, P. (1969). *Basic Color Terms, Their Universality and evolution*. L. A., CA: Berkeley.
25. Faqebdulla, B. (2023). The Impact of Color Symbolism on Using Color Idioms in English and Kurdish Languages. *Zanco Journal of Humanity Sciences*, 27(5), 361–379. <https://doi.org/10.21271/zjhs.27.5.23>
26. Jalilzada, A. (2025). Color-Indicating Idioms in English: Semantics, History, and Syntactic Patterns. *Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(5), 82–92. <https://doi.org/10.69760/gsrh.0250205010>
27. Jingxuan Xu (2025). The Influence of Language on Color Perception. *Communications in Humanities Research*, 75(1), 35–39. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/2025.HT25744>
28. Maule J., Skelton A.E., Franklin, A. (2023). The development of color perception and cognition. *Annual review of psychology*, 74, 87–111.
29. Pavkin, D. (2022). Reading riddles aright: a cognitive linguistic analysis of English and Ukrainian riddles. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 95, 20–28.
30. Pu Meng (2022). A Language and Culture Comparative Study of Three Primary Colors in English and Chinese Idioms and Usual Expressions from the Perspective of Metaphorical Cognition. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 637, 241–245.
31. Scard, S. (1946). The Use of Color in Literature. In *A Survey of Research*. The American Philosophical Society. (pp. 163–203). Philadelphia, PA: Blanchard and Lea.
32. Yi Fei (2024). The Influence of Language on Color Cognition in Different Cultural Backgrounds. *Proceedings of 3rd International Conference on Interdisciplinary Humanities and Communication Studies*, 129–134.
33. Zhabotynska, S. (2020). The active learner's construction-combinatory thesaurus: user-driven principles of compiling (a cognitive linguistic approach). *Cognition, communication, discourse*, 21, 93–107. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2020-21-07>

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

34. Hemingway, E. (1929). *A Farewell To Arms*. New York, NY: Charles Scribner's sons.
35. Hemingway, E. (1940). *For Whom the Bell Tolls*. Philadelphia, PA: The Blakiston Company.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026

Стаття рекомендована до друку 10.03.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Dmytro Pavkin** – Ph.D. in Linguistics, Associate professor, Department of English Philology and Methods of Teaching English, Bohdan Khmelnytsky National University e-mail: [zlata-78@ukr.net](mailto:zlata-78@ukr.net); ORCID: 0000-0002-9321-9591; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?user=\\_ojIqEcAAAAJ&hl=uk](https://scholar.google.com.ua/citations?user=_ojIqEcAAAAJ&hl=uk); RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/scientific-contributions/Dmytro-Pavkin-2264992777>

### COLOR IN “A FARWELL TO ARMS” AND “FOR WHOM THE BELL TOLLS” BY E. HEMINGWAY: A COMPARATIVE COGNITIVE LINGUISTIC ANALYSIS

The article offers a comprehensive comparison of semantic and cognitive linguistic properties of color terms in the novels *A Farewell To Arms* and *For Whom the Bell Tolls* by E. Hemingway. The methodology leveraged in the paper combines key procedures of semantic, contextual, and conceptual kinds of analysis. The first stage of the research aimed to reveal peculiarities and frequency of usage of three aspects of color (hue, saturation, brightness) and certain colors in each novel. In both of them, hue dominates. Despite differences in the number of the used hues, their relative frequency is similar, manifesting the prevalence of white, gray, red, black, and brown colors. During the second stage, the axiological charge of color terms in E. Hemingway's novels was analyzed. As we have established, positively charged colors prevail in *A Farewell To Arms*, whereas *For Whom the Bell Tolls* doesn't display a significant discrepancy between the usage of color terms with positive and negative connotations. In the former novel, white, brown, green, blue, and yellow colors have positive evaluation, while in the latter, the same is true of brown and green. Negative charge is symptomatic of gray in black in *A Farewell To Arms* and red and black in *For Whom the Bell Tolls*. In both novels, saturation is mostly negatively charged, whereas brightness is charged positively. At the third stage, the conceptual organization of colored objects in both novels was analyzed. To do that, we applied the notions of conceptual sphere and domain used in cognitive linguistics in combination with basic propositional schemas (BPS). This conceptual organization proved to be similar for both novels, where colored objects from the domains BODY PARTS and ARTEFACTS within the conceptual sphere HUMAN dominate. Generally, color schemes of E. Hemingway's novels *A Farewell To Arms* and *For Whom the Bell Tolls* were found to be essentially similar in their qualitative and quantitative parameters.

**Key words:** *basic propositional schema, brightness, color, color term, colored object, conceptual sphere, domain, hue, saturation.*

## REFERENCES

1. Bosak, N., & Kopus', O. (2021). *Kol'orova palitra zbirky poezij Liny Kostenko "Richka Heraklita" [Range of colors in the collection of poems "Heraclitus' River" by Lina Kostenko]*, Proc. of the Int. Sci. conf. "Ukrains'ka slovesnist' u polikul'turno-osvith'nomu prostori s'ohodennia" Sept 23-24. (pp. 24-30). Odesa: Pivdenoukrais'kyj natsional'nyj pedahohichnyj universytet imeni K. D. Ushyns'koho. (in Ukrainian)
2. Bratysia, H. H. (2021). *Leksyko-semantychni ta stylistychni osoblyvosti funkcionuvannia koloronimiv u tvorakh V. Borkherta* (Dys. kand. filol. nauk) [Lexical-semantic and stylistic peculiarities of color terms' functioning in W. Borchert's works (Philology PhD thesis synopsis)]. Zaporiz'kyj natsional'nyj universytet, Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
3. Veretil'nyk, T.I., Mysnyk, L.D., Kapitan R.B., Mamonov Yu.P., & Manziura O.V. (uporiad) [Eds.]. (2020). *Osnovy teorii kol'oru [Basics of the theory of color]. Navchal'no-metodychnyj posibnyk dlia zdobuvachiv osvith'oho stupenia bakalavra spetsial'nosti 186 «Vydavnytstvo ta polihrafiia» usikh form navchannia [A handbook for bachelor students of the speciality 186 "Publishing and printing industry"]*. Cherkasy : ChDTU Publ. (in Ukrainian).
4. Zhabotyns'ka, S. A. (2019). Semantyka linhval'nykh merezh u navchal'nomu kombinatornomu tezaurusi [Semantics of lingual networks in an educational combinatory thesaurus]. *Studia Philologica*, 13, 17-27. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2019.13.3>
5. Itten, J. (2022). *Mystetstvo kol'oru. Sub'iektivnyj dosvid i ob'iektivne piznannia iak shliakh do mystetstva [The art of color. Subjective experience and objective learning as a path to art]*. Kyiv: Art Haas Publ. (in Ukrainian)
6. Kapran, O. V. (2023). Aspekty vplyvu kolirnoho rishennia na spryjniattia zhyvopysnoho tvorcu [Aspects of influence of the color scheme on the perception of a painting]. *Slobozhans'ki mystets'ki studii [Slobozhanshchyna art studies]*, 1, 14-17. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.32782/art/2023.1.3>
7. Kovbasiuk, L. A. (2004). *Semantychnyj ta funktsional'nyj aspekty odynyts'vtorynnoi nominatsii z komponentom «kol'oronazva» v suchasnyj nimets'kij movi* (Avtoreferat kandydatskoi dysertatsii) [Semantic and functional aspects of secondary nomination units with a "color term" component in modern German (Philology PhD thesis synopsis)]. Khersons'kyj derzhavnyj universytet, Kherson. (in Ukrainian)
8. Krytenko, A. P. (1993). Semantychna struktura nazv kol'oriv v ukrains'kij movi [Semantic structure of color terms in the Ukrainian language]. *Slavistychnyj zbirnyk [Slavistic journal]*, 105-113. (in Ukrainian)
9. Kulikova T.V., & Malets', A.O. (2022). Funktsional'no-stylistychni navantazhennia kol'oronazv u poezii Vasylia Symonenka [Functional and stylistic charge of color terms in Vasyl Symonenko's poems]. *Philological sciences / Colloquium-journal*, 35(158), 41-44. (in Ukrainian)
10. Myslyvets', D. (2021). Linhvokul'turna pryroda nazv na poznachennia chornoho kol'oru v poetytsi Yu. Andrukhovycha [Linguistic cultural nature of terms designating black color in Yu. Andrukhovich's poems]. *Mahisters'kyj naukovyj visnyk [Master scientific journal]*, 36, 145-148. (in Ukrainian)
11. Myshko, S. P. (2020). Kol'orovi metafory v naukovo-fantastychnykh tvorakh R. Bredberi [Color metaphors in science fiction works by Ray Bradbury]. *Ukrains'kyj literaturoznavchyy zhurnal [Ukrainian journal of literary studies]*, 9(3), 14-25. (in Ukrainian)
12. Naumenko, N. V. (2000). Zalezhnist' obraznosti kol'oronazvy vid ii slovoformy [Dependence of a color term's figurativeness on its word form]. *Naukovi zapysky, 18: Filolohichni nauky [Scientific notes, 18: Philological sciences]*, 43-45. (in Ukrainian)
13. Prykhod'ko, V. B. (2018). Retseptsiia kol'oru v inshomovnomu dyskursi: teoretychnyj aspekt [Perception of color in a foreign language discourse: a theoretical aspect]. *Visnyk universytetu imeni Al'freda Nobel. Serii «Filolohichni nauky» [Alfred Nobel University Journal. Philological sciences series]*, 2(16), 279-283. (in Ukrainian)
14. Rubtsov, I. V. (2013). Kolirna nominatsiia u movnij kartyni svitu studentiv SShA [Color nomination in the linguistic image of the world of US students]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina [The journal of V.N. Karazin Kharkiv National University]*, 1072, 54-58. (in Ukrainian)
15. Saik, A. V. (2022). Kharakterystyka slovotvirnykh paradyhm i hnidz z vershynnym komponentom kol'oropoznachen' v zbirtsi «Znamennia kalyny» Natalky Nikulinoi [Characteristics of word building paradigms and families with a color term as a topmost element in Natalka Nikulina's collection "The omen of snowball tree"]. *Lvivs'kyj filolohichnyj chasopys [Lviv philological journal]*, 11, 203-209. (in Ukrainian)
16. Sydorenko, L. V. (2021). Kol'orova palitra v Dandelion Wine: poetychnyj vymir [Color scheme in Dandelion Wine: a poetic dimension]. *Aktual'ni pytannia literaturoznavstva [Topical issues of literary studies]*, 6(2), 15-25. (in Ukrainian)
17. Sushko, T. A. (2021). Kolir iak symvol u tvorakh R. Bredberi: kohnityvnyj pidkhid [Color as a symbol in R. Brandury's works: a cognitive approach]. *Naukovyj visnyk [Scientific journal]*, 9(3), 34-45. (in Ukrainian)
18. Froliak, R. H. (2016). Kontseptualizatsiia kol'oru v ukrains'kij movi: kohnityvno-semantychnyj analiz [Conceptualization of color in the Ukrainian language: a cognitive semantic analysis]. *Linhvistychni doslidzhennia [Linguistic researches]*, 1, 19-34. (in Ukrainian)
19. Khytrina, M. (2004). Suchasnyj navchal'nyj dokument: problemy ta innovatsii [The contemporary educational document: problems and innovations]. *Ridna shkola [Native school]*, 4, 9-11. (in Ukrainian)
20. Khomenko, L. A. (2013). Semantychni osoblyvosti kol'oropoznachen' u frazeolohii ukrains'koi movy [Semantic properties of color terms in Ukrainian idioms]. *Movoznavchi studii [Linguistic studies]*, 2, 68-82. (in Ukrainian)
21. Shust, L. M. (2023). Kol'orystychna semantyka v rannij poezii Maksyma Ryl's'koho [Color semantics in Maxym Rylsky's early poems]. *Slobozhans'kyj naukovyj visnyk. Serii: Filolohiia [Slobozhansky scientific journal. Philology series]*, 3, 98-102. (in Ukrainian)

22. Yavors'ka, H. M. (1999). Movni kontsepty kol'oru [Linguistic concepts of color]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 2-3, 42–50. (in Ukrainian)
23. Amna Anwar Khan (2024). Color Symbolism in Medieval and Safavid Manuscripts and in Islamic Aesthetics: A Historical and Comparative Analysis. *Al-NASR*, 3(3), 33–46.
24. Berlin, B. & Kay, P. (1969). *Basic Color Terms, Their Universality and evolution*. L. A., CA: Berkeley.
25. Faqeabdulla, B. (2023). The Impact of Color Symbolism on Using Color Idioms in English and Kurdish Languages. *Zanco Journal of Humanity Sciences*, 27(5), 361–379. <https://doi.org/10.21271/zjhs.27.5.23>
26. Jalilzada, A. (2025). Color-Indicating Idioms in English: Semantics, History, and Syntactic Patterns. *Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(5), 82–92. <https://doi.org/10.69760/gsrh.0250205010>
27. Jingxuan Xu (2025). The Influence of Language on Color Perception. *Communications in Humanities Research*, 75(1), 35–39. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/2025.HT25744>
28. Maule J., Skelton A.E., Franklin, A. (2023). The development of color perception and cognition. *Annual review of psychology*, 74, 87–111.
29. Pavkin, D. (2022). Reading riddles aright: a cognitive linguistic analysis of English and Ukrainian riddles. *Visny'k XNU im. V.N. Karazina. Inozemna filologiya. Metody'ka vy'kladannya inozemny'x mov [The journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Foreign philology. Methods of teaching foreign languages]*, 95, 20–28.
30. Pu Meng (2022). A Language and Culture Comparative Study of Three Primary Colors in English and Chinese Idioms and Usual Expressions from the Perspective of Metaphorical Cognition. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 637, 241-245.
31. Scard, S. (1946). The Use of Color in Literature. In *A Survey of Research*. The American Philosophical Society. (pp. 163–203). Philadelphia, PA: Blanchard and Lea.
32. Yi Fei (2024). The Influence of Language on Color Cognition in Different Cultural Backgrounds. *Proceedings of 3<sup>rd</sup> International Conference on Interdisciplinary Humanities and Communication Studies*, 129–134.
33. Zhabotynska, S. (2020). The active learner's construction-combinatory thesaurus: user-driven principles of compiling (a cognitive linguistic approach). *Cognition, communication, discourse*, 21, 93–107. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2020-21-07>

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

34. Hemingway, E. (1929). *A Farewell To Arms*. New York, NY: Charles Scribner's sons.
35. Hemingway, E. (1940). *For Whom the Bell Tolls*. Philadelphia, PA: The Blakiston Company.

*The article was received by the editors 17.01.2026*

*The article was recommended for printing 10.03.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-06>  
УДК 811.112.2-92'27'42:316.7

#### **Л. С. Піхтовнікова**

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; професор кафедри східних мов та міжкультурної комунікації Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: [lpichtov@gmail.com](mailto:lpichtov@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=3wQy8jsAAAAJ>;

RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Lidiya\\_Pichtownikowa](https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikowa)

#### **Н. А. Оніщенко**

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: [naonishc77@gmail.com](mailto:naonishc77@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9387-4991>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=kUoMYCgAAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Nataliia\\_Onishchenko](https://www.researchgate.net/profile/Nataliia_Onishchenko)

#### **С. І. Криворучко**

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: [s.kryvoruchko@karazin.ua](mailto:s.kryvoruchko@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7575-1843>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=P-vUKusAAAAJ&hl=uk>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Sergiy-Kryvoruchko>

#### **В. Р. Коваленко**

викладач кафедри романо-германської філології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: [kovalenko2020.8953868@student.karazin.ua](mailto:kovalenko2020.8953868@student.karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6950-1359>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Valeriia-Kovalenko-3>

## **ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРИ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

У статті досліджено відображення соціокультури у текстах сучасного публіцистичного дискурсу на матеріалі статті „Wolodymyr Selensky: Der volksnahe Millionär“ та репортажу „Als wäre der Krieg nur ein Spiel“ з популярних німецькомовних онлайн-видань. Медіатексти, як головний інструмент розповсюдження інформації, передачі цінностей та формування ідеологій, є значущими носіями соціокультурних смислів – не тільки в межах однієї держави, а й за кордоном. Мета роботи полягає у виявленні та систематизації соціокультурних елементів, що реалізуються через мовні, стилістичні та концептуальні засоби сучасної німецькомовної публіцистики.

Методологічною основою слугує схема лінгвостилістичного аналізу за Л. С. Піхтовніковою, адаптована до текстів публіцистичного дискурсу. У роботі використано комплекс методів: дискурс-аналіз, лінгвостилістичний і семіотичний аналіз, фреймове моделювання концептів та елементи контент-аналізу. Особливу увагу приділено виявленню кодів культури (соматичного, просторового, часового, предметного, біоморфного, духовного), що структурують публіцистичний текст та відображають ментальні, моральні й ціннісні орієнтири суспільства.

У результаті дослідження з'ясовано, що обрана для аналізу стаття репрезентує соціокультурний образ нової української політичної еліти, яка поєднує народність, демократичність і європейські цінності. Репортаж розкриває духовно-психологічний вимір соціокультури в умовах війни: боротьбу за свободу, національну гідність і людську солідарність. Обидва тексти демонструють, що публіцистичний дискурс не лише фіксує соціокультурну реальність, а й активно її формує, поєднуючи інформаційну, ціннісно-орієнтаційну й культуротворчу функції.

Отримані результати підтверджують доцільність застосування лінгвокультурологічного підходу до аналізу медіатекстів і відкривають перспективи подальшого вивчення соціокультурних механізмів у жанрах сучасної публіцистики.

**Ключові слова:** код культури, концепт, лінгвостилістична інтерпретація тексту, медіа, німецькомовний текст, публіцистичний дискурс, репортаж, соціокультура, соціолінгвістика, стаття, табличний фрейм, фреймовий аналіз.

**Як цитувати:** Піхтовнікова, Л., Оніщенко, Н., Криворучко, С., & Коваленко, В. (2026). Відображення соціокультури у німецькомовних текстах публіцистичного дискурсу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 55–62. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-06>

**In cites:** Pikhovnikova, L., Onishchenko, N., Kryvoruchko, S., & Kovalenko, V. (2026). Representation of socio-culture in German-language texts of journalistic discourse. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 55–62. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-06> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Публіцистичний дискурс постає однією з ключових форм комунікації в сучасному суспільстві та охоплює широкий спектр жанрів – новини, коментарі, замітки, нариси, статті тощо. Він є опосередкованою формою комунікації між представниками мас-медіа та аудиторією, відображає певну ідеологію та інтереси окремих соціальних груп. Його тексти виконують не лише інформативну функцію, повідомляючи про актуальні події, але й сприяють формуванню суспільної думки та осмисленню соціально значущих тем. Формування та реалізація публіцистичного дискурсу залежать від таких чинників, як наявність політичних свобод, комерціалізація (зокрема реклама), тенденція до зниження рівня мовної культури, зближення публіцистики з розмовним мовленням, індивідуалізація авторської позиції, емоційність тощо. Цей різновид дискурсу є надзвичайно поширеним унаслідок розвитку медіа, їх суспільного охоплення.

У дослідженні публіцистичного дискурсу зробили внесок багато науковців. К. Серажим розробила концепцію дискурсу в українській гуманітаристиці, вказувала на його двошарову структуру: «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст або семантично значущий, синтаксично завершений уривок) та «невидиму» – екстралінгвістичну (світоглядні знання, думки, наміри автора, необхідні для розуміння тексту) [10, с. 13]. Т. Багрін та О. Ємельянова зазначили його функції, виділивши інформативну, розважальну, рекламну, функцію впливу і функцію ідеологічного конструювання реальності для певних соціальних груп [3, с. 35]. О. Бялик та О. Шкрібляк виокремили мовностилістичні особливості публіцистичного дискурсу: 1) стандартизація мовних засобів, використання кліше та журналістських штампів; 2) активне використання реалій, алюзій та цитат; 3) насиченість стилістичними прийомами, орієнтованими на вплив: експресивність лексики для привернення й утримання уваги адресата, для формування суспільних установок та певного іміджу, для вираження оцінного ставлення до матеріалу; 4) часте залучення фразеологізмів, ідіом, прислів'їв і приказок, каламбурів; 5) специфічність заголовків, що часто ґрунтуються на грі слів, поста-

ють у вигляді питальних чи спонукальних речень [1, с. 73]. Л. Залужна й Т. Холодюк дослідили публіцистичний стиль як функціонально-стилістичну єдність та його жанрову різноманітність в умовах стилістичної дифузії. Вони підкреслюють, що цей тип дискурсу репрезентований публіцистичним стилем мовлення, що існує для репрезентації суспільних відносин (у сферах культури, політики, економіки, спорту тощо) і функціонує у засобах масової комунікації (друкованих медіа, в аудіо- та відеоматеріалах). Жанрова різноманітність публіцистичного стилю значною мірою зумовлена процесом стилістичного змішування, унаслідок чого ця функціонально-стилістична єдність стає точкою перетину різних мовних жанрів [6, с. 136]. Більш детально жанрову структуру публіцистики розкрив В. Здоровега, виділивши в ній інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри, в кожному з яких існує власна ієрархія: від простих форм (коментар, замітка) до складніших (репортаж, стаття, нарис). Втім, дослідник також погоджується, що цей поділ не є фіксованим через багатофункціональний характер жанрів (наприклад, стаття, попри належність до аналітичних жанрів, нерідко виконує інформаційні чи публіцистичні завдання) та різні критерії поділу (об'єкт відображення, мета тексту, рівень аналітичного опрацювання, використані стилістичні засоби, масштаб охоплення дійсності) [7, с. 199–200].

Центральними жанрами у межах публіцистичного дискурсу виступають статті й репортажі, що публікуються в друкованих ЗМІ (газетах, журналах) та на онлайн-платформах.

Поняття «стаття» (англ. *article*, нім. *der Artikel*) походить від латинського слова *articulus*, що означало «суглоб», «частина від цілого». Цей факт підкреслює роль статті як складової ширшого публіцистичного чи наукового контексту. У сучасному розумінні стаття трактується як невеликий науковий або публіцистичний твір, надрукований у газеті, журналі чи збірнику або ж опублікований у соцмережах чи на цифрових платформах. Важливою ознакою цього жанру є наявність аналітичного підходу [11]. В. Здоровега у підручнику «Теорія і методика журналістської творчості» зазначає, що стаття – це «...такий журналістський виступ, у якому автор ана-

лізує факти і явища життя, доносить за допомогою певних аргументів певну думку, ідею» [7, с. 202]. Цей жанр має багато різновидів: проблемна стаття, полемічна, літературно-критична, науково-просвітницька, науково-популярна, тактико-аналітична тощо. Серед них особливе місце посідає проблемна стаття, яка найбільш повно відображає актуальні суспільно-політичні питання та сприяє формуванню громадської думки [там само].

Характерною ознакою статті є її соціальна спрямованість. Вона завжди звернена до широкої аудиторії, ставить за мету пояснити важливі суспільні явища (процеси державотворення, національні чи культурологічні проблеми, питання екології, моралі, політики тощо) та допомогти у їхньому розумінні. Стаття поєднує об'єктивне висвітлення фактів із чіткою авторською позицією, допускає певний суб'єктивізм, але водночас прагне до аналітичної глибини [11].

Термін «репортаж» походить від французького *reportage* («повідомляти»). Жанр поєднує документальність і динамізм викладу, створюючи ефект присутності та передаючи враження від події. Його особливість – поєднання точності фактів з образністю та суб'єктивними враженнями журналіста, що дозволяє одночасно інформувати й відтворювати атмосферу події. Сформувався репортаж у ХІХ ст. в європейській та американській пресі, а в Україні активніше розвинувся в період міжвоєнної та особливо у часи суспільних катаклізмів, коли потреба в оперативній і достовірній інформації була найбільшою. Він має різновиди: подієвий, інформаційний та проблемний, але головним принципом лишається динамічне й достовірне відтворення реальності. Динамізм відтворюється двома способами: 1) коли рухається об'єкт дослідження; 2) коли рухається автор, заздалегідь плануючи свою участь – приховану або узгоджену – у тих чи інших акціях [7, с. 176–180].

У сучасному світі репортаж значною мірою перемістився в онлайн-ЗМІ, де існує в різних формах (інформаційні репортажі, подієві, тематичні, проблемні, репортажі-звіти, замальовки, інтерв'ю тощо). Інтернет забезпечує мультимедійність та інтерактивність: поряд із текстом використовуються фото, відео, аудіо, інфографіка, а спілкування з аудиторією відбувається у режимі реального часу. Традиційні телевізійні та радіорепортажі набувають цифрових рис у вигляді подкастів і відеоілюстрацій. Нові різновиди – онлайн-репортажі, фоторепортажі, матеріали з соцмереж, блогові та твіт-репортажі – відзначаються гнучкою структурою, хронологічними оновленнями та активним використанням скріншотів і коментарів, а оперативність поєднують із виразною суб'єктивністю й емоційністю. У спортивних і новинних медіа поширені текстові онлайн-трансляції, які оновлюються впродовж події [12].

Оскільки тексти публіцистики репрезентують цінності, норми та колективні уявлення, актуальні

для певного суспільства у конкретний історичний період, можна стверджувати, що вони здатні відображати соціокультурні смисли. Лінгвістичні засоби, добір тем і аргументаційні стратегії в цих текстах є маркерами того, як суспільство концептуалізує соціальну дійсність та емоційно її переживає.

Соціокультура – це складне соціальне явище в житті певної групи, народу чи цивілізації, яке відображає їхнє духовне світосприйняття, моделі його пізнання та інтерпретації. Вона має також семіотичну природу, тобто є системою знаків і символів, що дозволяє співвідносити її складові з іншими семіотичними системами, такими як мова, література чи мистецтво [9, с. 271; 8, с. 31]. Поетапну схему лінгвостилістичної інтерпретації текстів на наявність у них соціокультурних елементів розробила Л. Піхтовнікова на матеріалі малих художніх форм [8].

Актуальність дослідження полягає у зростаючій ролі мас-медійних текстів у конструюванні й трансляції сучасного суспільного життя, ідей та цінностей, особливо – з моменту повномасштабного вторгнення на територію України; також – у відсутності праць, спрямованих на виявлення соціокультурних елементів у текстах, що не належать до художньої літератури.

Об'єктом дослідження у цій роботі є публіцистичний дискурс, зокрема стаття й репортаж як його репрезентативні текстові форми. Особливу цікавість для авторів статті становлять іншомовні публіцистичні тексти і те, який імідж України створюють зарубіжні публіцисти для читачів та слухачів. Предмет дослідження – специфіка і мовностилістичні особливості відображення соціокультурних ознак у текстах публіцистики. Метою статті є виявлення того, яким чином ці тексти інформують про події і водночас слугують носіями соціокультурних значень, беручи активну участь у процесах формування суспільної думки. Провідне завдання дослідження – створення теоретичного підґрунтя для застосування соціокультурних та лінгвокультурологічних понять і положень до лінгвостилістичної інтерпретації та перекладу текстів публіцистичного дискурсу. Для його вирішення застосовані методи: 1) дискурс-аналіз (дослідження публіцистичного дискурсу як явища; виявлення ідеологічних смислів, оцінок у публіцистичних текстах); 2) лінгвостилістичний аналіз (виявлення основних концептів, кодів культури, через які передається соціокультура); 3) фреймовий аналіз концептів (складання табличних фреймів для розкриття ключових концептів у досліджуваних текстах). Матеріалом дослідження виступають стаття „Wolodymyr Selensky: Der volksnahe Millionär“ з найбільшої щоденної газети Німеччини „Süddeutsche Zeitung“ та репортаж „Als wäre der Krieg nur ein Spiel“ з німецького щотижневого журналу „Der Spiegel“.

## 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ЧИННИКІВ СОЦІОКУЛЬТУРИ У ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИКИ

### 2.1. Відображення соціокультури у публіцистичному дискурсі

Соціокультура трактується як сукупність соціальних і культурних цінностей, норм та когнітивних схем, що визначають життєдіяльність спільноти. Як свідчить дослідження Л. Піхтовникової, соціокультурні елементи яскраво виражені передусім, у художній літературі, особливо у текстах малих форм (байки, притчі), де оцінки реаліям надаються в образно-символічній формі [8, с. 31]. Втім, вони можуть поставати і в експліцитно-логічній формі – у текстах публіцистичного дискурсу, який, перш за все, має інформувати та здійснювати не естетичний, а ідеологічний вплив на реципієнта. Цю тезу підкріплюють такі галузі лінгвістики, як соціолінгвістика та дискурсна лінгвістика.

Соціолінгвістика розглядає мову як явище, що функціонує в соціумі, відображаючи як об'єктивні чинники (соціальні групи, інституції, сфери діяльності), так і суб'єктивні (цінності, установки, культурні норми) [9, с. 316–317]. Оскільки мова – це сукупність мовних одиниць, мовлення – використання мови, а результат мовлення – текст, то можна стверджувати, що будь-який текст є носієм соціокультурних смислів, адже він виникає та функціонує у контексті суспільних відносин. Звідси випливає, що соціокультура відображається не лише в художніх текстах, а й у публіцистичних, оскільки саме останні тісно пов'язані з актуальними політичними, економічними та культурними процесами.

У дискурсній лінгвістиці тексти розглядаються не лише як окремі одиниці комунікації, а як елементи ширших транстекстуальних структур. Підкреслюється, що кожен текст у публіцистиці одночасно вбудований у соціальний контекст і водночас бере участь у його формуванні. Висловлювання в публіцистичному дискурсі не просто відображають, а й конституують соціокультурну реальність, задаючи інтерпретації подій той чи інший вектор. Знання постає як соціально узгоджене благо, тобто як результат домовленостей і суспільних процесів. Це положення безпосередньо стосується публіцистичного дискурсу: журналістські тексти транслюють не індивідуальні уявлення, а ті сенси, які вже закріплені у культурі, або ж беруть участь у виробництві нових колективних значень. Саме тому аналіз публіцистики дозволяє простежити, як соціокультурні цінності, ідеології та норми відображаються й поширюються у суспільстві [14, с. 781–784].

Методологічна модель „Diskurslinguistische Mehr-Ebenen-Analyse“ (DIMEAN) [14, с. 782–783] дає змогу розглянути це відображення на трьох рівнях:

- на інтратекстуальному рівні (*die intratextuelle Ebene*) увага зосереджується на конкретних мовних засобах: словах, стилістичних прийомах, аргумен-

таційних моделях, які прямо апелюють до певних кодів культури;

- на рівні комунікантів аналізуються ролі учасників комунікації (*Akteuren*) – журналістів, експертів, політиків чи активістів, які у публіцистиці репрезентують соціальні групи та культурні позиції;

- на транстекстуальному рівні (*die transtextuelle Ebene*) виявляється, як численні тексти різних медіа формують спільний образ певних суспільних явищ. Усі ці теми, обрані авторами як приклади, безпосередньо демонструють, як через публіцистичний дискурс відображаються глобальні й локальні соціокультурні процеси.

### 2.2. Аналіз текстів публіцистичного дискурсу на наявність і способи відображення соціокультурних елементів

Соціокультура передається в текстах через коди культури. Коди культури є знаковою реалізацією давніх уявлень людей про світ і виступають своєрідним інструментом культури, що дозволяє впорядковувати й оцінювати дійсність. Хоча вони мають універсальний характер, їхня конкретна форма, символіка та значущість визначаються особливостями національної культури. Вони утворюються всередині культури як семіотичної системи, де для вираження смислів використовуються образи природи, предметного світу й внутрішнього досвіду індивіда [2].

Спираючись на праці різних дослідників, можна виокремити такі основні коди культури: 1) соматичний (тілесний), представлений символічними функціями тіла та/або його частин; 2) просторовий, пов'язаний із організацією простору, визначенням місця людини і предметів у ньому; 3) часовий, що відображає уявлення людей про плин часу, сприйняття минулого, теперішнього й майбутнього; 4) предметний, що передає еталони систем вимірювання, представляє побутові реалії й артефакти; 5) біоморфний, який відображає образи живої природи та міфологічних істот; 6) духовний, що віддзеркалює моральні орієнтири, культурні цінності й традиції [4, с. 17–41; 9, с. 220; 13, с. 30–33].

Коди культури можна виразити через загальні концепти. Концепт визначається як змістова одиниця колективної свідомості, що відображає явища матеріального чи ідеального світу й закріплюється у національній пам'яті у вербальній формі. Він виступає ключовим компонентом культурної системи певного етносу, водночас базується на індивідуальних чуттєвих образах, сформованих особистим досвідом. Таким чином, концепт поєднує когнітивні процеси зі світом культури й знаходить своє відображення у мові [5, с. 33].

Концепт має понятійну, образну та ціннісну складові. Їх найпростіше відстежити через табличний фрейм, визначивши атрибути концепту, значення атрибутів, засоби отримання знань про них та приєднану процедуру [8, с. 31–32].

**2.2.1. Аналіз статті „Wolodymyr Selensky: Der volksnahe Millionär“** з газети *Süddeutsche Zeitung*. Аналіз на відображення соціокультурних елементів у цій статті [16] почнемо з виділення кодів культури.

1) Соматичний код – важливість фізичного захисту; незаперечність права людини самостійно розпоряджатися власним тілом:

- *...ließ seine Familie vom Innenminister unter Polizeischutz stellen;*

- *...er ist gegen jedwedem Abtreibungsverbot und für die Freigabe von Marihuana als Medizin.*

2) Просторовий код – рух у просторі та кордони як важливий культурний маркер:

- *...geboren in der Industriestadt Kryvyi Rih...;*
- *...lebte die Familie vier Jahre in der Mongolei...;*
- *...nicht mehr nach Russland gereist...;*

3) Часовий код – фіксація історичних подій і біографічних віх:

- *1978 geboren...;*
- *Nach Moskaus Besetzung der Krim und dem Beginn des Krieges in der Ostukraine...;*

- *Drei Tage vor der Stichwahl...;*

4) Предметний код – артефакти медіа і економіки як частина соціокультури:

- *...gründete er eine Fernsehproduktionsgesellschaft... Filme, Kabarettauftritte und Fernsehserien...;*

- *...Fernsehsender 1+1...;*

- *...Serie „Diener des Volkes...;*

- *...KVN, einem postsowjetischen Humor- und Satirewettbewerb...;*

- *...PrivatBank, die größte Bank der Ukraine...;*

5) Духовний код:

- *...gab sich volksnah...im ständigen Dialog mit der Gesellschaft...; Selenskys Eltern wohnen bis heute im 12. Stock eines Wohnblocks aus sowjetischer Zeit; ...gründete er die nach seinem Heimatstadtviertel benannte Kabaretttruppe „Kwartal 95“ („95. Wohnblock“) mit; Er werde auch als Präsident nicht den Verkehr sperren lassen, sondern wie jeder andere im Stau stehen – цінність близькості до народу, пам'ять про свої корені.*

- *...ist Wolodymyr Selensky seit Jahren ein Star: als Schauspieler und als Komiker...; Schon in der Schule entdeckte er sein komisches Talent... – яскрава, талановита особистість, що ототожнюється з зіркою.*

- *...machte Selensky sein Abitur am Gymnasium Nr. 95 und studierte anschließend Jura; ...Karriere machte er mit Komik; Selensky ist seit 2003 mit seiner Jugendliebe Jelena verheiratet. Ihr Sohn Kirill...Tochter Alexandra ...; Mindestens eine Präsidialresidenz werde in ein Kinderheim umgewandelt oder verkauft – система моральних і культурних пріоритетів: отримання освіти, заняття улюбленою справою та успіх у ній, сімейні цінності, піклування про дітей.*

- *...nannte Putin einen Feind...; ...unterstützte die ukrainische Armee finanziell und mit Sachspenden – позиція щодо національної ідентичності та свободи.*

Наступний етап аналізу – визначення головного концепту. Наскрізна ідея статті, представлена через

біографію, публічні дії, політичні заяви Володимира Зеленського й репрезентована у виокремлених кодах культури, – близькість до народу (*Volksnähe*).

**2.2.2. Коди культури в репортажі „Unterwegs mit Navid Kermani. Als wäre der Krieg nur ein Spiel“** з журналу *Spiegel*. У репортажі [15] представлені наступні коди культури:

1) Соматичний код: опис зовнішності людей, з якими спілкувався автор репортажу – передача першого враження:

- *Um wenigstens eine Stimme zu hören, die sich nicht vorab auf den Berichterstatte aus Deutschland eingestellt hat, spreche ich einen Milizionär an, der etwas martialischer wirkt, ein muskulöser Körper, Bürstenhaarschnitt, die Schläfen ausrasiert, Militärhose und enges schwarzes T-Shirt;*

- *Anfang dreißig, schätze ich, ein modisch rasierter Streifen Bart im Gesicht und Tattoos auf den Unterarmen;*

- *Unfassbar leuchtende Augen haben sie alle fünf, ein extremes Hellblau, und selbst von den Gesichtszügen der Alten scheint ein kindliches Strahlen auszugehen.*

2) Просторовий код:

- Географічні назви (*Kramatorsk, Donbass, Dnipro, Donezk, Kiew, Charkiw, Odessa, Lemberg, Mariupol, Wolnowacha, Awdijiwka*);

- Фронт, лінія розмежування між «своїми» та сепаратистами; межа «свій/чужий простір»: Україна – Росія, окуповані території – контрольовані Україною (*Was schätzt du, wie viele sind auf eurer Seite, wie viele auf der Seite der Separatisten?; Vom Dach sehen wir einige Hundert Meter entfernt den Verlauf der Front.*);

- Культурно-специфічні території (*Steppe – степ – не лише як біом, а й як населена зона з унікальними традиціями*).

3) Часовий код:

- Хронологія (*Maidan, 2014, Kriegsbeginn*);

- Минуле (*Sowjetunion*) – сучасне (*Krieg*) – майбутнє (надії на Європу: *...wir wollen unsere Kinder in Europa aufwachsen sehen*).

4) Предметний код:

- Символи війни: військові, зброя, спорядження, бліндажі, руйнування та пошкодження (*Militärkonvoi, Armeepriester, Kalaschnikows, Mörsergranaten, Panzer, Militärfahrzeuge, schwere Montur, Schützengraben, Einschusslöcher, Schlaglöcher, verlassene Häuser und eine zerstörte Eisenbahnbrücke*);

- Символи культури: хор, традиційний одяг (*traditioneller Frauenchor, Kopftuch, Schmuck*).

5) Духовний код:

- Свобода, демократія, національна ідентичність, прагнення до вищого рівня розвитку (*Weil die politischen Ideale meine eigenen waren: Freiheit, Demokratie, Europa.*);

- Культура кримських татар (*Imam, orientalische Tänze, Mischung aus Unschuld und Körperbewusstsein*);

- Пам'ять і збереження традицій (*Exilgemeinde der Kiewer Krimtataren; Chor, der die alten Lieder pflegt*).

Табл. 1

**Концепт БЛИЗЬКІСТЬ ДО НАРОДУ (VOLKSNÄHE)**

Table 1

**The concept of CLOSENESS TO THE PEOPLE (VOLKSNÄHE)**

Атрибути	Значення атрибутів	Засоби отримання знань	Приєднана процедура
Комунікація через медіа	Прямий контакт з громадянами	Інтерв'ю, заяви Зеленського	Використання відеозвернень, гарячих ліній
Відмова від традиційних привілеїв	Побудова нового типу держави, впровадження нової форми стосунків між представниками влади й народом	Журналістські повідомлення, заяви та поведінка Зеленського	Демонстрація рівності з простими людьми
Соціальні ініціативи	Активна участь у житті людей замість пасивної байдужості	Офіційні виступи	Перетворення символів влади на соціальне благо
Ліберальні суспільні позиції	Мирні методи управління, політична свобода та свобода особистості	Програма, публічні виступи	Формування образу прогресивного лідера

Табл. 2

**Концепт СВОБОДА**

Table 2

**The FREEDOM Concept**

Атрибут	Значення атрибуту	Засоби отримання знань	Приєднана процедура
Політичний вимір	Незалежність від Росії, вектор на Європу	Висловлювання політиків, репортажні спостереження	Протести, вибори, дипломатичні кроки
Соціальний вимір	Право громадян на участь у прийнятті рішень	Інтерв'ю з українцями, соціологічні дані	Громадянська активність, Майдан
Духовний вимір	Віра в ідеали демократії та гідності	Хор, молитви, пам'ять	Колективні ритуали, спів, збереження історичної пам'яті
Просторовий вимір	Україна як простір свободи на противагу окупованим територіям	Географічні згадки, контраст «Київ – Донбас»	Визначення кордонів, контроль території
Часовий вимір	Свобода як урок минулого і ціль майбутнього	Історичні відсилки, депортація татар, Майдан	Пам'ять, прогнозування майбутнього

Розглянемо концептуалізацію описаних кодів культури. У центрі репортажу стоїть концепт свободи: свобода як мета Майдану, як сенс опору агресії, як культурний і духовний ідеал. Це багатостороннє поняття, яке можна трактувати у площині політики, соціуму, духовності, часу й простору.

**3. ВИСНОВКИ**

Аналіз обраних статті та репортажу показує, що публіцистичні тексти є важливим засобом відображення й формування соціокультури сучасної України у європейському медіапросторі. Вони поєднують інформаційність з аксіологічністю, репрезентуючи культурні цінності, національну ідентичність і суспільні настрої через мовні та стилістичні засоби. У статті „Wolodymyr Zelensky: Der volksnahe Millionär“ соціокультурний вимір розкрито через образ політика нового покоління, який поєднує народність, демократичність і європейські цінності. Репортаж „Als wäre der Krieg nur ein Spiel“, своєю чергою, висвітлює травматичний досвід війни, боротьбу за свободу та гідність, передаючи фізичну й емоційну напругу через систему кодів культури. Обидва тексти доводять, що публіцистичний дискурс не лише відображає соціокультурну реальність, а й активно її формує, утверджуючи цінності,

пам'ять та ідентичність українського суспільства у глобальному контексті.

Перспективи проведеного дослідження вбачаються у міждисциплінарному розширенні аналізу публіцистики – не лише в межах лінгвістики чи журналістикознавства, а й у взаємодії з соціологією, культурологією та психологією, що дозволяє глибше осмислити механізми відображення соціокультури. В умовах цифровізації медіа та культурного зламу в державі, спричиненого кризовими суспільно-історичними процесами, публіцистичний дискурс набуває нових форм, стає простором переосмислення цінностей та ідентичностей. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на лінгвостилістичний аналіз інших жанрів публіцистики (інтерв'ю, нарис, есе, аналітичні статті, мультимедійні формати онлайн-журналістики тощо); розширення корпусу текстів різними мовами й у контекстах різних культур; розроблення комплексної моделі аналізу, що поєднує лінгвістичний, когнітивний, семіотичний і культурологічний підходи; застосування кількісних методів (контент-аналізу, корпусної лінгвістики) для виявлення закономірностей представлення соціокультурних концептів у медіатекстах різних епох.

**СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

1. Бялик, В. Д., & Шкрібляк, М. П. (2020). Загальна характеристика публіцистичного дискурсу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Германістика та міжкультурна комунікація*, 1, 70–74.

2. Галинська, О. М. (2012). *Типологія кодів культури в українській і англійській інтертекстуальній фразеології*. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6bc944f2-5e70-4b03-af08-76c8ba8edd04/content>
3. Емельянова, О., & Багрін, Ю. (2023). *Публіцистичний дискурс як особливий тип дискурсу*. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Х Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 27–28 квітня 2023. Суми: СДУ. С. 32–40.
4. Загнітко, А., & Богданова, І. (2017). *Лінгвокультурологія: навчальний посібник*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса.
5. Загнітко, А. П. (Ред.) (2024). *Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти*. Вінниця: ТВОРИ.
6. Залужна, О. О., & Холодюк, О. О. (2022). Дискурсивні та функційно-стильові виміри публіцистичного тексту як методологічного конструкту. *Закарпатські філологічні студії. Розділ 4. Загальне мовознавство*, 24(Т. 1), 134–138.
7. Здоровега, В. Й. (2008). *Теорія і методика журналістської творчості: Підручник*. 3-тє вид. Львів: ПАІС.
8. Піхтовнікова, Л. С. (2022). Відображення соціокультури у мові, мовленні та художній літературі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 96, 30–36.
9. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.
10. Серажим, К. (2002). *Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність*: монографія. Київ.
11. Соловійова, Ю. (2017). Специфіка жанрових форм публіцистичних текстів письменників: державотворчий аспект. *Львівська політехніка*, 883, 86–91.
12. Чабаненко, М. (2019). Напрями трансформації репортажу в онлайнівій журналістиці. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, 46, 310–317.
13. Чрділелі, Т. В. (2018). *Лінгвокультурологія: курс лекцій*. Кременчук: Кременчуцький Національний університет імені Михайла Остроградського.
14. Spitzmüller, J., & Warnke, I. H. (2011). *Diskurslinguistik. Eine Einführung in Theorien und Methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. VIII. Berlin/Boston, De Gruyter.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. DER SPIEGEL. Politik. Unterwegs mit Navid Kermani. Als wäre der Krieg nur ein Spiel. 28.10.2016. <https://www.spiegel.de/spiegel/mitten-durch-die-ukraine-reisetagebuch-von-navid-kermani-a-1118206.html>
16. Süddeutsche Zeitung. Wolodymyr Selensky: Der volksnahe Millionär. 21. April 2019. <https://www.sueddeutsche.de/politik/ukraine-wahl-ergebnis-wolodymyr-selensky-1.4416812>

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026

Стаття рекомендована до друку 17.03.2026

Опубліковано 29.05.2026

---

**Lidiia Pikhtovnikova** – Doctor of Philology, Full Professor at Department of Romano-Germanic Philology, Deputy Dean for Research, School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University, Full Professor at Department of Oriental Languages and Intercultural Communication, School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University, e-mail: lpichtov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=3wQy8jsAAAAJ>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Lidiya\\_Pichtownikowa](https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikowa)

**Nataliia Onishchenko** – PhD, Associate Professor at Department of Romano-Germanic Philology, Deputy Dean for Research, School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University, e-mail: n.a.onishchenko@karazin.ua; ORCID: 0000-0002-9387-4991; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=kUoMYCgAAAAJ&hl>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Nataliia\\_Onishchenko](https://www.researchgate.net/profile/Nataliia_Onishchenko)

**Serhii Kryvoruchko** – PhD, Associate Professor at Department of Romano-Germanic Philology, School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University, e-mail: s.kryvoruchko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7575-1843>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=P-vUKusAAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Sergiy-Kryvoruchko>

**Valeriia Kovalenko** – Lecturer at Department of Business Foreign Language and Translation, School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University, e-mail: kovalenko2020.8953868@student.karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6950-1359>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Valeriia-Kovalenko-3>

## REPRESENTATION OF SOCIO-CULTURE IN GERMAN-LANGUAGE TEXTS OF JOURNALISTIC DISCOURSE

The article explores how socioculture is reflected in the texts of modern journalistic discourse. The research material is an article „Wolodymyr Selensky: Der volksnahe Millionär“ and a reportage „Als wäre der Krieg nur ein Spiel“ from popular German-language online media. Media texts, as the main instruments of information dissemination, value transmission, and ideology

formation, serve as significant carriers of sociocultural meanings – not only within a single country but also beyond its borders. The aim of the study is to identify and systematize sociocultural elements that are realized through linguistic, stylistic, and conceptual means in contemporary German-language journalism.

The methodological basis of the research is the scheme of linguistic-stylistic analysis proposed by L. Pikhovnikova, adapted for the study of journalistic discourse. The study applies a combination of methods: discourse analysis, linguistic-stylistic and semiotic analysis, frame modelling of concepts, and elements of content analysis. Special attention is given to identifying cultural codes (somatic, spatial, temporal, material, biomorphic, and spiritual) that structure the journalistic text and reflect the society's mental, moral, and axiological orientations.

The analysis shows that the selected article represents the sociocultural image of the new Ukrainian political elite, which combines national authenticity, democracy, and European values. The reportage reveals the spiritual and psychological dimension of socioculture in wartime conditions – depicting the struggle for freedom, national dignity, and human solidarity. Both texts demonstrate that journalistic discourse not only records socio-cultural reality but also actively shapes it, combining informative, axiological, and culture-creating functions.

The findings confirm the relevance of applying a linguocultural approach to media text analysis and open up prospects for further research on sociocultural mechanisms in the genres of modern journalism.

**Key words:** *article, concept, cultural code, frame analysis, German language text, journalistic discourse, linguistic-stylistic interpretation of the text, media, reportage, socioculture, sociolinguistics, tabular frame.*

## REFERENCES

1. Bialyk, V. D., & Shkribliak, M. P. (2020). Zahal'na kharakterystyka publitsystychnoho dyskursu. [General characteristics of journalistic discourse]. *Naukovy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Hermanistyka ta mizhkul'turna komunikatsiia*, 1, 70–74. (in Ukrainian)
2. Halyns'ka, O. M. (2012). *Typolohiia kodiv kul'tury v ukrains'kij i anhlijs'kij intertekstual'nij frazeolohii. [Typology of cultural codes in Ukrainian and English intertextual phraseology]*. (in Ukrainian)
3. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6bc944f2-5e70-4b03-af08-76c8ba8edd04/content>
4. Yemel'ianova, O., & Bahrin, Yu. (2023). *Publitsystychnyj dyskurs iak osoblyvyj typ dyskursu. [Journalistic discourse as a special type of discourse]*. Sotsial'no-humanitarni aspekty rozvytku suchasnoho suspil'stva: materialy X Vseukrains'koi naukovoï konferentsii vykladachiv, aspirantiv, spivrobotnykiv ta studentiv, m. Sumy, 27–28 kvitnia 2023. Sumy: SDU. S. 32–40. (in Ukrainian)
5. Zahnitko, A., & Bohdanova, I. (2017). *Linhvokul'turolohiia: navchal'nyj posibnyk. [Linguoculturology: tutorial]*. Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa. (in Ukrainian)
6. Zahnitko, A. P. (Red.) (2024). *Linhvokul'turolohiia: navchal'nyj posibnyk dlia studentiv zakladiv vyschoi osvity. [Linguoculturology: tutorial for students of higher education institutions]*. Vinnytsia: TVORY. (in Ukrainian)
7. Zaluzhna, O. O., & Kholodiuk, O. O. (2022). Dyskursyvni ta funktsijno-styl'ovi vymiry publitsystychnoho tekstu iak metodolohijnoho konstrukt. [Discursive and functional-stylistic dimensions of the journalistic text as a methodological construct]. *Zakarpats'ki filolohichni studii. Rozdil 4. Zahal'ne movoznavstvo*, 24(Vol. 1), 134–138. (in Ukrainian)
8. Zdoroveha, V. J. (2008). *Teoriia i metodyka zhurnalists'koi tvorchosti: Pidruchnyk. [Theory and methodology of journalistic creativity: Textbook]*. Ed. 3. L'viv: PAIS. (in Ukrainian)
9. Pikhovnikova, L. S. (2022). Vidobrazhennia sotsiokul'tury u movi, movlenni ta khudozhnij literaturi. [Representation of socio-culture in language, speech and fiction]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina*, 96, 30–36. (in Ukrainian)
10. Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia. [Modern linguistics. Terminological encyclopedia]*. Poltava: Dovkillia–K. (in Ukrainian)
11. Serazhym, K. (2002). *Dyskurs iak sotsiolinhval'ne iavysche: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist': monohrafiia. [Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architectonics, variability: monograph]*. Kyiv. (in Ukrainian)
12. Solovjova, Yu. (2017). Spetsyfika zhanrovkykh form publitsystychnykh tekstiv pys'mennykiv: derzhavotvorchyj aspekt. [Specificity of genre forms of journalistic texts of writers: state-building aspect]. *L'vivs'ka politekhnika*, 883, 86–91. (in Ukrainian)
13. Chabanenko, M. (2019). Napriamy transformatsii reportazhu v onlajnovij zhurnalistytsi. [Specificity of genre forms of journalistic texts of writers: state-building aspect]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii Zhurnalistyka*, 46, 310–317. (in Ukrainian)
14. Chrdileli, T. V. (2018). *Linhvokul'turolohiia: kurs leksij. [Linguistic culture. Course of lectures]*. Kremenchuk: Kremenchuts'kyj Natsional'nyj universytet imeni Mykhajla Ostrohrads'koho. (in Ukrainian)
15. Spitzmüller, J., & Warnke, I. H. (2011). *Diskurslinguistik. Eine Einführung in Theorien und Methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. VIII. Berlin/Boston, De Gruyter.

## ILLUSTRATIVE MATERIAL

16. DER SPIEGEL. Politik. Unterwegs mit Navid Kermani. Als wäre der Krieg nur ein Spiel. 28.10.2016. <https://www.spiegel.de/spiegel/mitten-durch-die-ukraine-reisetagebuch-von-navid-kermani-a-1118206.html>
17. Süddeutsche Zeitung. Wolodymyr Selensky: Der volksnahe Millionär. 21. April 2019. <https://www.sueddeutsche.de/politik/ukraine-wahl-ergebnis-wolodymyr-selensky-1.4416812>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 17.01.2026*

*The article was recommended for printing 17.03.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-07>  
УДК 811.111'42:659.1

#### Н. В. Стрюк

доктор філософії з філології, старший викладач кафедри англійської філології  
Донецького національного університету імені Василя Стуса.  
e-mail:natalia.striuk@gmail.com;  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5857-6120>;  
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=c7P2Rt4AAAAJ&hl=uk>;  
RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Natalia-Striuk?ev=prf\\_overview](https://www.researchgate.net/profile/Natalia-Striuk?ev=prf_overview).

#### Є. С. Ковальчук

студентка I курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології  
Донецького національного університету імені Василя Стуса.  
e-mail: kovalchuk.ielyzaveta@donnu.edu.ua.

## ТИПОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТАКТИК В АНГЛОМОВНОМУ ПРЕЗЕНТАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ НАПИСІВ НА ОДЯЗІ)

У статті досліджено англomовні написи на одязі як жанр презентаційного дискурсу в сучасній прагмалінгвістиці та дискурсології. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі візуалізації в сучасній культурі та перетворенням одягу на потужний засіб комунікації, де вербальний компонент (текстовий принт) виконує інформативну, соціоідентифікаційну та символічну функції. Презентаційний дискурс постає знаковою системою, що відображає прагнення особистості до самопрезентації та конструювання соціального іміджу, що підсилює науковий інтерес до аналізу стратегій і тактик його репрезентації. Мета статті полягає у розробці цілісної типології комунікативних тактик англomовного презентаційного дискурсу (на матеріалі написів на одязі) та визначенні прагматичного потенціалу виокремлених тактик у сучасному медіапросторі. Методи дослідження ґрунтуються на поєднанні прагматичного аналізу, дискурс-аналізу та методу кількісних підрахунків. Емпіричну базу становлять 300 англomовних мікротекстів на одязі, дібраних методом суцільної вибірки з асортименту світових брендів, що відображають актуальні комунікативні тренди. Результати дослідження засвідчили, що комунікативні тактики виступають поліфункціональним інструментом конструювання ідентичності. На основі аналізу виокремлено та систематизовано 12 тактик, серед яких домінують констатувальна та тактика наказу, що засвідчує пріоритетність прямого та безапеляційного впливу. Встановлено, що теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні знань про механізми лінгвістичної самопрезентації, а його перспективність визначається можливістю міждисциплінарного розвитку досліджень у сфері лінгвокультурології та соціолінгвістики. У висновках підкреслюється, що написи на одязі становлять вагомий засіб смислотворення, оскільки вони не лише транслюють суб'єктивні рефлексії носія, а й формують соціальні уявлення про ідентичність, статус та цінності, виступаючи дієвим чинником конструювання презентаційного дискурсу.

**Ключові слова:** ідентичність, комунікативна тактика, лінгвопрагматика, мікротекст, напис на одязі, презентаційний дискурс, самопрезентація.

**Як цитувати:** Стрюк, Н., & Ковальчук, Є. (2026). Типологія комунікативних тактик в англomовному презентаційному дискурсі (на матеріалі написів на одязі). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 63–70.  
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-07>

**In cites:** Striuk, N., & Kovalchuk, Ye. (2026). Typology of communicative tactics in English presentational discourse (based on clothing inscriptions). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 63–70.  
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-07> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі одяг перестає бути лише утилітарним об'єктом і перетворюється на потужний засіб комунікації. Написи на вбранні (текстові принти) формують специфічний вид дискурсу, де вербальний компонент стає інструментом самопрезентації особистості. Проблема полягає у необхідності теоретичного осмислення цих мікротекстів не просто як декоративних елементів, а як стратегічно побудованих мовленнєвих актів, що потребують лінгвістичної класифікації.

Посилення візуалізації сучасної культури та зростання ролі соціального іміджу зумовлюють інтерес до презентаційного дискурсу. Оскільки англомовні написи на одязі є домінуючими у світовому мас-маркеті, вивчення їхніх комунікативних тактик дозволяє глибше зрозуміти механізми конструювання ідентичності в сучасному соціумі. **А к т у а л ь н і с т ь** роботи також підсилюється потребою у систематизації новітнього мовного матеріалу, що з'являється під впливом актуальних соціальних трендів.

Вивчення лінгвістичних аспектів моди та одягу сьогодні здійснюється у кількох напрямках. Перший напрям пов'язаний із аналізом вторинної репрезентації моди в медіатекстах. Зокрема, Н. Марченко ґрунтовно досліджує дескрипції одягу в англомовному публіцистичному дискурсі XXI століття, розглядаючи вербальні описи вбрання як знакову систему, що транслює соціокультурні коди та ідеали краси [3].

Другий напрям, до якого належить пропоноване дослідження, фокусується на мікротекстах, що розміщені безпосередньо на предметах одягу. Питання тематичного розмаїття та популярності написів серед молодіжної аудиторії становлять підґрунтя праць С. Тун та Ц. Су, які закладають емпіричну базу для подальших розвідок у сфері дослідження слоганів [14]. Особливе місце посідають прагмалінгвістичні розвідки. Так, М. Нвала аналізує написи крізь призму прагмасинтаксису, доводячи, що слогани на футболках є повноцінними ілокутивними актами, здатними викликати перлокутивні реакції [12]. У межах гендерної лінгвістики Н. Долусова висвітлює структурно-семантичні характеристики написів на жіночому одязі, акцентуючи увагу на комунікативних намірах адресанта [2]. Вагомий внесок у вивчення структурних та семантичних особливостей написів у зіставному аспекті забезпечують праці Н. Стрюк [4; 6; 13]. У наукових пошуках І. Чілуви та Е. Аджібоє тексти на вбранні досліджуються як медіум між модою та соціальним дискурсом [10].

Попри наявність ґрунтовних праць, присвячених структурним, семантичним та гендерним характеристикам написів на одязі, залишається низка відкритих питань. Зокрема, науковий пошук потребує подолання відсутності цілісної типології комунікативних тактик у межах презентаційного дис-

курсу написів на одязі. Це зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення механізмів їх реалізації крізь призму функціональної ефективності у конструюванні соціального іміджу носія.

Саме потреба в систематизації комунікативних тактик та визначенні їхньої ролі в англомовному презентаційному дискурсі зумовлює вибір теми та напрям нашого дослідження. Пропонована розвідка постає складником системного вивчення написів на одязі як комунікативного феномену [7].

**М е т а** статті полягає у розробці цілісної типології комунікативних тактик англомовного презентаційного дискурсу (на матеріалі написів на одязі) та визначенні прагматичного потенціалу виокремлених тактик. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **з а в д а н н я**: 1) конкретизувати параметри презентаційного дискурсу стосовно лінгвістики написів на одязі; 2) виокремити та систематизувати основні комунікативні тактики, що використовуються в англомовних текстових принтах; 3) описати мовні засоби реалізації цих тактик; 4) встановити функціональне співвідношення між різними типами тактик у конструюванні ідентичності адресанта.

## 2. ТИПОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТАКТИК В АНГЛОМОВНОМУ ПРЕЗЕНТАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ НАПИСІВ НА ОДЯЗІ)

**О б 'є к т о м** дослідження є англомовні написи на одязі як жанр презентаційного дискурсу. **П р е д м е т о м** наукової розвідки постають лінгвопрагматичні характеристики та типологія комунікативних тактик, що реалізуються в англомовних написах на одязі.

**М а т е р і а л о м** дослідження слугують 300 англомовних написів на одязі, дібраних методом суцільної вибірки з асортименту інтернет-магазинів світових брендів протягом 2025 року [15; 16]. У межах роботи збережено оригінальну графіку текстових принтів (регістр літер, пунктуацію, символи); знак «|» використано для позначення переходу тексту на новий рядок у межах одного виробу.

Комплексний характер роботи зумовив застосування таких **м е т о д і в**: метод суцільної вибірки (для формування корпусу емпіричного матеріалу); описовий метод з елементами класифікації (для систематизації та інвентаризації виявлених комунікативних тактик); прагматичний аналіз (для встановлення комунікативних інтенцій адресанта та функціонального навантаження написів); дискурс-аналіз (для вивчення написів як специфічних мікротекстів у межах презентаційного дискурсу); метод кількісних підрахунків (для визначення частотності вживання тактик та обґрунтування репрезентативності отриманих результатів).

У сучасному мовознавстві презентаційний дискурс тлумачиться як такий, що реалізує потребу особистості в самореалізації та самопрезентації

шляхом трансляції когнітивно засвоєної інформації [5; 8].

Презентаційний дискурс написів на одязі визначається двома засадничими характеристиками: інформативною насиченістю та театральністю. Інформативна насиченість виявляється у здатності лаконічної текстової форми принта передавати значний обсяг змістів, що відображають внутрішній світ носія. Театральність цього дискурсу конкретизується через три складники: 1) видовищність (використання експресивних графічних засобів, шрифтів, символів); 2) образність (застосування тропів та фігур мовлення); 3) умовність, що полягає у сприйнятті тексту не як факту реальності, а як суб'єктивної рефлексії мовця. Окрім вербальних засобів, важливу роль відіграють артефактні параметри (сам одяг як семіотичний екран), кольорова гама та інтертекстуальність, яка реалізується через цитати й ремінісценції, що апелюють до фонових знань адресата [5, с. 55–65]. Таким чином, лінгвістика написів на одязі постає як система самопрезентації, де кожен елемент працює над створенням візуально-вербального ідентифікаційного образу особистості.

У сучасному мовознавстві комунікативна тактика тлумачиться як сукупність конкретних мовленнєвих дій та методів, спрямованих на досягнення короткострокових цілей у межах певної стратегії. Тактики постають способами реалізації комунікативної стратегії, де кожна з них орієнтована на певну зміну свідомості адресата в потрібному для мовця напрямі щодо конкретного буттєвого «смислу» [1]. Своєю чергою, тактики функціонують як комунікативні кроки, що сприяють розв'язанню стратегічного завдання під контролем відповідної глобальної мети; при цьому такі кроки репрезентовані набором мовленнєвих актів, що забезпечують безпосередню реалізацію обраної стратегії [11, с. 8]. Таким чином, комунікативна тактика є динамічним інструментом прагматичного впливу, який трансформує теоретичний стратегічний задум у практичну площину вербальної взаємодії.

На основі проведеного аналізу емпіричного матеріалу та з оперттям на розроблені раніше теоретичні засади [9], було виокремлено 12 комунікативних тактик, що забезпечують реалізацію презентаційного дискурсу в написах на одязі англійською мовою: тактика констатації (2.1); тактика наказу (2.2); тактика ідеалізації (2.3); тактика рекомендації (2.4); описова тактика (2.5); фактографічна тактика (2.6); тактика авторитетності (2.7); тактика солідаризації (2.8); тактика самооцінювання (2.9); тактика гіперболізації (2.10); тактика діалогічності (2.11); тактика суб'єктивності (2.12).

**2.1 Тактика констатації** полягає у виборі конкретних фактів чи подій для передачі інформації, але без їх опису чи оцінки, це спосіб звернути увагу на важливі деталі, не додаючи емоцій або пояснень

[9, с. 104]. У контексті написів на одязі ця тактика проявляється у використанні коротких, фактологічних висловів, які лише підкреслюють значущі аспекти. Наприклад:

*naturally / introverted / selectively / extroverted* «Від природи інтроверт, вибірково екстраверт» [15]

Констатувальна тактика у аналізованому тексті реалізується за допомогою паратаксису (безсполучникового зв'язку) антонімічних понять, що створює лаконічний психологічний портрет носія без суб'єктивного коментування чи емоційної оцінки. Відсутність емоційно забарвлених епітетів підкреслює фактологічність.

**2.2 Тактика наказу** – це спосіб висловлення, коли людина використовує наказовий тон і чітко вказує, що має зробити інший [9, с. 113]. В аналізованих написах на одязі виражається через використання командних фраз у наказовому способі, що спонукають до певних дій. Наприклад:

*NOBODY CARES / WORK HARDER* «Всім байдуже, працюй старанніше» [16]

Текстовий принт поєднує констатацію з наказом, причому друга частина напису *work harder* «працюй старанніше» є класичним прикладом імперативної конструкції, що перетворює одяг на засіб соціального тиску або мотивації. Збільшенню ілюкативної сили сприяє написання великими літерами та відсутність пом'якшувальних маркерів ввічливості.

**2.3 Тактика ідеалізації** спрямована на конструювання позитивного «презентаційного Я» шляхом акцентування унікальності носія та перебільшенні його соціальної значущості або особистісних рис [9, с. 110]. Тактика ідеалізації у написах на одязі виражається через фрази, які ідеалізують авторитетність власника та підкреслюють його ексклюзивність. Наприклад:

*LEGENDS / ARE BORN / IN / NOVEMBER* «Легенди народжуються в листопаді» [16]

Поданий приклад створює образ носія як особливий та непересічної особистості шляхом використання іменника з високим статусом *legend* «легенда» та поширення значення слова на всіх народжених у певний місяць, що створює ефект винятковості через приналежність до елітарної категорії.

**2.4 Тактика рекомендації** має настановчий характер: адресант подає пораду у вигляді заклику до дії [9, с. 115]. У контексті написів на одязі реалізується шляхом висловлення поради або життєвої установки у формі заклику до дії, спонукаючи змінити поведінку. Наприклад:

*Don't / BE / AFRAID / TO Fail / BE Afraid / NOT TO TRY* «Не бійся зазнати поразки – бійся не спробувати» [16]

Аналізований текст базується на антитезі та синтаксичному паралелізмі, що полегшує когнітивне засвоєння моральної настанови. Заперечна форма імператива *Don't be afraid* 'Не бійся' підкреслює авторитетну позицію носія як радника.

**2.5 Описова тактика** полягає у нейтральній констатації фактів, подій або явищ шляхом їхнього безпосереднього перелічення без аналітичного опрацювання, ціннісного оцінювання чи суб'єктивної інтерпретації [9, с. 103]. У межах презентаційного дискурсу ця тактика реалізується через лаконічні висловлення, що транслюють зміст повідомлення без залучення додаткових експресивних засобів чи емоційних нашарувань. Наприклад:

*THERE ARE FOUR | STAGES IN LIFE/YOU BELIEVE IN SANTA | YOU DON'T BELIEVE IN SANTA | YOU ARE SANTA/YOU LOOK LIKE SANTA* «Чотири стадії в житті: вірити в Санту, не вірити в Санту, бути Сантою, виглядати як Санта» [16]

У поданому прикладі описова тактика реалізується через класифікаційну структуру тексту, використання однорідних членів речення та теперішнього неозначеного часу (Present Simple) для констатації сталих станів. Відсутність оцінних прикметників робить висловлення схожим на денотативний опис, що знижує комунікативний бар'єр через нейтральність.

**2.6 Фактографічна тактика** передбачає оперування точними даними – датами, іменами, цифрами тощо – для передачі інформації. Пріоритетною метою такої комунікації є трансляція чіткої інформації, позбавленої емоційної надмірності чи розлогої аргументації [9, с. 105]. Тексти на вбранні, в яких реалізується фактографічна тактика, вирізняються високою інформативною щільністю та лаконізмом, оскільки об'єктивізація повідомлення досягається завдяки використанню конкретних статистичних або хронологічних маркерів, що не потребують суб'єктивного тлумачення. Наприклад:

*HUSBAND SINCE 1990 | FATHER SINCE 1991 | GRANDPA SINCE 2021 | LEGEND SINCE 1963* «Чоловік з 1990, батько з 1991, дідусь з 2021, легенда з 1963» [16]

Використання хрононімів, прийменникової конструкції часу (*since* “з”), лаконічних іменних груп (*husband* “чоловік”, *father* “батько”, *grandpa* “дідусь”) у аналізованому написі перетворює біографічні факти на презентаційні маркери стабільності та досвіду, надаючи повідомленню документальної переконливості.

**2.7 Тактика авторитетності** передбачає використання думок впливових осіб або визнаних джерел для підтвердження власної позиції. Вона базується на цитуванні експертів, посиленні на наукові дослідження, відомі висловлювання чи офіційні документи, щоб надати аргументам більшої ваги та переконливості [17, с. 89]. Одяг з висловами філософів, цитатами знаменитостей, рядками з пісень або відсиланнями до культових фільмів і книг створює враження, що його носій поділяє цінності чи мудрість цих авторитетів. Такий прийом робить напис більш впливовим і впізнаваним. Наприклад:

*TO ALL THE LADIES | IN THE PLACE WITH | style and grace | – Biggie* «Усім стильним та граційним жінкам у цьому місці – Biggie» [16]

Аналізований напис є цитатою з пісні “The Notorious B.I.G.” (“Mo Money Mo Problems”), що відразу викликає асоціацію з реп-культурою 90-х і її легендарними представниками, активізуючи культурний код реп-спільноти та переносячи авторитет виконавця на особистість носія. Використання компліментарної лексики (*style* “стиль”, *grace* “грація”) у поєднанні з ім'ям культового виконавця (*Biggie*) перетворює текстовий принт на інструмент соціального схвалення та культурної ідентифікації.

**2.8 Тактика солідаризації** спрямована на підтримку та згуртування реципієнтів, створення відчуття єдності, спільних інтересів чи переживань. Така комунікація показує згоду, підтримку та належність до певної групи чи спільноти [9, с. 97]. У презентаційному дискурсі написів на одязі ця тактика реалізується через вербальні маркери, що акцентують увагу на колективних цінностях та єдиному досвіді. Подібні текстові принти функціонують як інструмент соціальної інтеграції, демонструючи приналежність носія до конкретної спільноти або виражаючи публічну прихильність до певних ідей та рухів. Наприклад:

*I STAND WITH | UKRAINE* «Я підтримую Україну» [15]

Поданий текстовий принт виражає підтримку українському народові та демонструє солідарність із тими, хто розділяє цю позицію. Тактика солідаризації реалізується за допомогою використання першої особи однини *I* “я” та перформативного дієслова *stand with* ‘підтримувати’, яке не просто описує стан, а є мовленнєвим актом оголошення своєї громадянської позиції.

**2.9 Тактика самооцінювання** полягає у вербалізації схвального ставлення суб'єкта до власної особистості, результатів своєї діяльності чи моральних якостей [9, с. 109]. У межах презентаційного дискурсу написів на одязі вона реалізується через використання ціннісно маркованих висловів, що мають на меті конструювання образу впевненої та самодостатньої особистості. Наприклад:

*I'm WORKING | on MYSELF | for MYSELF | by MYSELF* «Я працюю над собою, задля себе і завдяки собі» [16]

Аналізований напис побудований на анафорі (повторі зворотного займенника *myself* «сам, себе»), що посилює егоцентричну спрямованість дискурсу та підкреслює автономність суб'єкта. Використання паралельних конструкцій та дієслова в теперішньому тривалому часі (Present Continuous) – *am working* «працюю» – акцентує на саморозвитку та незалежності, створюючи образ сильної особистості.

**2.10 Тактика гіперболізації** полягає у навмисному посиленні певних характеристик, якостей або станів суб'єкта для створення експресивного ефекту [9, с. 109]. У межах презентаційного дискурсу така тактика реалізується через використання стилістично маркованої лексики з інтенсивною се-

мантикою, що дозволяє акцентувати на талантах, статусі чи особистих здобутках носія. Наприклад:

*I'M A | NIGHTMARE | BEFORE | COFFEE* «Я – справжнє жахіття до першої кави» [16]

Використання метафоричної гіперболи *nightmare* «жахіття» у пропонованому прикладі слугує засобом іронічної самопрезентації, де експресивне перебільшення пом'якшує сприйняття потенційно негативної риси.

**2.11 Тактика діалогічності** полягає у безпосередньому зверненні до співрозмовника, що спонукає його до взаємодії. Така комунікативна модель імітує ситуацію живого спілкування, спонукаючи реципієнта до вербальної або емоційної відповіді [9, с. 93]. Тактика діалогічності в написах на одязі проявляється через використання вокативних конструкцій, питальних речень або провокаційних висловів, які функціонують як ініціатори розмови та залучають оточуючих до спільного комунікативного простору носія вбрання. Наприклад:

*WILL YOU | BE MY | GIRLFRIEND?* «Чи будеш ти моєю дівчиною?» [16]

Аналізований напис – це пряме звернення до адресата, що спонукає до реакції. Використання питального речення та займенника другої особи *you* «ти» перетворює одяг на комунікативний майданчик, де пряме питання створює ситуацію вимушеної відповіді, максимально скорочуючи дистанцію між носієм одягу та реципієнтом принта.

**2.12 Тактика суб'єктивності** підкреслює особисту думку мовця, його роль у спілкуванні та впевненість у власній точці зору [9, с. 96]. Тактика суб'єктивності в написах на одязі реалізується через інтенсивне використання особових та присвійних займенників першої особи, а також тверджень, що вербалізують персональний досвід, рефлексію чи ціннісні орієнтири носія. Наприклад:

*I'M PERFECT | in my imperfections* «Я досконала в своїх недоліках» [16]

Поданий текст базується на оксимороні (поєднанні суперечливих понять *perfect* «досконалий» – *imperfections* «недоліки»), використанні першої особи однини *I'm* «Я є», присвійного займенника *my* «мої\свої», що підкреслює складність внутрішнього світу носія та його відмову від стандартних оцінних категорій.

Кількісні показники реалізації комунікативних тактик в англомовних написах на одязі та їхнє відсоткове співвідношення систематизовано в таблиці 1.

Кількісний аналіз 300 англомовних мікротекстів на одязі дозволив встановити ієрархію комунікативних тактик, що забезпечують реалізацію презентаційного дискурсу. Домінуючу позицію посідає констатувальна тактика (14,3%), що відображає прагнення адресанта вербалізувати власні переконання чи факти біографії у формі беззаперечних тверджень. Високий показник тактики наказу (12,7%) засвідчує виразну прагматичну спрямова-

ність написів на регуляцію поведінки оточуючих та підвищення переконувальної сили повідомлення.

Таблиця 1

**Кількісні показники реалізації комунікативних тактик в англомовному презентаційному дискурсі**

Тактика	Кількість	Відсоток (%)
2.1 Констатації	43	14,3%
2.2 Наказу	38	12,7%
2.3 Ідеалізації	30	10,0%
2.4 Рекомендації	30	10,0%
2.5 Описова	29	9,7%
2.6 Фактографічна	24	8,0%
2.7 Авторитетності	22	7,3%
2.8 Солідаризація	21	7,0%
2.9 Самоцінювання	18	6,0%
2.10 Гіперболізація	17	5,7%
2.11 Діалогічності	15	5,0%
2.12 Суб'єктивності	13	4,3%
Разом	300	100%

Рівнозначну репрезентативність продемонстрували тактики ідеалізації та рекомендації (по 10,0%). Це підтверджує значну роль мотивувального компонента та прагнення до конструювання компліментарного презентованого «Я». Описова (9,7%) та фактографічна (8,0%) тактики вказують на суттєву частку написів інформативного характеру, де ідентифікація особистості відбувається через денотативне перелічення ознак або об'єктивних відомостей. Помірну частотність функціонування виявляють тактики авторитетності (7,3%) та солідаризації (7,0%), які маркують орієнтацію носія на соціальну взаємодію, використання прецедентних текстів або вираження колективної ідентичності.

Найменш частотними виявилися тактики самоцінювання (6,0%), гіперболізації (5,7%), діалогічності (5,0%) та суб'єктивності (4,3%). Такий розподіл дозволяє припустити, що в англомовному презентаційному дискурсі на вбранні автори віддають перевагу прямим твердженням та настановам, тоді як складніші форми емоційної експресії, іронічного перебільшення чи відкритого діалогу використовуються як допоміжні інструменти індивідуалізації.

### 3. ВИСНОВКИ

Отже, написи на одязі функціонують як специфічний жанр презентаційного дискурсу, що характеризується високим рівнем театральності, лаконізму та прагматичної спрямованості. Одяг постає комунікативним майданчиком, на якому мікротексти трансформуються в інструменти конструювання соціальної та персональної ідентичності носія.

Кількісний аналіз показав, що домінантними є тактики, орієнтовані на прямий вплив та утвердження фактів (констатувальна та наказу), що демонструє пріоритетність чіткої та безапеляційної самопрезентації в сучасному англомовному кому-

нікативному просторі. Загалом, англомовні написи на одязі тяжіють до прямого, переконливого впливу через твердження, накази та узагальнення. Меншою мірою використовуються тактики, що апелюють до емоційності, індивідуальності чи діалогу. Це свідчить про прагнення авторів текстів формувати чіткі меседжі, які легко сприймаються та мають сильний комунікативний ефект.

Реалізація виокремлених комунікативних тактик забезпечується широким спектром мовних інструментів: морфосинтаксичних (імперативи, паратакис, егоцентричні маркери *I, my, myself*) та стилістичних (оксиморони, гіперболи, антитези). Важливу роль відіграє інтертекстуальність (цитування, алюзії), що дозволяє носію залучати авторитет прецедентного вислову для підсилення власного іміджу.

Результати дослідження поглиблюють розуміння функціонування мікротекстів у публічному просторі та доповнюють теорію дискурс-аналізу новими даними про механізми лінгвістичної самопрезентації. Запропонована типологія може бути використана як методологічна база для подальших прагмалінгвістичних розвідок у сфері моди, реклами та мережевої комунікації.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у зіставному аналізі англомовних написів із україномовними для виявлення специфіки національних презентаційних стратегій, дослідженні гендерного аспекту вибору тактик та вивченні взаємодії вербального тексту з графічним дизайном, кольором та матеріалом виробу як єдиного комунікативного повідомлення.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоконенко, Л. А. (2019). *Українськомовний міжособистісний конфлікт (стилістика, моделі комунікації, запобігання)* (2-е вид., перероб. і допов.). Кривий Ріг.
2. Долусова, Н. В. (2015). Структурно-семантичні характеристики англомовних написів на жіночих футболках. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з питань методики викладання іноземної мови* (с. 32–35). Одеса.
3. Марченко, Н. (2025). Дескрипції одягу в англомовному публіцистичному дискурсі XXI століття. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 102, 42–50.
4. Стрюк, Н. В. (2021). Структурні особливості написів на одязі: рівень словосполучення (на матеріалі англійської та української мов). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 22, 132–137.
5. Стрюк, Н. В. (2023). *Написи на одязі в англомовній та україномовній лінгвокультурах: особливості структури та семантики* (Дис. д-ра філософії з філол.). Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця.
6. Стрюк, Н., & Бойван, О. (2024). Семантичні особливості антитези в написах на одязі англійською та українською мовами. *Studia Methodologica*, 57, 229–236.
7. Стрюк, Н. В., & Ковальчук, Є. (2025). Прагматичні особливості комунікативних стратегій написів на одязі англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 40, 183–197.
8. Таценко, Н. В. (2011). Трансформації потреб людини та їх зв'язок з типами дискурсу. *Нова філологія*, 44, 141–144.
9. Швалідзе, Л. Д. (2021). *Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов)* (Дис. канд. філол. наук). Вінниця.
10. Chilwa, I., & Ajiboye, E. (2016). Discursive pragmatics of T-shirt inscriptions: Constructing the self, context and social aspirations. *Pragmatics and Society*, 7(3), 436–462.
11. Coleman, S., & Ross, K. (2003). *The Media and The Public: 'Them' and 'Us' in Media Discourse*. Wiley-Blackwell.
12. Nwala, M. A. (2020). A pragma-syntactic analysis of slogans on t-shirts. *AFRREV LALIGENS: An International Journal of Language, Literature and Gender Studies*, 9(1), 86–94.
13. Striuk, N. (2021). Semantic classification of metaphors in Ukrainian and English inscriptions on clothing. *Ezikov Svyat (Orbis Linguarum)*, 19(1), 23–33.
14. Tong, X., & Su, J. (2022). Exploring T-shirt slogans by content and thematic analysis. *International Journal of Fashion Design, Technology and Education*, 15(3), 277–286.

### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Amazon. (n.d.). *Ecommerce service*. <https://www.amazon.com/>
16. eBay. (n.d.). *Eshopping marketplace*. <https://by.ebay.com/>

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2026

Стаття рекомендована до друку 23.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Natalia Striuk** – PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of English Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University; e-mail: natalia.striuk@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5857-6120>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=c7P2Rt4AAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Natalia-Striuk?ev=prf\\_overview](https://www.researchgate.net/profile/Natalia-Striuk?ev=prf_overview).

**Yelyzaveta Kovalchuk** – 1st-year MA student at the Faculty of Foreign and Slavic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University; e-mail: [kovalchuk.ielyzaveta@donnu.edu.ua](mailto:kovalchuk.ielyzaveta@donnu.edu.ua).

## TYPOLOGY OF COMMUNICATIVE TACTICS IN ENGLISH PRESENTATIONAL DISCOURSE (BASED ON CLOTHING INSCRIPTIONS)

This study examines English clothing inscriptions as a genre of presentational discourse within modern pragmalinguistics and discourse analysis. This research is motivated by the growing importance of visualisation in contemporary culture and by the increasing role of clothing as a powerful medium of communication, in which the verbal component (textual print) performs informative, social identity, and symbolic functions. Presentational discourse appears as a semiotic system reflecting an individual's desire for self-presentation and social image construction, which intensifies scholarly interest in analysing the strategies and tactics of its representation. The aim of the article is to develop a comprehensive typology of communicative tactics in English presentational discourse (based on clothing inscriptions) and to determine their pragmatic potential in the modern media space. The study employs a combination of pragmatic analysis, discourse analysis, and quantitative methods. The empirical data comprise 300 English clothing microtexts, collected via continuous sampling from global brands, reflecting current communicative trends. The findings indicate that communicative tactics serve as multifunctional tools for identity construction. Based on the analysis, 12 tactics have been identified and systematised, with the constative and command tactics dominant, reflecting the priority of direct, categorical influence. The study shows that its theoretical significance lies in deepening understanding of the mechanisms of linguistic self-presentation, while its practical relevance offers significant potential for interdisciplinary research in linguoculturology and sociolinguistics. The conclusions emphasise that clothing inscriptions are a powerful means of meaning-making, as they not only transmit the wearer's subjective reflections but also shape social perceptions of identity, status, and values, playing an important role in constructing presentational discourse.

**Key words:** *clothing inscription, communicative tactic, identity, microtext, pragmalinguistics, presentational discourse, self-presentation.*

### REFERENCES

1. Bilokonenko, L. A. (2019). *Ukrainskomovnyi mizhosobystisnyi konflikt (stylistyka, modeli komunikatsii, zapobihannia) [Ukrainian-language interpersonal conflict (stylistics, communication models, prevention)]* (2nd ed.). Kryvyi Rih.
2. Dolusova, N. V. (2015). Strukturno-semantychni kharakterystyky anhlomovnykh napysiv na zhinochykh futbol'nykh [Structural and semantic characteristics of English inscriptions on women's T-shirts]. *Materials of the I All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference on Methods of Teaching a Foreign Language* (pp. 32–35). Odesa.
3. Marchenko, N. (2025). Deskryptsii odiahu v anhlomovnomu publitsystychnomu dyskursi XXI stolittia [Clothing Descriptions in the English-language Journalistic Discourse of the 21st Century]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiia*, 102, 42–50.
4. Striuk, N. V. (2021). Strukturni osoblyvosti napysiv na odiazi: riven slovopoluchennia [Structural features of inscriptions on clothing: phrase level]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*, 22, 132–137.
5. Striuk, N. V. (2023). *Napysy na odiazi v anhlomovnii ta ukrainomovnii linhvokulturakh: osoblyvosti struktury ta semantyky [Inscriptions on Clothing in English and Ukrainian Linguocultures: Features of Structure and Semantics]* (Doctoral dissertation). Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia.
6. Striuk, N., & Boivan, O. (2024). Semantychni osoblyvosti antytezy v napysakh na odiazi anhlomovnomu ta ukrainomovnomu [Semantic features of antithesis in English and Ukrainian clothing inscriptions]. *Studia Methodologica*, 57, 229–236.
7. Striuk, N. V., & Kovalchuk, Ie. (2025). Prahmatychni osoblyvosti komunikatyvnykh stratehii napysiv na odiazi anhliskoiu movoiu [Pragmatic features of communicative strategies of clothing inscriptions in English]. *Naukovyi visnyk PNPu im. K. D. Ushynskoho*, 40, 183–197.
8. Tatsenko, N. V. (2011). Transformatsii potreb liudyny ta yikh zviazok z typamy dyskursu [Transformations of human needs and their connection with types of discourse]. *Nova filolohiia*, 44, 141–144.
9. Shvalidze, L. D. (2021). *Movni zasoby realizatsii komunikatyvnykh stratehii u dyskursi sotsialnykh merezh (na materialii ukrainskoi ta anhliskoi mov) [Linguistic means of implementing communicative strategies in the discourse of social networks (based on Ukrainian and English languages)]* (PhD dissertation). Vinnytsia.
10. Chiluba, I., & Ajiboye, E. (2016). Discursive pragmatics of T-shirt inscriptions: Constructing the self, context and social aspirations. *Pragmatics and Society*, 7(3), 436–462.
11. Coleman, S., & Ross, K. (2003). *The Media and The Public: 'Them' and 'Us' in Media Discourse*. Wiley-Blackwell.
12. Nwala, M. A. (2020). A pragma-syntactic analysis of slogans on t-shirts. *AFRREV LALIGENS: An International Journal of Language, Literature and Gender Studies*, 9(1), 86–94.

13. Striuk, N. (2021). Semantic classification of metaphors in Ukrainian and English inscriptions on clothing. *Ezikov Svyat (Orbis Linguarum)*, 19(1), 23–33.

14. Tong, X., & Su, J. (2022). Exploring T-shirt slogans by content and thematic analysis. *International Journal of Fashion Design, Technology and Education*, 15(3), 277–286.

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

15. Amazon. (n.d.). *Ecommerce service*. <https://www.amazon.com/>

16. eBay. (n.d.). *Eshopping marketplace*. <https://by.ebay.com/>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 12.03.2026*

*The article was recommended for printing 23.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-08>  
УДК 811.112.2'01'36

#### О. В. Шапочкіна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології  
Факультету романо-германської філології

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

e-mail: [o.shapochkina@kubg.edu.ua](mailto:o.shapochkina@kubg.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9575-0415>

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=nMiUv7YAAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olga-Shapochkina>

## РЕФЛЕКСИ У ПАРАДИГМІ КАТЕГОРІЇ СТАНУ ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВ

Пропоновану статтю присвячено дослідженню рефлексів у парадигмі категорії стану давньогерманських мов у діахронному та типологічному вимірах. У фокусі уваги перебувають морфо-синтаксичні та семантичні засоби вербалізації активного й пасивного станів, а також проміжних значень, що формуються внаслідок взаємодії граматичних і лексичних показників. Проаналізовано специфіку функціонування медіопасивних, рефлексивних, інертних та умовно пасивних конструкцій у готській, давньоісландській, давньоанглійській та давньоверхньонімецькій мовах. Особливу увагу приділено ролі зворотних займенників, дієслів-копул, дієприкметників, дієслівних флексій і дієслівних праформ як ключових індикаторів становлення категорії стану у давньогерманських мовах, а також механізмів семантичного зсуву від активних структур до рефлексивних і пасивоподібних. Застосовано методи порівняльно-історичного, структурно-семантичного та функційно-прагматичного аналізу, що дало змогу виявити спільні індоевропейські риси та власне германські інновації у процесі становлення категорії стану. У статті обґрунтовано тезу про поліфункційність рефлексів, які у давньогерманських мовах слугують засобом граматикалізації медіопасивних і стано-перехідних значень. Отримані результати поглиблюють уявлення про еволюцію дієслівної системи германських мов і можуть бути використані у подальших дослідженнях історичної граматики, типології категорії стану та реконструкції прагерманської мовної системи. Авторкою статті також розглянуто взаємозв'язок категорії стану з валентнісними характеристиками дієслова та синтаксичною організацією висловлення у давньогерманських текстах. Показано, що рефлексивні відіграють важливу роль у моделюванні суб'єктно-об'єктних відношень і сприяють нейтралізації агенса або його семантичному знеособленню. Окреслено вплив текстового жанру та дискурсивного контексту на вибір станових форм. Зроблено висновок про поступове формування передумов для розвитку аналітичних пасивних структур у пізніших етапах еволюції германських мов.

**Ключові слова:** давньогерманські мови, категорія стану, праформа, рефлекс, станова парадигма, станова прака-тегорійна конструкція.

**Як цитувати:** Шапочкіна, О. (2026). Рефлекси у парадигмі категорії стану давньогерманських мов. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 71–77. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-08>

**In cites:** Shapochkina, O. (2026). Reflexes in the paradigm of the voice category of old Germanic languages. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 71–77. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-08> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

**Постановка проблеми.** Категорія стану (далі – КС) належить до базових граматичних категорій дієслова та відіграє визначальну роль у репрезентації суб'єктно-об'єктних станових відношень. У давньогерманських мовах вона перебуває на етапі активного становлення, що зумовлює структурну й семантичну неоднорідність, розмитість меж її парадигми [8, с. 567 – 580], а також наявність перехідних, нестандартизованих і поліфункційних праформ. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження рефлексів як історично зумовлених проявів або продовжень функцій давніх мовних елементів, що фіксують або трансформують первісне значення та лексико-граматичну функцію в нових мовних умовах у контексті мовних змін [2, с. 207 – 208].

**Аналіз досліджень.** У процесі становлення КС у давньогерманських мовах термін *рефлекс* розглядається як мовний знак, форма або конструкція [3, с. 52–59], що репрезентує результат еволюції прагерманських морфо-синтаксичних і семантичних моделей. Аналіз рефлексів уможливує відстеження поступового переходу від синтетичних і полісемантичних структур до більш спеціалізованих станових форм, а також виявлення механізмів граматикикалізації [1] медіопасивних, рефлексивних і умовно пасивних сем. Рефлекси слугують своєрідними маркерами діахронних змін [13; 15; 17], що відбуваються в межах дієслівної системи, відображаючи вплив морфологічної редукції [1], синтаксичної реорганізації та семантичного переосмислення.

У лінгвістичних дослідженнях значну увагу приділено походженню та функціонуванню дієслівних структур, зокрема медіопасивних та рефлексивних структур. Праці С. Аллен, М. Бозоуїта, С. Бабінські, М. Котіна, Е. Кьоніга, О. Тугай та ін. висвітлюють окремі аспекти еволюції дієслівної системи давньогерманських мов, зокрема генезу форм медіопасиву, розвиток рефлексивних маркерів, а також взаємодію семантики дієслова з синтаксичними моделями. У цих наукових розвідках простежено основні напрями морфологічної редукції та формування аналітичних конструкцій, що зумовили перебудову дієслівної парадигми у давньогерманський період.

Разом із тим у попередніх дослідженнях переважає фокус на окремих мовах або на ізольованих морфологічних явищах, тоді як системний аналіз рефлексів як індикаторів станових трансформацій у межах усєї германської мовної спільності залишається обмеженим. Недостатньо досліджено співвідношення між реліктовими пракатегорійними конструкціями та пізнішими граматикикалізованими становими формами, а також механізми переходу від медіальної семантики до рефлексивних і пасивних значень.

Окремою проблемою залишається визначення ролі рефлексів у формуванні парадигми категорії

стану, зокрема їхньої функції як перехідних елементів між давніми індоєвропейськими медіальними структурами та новими германськими аналітичними моделями. Недостатньо з'ясованими залишаються умови функціонування первісних станових пракатегорійних конструкцій, їхня поліфункційність та взаємодія з валентнісними характеристиками дієслова. Крім того, потребує подальшого висвітлення питання ареальної диференціації рефлексів у готсько-скандинавському та західногерманському ареалах, а також їхня роль у процесах реграматизації та оптимізації станової системи.

Наявні дослідження створюють важливе теоретичне підґрунтя для вивчення категорії стану, однак комплексний аналіз рефлексів як маркерів діахронної еволюції станових конструкцій у давньогерманських мовах потребує подальшого системного опрацювання.

**А к т у а л ь н і с т ь** запропонованого дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення станової семантики в історичному розвитку германських мов та уточнення механізмів формування граматичної категорії стану на ранніх етапах їх еволюції. Аналіз рефлексів у парадигмі КС давньогерманських мов дає змогу простежити трансформацію індоєвропейських станових значень і виявити специфіку їх реалізації в германській мовній системі. Таке дослідження сприяє уточненню процесів граматикикалізації, розвитку медіальних і пасивних значень та розширює уявлення про історичну динаміку морфологічної структури германських мов.

**М е т о ю** статті є виявлення та систематизація рефлексів у парадигмі КС давньогерманських мов і визначення їхньої ролі у процесі становлення станової системи. **О б ' є к т о м** дослідження є КС дієслова в давньогерманських мовах у її історичному розвитку. **П р е д м е т о м** дослідження виступають морфологічні та функційно-семантичні рефлекси станових пракатегорійних конструкцій у готській, давньоісландській, давньоанглійській та давньоверхньонімецькій мовах. **М е т а**, **о б ' є к т** та **п р е д м е т** дослідження обумовлюють виконання наступних **з а в д а н ь**: аналіз морфологічних параметрів відповідних станових пракатегорійних конструкцій; зіставлення первісних парадигм КС готської, давньоісландської, давньоанглійської та давньоверхньонімецької мов. Такий підхід дає змогу поглибити уявлення про еволюцію КС та окреслити її місце у загальному контексті розвитку германських мов. У статті застосовано **м е т о д и** порівняльно-історичного, структурно-морфологічного та функційно-прагматичного аналізу, що дало змогу виявити спільні індоєвропейські риси та германські інновації у процесі становлення КС. **М а т е р і а л о м** дослідження слугують давньогерманські літературні пам'ятки писемності (IV – XIII ст.) «Старша Едда» [25], «Готська Біблія» [23], «Муспіллі» [26], «Беовульф» [24], «Пісня про Нібелунгів» [28], «Коттонська хроніка» [27].

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА: Морфологічна репрезентація категорії стану у давньогерманських мовах.

КС у давньогерманських мовах характеризується відсутністю чітко кодифікованої дихотомії «ACTIV vs. PASSIV», притаманної пізнішим етапам розвитку германських мов [4, с.383 – 386]. Її становлення відбувається поступово, шляхом переосмислення прагерманських та індоєвропейських морфо-синтаксичних структур [16], що зумовлює значну роль рефлексів як носіїв перехідних і синкретичних значень. У межах цього дослідження рефлексивні розглядаються як історично зумовлені форми або конструкції, що зберігають, модифікують або розширюють первісні функції мовних елементів, репрезентуючи етапи еволюції КС. Це дозволяє трактувати КС як динамічну систему, в якій активні, медіопасивні, рефлексивні, інертивні та умовно-пасивні семи співіснують і перетинаються. Морфологічний рівень є одним із ключових у репрезентації станових значень у давньогерманських мовах [7, с. 97 – 100]. До основних морфологічних рефлексів належать: дієслова-зв'язки або копули, дієслівні флексії, зворотні займенники та бездіяльнісні (інертивні) дієприкметникові форми. У процесі дослідження рефлексів КС ми враховували різножанровість та інтертекстуальність аналізованих літературних пам'яток [12, с.52 – 59]. У готській мові, зокрема, зберігаються окремі риси індоєвропейського медіального стану, які реалізуються через специфічні дієслівні форми [14]. Ці елементи виступають рефlekсами прадавньої станової системи, у якій межі між активним і пасивним станами ще не були чітко розмежовані, напр.: (1) гот. *saei habaiþ, gibada imma* (Vulfila, Luke VIII, 18) – «хто має, тому **буде віддано**» (дієслово у середньому стані: MEDIOPASSIV). У давньоісландській та давньоанглійській мовах морфологічні рефлексивні виявляються насамперед у використанні дієслівних флексій або зворотних займенників (*sik, hine self, him self*), які виконують не лише власне рефлексивну, а й медіальну функцію [5, с. 240 – 244]. Такі форми демонструють зсув від лексично зумовленої зворотності [21] до граматикалізованого засобу вираження стану. У давньоверхньонімецькій мові подібні рефлексивні, часто поєднуються з первісними умовно-аналітичними конструкціями (дієслова-копули+дієприкметник), що свідчить про поступове формування передумов для розвитку сучасного пасиву, напр.: (2) днв.-верхн.-нім. *Araugit ist in dhes altin uuzssodes boohum* (Isidor, XIII, 18) – «**Доведено** у книгах Старого Заповіту». Зіставний аналіз готської, давньоісландської, давньоанглійської та давньоверхньонімецької мов дозволяє виявити як спільні індоєвропейські риси, так і власне германські інновації у становій парадигмі. До перших належить наявність медіопасивних і рефлексивних сем, реалізованих через поліфункційні форми. До других – активне використання зво-

ротних займенників як граматичних маркерів стану та розвиток аналітичних конструкцій [16] з дієсловами-копулами і дієприкметниками.

**Функційно-структурні різновиди рефлексів категорії стану.** Рефлекси в парадигмі КС давньогерманських мов є ключовим інструментом реконструкції еволюції дієслівної системи. Вони дають змогу простежити спадкоємність між прагерманським і давньогерманськими етапами [6, с. 416–421], а також виявити механізми формування нових станових моделей у межах германської мовної сім'ї [9; 10; 11].

Аналіз станових пракатегорійних конструкцій у давньогерманських пам'ятках засвідчує, що найпродуктивнішими рефlekсами КС стали допоміжні дієслова-копули, які входили до складу первісних аналітичних моделей типу **AUX «бути/ставати» + PARTICIPLE II**, напр.: (3) днв.-верхн.-нім. *in brug, thi uuas ginemnit Bethlehem* (Nibelungenlied, 7 – 39) – «у місто, яке **названо** Віфлеємом»; (4) гот. *jah was fraquman* (а не *fracumans*) *dagis hvizuh stiur* (Vulfila, Nehemiah V, 18) – «і **було принесено** у жертву кожного вола»; (5) днв.-англ. *thaem eafera waes aefter cenned* (Beowulf, 12–13) – «йому син потім **був народжений**»; (6) днв.-англ. *þær wearþ Ordheh cynin3es þe3n ofsæ3en* (Коттонська хроніка «Cottones cræftbōc») – «там **було вбито** Ордтеха, слугу короля». Типовими дієсловами-копулами є: гот. *wisan* «бути» (форма *ist*, 3 ос. одн., презенс), що виражає статичний стан; днв.-англ. *bēon / wesan* (форма *is*), які становлять праоснову аналітичного пасиву; днв.-верхн.-нім. *werdan* «ставати» (претерит *uuas*), що формує умовно-пасивні конструкції.

Важливими рефlekсами КС є інертиви – дієприкметникові форми, у яких агенс не виражений, а дія репрезентується як стан або результат, напр.: (7) днв.-верхн.-нім. *Arstorbana sint thie thār suōhtum thes knehtes sēla* (Nibelungenlied, 7 – 39) – «**Померлими** є ті, хто зазіхав на душу хлопчика». Інертиви наявні в усіх аналізованих нами давньогерманських мовах, однак продуктивність та правила вживання PRTCPL II, станові семи неоднакові, напр.: (8) днв.-верхн.-нім. *endi dhiu chiborgonun hort dhir ghibu* (Isidor, VI, 3) – «і **захований** скарб тобі дам»; (9) днв.-ісл. *Þórr einn þar vá, þrunginn móði* (Elder Edda, Volospá, 26) – «тільки Тор вдарив, **охоплений** гнівом»; (10) днв.-англ. *Sia maþr hafþe spiót i hende ok gurþr saxe* (Beowulf, 134) – «Цей чоловік мав спис у руках та був **підперезаний** мечем»; (11) гот. *þiunagus meins ligiþ in garda usliþa, harduba balwiþs* (Vulfila, Mark VIII, 6) – «слуга мій лежить у будинку **розслаблений, важко змучений**». Інертиви не є повноцінними становими формами, проте виступають носіями станових сем і функціонують як їхні рефлексивні.

У готській мові архаїчним рефlekсом КС є дієслово із суфіксом *-nan*, які позначають спонтанний або інертивний перебіг дії без експліцитного агенса [22, с. 465–474]. Такі форми зближуються з медіальними й умовно пасивними конструкціями, напр.:

*fullnan* «наповнюватися» – *fulljan* «наповнювати», *us-luknan* «відкриватися» – *us-lukan* «відкривати». Дієслова на *-nan* відображають ранній етап граматикизації КС, напр.: (12) гот. *Panuh lustu habands andletnan* (Vulfila, Philippians V, 23) «і тоді хочи бути відпущеним (померлим)».

Важливу групу рефлексів КС становлять медіоопасивні дієслова з формантом *-da*, характерні насамперед для готської мови. Вони репрезентують ослаблену або нейтралізовану агентивність і поєднують риси рефлексивності, медіальності та пасивності, напр.: *us-baidada* «бути затриманим», *ga-þiuda* «збиратися». Ці форми відображають перехідний етап станової системи, напр.: (13) гот. *jah ni stojid, ei ni stojindau; ni afdomjaid, ja ni afdomjanda; fraletaid, ja fraletanda* (Vulfila, Luke VI, 37) – «не судіть, щоб **не бути осудженими**; не кляніть, не будете прокляти ми; прощайте і будете **прощеними**».

У давньоісландській мові дієслова з постфіксом *-sk* є одним із найрепрезентативніших рефлексів КС. Формант *-sk*, що походить від злиття дієслова зі зворотним займенником *sik*, функціонує як регулярний показник рефлексивного та медіального станів: *kalla* – *kallask*, *opna* – *opnask*, *segja* – *segjask*. Ці форми засвідчують високий ступінь граматикизації неактивних значень, напр.: (14) днв.-ісл. *Leitudu nordmenn at hefnsk (= hefna sín)* – (Heimskringla, Ólafs saga helga) «Нормани **намагалися помститися** за себе».

Зворотний займенник *sik* / *sih* є важливим рефлексом прагерманської станової парадигми та репрезентує перехід від лексичної зворотності до граматикизованих медіальних і умовно пасивних значень [21]. У давньоверхньонімецькій мові *sih* виявляє поліфункційність і сприяє редукції агенса, напр.: (15) днв.-верхн.-нім. *sorgen drato, der sih suntigen uueiz* (Muspilli, 24) – «нешасна душа на милість **не сподівається**». У готській мові *sik* репрезентує ранній етап граматикизації, тоді як у давньоанглійській функційними відповідниками є аналітичні конструкції *hine self* / *him self*. Спільність і варіативність цих форм засвідчують різні шляхи еволюції КС у давньогерманських мовах, напр.: (16) днв.-ісл. *Gunnlaugr kvaddi jarl ok sagði sik hafa at foera honum kvæði* (Elder Edda, Hyndluljóð, 36) – «Гуннлаугр привітав Ярла та сказав, що **збирається створити** цю пісню».

**Результати та обговорення.** Проведений аналіз показав, що рефлекс КС в давньогерманських мовах репрезентують складну й поліфункційну систему, у якій поєднуються індоевропейська спадщина та власне германські інновації. Встановлено, що найпродуктивнішими засобами репрезентації станових значень є аналітичні конструкції типу AUX + PARTICIPLE II, інертивні дієприкметникові форми, дієслова з інертивними суфіксами, медіоопасивні форми, а також зворотні займенники та постфіксальні форманти. Їх функціонування засвідчує

поступову граматикизацію неактивних значень і перехід від синкретичних пракатегорійних структур до більш спеціалізованих станових моделей. Порівняльний аналіз готської, давньоісландської, давньоанглійської та давньоверхньонімецької мов дозволив виявити як спільні тенденції розвитку станової парадигми, так і мовноспецифічні шляхи її еволюції. Це підтверджує динамічний характер формування категорії стану в давньогерманських мовах та її перехідний статус у межах історичної дієслівної системи. **Теоретична значущість отриманих результатів** полягає в уточненні уявлень про механізми становлення категорії стану в германських мовах та в поглибленні знань про процеси граматикизації й реграматизації у дієслівній системі. Отримані результати сприяють систематизації рефлексів станових значень і розширюють теоретичні засади дослідження діяхронної морфології та синтаксису германських мов.

**Практична значущість дослідження** полягає у можливості використання його результатів у подальших порівняльно-історичних і типологічних студіях, у підготовці курсів з історії германських мов, історичної граматики англійської та німецької мов, загального мовознавства та діяхронної морфології. Матеріали дослідження можуть бути застосовані також під час укладання навчально-методичних посібників, підготовки лекційних курсів, а також у наукових роботах, присвячених еволюції дієслівних категорій у германських мовах.

### 3. ВИСНОВКИ

У статті подано морфологічний аналіз рефлексів у парадигмі КС давньогерманських мов, що дало змогу окреслити їхню роль у формуванні станової системи. Встановлено, що КС перебуває на перехідному етапі розвитку та характеризується синкретизмом форм і значень, зумовленим поєднанням індоевропейської спадщини й власне германських інновацій. Обґрунтовано трактування рефлексів не лише як формальних відповідників праформ, а як функційно значущих одиниць, що відображають трансформацію граматичних значень і забезпечують зв'язок між прагерманським етапом та окремими давньогерманськими мовами. Визначальною рисою парадигми КС є поліфункційність рефлексів, які в різних контекстах реалізують рефлексивні, медіоопасивні, інертивні та умовно пасивні значення, спричиняючи розмитість меж між активом і неактивними становими формами. Це підтверджує динамічний і незавершений характер станової системи.

Теоретичне осмислення рефлексів у межах КС дозволяє розглядати її як відкриту еволюційну граматичну категорію, формування якої відбувається через семантичні зсуви, граматикизацію та валентнісні зміни, і відкриває п е р с п е к т и в и подальших діяхронних і типологічних досліджень

германських мов, зокрема порівняльного аналізу рефлексів станової семантики у різних давньогерманських мовах, реконструкції механізмів переходу від медіальних до пасивних конструкцій, а також дослідження взаємодії морфологічних і синтаксичних засобів вираження стану в історичній динаміці германських мов. Перспективним також є **дослідження взаємодії морфологічних і синтаксичних засобів вираження стану**, зокрема аналіз функціонування рефлексивних маркерів, дієслівних форм та аналітичних конструкцій у різних типах текстів давньогерманської традиції.

Окремої уваги потребує **типологічне зіставлення станових рефлексів германських мов із відповідними явищами в інших індоєвропейських мовах**, що сприятиме з'ясуванню універсальних і специфіч-

них рис еволюції КС. Це надасть можливість уточнити місце германських мов у ширшому контексті індоєвропейської морфосинтаксичної типології та визначити загальні закономірності розвитку медіальних і пасивних структур. Перспективним є **залучення корпусних і квантитативних методів аналізу**, що дозволить систематизувати емпіричний матеріал давньогерманських пам'яток, простежити частотність і функціональні розподіли станових рефлексів у різних контекстах та виявити закономірності їхнього функціонування в діахронії. Подальше системне дослідження рефлексів у парадигмі КС сприятиме глибшому розумінню процесів граматикизації та реграматизації у германських мовах і дозволить уточнити механізми формування сучасних станових опозицій у їхній історичній перспективі.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буніятова, І. (2009). Типологія мовних змін в історичній перспективі. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 12(1), 57–65.
2. Городілова, Т. М. (2022). Основні підходи до вивчення граматичних змін у германських мовах. *Сучасна філологія: теорія та практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (19 квітня 2022 р., с. 207–208). Київ: Центр мовної підготовки ННГІ НА СБУ. [https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p\\_57\\_27759208.pdf](https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_27759208.pdf)
3. Жуковська, В. В. (2014а). Абсолютна конструкція в англійській мові: структурно-семантичний аспект. *Scientific Resources Management of Countries and Regions: International Scientific and Practical Congress* (Vol. 2, pp. 52–59). Copenhagen.
4. Жуковська, В. В. (2014б). Історичні витоки та напрями граматики конструкцій. *Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції* (6–7 червня 2014 р., с. 383–386). Київ: Національний авіаційний університет.
5. Калитюк, Л. (2014). Порівняння рівнозначності в готській та давньоісландській мовах. *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*, 20, 240–244. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu\\_filol\\_2014\\_20\\_49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2014_20_49)
6. Кутня, Г. (2010). До проблеми аналізу дієслівної категорії стану в сучасній українській літературній мові. *Вісник Львівського університету. Серія філологія*, 50, 416–421. <https://doi.org/10.31559/philol.2010.50.416-421>
7. Поліщук, Н. П. (2001). Функційні особливості категорії пасивного стану. *Культура народів Причорномор'я*, 25, 97–100.
8. Сет, Т., & Мухурі, П. К. (2020). Використання типу-2 розмитих множин для оцінки постачальників. *Міжнародний журнал інженерії та технологій*, 12(4), 567–580.
9. Турай, О. М. (2025). Моделі синтаксичних структур у давньогерманських реченнях поступки. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, 29(1), 305–327.
10. Турай, О. М. (2022а). Typological peculiarities of illocutionary speech acts: A historical perspective. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*, 14(2), 266–294.
11. Турай, О. М. (2022б). Subject control infinitive constructions in Early Modern English. *World Journal of English Language*, 12(1), 367–383.
12. Холмогорцева, І. (2020). Категорія інтертекстуальності vs. авантекст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія*, 92, 52–59. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92>
13. Allen, C. L. (1999). *Case marking and reanalysis: Grammatical relations from Old to Early Modern English*. Oxford University Press.
14. Bennett, W. H. (1960). *The Gothic commentary on the Gospel of John: Skeireins Aiwaggeljons Pairh Iohannen*. Modern Language Association. <https://doi.org/10.1080/19306962.1962.11787090>
15. Bouzouita, M., Breitbarth, A., Danckaert, L., & Witzhausen, E. (Eds.). (2019). *Cycles in language change*. Oxford University Press.
16. Craevschi, A., Babinski, S., & Cathcart, C. (2025). Semantics drives analogical change in Germanic strong verb paradigms: A phylogenetic study. *arXiv*. <https://arxiv.org/abs/2502.17670>
17. Dancygier, B., & Sweetser, E. (2000). Constructions with if, since, and because: Causality, epistemic stance, and clause order. У Е. Couper-Kuhlen & В. Kortmann (Eds.), *Cause – condition – concession – contrast: Cognitive and discourse perspectives* (pp. 111–142). Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110219043-006>
18. Daunoriené, J. (2008). Zur Reflexivität der deutschen Verben: Was umfasst der Begriff «reflexiv»? *Kalbotyra*, 58, 17–24. <https://doi.org/10.15388/Klbt.2008.7578>
19. Fillmore, C. J., Kay, P., & O'Connor, C. (1988). Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: The case of 'let alone'. *Language*, 64(3), 501–538. <https://doi.org/10.2307/414531>
20. Kotin, M. (1998). *Die Herausbildung der grammatischen Kategorie des Genus verbi im Deutschen*. Buske Verlag.

21. König, E., & Gast, V. (2002). Reflexive pronouns and other uses of self-forms in English. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 50(3), 225–238.

22. Zhukovska, V. (2021). English detached adjectival constructions with an explicit subject: A quantitative corpus-based analysis. *Journal of Linguistics (Jazykovedný časopis)*, 72(2), 465–474. <https://doi.org/10.2478/jazcas-2021-0043>

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

23. de Herdt, T. (Ed.). (2025). *Wulfila Bible*. <http://www.wulfila.be/gothic/browse/>

24. Egger, H. (Ed.). (1964). *Der althochdeutsche Isidor: Nach der Pariser Handschrift und den Monseer Fragmenten* (Nr. 63, 1st ed.). Max Niemeyer Verlag

25. Gummere, F. B. (Trans.). (1910). *Beowulf* (Harvard Classics, Vol. 49). Collier. <https://rpo.library.utoronto.ca/content/beowulf-1>

26. Hildebrand, K., Gering, H., & Bellows, H. A. (2011). *Poetic Edda: Old Norse–English diglot*. Melbourne.

27. *Muspilli*. (n.d.). Bibliotheca Augustana. [https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Muspilli/mus\\_frag.html](https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Muspilli/mus_frag.html)

28. Plummer, C. (Ed.). (1892–1899). *Two of the Saxon chronicles parallel: With supplementary extracts from the others* (Vols. 1–2). Oxford University Press.

29. Reichart, H. (Ed.). (2017). *Das Nibelungenlied: Text und Einführung* (2nd ed.). De Gruyter.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026

Стаття рекомендована до друку 17.03.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Shapochkina Olga** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Germanic Philology, Faculty of Romance-Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, e-mail: o.shapochkina@kubg.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9575-041>, GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=nMiUv7YAAAAJ>, RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olga-Shapochkina>

## REFLEXES IN THE PARADIGM OF THE VOICE CATEGORY OF OLD GERMANIC LANGUAGES

The proposed article is devoted to the study of reflexes within the paradigm of the voice category in Old Germanic languages from diachronic and typological perspectives. The focus is placed on morphosyntactic and semantic means of verbalizing the active and passive voices, as well as intermediate meanings that arise from the interaction of grammatical and lexical markers. The paper analyzes the specific features of mediopassive, reflexive, inertive, and conditionally passive constructions in Gothic, Old Icelandic, Old English, and Old High German. Particular attention is paid to the role of reflexive pronouns, copular verbs, participles, verbal inflections, and verbal proto-forms as key indicators of the formation of the voice category in Old Germanic languages, as well as to the mechanisms of semantic shift from active structures to reflexive and passive-like ones. The study employs comparative-historical, structural-semantic, and functional-pragmatic methods, which makes it possible to identify common Indo-European features and specifically Germanic innovations in the process of the formation of the voice category. The article substantiates the thesis of the polyfunctionality of reflexes, which in Old Germanic languages serve as a means of grammaticalization of mediopassive and voice-transitional meanings. The obtained results deepen the understanding of the evolution of the verbal system of Germanic languages and may be used in further research on historical grammar, the typology of the voice category, and the reconstruction of the Proto-Germanic language system. The author also examines the relationship between the voice category and the valency characteristics of the verb, as well as the syntactic organization of utterances in Old Germanic texts. It is shown that reflexes play an important role in modeling subject–object relations and contribute to the neutralization of the agent or its semantic impersonalization. The influence of textual genre and discursive context on the choice of voice forms is outlined. The conclusion is drawn that the prerequisites for the development of analytic passive structures were gradually formed at later stages of the evolution of Germanic languages.

**Key words:** *Old Germanic languages, pre-categorial voice construction, proto-form, reflex, voice category, voice paradigm.*

### REFERENCES

1. Buniatova, I. (2009). Typolohiia movnykh zmin v istorichnii perspektyvi [A typology of linguistic change from a historical perspective]. *Visnyk KNU. Seriya Filolohiia*, 12(1), 57–65.

2. Horodilova, T. M. (2022). Osnovni pidkhody do vyvchennia hramatychnykh zmin u hermanskykh movakh [Main approaches to the study of grammatical change in Germanic languages]. *Suchasna filolohiia: teoriia ta praktyka: materialy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii [Modern Philology: Theory and Practice: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference]* (19 kvitnia 2022 r., s. 207–208). Kyiv: Tsentr movnoi pidhotovky NNHI NA SBU. [https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p\\_57\\_27759208.pdf](https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_27759208.pdf)

3. Zhukovska, V. V. (2014a). Absolutna konstruktsiia v anhliiskii movi: strukturno-semantychnyi aspekt [The absolute construction in English: a structural-semantic analysis]. *Scientific Resources Management of Countries and Regions: International Scientific and Practical Congress* (Vol. 2, pp. 52–59). Copenhagen.

4. Zhukovska, V. V. (2014b). Istorychni vytoky ta napriamy hramatyky konstruksii [Historical origins and trends in construction grammar]. *Shliakhy podolannia movnykh ta komunikatyvnykh barrieriv: materialy II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Ways of overcoming linguistic and communicative barriers: proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference]* (6–7 chervnia 2014 r., s. 383–386). Kyiv: Natsionalnyi aviatsiynyi universytet.
5. Kalytiuk, L. (2014). Porivniannia rivnoznachnosti v hotskii ta davnoislandskii movakh [A comparison of equivalence in the Gothic and Old Icelandic languages]. *Naukovi zapysky VDPU im. M. Kotsiubynskoho. Serii: Filolohiia (movoznavstvo), 20*, 240–244. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu\\_filol\\_2014\\_20\\_49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2014_20_49)
6. Kutnia, H. (2010). Do problemy analizu diieslivnoi katehorii stanu v suchasni ukrainskii literaturnii movi [On the problem of analysing the verbal category of state in modern Ukrainian literary language]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohiia, 50*, 416–421. <https://doi.org/10.31559/philol.2010.50.416-421>
7. Polishchuk, N. P. (2001). Funktsiini osoblyvosti katehorii pasyvnoho stanu [Functional characteristics of the passive voice]. *Kultura narodiv Prychornomia, 25*, 97–100.
8. Set, T., & Mukhuri, P. K. (2020). Vykorystannia typu-2 rozmytykh mnozhyn dla otsinky postachalnykiv [The use of type-2 blurry sets for supplier evaluation]. *Mizhnarodnyi zhurnal inzhenerii ta tekhnologii, 12*(4), 567–580.
9. Tuhai, O. M. (2025). Modeli syntaksychnykh struktur u davnohormanskykh rechenniakh postupyky [Models of syntactic structures in Old Germanic concessive clauses]. *Alfred Nobel University Journal of Philology, 29*(1), 305–327.
10. Tuhai, O. M. (2022a). Typological peculiarities of illocutionary speech acts: A historical perspective. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal, 14*(2), 266–294.
11. Tuhai, O. M. (2022b). Subject control infinitive constructions in Early Modern English. *World Journal of English Language, 12*(1), 367–383.
12. Kholmohortseva, I. (2020). Katehoriia intertekstualnosti vs. avanttekst. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Inozemna filolohiia, 92*, 52–59. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92>
13. Allen, C. L. (1999). *Case marking and reanalysis: Grammatical relations from Old to Early Modern English*. Oxford University Press.
14. Bennett, W. H. (1960). *The Gothic commentary on the Gospel of John: Skeireins Aiwaggeljons Pairh Iohannen*. Modern Language Association. <https://doi.org/10.1080/19306962.1962.11787090>
15. Bouzouita, M., Breitbarth, A., Danckaert, L., & Witzgenhausen, E. (Eds.). (2019). *Cycles in language change*. Oxford University Press.
16. Craevschi, A., Babinski, S., & Cathcart, C. (2025). Semantics drives analogical change in Germanic strong verb paradigms: A phylogenetic study. *arXiv*. <https://arxiv.org/abs/2502.17670>
17. Dancygier, B., & Sweetser, E. (2000). Constructions with if, since, and because: Causality, epistemic stance, and clause order. V E. Couper-Kuhlen & B. Kortmann (Eds.), *Cause – condition – concession – contrast: Cognitive and discourse perspectives* (pp. 111–142). Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110219043-006>
18. Daunorienė, J. (2008). Zur Reflexivität der deutschen Verben: Was umfasst der Begriff «reflexiv»? *Kalbotyra, 58*, 17–24. <https://doi.org/10.15388/Klbt.2008.7578>
19. Fillmore, C. J., Kay, P., & O'Connor, C. (1988). Regularity and idiomatcity in grammatical constructions: The case of 'let alone'. *Language, 64*(3), 501–538. <https://doi.org/10.2307/414531>
20. Kotin, M. (1998). *Die Herausbildung der grammatischen Kategorie des Genus verbi im Deutschen*. Buske Verlag.
21. König, E., & Gast, V. (2002). Reflexive pronouns and other uses of self-forms in English. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik, 50*(3), 225–238.
22. Zhukovska, V. (2021). English detached adjectival constructions with an explicit subject: A quantitative corpus-based analysis. *Journal of Linguistics (Jazykovedný časopis), 72*(2), 465–474. <https://doi.org/10.2478/jazcas-2021-0043>

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

23. de Herdt, T. (Ed.). (2025). *Wulfila Bible*. <http://www.wulfila.be/gothic/browse/>
24. Egger, H. (Ed.). (1964). *Der althochdeutsche Isidor: Nach der Pariser Handschrift und den Monseer Fragmenten* (Nr. 63, 1st ed.). Max Niemeyer Verlag.
25. Gummere, F. B. (Trans.). (1910). *Beowulf* (Harvard Classics, Vol. 49). Collier. <https://rpo.library.utoronto.ca/content/beowulf-1>
26. Hildebrand, K., Gering, H., & Bellows, H. A. (2011). *Poetic Edda: Old Norse–English diglot*. Melbourne.
27. *Muspilli*. (n.d.). Bibliotheca Augustana. [https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Muspilli/mus\\_frag.html](https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Muspilli/mus_frag.html)
28. Plummer, C. (Ed.). (1892–1899). *Two of the Saxon chronicles parallel: With supplementary extracts from the others* (Vols. 1–2). Oxford University Press.
29. Reichart, H. (Ed.). (2017). *Das Nibelungenlied: Text und Einführung* (2nd ed.). De Gruyter.

The article was received by the editors 17.01.2026

The article was recommended for printing 17.03.2026

The article was published 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-09>  
УДК 811.111'42

### І. С. Шевченко

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри ділової іноземної мови та перекладу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; e-mail: [iryna.shevchenko@karazin.ua](mailto:iryna.shevchenko@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2552-5623>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?user=uHkA\\_kgAAAAJ&hl=ru](https://scholar.google.com.ua/citations?user=uHkA_kgAAAAJ&hl=ru); RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Shevchenko-3>.

### І. І. Морозова

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; e-mail: [irina.i.morozova@karazin.ua](mailto:irina.i.morozova@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1243-7854>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=r3T0uG4AAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Iryna\\_Morozova2?isModalOpen=1](https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Morozova2?isModalOpen=1)

### М. І. Селятіна

магістр філології, ОПП «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова» факультету іноземних мов Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна  
e-mail: [s\\_maya@ukr.net](mailto:s_maya@ukr.net);  
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5036-1852>.

## РИТОРИКА СУЧАСНИХ ТРОННИХ ПРОМОВ БРИТАНСЬКИХ МОНАРХІВ

Статтю присвячено комплексному аналізу засобів виразності та риторичних стратегій у тронних промовах британських монархів ХХ–ХХІ ст. як ключових механізмів реалізації їх програмно-політичного та персуазивного потенціалу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до ритуалізованих форм політичних промов та необхідністю комплексного осмислення тронної промови британського монарха як специфічного жанру інституційної комунікації, що поєднує церемоніальність, політичну програмність та персуазивність. У роботі тронна промова розглядається не лише як протокольний текст, а як стратегічно організований дискурс, спрямований на легітимацію урядового курсу та конструювання символічної єдності держави. Мета статті полягає в аналізі тронної промови британських монархів ХХ–ХХІ ст. як жанру ритуалізованого політичного дискурсу та виявленні основних стилістичних і риторичних засобів, що забезпечують реалізацію програмних інтенцій уряду, для чого застосовано методи лінгвостилістичного та риторичного аналізу стилістично маркованих одиниць різних рівнів (лексичних, морфологічних, синтаксичних). У результаті встановлено, що тронна промова функціонує на перетині офіційно-ділового та публіцистичного стилів, поєднуючи стандартизованість формулювань із виразними засобами впливу. Найпродуктивнішими стилістичними фігурами є анафора, антитеза, градація та тричленні конструкції, які структурують текст, акцентують ключові програмні положення та підсилюють ритмомелодику мовлення. Повтори експлікують інституційність, антитези увиразнюють ціннісні опозиції, а градаційні та трискладові моделі формують логічну завершеність і смислову ієрархію. Зроблено висновок, що система засобів виразності в сучасній тронній промові має комплексний характер і спрямована на забезпечення її програмності, символічної легітимності та прагматичного впливу на британський парламент і суспільство.

**Ключові слова:** антитеза, градація, риторика, стилістична фігура, тричленна конструкція, тронна промова.

**Як цитувати:** Шевченко, І., Морозова, І., & Селятіна, М. (2026). Риторика сучасних тронних промов британських монархів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 78–83. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-09>  
**In cites:** Shevchenko, I., Morozova, I., & Seliatina, M. (2026). Rhetoric of the modern speech from the throne. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 78–83. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-09> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Тронна промова, яка виголошується британським монархом при відкритті нової сесії Парламенту, окреслюючи стратегічні вектори та програмні завдання уряду на найближчу перспективу, становить інтерес не тільки для політологів й істориків; як жанр ритуалізованого політичного дискурсу вона вже була описана з точки зору специфіки функціонування вербальних, ціннісно маркованих і невербальних/надвербальних засобів смислотворення (див., наприклад, [4]). Вітчизняні і зарубіжні лінгвісти також досліджували риторику промов британських монархів як ритуалізованого жанру політичного дискурсу включно з когнітивно-лінгвістичним осмисленням метонімії як тропологічного механізму концептуалізації соціально значущих проблем у промовах короля Карла III [7], описом лексичних, синтаксичних та фонетичних засобів стилістичного увиразнення промов, розглядаючи їх як маркери еволюції окремої риторичної ідентичності, зокрема Карла III [11], розглядом мовних патернів монаршого дискурсу та компаративним риторичним аналізом промов Єлизавети II й Георга VI, що уможливило зіставлення риторичних стратегій конкретних британських монархів у діахронічному вимірі [8]. У цій роботі увага авторів сфокусована на риторичних прийомах, які виокремлюються в жанрі тронної (коронної) промови, із акцентом на вербальні засоби їхньої реалізації, що забезпечує актуальність виконуваного дослідження.

Мета статті полягає у проведенні комплексного аналізу риторичних прийомів тронної (коронної) промови британських монархів та засобах їх вербалізації. Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено розв'язання таких завдань: 1) окреслити теоретико-методологічні підходи до вивчення риторики монаршого дискурсу, зокрема тронної промови, у сучасних лінгвістичних студіях; 2) проаналізувати основні тропологічні засоби риторичної організації тронної промови; 3) дослідити стилістичні прийоми вербального увиразнення у промовах британських монархів.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Об'єктом цієї наукової розвідки є тронна промова британського монарха, що виголошується при відкритті нової сесії Парламенту; предметом – риторичні прийоми її вербальної реалізації. Методологічна база дослідження ґрунтується на положеннях сучасної стилістики, яка розглядає мовні засоби виразності, зокрема тропи, синтаксичні конструкції, повтори та інші фігури мовної організації, як системні елементи, що формують авторську манеру мовлення й визначають прагматичну спрямованість висловлення [6, с. 4–17; 9, с. 5–14, 18–38]. У межах аналізу політичної риторики стилістичний підхід дає змогу виявити способи

вербального увиразнення ключових смислів, а також механізми їхнього інституційного закріплення. Матеріалом дослідження є тексти тронних промов британських монархів ХХ-ХХІ ст., що містять зразки мовних засобів виразності, відібрані методом суцільної вибірки, загальним обсягом 19.697 знаків.

Тронна, або коронна, промова є інституційно закріпленим різновидом публічного мовлення, що виголошується головою держави (здебільшого монархом) на початку чергової парламентської сесії та виконує функцію презентації стратегічних орієнтирів і програмних напрямів діяльності уряду Великої Британії на найближчу перспективу. Попри те що промова озвучується сувереном, її зміст формується виконавчою владою, зокрема політичною силою, яка має парламентську більшість, і відбиває офіційну позицію уряду щодо державної політики. У британському політичному контексті тронна промова входить до складу церемоніалу відкриття Парламенту та виконує символічну функцію поєднання монарха з обома палатами законодавчого органу – Палатою громад і Палатою лордів. Хоча цей текст не наділений нормативно-правовим статусом, він відіграє роль програмної декларації чинного уряду. Ключові складники церемонії – урочистий приїзд монарха до Вестмінстерського палацу, спільне зібрання палат у Палаті лордів і публічне виголошення промови – зберігають стабільність упродовж тривалого історичного періоду [10], що підкреслює сталість традиції та значущість тронної промови як акту державної репрезентації й символічної комунікації.

За стильовою належністю тронна промова є формалізованим різновидом інституційного політичного мовлення, у якому поєднуються риси офіційно-ділового та публіцистичного стилів. З першого тронна промова отримує наступні характеристики [3, с. 156–158]: монологічна форма реалізації як передбачено церемоніалом відкриття Парламенту, адресованість інституційній аудиторії (представникам Палати громад та Палати лордів і через їхнє посередництво – британцям як громадянам Сполученого королівства і як підданим Корони) та високий ступінь стандартизації, що зумовлює повторюваність мовних формул і стабільність тематичних домінант (сфери діяльності уряду впродовж нової парламентської сесії). Водночас тронна промова поєднує риси законодавчого й дипломатичного підстилів офіційно-ділового мовлення, виконуючи функцію програмного викладу позиції уряду в межах урочистого парламентського ритуалу. Публіцистичний стиль [3, с. 158–160] реалізується в тронній промові через апеляцію до актуальних суспільно-політичних питань, поєднання інформативності з елементами переконання та помірної експресивності. Саме ця стилістична гібридність зумовлює використання риторичних фігур і тропів,

що посилюють прагматичний потенціал промови в межах публічного політичного дискурсу. Таким чином, тронна промова британського монарха постає як жанрово синкретичний різновид політичного мовлення, у якому офіційно-діловий стиль забезпечує інституційну нормативність і програмність висловлень, а публіцистичні елементи підсилюють його ідеологічну спрямованість, переконливість і прагматичний вплив на суспільну свідомість.

З точки зору риторики публічне мовлення має містити засоби виразності, які забезпечують не лише інформативність висловлювання, а й його переконливість та прагматичний вплив на адресата. Ще в античній риторичній традиції наголошувалося, що ефективна промова ґрунтується на поєднанні логічних аргументів, емоційної апеляції та мовної образності [2, с. 28]. У сучасних риторичних і стилістичних дослідженнях засоби виразності розглядаються як складники стратегічної організації висловлення [2, с. 180], у т.ч. політичного, що забезпечують легітимацію влади та формування суспільно значущих смислів у межах інституційного дискурсу. Саме вони формують інтерпретаційний простір тронної промови та зумовлюють рецепцію тексту аудиторією.

У проаналізованій вибірці тронних промов, що виголошувались британськими монархами у XX–XXI ст., функціонують наступні засоби виразності: анафора, антитеза, градація та тричленні конструкції. Риторика тронної промови актуалізує ці фігури не лише як стилістичні засоби оформлення мовлення, а як структурні механізми організації змісту, що забезпечують урочисту тональність, ритмічну впорядкованість і композиційну завершеність тексту. Нижче розглянемо, яким чином вони сприяють наданню мовленню ритму, урочистості та логічної завершеності.

Анафора – «фігура мови, що утворюється повторенням певних звуків, слів чи синтаксичних конструкцій на початку суміжних мовних одиниць» [1, с.110] – використовується для посилення пафосу та структурування тексту. Анафоричні повтори формують виразний риторичний ефект, акцентуючи смислову вагомість порушених тем і забезпечуючи логічну впорядкованість викладу думок. У більшості тронних промов систематично фіксується повтор початкових формул *My Government* та *My Ministers*, які відкривають речення й абзаци. Така регулярність ініціальних конструкцій не лише структурує текст, а й маркує його інституційну офіційність, водночас фокусує увагу на програмних діях та відповідальності уряду. Наприклад, у промові Єлизавети II 2019 р. є наступні анафори:

*My Government intends to work towards [...], My Government remains committed [...], My Government's new economic plan [...], My Government will bring forward [...], My Government will take steps [...], My Government will continue to invest [...], My Ministers*

*will work to implement [...], My Ministers will continue work [...], Ministers will ensure that [...]* [14].

Бараторазовий повтор фраз *My Government* та *My Ministers* на початку речень або абзацив експлікує активну роль уряду та його міністрів у реалізації політичного курсу, задекларованого монархом.

Антитеза як риторичний прийом або «фігура мови, що полягає в протиставленні або зіставленні порівнюваних понять, явищ, ситуацій шляхом поєднання їх мовних виражень в одному контексті для досягнення певного виражально-зображального ефекту» [1, с. 110] регулярно використовується в тронних промовах монархів для увиразнення протилежності, підкреслення несумісності або, навпаки, діалектичного співіснування тих чи інших явищ суспільного життя. У тронній промові Королеви Єлизавети II 1952 р. антитеза функціонує як ключова риторична фігура, покликана концептуалізувати тогочасні стратегічні опозиції – між миром та війною, стабільністю й потребою трансформацій, збереженням традицій і необхідністю модернізації, а також внутрішньо- та зовнішньополітичними пріоритетами, наприклад:

*By His selfless devotion to His duties as your Sovereign My Father set an example which it will be My constant endeavour to follow. [...] I look forward with deep pleasure to fulfilling [...] My long cherished hopes of visiting [...] My peoples in Australia, New Zealand and Ceylon* [13].

Минуле, репрезентоване прикладом батька, опозиційно зіставляється з майбутнім, окресленим перспективою нових візитів і ініціатив. У такий спосіб актуалізується антитетична напруга між шануванням династичної традиції та самостійним утвердженням суб'єктної ролі монарха в сучасному історичному контексті.

У наступному уривку з цієї ж промови антитеза реалізується у зіставленні ідеалу та реальності: молитва про припинення вогню контрастує з фактичним продовженням військових дій, що підкреслює напруження між прагненням до миру та вимогами політичної чи воєнної практики:

*I earnestly pray that in Korea an early armistice will be arranged. Until this is accomplished the continued participation of My Forces in this conflict will be clear proof of My Government's whole-hearted attachment to the ideals of the United Nations* [13].

У наступному прикладі простежується чітке протиставлення між видатками на оборону та потребою підтримувати економічну стабільність, що формує риторичну антитезу між пріоритетами безпеки та економічними інтересами:

*My Ministers will continue the rearmament of My Forces and the development of the Civil Defence organisation, with due regard to the need for maintaining economic strength and stability* [13].

Градація – риторична фігура, що поступово і послідовно або розширює значення, або звужує

його через низку називань (від конкретного до загального як висхідна або від загального до конкретного як нисхідна) [2, с. 160–161] – також систематично вербалізується сучасними монархами у промовах перед членами британського парламенту, оскільки цей засіб забезпечує ефект поступового нарощування аргументації, акцентує значущість порушених тем і посилює вплив висловлення на аудиторію. Так, у тронній промові короля Карла III 2023 р. градація функціонує як стилістичний засіб, покликаний поступово нарощувати значущість, масштаб або емоційну інтенсивність висловлення. Вона сприяє підвищенню переконливості та впливу промови, формуючи в аудиторії відчуття поступового руху від меншого до більшого, від локального до глобального та від конкретного до універсального. У наступному прикладі простежується висхідна градація прикладів – від конкретних технологічних інновацій (*self-driving vehicles*) до ширших регуляторних та ринкових контекстів (*digital markets*), і зрештою – до найсучасніших та більш абстрактних концептів (*machine learning*), що дозволяє монарху логічно структурувати аргументацію та посилює переконливий ефект його виступу:

*My Ministers will introduce new legal frameworks to support the safe commercial development of emerging industries, such as self-driving vehicles, introduce new competition rules for digital markets, and encourage innovation in technologies such as machine learning* [12].

Тричленна фігура – це риторичний засіб, що складається з трьох паралельних за структурою елементів (слів, фраз або клауз), які розташовані послідовно для посилення ритму, напруги й переконливості висловлення [5, с. 373]. Така трискладова конструкція створює відчуття завершеності думки та є ефективним прийомом у політичному дискурсі для акцентування ключових ідей і програмних намірів. В проаналізованих тронних промовах вона представлена послідовністю іменників, у т.ч. у складі клауз, що містять повторюваний паттерн «присудок + прямиий додаток (іменник)». Наприклад, відповідно:

*To this end they have invited Commonwealth Prime Ministers to meet together this month to confer on vital problems of finance, commerce and economic policy* [13].

Три послідовно згадані елементи (*finance, commerce, economic policy*) формують трискладову серію, що акцентує ключові напрями політичних

і програмних намірів королеви Єлизавети II, яка у рік виголошення промови успадкувала трон свого батька. Описуваний риторичний прийом сприяє чіткому сприйняттю пріоритетів уряду та значущості запропонованих ініціатив аудиторією.

*My Ministers will work closely with international partners to support Ukraine, strengthen NATO and address the most pressing security challenges* [12].

У цьому послідовні дії формують логічну серію, яка акцентує стратегічні напрямки політичного курсу монарха, і, як у попередній промові, підсилює ритмічність і урочистість промови, а також спрямовує увагу аудиторії на ключові міжнародні та безпекові ініціативи.

Отже, для сучасної тронної промови, як головної вербальної складової церемонії відкриття сесії Парламенту і, відповідно, однієї з найважливіших комунікативних подій політичного життя Великої Британії, найуживанішими засобами виразності є анафора, антитеза, градація та тричленні конструкції, які надають промові необхідної тональності, завершеності й впорядкованості.

### 3. ВИСНОВКИ

Отже, риторичні засоби виразності в сучасній тронній промові британських монархів становлять цілісну систему тропів і синтаксичних фігур, які реалізують інституційно зумовлені комунікативно-прагматичні інтенції та через посередництво монарха-мовця забезпечують програмне окреслення стратегічних напрямів державної політики. Анафора вербалізує акцент на суб'єкті владної дії, структурує текст і підкреслює послідовність урядових ініціатив. Антитеза концептуалізує ключові суспільно-політичні опозиції, увиразнюючи напруження між традицією і сучасністю, безпекою та економічною стабільністю, тощо. Градація забезпечує поступове нарощування аргументації, формуючи відчуття динаміки й масштабності державних намірів. Тричленні конструкції створюють ритмічну впорядкованість і композиційну завершеність висловлення, акцентуючи програмні пріоритети. Усі ці засоби функціонують не ізольовано, а у взаємодії, що підсилює урочисту тональність промови, її переконливість і прагматичний вплив у межах ритуалізованого парламентського дискурсу.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у виокремленні засобів виразності з тронних промов попередніх століть й порівняння риторичних прийомів у діахронії.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кравець Л., & Барань Є. (2022). *Стилістика української мови: Навчально-методичний посібник*. Берегове–Ужгород: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II - «РІК-У».
2. Мацько Л. І., & Мацько О. М. (2006). *Риторика: Навч. посіб.* Київ: Вища школа.
3. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., & Мацько О. М. (2003). *Стилістика української мови*. Київ: Вища школа.
4. Морозова О. І., Морозова І. І., & Селятіна М. І. (2026). Тронна промова британських монархів як ритуалізований тип дискурсу. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки*, 26, 139–147.

5. Cuddon J. L. (2013). *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Wiley-Blackwell.
6. Jeffries L. (2010). *Critical Stylistics: The Power of English*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
7. Kapranov O. (2024). Metonymy in climate change discourse by King Charles III: A cognitive-linguistic perspective. *Kalbotyra*, 77, 141–162. DOI: <https://doi.org/10.15388/Kalbotyra.2024.77.6>
8. Mavrodieva I. A. (2020). Comparative Rhetorical Analysis of the Speeches of Queen Elizabeth II and King George VI. *Rhetoric and Communications*, 45, 36–51. DOI: <https://doi.org/10.55206/WWCD4261>
9. Simpson P. (2004). *Stylistics: A Resource Book for Students*. London: Routledge.
10. Torrance D. (n.d.). *State Opening of Parliament – history and ceremonial*. Retrieved from: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9501/>
11. Zaky K. (2025). Stylistic Study of Foregrounding in Royal Speeches of Charles III from Princehood to Monarchy. *CDELTA Occasional Papers in the Development of English Education*, 91(1), 155–175. DOI: [10.21608/opde.2025.455990](https://doi.org/10.21608/opde.2025.455990).

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. The King's Speech (2023). Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-kings-speech-2023>.
13. The Queen's Speech: Lords Sitting (1952). / Hansard 1803–2005. Retrieved: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1952/nov/04/the-queens-speech>
14. Queen Elizabeth II. (2019). First Speech Marking the 65th State Opening of Parliament delivered 24 October 2019, House of Lords, Palace of Westminster, London. Retrieved from: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/queenelizabethstateparliament2019.htm>

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2026

Стаття рекомендована до друку 16.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Iryna Shevchenko** – Doctor of Sciences in Philology, Full Professor, Head of the Department of Business Foreign Languages and Translation, V.N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: [iryna.shevchenko@karazin.ua](mailto:iryna.shevchenko@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2552-5623>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?user=uHkA\\_kgAAAAJ&hl=ru](https://scholar.google.com.ua/citations?user=uHkA_kgAAAAJ&hl=ru); RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Shevchenko-3>

**Iryna Morozova** – PhD in Philology, Associate Professor, Head of the Department of English Philology and Foreign Language Teaching Methods, V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: [irina.i.morozova@karazin.ua](mailto:irina.i.morozova@karazin.ua); ORCID 0000-0002-1243-7854; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=r3T0uG4AAAAJ&hl=uk>; RESEARCHGATE: [https://www.researchgate.net/profile/Iryna\\_Morozova2?isModalOpen=1](https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Morozova2?isModalOpen=1)

**Maiia Seliatina** – MA in Philology, Educational and Professional Programme “English Language and Literature and Translation and Second Foreign Language”, School of Foreign Languages, V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: [s\\_maya@ukr.net](mailto:s_maya@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5036-1852>

#### RHETORIC OF THE MODERN SPEECH FROM THE THRONE

The article attempts at a comprehensive analysis of expressive means and rhetorical strategies in the Speeches from the Throne by British monarchs of the twentieth and twenty-first centuries, viewed as key mechanisms of their linguistic (persuasive) and extralinguistic (political) potential development. The relevance of the study is stipulated by the growing scholarly interest in ritualized forms of political rhetoric and the need for an integrated reconsideration of the Speech from the Throne as a specific genre of institutional communication that combines the features of ceremony, political agenda presentation, and persuasiveness. In this study, the Speech from the Throne is approached not only as a protocol text but as a strategically organized discourse aimed at legitimizing the government's agenda and constructing the symbolic unity of the state. The aim of the article is to analyse Speeches from the Throne by British monarchs of the twentieth and twenty-first centuries as a genre of ritualized political discourse and to identify the principal stylistic and rhetorical devices that ensure implementation of governmental agendas. Thus, methods of linguostylistic and rhetorical analyses are applied to stylistically marked units at various levels (lexical, morphological, and syntactic). The findings demonstrate that the Speech from the Throne operates at the intersection of the official and publicist styles, combining formulaic standardization with expressive persuasive techniques. The most productive stylistic figures include anaphora, antithesis, gradation, and tripartite constructions, which structure the text, foreground key agenda provisions, and enhance its rhythmic and intonational organization. Repetition explicates institutional authority, antithesis sharpens axiological oppositions, while gradation and tripartite patterns establish logical completeness and semantic hierarchy. It is concluded that the system of expressive means in the contemporary Speech from the Throne is integrative in its nature and is designed to ensure coherence, symbolic legitimacy, and pragmatic impact of the former on the British Parliament and society.

**Key words:** *antithesis, gradation, rhetoric, Speech from the Throne, stylistic figure, tripartite construction.*

## REFERENCES

1. Kravets, L., & Baran, Ye. (2022). *Stylistyka ukraïnskoi movy: Navchalno-metodychnyi posibnyk [Stylistics of the Ukrainian Language: A Teaching Guide]*. Berehove–Uzhhorod: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute – RIK-U Publ. (in Ukrainian).
2. Matsko, L. I., & Matsko, O. M. (2006). *Rytorika: Navchalnyi posibnyk [Rhetoric: A Textbook]*. Kyiv: Vyshcha Shkola Publ. (in Ukrainian).
3. Matsko, L. I., Sydorenko, O. M., & Matsko, O. M. (2003). *Stylistyka ukraïnskoi movy [Stylistics of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Vyshcha Shkola Publ. (in Ukrainian).
4. Morozova, O. I., Morozova, I. I., & Seliatina, M. I. (2026). Tronna promova brytanskykh monarkhiv yak rytualizovanyi typ dyskursu [Speech from the Throne as a Ritualized Type of Discourse]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Filolohichni nauky [Scientific papers of Berdyansk State Pedagogical University. Philological sciences]*, 26, 139–147. (in Ukrainian).
5. Cuddon, J. A. (2013). *A dictionary of literary terms and literary theory*. Wiley-Blackwell.
6. Jeffries, L. (2010). *Critical stylistics: The power of English*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
7. Kapranov, O. (2024). Metonymy in climate change discourse by King Charles III: A cognitive-linguistic perspective. *Kalbotyra*, 77, 141–162. <https://doi.org/10.15388/Kalbotyra.2024.77.6>
8. Mavrodieva, I. (2020). A comparative rhetorical analysis of the speeches of Queen Elizabeth II and King George VI. *Rhetoric and Communications*, 45, 36–51. <https://doi.org/10.55206/WWCD4261>
9. Simpson, P. (2004). *Stylistics: A resource book for students*. London, UK: Routledge.
10. Torrance, D. (n.d.). *State opening of Parliament – History and ceremonial*. Retrieved from: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9501/>
11. Zaky, K. (2025). Stylistic study of foregrounding in royal speeches of Charles III from princehood to monarchy. *CDELTA Occasional Papers in the Development of English Education*, 91(1), 155–175. <https://doi.org/10.21608/opde.2025.455990>.

## ILLUSTRATIVE MATERIAL

12. The King's Speech (2023). Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-kings-speech-2023>
13. The Queen's Speech: Lords Sitting (1952). / Hansard 1803–2005. Retrieved from: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1952/nov/04/the-queens-speech>
14. Queen Elizabeth II. (2019). First Speech Marking the 65th State Opening of Parliament delivered 24 October 2019, House of Lords, Palace of Westminster, London. Retrieved from: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/queenelizabethstateparliament2019.htm>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 05.03.2026*

*The article was recommended for printing 16.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-10>  
УДК 811.133.1:811.161.2]`253`42:32

**Г.М. Богаченко**

Викладач кафедри романо-германської філології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

e-mail: [hanna.bohachenko@karazin.ua](mailto:hanna.bohachenko@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4418-5222>

GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=list\\_works&hl=uk&user=s2sWgDgAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=s2sWgDgAAAAJ);

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Bohachenko-Hanna>

## СТРАТЕГІЇ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕСКОНФЕРЕНЦІЙ ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА)

Статтю присвячено аналізу перекладацьких стратегій синхронного перекладу політичного дискурсу з французької мови на українську в умовах зростання міжнародної комунікації України. Актуальність дослідження зумовлена активною участю України у світових політичних процесах і необхідністю забезпечення якісного франко-українського синхронного перекладу, який залишається недостатньо опрацьованим у сучасному перекладознавстві. Метою роботи є виявлення та аналіз стратегій, що застосовуються перекладачами під час відтворення французького політичного мовлення українською мовою з урахуванням структурно-семантичної асиметрії мовної пари. Матеріалом дослідження слугували фрагменти виступів президента Франції Еммануеля Макрона та їхній синхронний переклад українською мовою. В результаті аналізу встановлено, що, у процесі синхронного перекладу переважають базові стратегії, зокрема прогнозування, сегментація у поєднанні з розподілом пауз, компресія, реструктуризація та розширення. Їхнє застосування зумовлене необхідністю забезпечення безперервності перекладу в умовах складного синтаксису французької мови, високого темпу мовлення та обмеженого часу на обробку інформації. Ці стратегії дозволяють ефективно структурувати висловлювання, оптимізувати обсяг інформації та адаптувати її до норм цільової мови, зберігаючи логічну цілісність і комунікативну адекватність повідомлення. Водночас у ситуаціях підвищеної складності перекладачі застосовують стратегії виживання, зокрема опущення, що мають компенсаторний характер і дозволяють підтримувати темп перекладу та уникати когнітивного перевантаження. Результати дослідження окреслюють перспективи подальшої оптимізації синхронного перекладу у франко-українській мовній парі, зокрема шляхом розвитку навичок застосування стратегій у реальному часі.

**Ключові слова:** базова стратегія, перекладацька стратегія, синхронний переклад, стратегія виживання, франко-українська мовна пара, французький політичний дискурс.

**Як цитувати:** Богаченко, Г. (2026). Стратегії синхронного перекладу французького політичного дискурсу українською мовою (на матеріалі пресконференцій Емануеля Макрона). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 84–90. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-10>

**In cites:** Bohachenko, H. (2026). Strategies in simultaneous interpreting of French political discourse into Ukrainian (a case analysis of Emmanuel Macron's press conferences). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 84–90. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-10> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Актуальність цієї розвідки зумовлена активною інтеграцією України у світовий політичний та дипломатичний простір, що супроводжується зростанням кількості міжнародних зустрічей, переговорів і публічних заходів за участю іноземних державних діячів. У таких умовах підвищується потреба у забезпеченні якісного синхронного перекладу українською мовою як важливого інструменту міжнародної комунікації та репрезентації держави на міжнародній арені.

Сучасна перекладацька практика засвідчує, що поряд із традиційно домінантною англо-українською мовною парою дедалі більшої вагомості набуває переклад з інших європейських мов, зокрема з французької, яка відіграє значну роль у міжнародному політичному дискурсі. Водночас франко-українська мовна пара у сфері синхронного перекладу залишається недостатньо систематизованою та опрацьованою в українському перекладознавстві, що й визначає необхідність дослідження перекладацьких стратегій у цьому напрямі.

Метою дослідження є виявлення та аналіз перекладацьких стратегій, що застосовуються під час синхронного перекладу політичного дискурсу з французької мови на українську, з урахуванням структурно-семантичних та культурних особливостей мовної пари.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1) визначити поняття синхронного перекладу, перекладацької стратегії та окреслити класифікацію перекладацьких стратегій для синхронного перекладу;

2) охарактеризувати особливості французького політичного дискурсу як чинника, що ускладнює синхронний переклад;

3) визначити перекладацькі стратегії та проаналізувати їх комплексне використання перекладачами на прикладі виступів президента Франції Еммануеля Макрона.

Об'єктом вивчення є процес синхронного перекладу політичного дискурсу з французької мови на українську, а предметом – перекладацькі стратегії, що застосовуються під час синхронного перекладу у франко-українській мовній парі.

Матеріалом слугують 50 фрагментів усного мовлення президента Франції Еммануеля Макрона, а також їхній синхронний український переклад, виконаний перекладачами телеканалів Суспільне Новини та UATV. Для детального аналізу було відібрано 6 фрагментів, які ілюструють типові труднощі французького політичного дискурсу.

Реалізація мети та завдань дослідження вимагала застосування комплексу методів. Зокрема, у роботі використано порівняльний метод, який дозволяє зіставляти оригінальні фрагменти усного мовлення Еммануеля Макрона із їхнім синхронним

перекладом українською мовою, що дає змогу простежити застосування перекладацьких стратегій у реальному часі. Крім того, структурний метод застосовувався для визначення доцільності синтаксичних трансформацій. Семантичний аналіз використовувався для оцінки адекватності добору перекладацьких відповідників. Водночас контекстний метод дав змогу врахувати вплив комунікативної ситуації та ширшого політичного контексту на вибір перекладацьких рішень.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

### 2.1. Теоретичні основи

Науковці характеризують синхронний переклад як специфічний двомовний рецептивно-репродуктивний посередницький вид мовленнєвої діяльності [4, с. 101], під час якого перекладач здійснює передачу мовлення майже одночасно з оратором, з відставанням на декілька синтагм [5, с. 252].

Цей вид перекладу є, безумовно, одним із найскладніших, що пояснюється його психолінгвістичними особливостями: обмеженістю у часі, залежністю від темпу мовлення доповідача, сегментованістю та одноразовістю сприймання [3, с. 295].

Поняття перекладацької стратегії є одним із ключових у сучасному перекладознавстві, оскільки воно безпосередньо пов'язане з процесом прийняття перекладацьких рішень. Перекладацькі стратегії активно вивчаються, що зумовлює наявність різних підходів до їхнього тлумачення та класифікації.

У загальному розумінні термін «стратегія» вживається в перекладознавстві на позначення широкого спектру дій перекладача — від вибору тексту до визначення способів відтворення конкретних мовних одиниць [13, с. 240]. У цьому ж контексті Л. Венуті розглядає стратегію як «процедуру, що включає обрання іншомовного тексту для подальшого перекладу та розробку методу його відтворення» [13, с. 240]. Розвиваючи функціональний аспект цього поняття, Е. Честермен трактує перекладацькі стратегії як «способи пошуку оптимального перекладацького рішення» [7, с. 88]. Водночас у межах когнітивного підходу Т. П. Андрієнко визначає стратегію перекладу як «когнітивний регулятив перекладацького дискурсу – ментальну програму діяльності перекладача, спрямовану на перестворення концепту оригіналу, яка формується внаслідок вибору одного з можливих варіантів уявного образу цільового тексту» [1, с. 58].

У синхронному перекладі поняття стратегії потребує окремого уточнення, що знайшло відображення в працях фахівців у галузі усного перекладу. Суттєвий внесок у дослідження стратегій у синхронному перекладі здійснила німецька дослідниця С. Каліна, яка розглядає їх як стратегічні процеси, спрямовані на досягнення певної комунікативної мети. За її підходом, стратегії ґрунтуються на когнітивному досвіді перекладача, мають проблем-

но-орієнтований характер, є специфічними для конкретної ситуації, можуть бути усвідомленими та змінюватися в процесі перекладу [8, с.114].

Польська дослідниця М. Бартломеїчк пропонує більш прикладне визначення, трактуючи стратегії синхронного перекладу як «способи що потенційно сприяють розв'язанню конкретних проблем, з якими стикається перекладач, а також полегшують процес перекладу й запобігають можливим комунікативним труднощам» [6, с.152]. При цьому дослідниця підкреслює їхню потенційність, проблемно-орієнтованість і залежність від конкретної ситуації перекладу.

Зазначимо, що загальноприйнятої класифікації стратегій синхронного перекладу на сьогодні не існує. У межах цієї роботи доцільно користуватися класифікацією С. Лі [9], яка була сформована на основі систематичного аналізу робіт низки провідних дослідників у цій сфері (Д. Гайл, С. Каліна, Е. Честермен, Ф. Пьохгакер та Р. Сеттон). Ця класифікація об'єднує різні підходи та терміни, запропоновані в попередніх дослідженнях, і, таким чином, забезпечує узгоджену систему стратегій, придатну для навчання та аналізу діяльності синхронного перекладача:

Прогнозування	Передбачення тексту і переклад сегмента до його вимови оратором.
Компресія	«Економне» вираження думки, використання лаконічних фраз та видалення повторів, відтворення найважливішої інформації.
Опущення	Видалення непотрібних або незрозумілих елементів під час високого темпу мовлення.
Сегментація або техніка «салямів»	Розбиття довгих та/або складних речень на смислові одиниці.
Розширення	Додавання відсутніх елементів (зв'язки, дискурсивні маркери) для логічності тексту.
Очікування або столлінг	Використання пауз або загальних висловів з метою отримання контексту.
Наближення	Використання близького за значенням терміна, коли точний переклад неможливий.
Парафраза	Пояснення сенсу сегмента, якщо точний переклад неможливий.
Калькування	Буквальне відтворення тексту при відсутності розуміння оригіналу.
Реструктуризація	Зміна порядку сегментів для полегшення продукції перекладу.
Інференція	Відновлення забутої, непочутої або незрозумілої інформації з контексту та фонових знань перекладача.
Корекція	Виправлення перекладеного тексту.
Розподіл пауз	Використання пауз для структурування дискурсу та допомоги слухачам.

Як можна побачити, в межах синхронного перекладу стратегії класифікують за функціональними категоріями: стратегії розуміння (*comprehension strategies*), стратегії продукції (*production strategies*) та стратегії виживання (*emergency strategies*).

[11, с. 765]. Стратегії розуміння зазвичай включають: прогнозування, сегментацію, очікування або столлінг. Стратегії продукції охоплюють: компресію, розширення, наближення, розподіл пауз, парафраза та реструктуризацію. Стратегії виживання застосовуються у непередбачуваних ситуаціях та включають: опущення, калькування, інтерференція та корекцію.

Слід зауважити, що межі між категоріями не завжди чіткі: іноді стратегії розуміння та продукції або продукції та виживання перетинаються [11, с. 765]. Це можна пояснити одночасною когнітивною та комунікативною функцією стратегії: одна і та ж дія може належати до різних категорій залежно від контексту та завдань перекладача. У цій роботі стратегії розуміння та продукції об'єднані під терміном «базові», оскільки вони складають регулярну основу діяльності синхронного перекладача, тоді як стратегії виживання застосовуються лише в критичних ситуаціях, коли перекладач стикається з певними труднощами.

Вибір тієї чи іншої стратегії залежить як від індивідуальних особливостей перекладача (його досвіду, знань та професійної підготовки), так і від характеристик самого повідомлення (складність, темп мовлення, довжина речень, наявність спеціалізованої термінології тощо). Зазвичай перекладач застосовує не одну стратегію, а комплекс декількох, комбінуючи їх для забезпечення якісного перекладу.

Французький політичний дискурс, у свою чергу, має низку характерних особливостей, які суттєво ускладнюють синхронний переклад. По-перше, це розгорнуті речення та багаторівнева підрядність, що потребує від перекладача утримання великого обсягу інформації в пам'яті та точного прогнозування завершення думки. По-друге, для французьких політичних виступів властива відкладена предикативність, тобто основна дія або висновок часто з'являються в кінці речення, що створює додаткове навантаження. Крім того, темп мовлення політиків зазвичай високий, а ритм безперервний, що посилює когнітивний тиск на перекладача. Лексичні та стилістичні особливості, зокрема використання політичних кліше, риторичних фігур, пасивних конструкцій та субстантивованих дієслів, також ускладнюють процес адекватного відтворення тексту українською мовою [2;10]. У поєднанні ці фактори створюють міжмовну асиметрію, тобто різницю між структурою вихідної та цільової мови, що зумовлює необхідність комплексного використання перекладацьких стратегій.

## 2.2. Результати аналізу

Для аналізу особливостей реалізації перекладацьких стратегій у синхронному перекладі ми відібрали 6 фрагментів усного мовлення Еммануеля Макрона на двох спільних прес-конференціях з президентом України Володимиром Зеленським, що відбулися 17 листопада 2025 року та 1 грудня

2025 року відповідно. До уваги взяті стенограми оригінальної французької промови та переклади українською мовою, виконані перекладачкою Суспільного та перекладачкою UATV.

Розглянемо перший фрагмент, виконаний перекладачкою Суспільного :

Оригінал:

*Je veux ici d'abord témoigner au président Zelensky, à travers lui, à toute l'Ukraine, tout notre soutien après les nouvelles frappes qui ont visé le pays, martyrisé la ville de Kiev, et je voudrais ici redire nos condoléances, et après ces dernières heures, la frappe qui a touché Dnipro, là aussi en faisant plusieurs victimes civiles.*

Дослівний переклад:

*Я хочу тут спершу засвідчити президенту Зеленському, через нього, всій Україні, всю нашу підтримку після нових ударів, які були спрямовані на країну, принесли страждання місту Києву, і я хотів би тут повторити наші співчуття, після цих останніх годин, удар, який торкнувся Дніпра, також спричинив кілька жертв серед цивільного населення.*

Синхронний переклад:

*Я хочу засвідчити президенту Зеленському, а в його особі – всій Україні – нашу повну підтримку після нової хвилі ударів які були спрямовані проти країни, особливо проти міста Києва. Хотів і також особливо висловити співчуття після удару по Дніпру.*

У цьому фрагменті можна виділити кілька ключових стратегій, що забезпечують точність і зрозумілість передачі змісту. Сегментація у поєднанні з розподілом пауз використана одразу в першому реченні: перекладач розділив складний ряд однорідних конструкцій оригіналу (*"Je veux ici d'abord témoigner... et je voudrais ici redire nos condoléances..."*) на більш короткі частини в українському перекладі: «Я хочу засвідчити... Хотів і також особливо висловити співчуття...». Це дозволяє уникнути «перевантаження» слухача складною синтаксичною структурою та полегшує сприйняття інформації. Одночасно використовується прогнозування: перекладач уже після перших слів оратора розуміє, що йтиметься про підтримку України та співчуття після ударів, і починає відтворювати смислові одиниці майже одночасно з промовцем.

У цьому фрагменті також використана стратегія опущення: *"après ces dernières heures"* та *"là aussi en faisant plusieurs victimes civiles"* не відтворені в українському перекладі, аби не відходити надто далеко від темпу оратора. В цьому випадку таке опущення можна вважати виправданим, оскільки аудиторія перекладу – українська – ймовірно вже обізнана про події, тож конкретизація не є критичною.

Візьмемо до уваги інший фрагмент:

Оригінал:

*Nous sommes dans une situation où les États-Unis ont pris rôle de médiateur, et je salue le travail qui est conduit par l'équipe américaine sous l'autorité du président*

*Trump, les États-Unis d'Amérique, comme l'Ukraine, comme tous les Européens, veulent la paix.*

Дослівний переклад:

*Ми перебуваємо в ситуації, де Сполучені Штати взяли на себе роль посередника, і я вітаю роботу, яка проводиться командою американців під керівництвом президента Трампа, Сполучені Штати Америки, як і Україна, як і всі європейці, хочуть миру.*

Синхронний переклад:

*Ми зараз в такій конфігурації, коли Сполучені Штати взяли на себе роль посередника. І я вітаю роботу команди президента Трампа. Сполучені Штати, Україна і всі європейці, всі прагнуть миру.*

У цьому фрагменті також простежується використання сегментації у поєднанні з розподілом пауз: замість однієї синтаксично перевантаженої конструкції перекладач створює три окремих речення, що полегшує сприйняття та ритмічно розподіляє інформацію для слухача.

Перекладач застосовує також компресію: фрагмент *"le travail qui est conduit par l'équipe américaine sous l'autorité du président Trump"* передано як *«роботу команди президента Трампа»*, що дозволяє спростити синтаксичну структуру, зменшити відставання від оратора та оптимізувати когнітивне навантаження в умовах синхронного перекладу.

Наведемо ще один приклад компресії:

Оригінал :

*Et c'est l'objectif central des négociations qui se sont tenues ces dernières heures et ces dernières semaines.*

Дослівний переклад:

*І це є центральна мета переговорів, які відбулися впродовж останніх годин і останніх тижнів.*

Синхронний переклад:

*Це є центральна мета останніх переговорів, останніх зустрічей.*

У цьому фрагменті усі часові уточнення *"ces dernières heures et ces dernières semaines"* були згорнуті до одного слова *«останніх»*. Додавання слова *«зустрічей»* можна розглядати як інтонаційне розширення, спрямоване на завершення висловлення та збереження природного ритму української мови. Цей приклад демонструє, як компресія може поєднуватися з невеликими розширеннями для досягнення комунікативної цілісності, забезпечуючи зрозумілість повідомлення.

Звернемося до перекладу другої прес-конференції, виконаного перекладачем UATV:

Оригінал:

*Je disais combien le moment est important, cher Volodymyr, cher président, et je suis heureux de pouvoir vous recevoir à Paris aujourd'hui dans un moment difficile, je le sais, de ce conflit.*

Дослівний переклад:

*Я хочу сказати, наскільки цей момент є важливим, дорогий Володимире, дорогий президенте, і я радий мати можливість прийняти вас у Парижі сьогодні в складний момент цього конфлікту, я це знаю.*

Синхронний переклад:

*Хочу сказати, дорогий Володимире, який важливий цей момент. Я дуже радий приймати в Парижі тебе в цей складний момент конфлікту.*

У цьому фрагменті вкотре простежується сегментація та розподіл пауз: складне французьке речення перекладачка розбиває на два окремі речення. Крім того, спостерігаємо компресію та часткове опущення: вставки “*cher président*” та “*je le sai*”, не відтворені, що зменшує обсяг висловлювання без втрати його змістової цілісності. Водночас відбувається спрощення звертання, що впливає на ритм і динаміку перекладу.

Розглянемо ще один приклад:

Оригінал:

*Aujourd'hui, nous franchissons une nouvelle étape. Avec cet accord, nous continuons à miser sur le rapprochement et l'intégration de nos industries de défense pour continuer à soutenir l'Ukraine, la modernisation de ces forces armées qui restent en première ligne et qui sont la première ligne de défense de l'Europe, et la dissuasion contre l'agression.*

Дослівний переклад:

*Сьогодні ми долаємо новий етап. З цією угодою ми продовжуємо робити ставку на зближення та інтеграцію наших оборонних галузей, щоб продовжувати підтримувати Україну, модернізацію цих збройних сил, які залишаються на передовій і які є першою лінією оборони Європи, і стримування проти агресії.*

Синхронний переклад:

*Тепер ми переходимо до нового кроку, до зближення і інтеграції наших оборонних галузей для того, щоб підтримувати Україну, модернізацію їх збройних сил, які залишаються першою лінією оборони і стримування агресії.*

У цьому фрагменті темп оратора є дуже високим, що обмежує можливості перекладачки відтворити всі деталі мовлення без затримок. Для збереження смислової цілісності та ритму було застосовано стратегію компресії: перекладачка стискає зміст, залишаючи лише ключові інформаційні елементи та основну логічну структуру. Завдяки цьому слухач може швидко засвоїти ключову інформацію, а повідомлення залишається зрозумілим.

Звичайно, у процесі синхронного перекладу перекладачі застосовували не лише такі базові стратегії, як сегментація, компресія та опущення, а й інші, що допомагають забезпечити точність, зрозумілість та утримати ритмічну організацію висловлювання. Найкраще слугує прикладом такий фрагмент:

Оригінал:

*Personne ne croit aujourd'hui la Russie quand elle entend faire croire qu'elle veut la paix ou quand elle accuse les autres de l'empêcher.*

Дослівний переклад:

*І ніхто сьогодні не вірить Росії, коли вона намагається змусити вірити, що хоче миру, або коли вона звинувачує інших у тому, що їй заважають.*

Синхронний переклад:

*І коли Росія каже, що вона хоче миру і звинувачує інших, що їй заважають, ніхто не вірить в це.*

Основною стратегією у цьому фрагменті є реструктуризація: перекладачка змінює порядок смислових елементів оригіналу та використовує більш природну для української мови структуру. Зауважимо, що реструктуризація є ефективною стратегією, проте «безпечніше» її використовувати переважно у коротких реченнях, яких, традиційно, у французькому політичному дискурсі, відносно небагато. Існує великий ризик спотворення змісту, адже складна синтаксична структура може заплутати перекладачку і ускладнити точну передачу повідомлення.

### 3. ВИСНОВКИ

Аналіз відібраних фрагментів синхронного перекладу промов Еммануеля Макрона продемонстрував, що в ході інтерпретації переважають *базові стратегії*, зокрема прогнозування, сегментація у поєднанні з розподілом пауз, компресія, реструктуризація та розширення. Їх застосування зумовлене необхідністю забезпечення безперервності перекладу в умовах складного синтаксису французької мови, високого темпу мовлення та обмеженого часу на обробку інформації. Зокрема, сегментація та розподіл пауз дозволяють ефективно структурувати складні висловлювання, прогнозування – своєчасно обробляти інформацію, а компресія, реструктуризація та розширення – адаптувати зміст до норм цільової мови, зберігаючи його логічну цілісність і зрозумілість для адресата. Водночас у ситуаціях підвищеної складності перекладачі вдаються до *стратегій виживання*, зокрема опущення, що дає змогу підтримувати темп перекладу та уникати перевантаження. Такі стратегії застосовуються епізодично – у випадках дефіциту часу або надмірної інформаційної щільності – і спрямовані передусім на збереження комунікативної ефективності.

Перспективи дослідження полягають у розробці комплексу практичних рішень і рекомендацій для оптимізації синхронного перекладу у франко-українській мовній парі.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андриєнко, Т. П. (2016). *Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську)*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
2. Мартинюк, О. (2021). Мовні особливості французького дипломатичного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 36(2), 134–139. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-2-21>

3. Пасічик, Т. (2024). Лінгвістичні та психологічні особливості усного перекладу у контексті методичної підготовки майбутніх викладачів усного перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 75, 292-298. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-46>
4. Писанко, М. Л. (2019). Навчання синхронного перекладу студентів перекладацьких спеціальностей закладів вищої освіти. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та Психологія*, 31, 95-102. <https://doi.org/10.32589/2412-9283.31.2019.193871>
5. Черноватий, Л. М. (2013). *Методика викладання перекладу як спеціальності*. Вінниця: Нова книга.
6. Bartłomiejczyk, M. (2006). Strategies of Simultaneous Interpreting and Directionality. *Interpreting* 8(1): 149-174. <https://doi.org/10.1075/intp.8.2.03bar>
7. Chesterman, A., & Wagner, E. (2002). *Can theory help translators? A dialogue between the ivory tower and the wordface*. Manchester: St. Jerome Publishing.
8. Kalina, S. (1998). *Strategische Prozesse beim Dolmetschen*. Tübingen: Gunter Narr.
9. Li, X. (2015). Putting interpreting strategies in their place: Justifications for teaching strategies in interpreter training. *Babel*, 61(2), 170–192. <https://doi.org/10.1075/babel.61.2.02li>
10. Perrez, J. & Randour, F. (2018) Les discours politiques comme registres textuels: une approche linguistique. Didactif: Les disciplines enseignées : des modes de penser le monde (Liège, du 05/07/2018 au 06/07/2018).
11. Riccardi, A. (2005). On the evolution of interpreting strategies in simultaneous interpreting. *Meta*, 50(2), 754–767. <https://doi.org/10.7202/011016ar>
12. Riccardi, A. (2019). The Concept of Strategies in Translation and Interpreting Studies: Shared and Dissimilar Features. In E. Dal Fovo & P. Gentile (Eds.), *Translation and Interpreting Convergence, Contact and Interaction*. 26, 63-85. <https://doi.org/10.3726/b11437>
13. Venuti, L. (2001). Strategies in translation. In M. Baker (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 240–244.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

14. Исторична угода України та Франції: велика пресконференція Зеленського та Макрона | UATV. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=znHs-wY-pz0>
15. НАЖИВО | Зеленський і Макрон дають спільну пресконференцію | Суспільне новини. Retrieved from: URL:<https://www.youtube.com/watch?v=TCYSQij5CzQ&t=7s>
16. Discours d'Emmanuel Macron sur la visite de Volodymyr Zelensky et les négociations de paix, 1 décembre 2025. Retrieved from: <https://www.vie-publique.fr/discours/301171-emmanuel-macron-01122025-visite-de-volodymyr-zelensky-negociations-paix>
17. Discours d'Emmanuel Macron sur le soutien de la France à l'Ukraine lors d'une conférence de presse conjointe avec Volodymyr Zelensky à Paris, 17 novembre 2025. Retrieved from: <https://www.vie-publique.fr/discours/300974-emmanuel-macron-17112025-conflit-en-ukraine>

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026

Стаття рекомендована до друку 10.03.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Hanna Bohachenko** – lecturer of Romance and Germanic Philology Department, V. N. Karazin Kharkiv National University, e-mail: hanna.bohachenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4418-5222>, GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=list\\_works&hl=uk&user=s2sWgDgAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=s2sWgDgAAAAJ), RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Bohachenko-Hanna>

### STRATEGIES IN SIMULTANEOUS INTERPRETING OF FRENCH POLITICAL DISCOURSE INTO UKRAINIAN (A CASE ANALYSIS OF EMMANUEL MACRON'S PRESS CONFERENCES)

The article is devoted to the analysis of strategies in simultaneous interpreting of political discourse from French into Ukrainian. The relevance of the study is determined by Ukraine's active participation in global political processes and the need to ensure high-quality French–Ukrainian simultaneous interpreting, which remains insufficiently studied in contemporary translation and interpreting studies. The aim of the study is to identify and analyze the strategies used by interpreters when rendering French political speech into Ukrainian, taking into account the structural and semantic asymmetries of the languages. The research material includes fragments of statements made by the President of France, Emmanuel Macron, and their simultaneous interpreting into Ukrainian. The analysis showed that basic strategies prevail in simultaneous interpreting, namely anticipation, segmentation combined with pause distribution, compression, restructuring, and expansion. Their use is motivated by the need to ensure the continuity of translation in the context of complex French syntax, a high speech rate, and limited processing time. These strategies enable interpreters to effectively structure utterances, optimize the amount of information, and adapt it to the norms of the target language while preserving the logical coherence and communicative adequacy of the message. At the same time, in situations of increased complexity, interpreters employ emergency strategies, in particular omission, which have a compensatory character and allow them to maintain the pace of interpretation and avoid cognitive overload. The results of the study outline prospects for

further optimization of simultaneous interpreting in the French–Ukrainian language pair, in particular through the development of skills for applying strategies in real time.

**Key words:** *basic strategy, emergency strategy, French political discourse, French–Ukrainian language pair, interpreting strategy, simultaneous interpreting.*

## REFERENCES

1. Andriienko, T. P. (2016). Stratehii i taktyky perekladu: kohnityvno-dyskursyvnyj aspekt (na materialy khudozhn'oho perekladu z anhlijs'koi movy na ukrains'ku ta rosij's'ku). Kyiv: Vydavnychij dim Dmytra Buraho. (in Ukrainian)
2. Martyniuk, O. (2021). Movni osoblyvosti frantsuz'koho dyplomatychnoho dyskursu. *Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk*, 36(2), 134–139. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-2-21>
3. Pasichyk T. (2024). Lihvistychni ta psykholohichni osoblyvosti usnogo perekladu u konteksti metodychnoi pidhotovky majbutnikh vykladachiv usnogo perekladu. *Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk*, 75, 292-298. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-46>
4. Pysanko, M. L. (2019). Navchannia synkhronnoho perekladu studentiv perekladats'kykh spetsial'nostej zakladiv vyschoi osvity. *Visnyk KNUU. Seriiia Pedahohika ta Psykholohiia*, 31, 95-102. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.32589/2412-9283.31.2019.193871>
5. Chernovatyj, L. M. (2013). *Metodyka vykladannia perekladu iak spetsial'nosti*. Vinnytsia: Nova knyha. (in Ukrainian)
6. Bartłomiejczyk, M. (2006). Strategies of Simultaneous Interpreting and Directionality. *Interpreting* 8(1): 149-174. <https://doi.org/10.1075/intp.8.2.03bar>
7. Chesterman, A., & Wagner, E. (2002). *Can theory help translators? A dialogue between the ivory tower and the wordface*. Manchester: St. Jerome Publishing.
8. Kalina, S. (1998). *Strategische Prozesse beim Dolmetschen*. Tübingen: Gunter Narr.
9. Li, X. (2015). Putting interpreting strategies in their place: Justifications for teaching strategies in interpreter training. *Babel*, 61(2), 170–192. <https://doi.org/10.1075/babel.61.2.02li>
10. Perrez, J.& Randour F. (2018) Les discours politiques comme registres textuels: une approche linguistique. *Didactifen: Les disciplines enseignées : des modes de penser le monde* (Liège, du 05/07/2018 au 06/07/2018).
11. Riccardi, A. (2005). On the evolution of interpreting strategies in simultaneous interpreting. *Meta*, 50(2), 754–767. <https://doi.org/10.7202/011016ar>
12. Riccardi, A. (2019). The Concept of Strategies in Translation and Interpreting Studies: Shared and Dissimilar Features. In E. Dal Fovo & P. Gentile (Eds.), *Translation and Interpreting Convergence, Contact and Interaction*. 26, 63-85. <https://doi.org/10.3726/b11437>
13. Venuti, L. (2001). Strategies in translation. In M. Baker (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 240–244.

## ILLUSTRATIVE MATERIAL

14. Istorychna uhoda Ukrainy ta Frantsii: velyka preskonferentsiia Zelens'koho ta Makrona | UATV. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=znHs-wY-pz0>
15. NAZhYVO | Zelens'kyj i Makron daiut' spil'nu preskonferentsiiu | Suspil'ne novyny. Retrieved from: URL:<https://www.youtube.com/watch?v=TCYSQij5CzQ&t=7s>
16. Discours d'Emmanuel Macron sur la visite de Volodymyr Zelensky et les négociations de paix, 1 décembre 2025. Retrieved from: <https://www.vie-publique.fr/discours/301171-emmanuel-macron-01122025-visite-de-volodymyr-zelensky-negociations-paix>
17. Discours d'Emmanuel Macron sur le soutien de la France à l'Ukraine lors d'une conférence de presse conjointe avec Volodymyr Zelensky à Paris, 17 novembre 2025. Retrieved from: <https://www.vie-publique.fr/discours/300974-emmanuel-macron-17112025-conflit-en-ukraine>

*The article was received by the editors 17.01.2026*

*The article was recommended for printing 10.03.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-11>  
UDC 81'25:004

**Ya. V. Boiko**

Doctor of Sciences in Philology, Professor,

Head of the Department of Philology and Translation;

Kyiv National University of Technologies and Design

e-mail: yana.boyko.85@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0074-5665>;

GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?view\\_op=list\\_works&hl=ru&user=XVadcR8AAAAJ&gmla](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=XVadcR8AAAAJ&gmla);

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/scientific-contributions/Yana-Boiko-2167523249>

## TRANSLATOR COMPETENCE IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

The article examines how digital transformation practices, driven by the rapid integration of artificial intelligence, machine translation, and platform-based communication, reshape contemporary translator competence by expanding professional roles beyond traditional interlingual translation. As translators increasingly engage in creative and strategic digital text production, existing competence marginalize these practices, widening the gap between theory and professional reality. The study analyses how digital transformation practices reconfigures translator competence, emphasizing the integration of technological, cognitive, and creative skills in translation practice and training. The study adopts a qualitative analytical approach that combines theoretical review with comparative analysis. The article demonstrates that proofreading, rewriting / restyling, copywriting, posting / dissemination, and naming constitute distinct yet interconnected professional domains that should be recognized as core digital transformation practices rather than auxiliary activities. Each practice is shown to have specific aims, defining features, and practical implications for contemporary translation process. The analysis reveals a clear shift from equivalence-based, text-centred translation models toward purpose-driven, audience-oriented, and technologically mediated communication. The study concludes that digital transformation practices fundamentally reshape the translator competence, which integrates linguistic, cognitive, technological, creative, pragmatic, and ethical dimensions, and position translators as hybrid language and communication specialists.

**Key words:** *copywriting, digital posting / dissemination, digital transformation practices, naming strategies, proofreading, rewriting / restyling, translation studies.*

**In cites:** Boiko, Ya. (2026). Translator competence in the context of digital transformation. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 91–104. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-11>

## 1. INTRODUCTION

Digital transformation is the process of using digital technologies (digital tools, platforms, or automation) to fundamentally change how an organization operates, delivers value, and interacts with customers and society. It's not just about adopting new tools, it's about rethinking processes, culture, and strategy for the digital age. In simple terms, digital transformation means doing things differently because digital technology makes new ways possible, not just doing the same things faster.

The rapid digital transformation has fundamentally reshaped the professional landscape of translation. Digital transformation practices, such as proofreading, rewriting / restyling, copywriting, digital posting / dissemination, and naming, become part of digital transformation when mediated by digital transformation technologies – AI-based (Artificial Intelligence) editing tools, CAT (Computer-Assisted Translation) tools, MT (Machine Translation) systems, CMS (Content Management Systems), SEO (Search Engine Optimization) analytics tools, automated publishing platforms, social media algorithms, NLP-based (Natural Language Processing) writing assistants.

Contemporary translators no longer operate solely as linguistic mediators but increasingly function within AI-assisted, platform-driven, and algorithmically structured ecosystems that require expanded cognitive, technological, creative, and strategic competencies. Traditional competence, primarily grounded in equivalence-based interlingual transfer, is insufficient to fully capture the complexity of modern translation practice, where tasks such as proofreading in AI environments, rewriting / restyling, copywriting, posting / digital dissemination, and naming have become integral components of professional activity of translators.

The relevance of this research is driven by the accelerating integration of artificial intelligence, machine translation, platform-based communication, and algorithmic visibility mechanisms into professional translation practice. As translation increasingly intersects with digital marketing, localization, branding, and content production, translators are required to assume hybrid roles that extend beyond traditional linguistic transfer. In educational contexts, the misalignment between current training and digitally mediated professional demands risks producing graduates who lack essential competencies in AI-assisted proofreading, creative adaptation, digital dissemination, and strategic naming. In professional contexts, insufficient theoretical grounding of these practices may weaken quality assurance, ethical accountability, and communicative effectiveness in global digital environments. Therefore, a systematic reconsideration of translator competence is both academically necessary and practically urgent.

Recent studies [4; 6; 6; 8; 11; 13] consistently confirm the central role of digital competence in contemporary

translator professionalism, emphasizing the integration of technological, cognitive, and creative dimensions and the growing importance of post-editing and tool-mediated workflows. However, despite these advances, unresolved issues remain regarding the systematic integration of creative digitally mediated practices, such as rewriting, copywriting, posting, and naming, into translator competence. Despite the growing presence of digitally mediated creative practices in translation workflows, existing theoretical models continue to treat them as peripheral or supplementary rather than as core components of translator competence. This results in a conceptual gap between contemporary professional realities and established translator competence, which remain largely anchored in equivalence-based and text-centred models of translation.

The purpose of this research is to demonstrate how creative digitally mediated transformation practices influence the professional competence of modern translators, with particular emphasis on the integration of technological, cognitive, and creative skills in translation practice.

To achieve this purpose, the article addresses the following tasks: 1) to reveal the impact of digital transformation practices on contemporary translators' competence, with particular attention to the expansion of professional roles beyond traditional translation and interpreting tasks; 2) to characterise proofreading in theory and practice as a key professional linguistic / editorial digitally mediated practice within digital translation workflows, analyzing its roles, employed tools, and quality standards, particularly in contexts involving AI-assisted translation and post-editing, in order to understand how it shapes translator competence; 3) to explore the extension of translator competence in rewriting and restyling as forms of textual adaptation / content optimization, with a focus on their cognitive, functional, and pragmatic dimensions in digital and platform-oriented communication; 4) to show the influence of copywriting on translator competence as a content creation practice in text production through an analysis of its intersection with translation, localization, and transcreation in digital media contexts; 5) to demonstrate how posting and digital text dissemination as digital communication / content distribution practices, with attention to platform-specific conventions, audience targeting, and multimodal adaptation of translated content, affect translator competence; 6) to examine naming as branding / onomastic activity in theory and practice, with an emphasis on branding, cultural adaptation, and strategic decision-making in multilingual digital environments, in order to understand its impact on translator competence; 7) to identify key competencies required for translators operating in digitally mediated ecosystems, integrating linguistic, cognitive, technological, creative, and ethical dimensions.

## 2. MAIN BODY

### 2.1. Theoretical and methodological framework.

The object of the study is contemporary translation practice in digitally mediated environments, shaped by digital transformation, AI-assisted workflows, and hybrid text-production processes.

The subject of the study is the evolution of translator competence in the context of digital transformation, with particular emphasis on the linguistic, cognitive, technological, creative, and ethical competencies required for effective performance in digitally mediated and AI-assisted translation workflows.

**Research materials and methods.** The study employs a qualitative analytical approach combining a theoretical review of recent research in translation studies, digital linguistics, and competence-based training with a comparative analysis of translators' professional competencies in AI-assisted and platform-driven workflows. The research materials include academic publications on translator competence, digital transformation, machine translation, post-editing, and AI-assisted translation, as well as examples of translated and adapted texts from digital media, localization, and platform-oriented communication. The methods applied comprise theoretical analysis, comparative analysis of competence, cognitive-functional analysis of translation tasks, and descriptive analysis of digitally mediated translation practices, which together allow for identifying key competences and trends shaping contemporary translator training.

**Theoretical foundations.** The theoretical foundations of this study draw on three partially overlapping research lines: (1) textual remaking and transformation, (2) digitally mediated circulation and naming as strategic communication, and (3) translator competence under digital transformation and AI-assisted workflows. Taken together, these works document a shift from equivalence-focused translation models toward purpose-driven, platform-conditioned, and competence-integrated views of translator activity.

Doloughan [3] conceptualizes translation as an act of text design and textual remaking, emphasizing that translation often involves generic transformation and purposeful reshaping rather than mere linguistic transfer. This position is foundational for reconceptualizing translation as an activity structured by communicative goals, genre norms, and recipient expectations. Importantly, Doloughan foregrounds translator agency as design-oriented decision-making.

Building on this broader "remaking" logic, Kiran [6] provides a conceptual discussion of rewriting as a tool within the "translation(al) turn", treating rewriting not as an external editorial step but as a mechanism that enables translation to operate as cultural and discursive repositioning. In comparison with Doloughan, Kiran's focus is less on genre as a formal system and more on rewriting as a theoretical lens for transformation,

highlighting the translator's role in reconfiguring meaning according to communicative and ideological parameters.

Blynova & Kyrylova [1] define copywriting as an activity of online content creation, emphasizing its functional orientation toward communication effectiveness in digital environments. The key theoretical contribution for translation studies is the positioning of copywriting as goal-driven text production shaped by platform dynamics and user response. Compared to Doloughan and Kiran, Blynova & Kyrylova argue that, in copywriting, the focus shifts away from merely "remaking an existing text" to producing persuasive content under strategic constraints (attention economy, engagement, conversion). This supports the study's argument that digital transformation expands translators' professional roles toward hybrid text-production practices (translation – localization – transcreation – copywriting).

Mur Dueñas [11] analyses digital dissemination as a process of recontextualising specialised knowledge, focusing on explanatory strategies used to make expert content accessible and communicatively effective in new contexts. Her approach is particularly relevant for conceptualizing posting / dissemination as a competence area: it frames dissemination not as "distribution after writing" but as a discursive transformation shaped by audience design, genre expectations, and communicative framing.

In a complementary but methodologically different direction, Roberts-Lewis et al. [13] treat dissemination through social media as an evidence-transfer problem in professional communities. While not translation-focused, this work strengthens the theoretical rationale for viewing dissemination as strategic circulation governed by platform affordances and audience uptake. Compared to Mur Dueñas, Roberts-Lewis et al. shift the emphasis from discourse strategies within texts to channels, reach, and engagement logic, which is essential for linking translator practice to algorithmic visibility and platform governance.

The naming literature contributes a theoretical basis for viewing naming as strategic communicative action rather than mere transfer of proper names. Włoskowicz [15] outlines a general theory of name and naming policy, providing a macro-level conceptual foundation: naming is treated as systemically regulated, socially consequential, and policy-relevant. Chung [2] frames naming strategies explicitly as a tool for communication, highlighting pragmatic intent and audience response as central. Li [10] offers a market-oriented view, foregrounding cross-cultural pragmatics and effectiveness in commercial environments. Comparatively, Włoskowicz provides the theoretical architecture (what naming is and how it functions socially), while Chung and Li emphasize applied strategic naming (how naming produces effects in real communication and markets). This triad supports the

article's claim that translators increasingly participate in naming as cultural mediators and strategic evaluators operating under branding, legal, and digital constraints.

The competence-focused works collectively demonstrate that digital competence is no longer optional but structural to translator professionalism, yet they differ in emphasis and granularity. It is argued that the formation of translators' digital competence should be based on authentic translation tasks, where digital literacy is integrated into professional activity rather than taught as isolated ICT (Information and Communication Technology) skills. Korinska et al. [9] extend this by showing how digital technologies shape the development and integration of other competences, reinforcing the idea of competence as a system influenced by tools and workflows. Eraković & Radić Bojanić [6] add a diagnostic and pedagogical perspective, identifying problem areas (tool overload, weak post-editing strategies, everyday vs professional digital use) and pointing toward targeted instructional interventions. Broader educational frameworks (Perifanou [12]; Eger [4]) contribute cross-domain competence logic (information management, collaboration, ethics), helping situate translator competence within the wider landscape of digital transformation in professional training.

Finally, model-level comparisons and standards [5: 14] provide the normative backbone. Thunnissen's [13] comparison of PACTE/EMT/PETRA-E clarifies how competence has expanded to include technological and strategic agility, while EMT (European Master's in Translation) [5] formalizes a contemporary competence baseline that supports interdisciplinary, tool-mediated, and ethically responsible practice.

Vieira [14] conceptualizes post-editing of machine translation as a distinct competence requiring cognitive evaluation, strategic planning, and adaptive intervention – crucial for maintaining translator agency under AI mediation. Compared to the broader competence, Vieira provides a focused account of the micro-level cognitive and strategic operations that characterize AI-assisted workflows. This is central to the present study's positioning of proofreading / post-editing as a high-stakes evaluative competence rather than a mechanical correction stage.

Across these works, a shared trajectory is visible: translation is increasingly theorized as designed communication (Doloughan), transformative rewriting (Kiran), digital content production (Blynova & Kyrylova), recontextualised dissemination (Mur Dueñas; Roberts-Lewis et al.), and strategic naming with social / market consequences (Włoskowicz; Li; Chung), all under competence models shaped by digital technologies and AI (Gavrilenko; Korinska et al.; Eraković & Radić Bojanić; EMT; Vieira).

At the same time, the comparison reveals a key theoretical gap. Competence strongly acknowledges "digital competence" and "post-editing", yet they

still insufficiently systematize creative-platform strategies – rewriting / restyling, copywriting, posting / dissemination, and naming – as core digitally mediated practices with explicit aims, features, and assessment criteria. The article addresses this gap by treating these practices not as adjacent activities but as structurally integrated processes that define translator professionalism in digitally mediated ecosystems.

**2.2. The impact of digital transformation on translators' professional activity.** Digital transformation has profoundly reshaped translator competence, extending professional activity far beyond the traditional boundaries of translation and interpreting. Whereas the classical view of translator competence focused primarily on bilingual proficiency, cultural mediation, and text transfer, contemporary digital environments require translators to function as hybrid language professionals operating at the intersection of linguistics, technology, content creation, and digital communication.

One of the most significant consequences of digital transformation is the *expansion of professional roles*. Translators increasingly act as post-editors of machine translation output, proofreaders in AI-assisted workflows, content rewriters and stylists, copywriters, localization specialists, and digital content managers. Tasks such as rewriting, restyling, naming, and platform-specific posting are no longer peripheral but have become integral to professional practice, particularly in media, marketing, branding, and online communication. As a result, translation competence is progressively shifting from text equivalence toward functional, pragmatic, and audience-oriented adaptation.

Digital technologies have also restructured the *cognitive dimension of translation work*. The widespread use of CAT (Computer-Assisted Translation) tools, neural machine translation, and predictive text systems has transformed translators from primary text producers into evaluators, editors, and decision-makers responsible for quality control, coherence, and pragmatic adequacy. This transition places greater emphasis on critical judgment, error detection, stylistic sensitivity, and ethical responsibility, while simultaneously increasing the risk of automation bias and reduced discourse-level awareness. Consequently, modern translator competence must incorporate cognitive resilience, attention management, and post-editing literacy as core components.

Furthermore, digital transformation has introduced *new communicative and multimodal demands*. Translators now engage with texts designed for specific digital platforms, where brevity, visibility, searchability, and audience engagement are crucial. Posting, digital dissemination, and naming strategies require awareness of platform conventions, algorithmic visibility, branding logic, and intercultural reception. These digitally mediated practices demand competencies traditionally associated with marketing, media studies, and digital

humanities, reinforcing the interdisciplinary nature of contemporary translation competence.

From an educational and professional perspective, these developments necessitate a **reconceptualization of translator competence**, which must integrate linguistic, technological, creative, cognitive, and ethical competencies into a coherent structure that reflects real-world professional practice. Translation is no longer a singular skill but a constellation of adaptive competences enabling translators to operate effectively in digitally mediated, AI-assisted, and market-driven environments.

Digital transformation has repositioned translators as multifunctional language professionals whose competence extends beyond translation and interpreting to include proofreading, rewriting, copywriting, digital communication, and strategic decision-making. Recognizing and systematizing these expanded roles is essential for aligning translator professional standards with the realities of contemporary digital practice.

**2.3. Proofreading as a key linguistic practice within digital translation workflows.** Traditionally, proofreading was understood as the final stage of quality control performed after the completion of translation. Its primary function was to verify grammatical accuracy, orthography, punctuation, and stylistic consistency prior to publication, with the aim of eliminating surface-level errors and ensuring the formal correctness of the target text. In this perspective, proofreading was seen as a supplementary, error-focused procedure positioned at the end of the production cycle rather than as an integral part of the translation process. Theoretically, traditional proofreading was therefore largely associated with the identification of visible linguistic inaccuracies and minor stylistic inconsistencies. Its scope remained limited to textual form, without systematic consideration of deeper semantic, pragmatic, or functional dimensions of meaning.

However, in the context of digital transformation, proofreading has evolved into a core professional digitally mediated linguistic practice that functions as an integrated and dynamic component of translation production rather than merely as a final verification step. In digitally mediated and AI-assisted environments, it extends far beyond surface-level correction and is no longer confined to the final stage of production. Proofreading now entails continuous cognitive monitoring, systematic interaction with CAT (Computer-Assisted Translation) tools and machine translation systems, and critical evaluative decision-making throughout post-editing processes. Embedded in CAT-based and AI-assisted workflows, it requires ongoing engagement with translation memories, neural machine translation output, and predictive typing systems, increasingly overlapping with post-editing and blurring the traditional boundary between correction and revision, while repositioning the translator as both editor and quality controller.

The key practical functions of proofreading in digital workflows include: verification of machine translation output for semantic accuracy and factual reliability; detection of automation bias and over-fluent but misleading renderings; normalization of terminology across segments and projects; maintenance of stylistic consistency within fragmented, segment-based texts; alignment of translated content with client-specific guidelines and platform requirements.

Unlike traditional proofreading, digital proofreading demands sustained attention management and cognitive vigilance. Translators must resist cognitive fatigue caused by repetitive segment-level evaluation and interface-driven reading, maintaining critical awareness across extended periods of human-machine interaction.

Proofreading practice today is inseparable from **technological literacy**, as professional translators routinely employ a range of digital tools to ensure quality and consistency in AI-assisted workflows. These include: **QA (Quality Assurance) checkers**, e.g., automatic detection of inconsistent terminology, mismatched numbers, such as dates or quantities, missing tags, or formatting errors; **terminology management systems**, e.g., enforcing the consistent use of approved terms, such as *end user* vs. *final user* across large projects; **corpus and concordance tools**, e.g., verifying collocations or preferred usage patterns in authentic target-language corpora; **spellcheckers and grammar checkers integrated into CAT tools**, e.g., identifying agreement errors, incorrect prepositions, or punctuation issues within segmented texts; and **AI-based style and clarity suggestions**, e.g., flagging overly complex sentence structures, passive constructions, or stylistic inconsistencies while requiring human judgement to assess their appropriateness. However, effective proofreading depends not on tool availability but on the translator's ability to critically interpret tool output, distinguish genuine errors from acceptable variation, and override automated suggestions when necessary.

Quality assessment in AI-assisted proofreading is governed by expanded criteria. In addition to traditional linguistic norms, professional proofreaders must evaluate: semantic fidelity versus machine-induced simplification; pragmatic intent and illocutionary force; coherence across automatically segmented units; risk of meaning drift caused by MT (Machine Translation) generalization; compliance with ethical and confidentiality standards. As a result, proofreading practice increasingly aligns with editorial judgement and cognitive control, rather than mechanical error correction.

Within modern translator competence, proofreading is conceptualized as a multi-layered evaluative activity that extends well beyond surface-level error detection. It includes the assessment of linguistic accuracy (grammar, lexis, syntax), semantic completeness,

stylistic consistency and register appropriateness, pragmatic alignment with communicative goals, and overall discourse coherence. Contemporary proofreading also integrates technological proficiency, cognitive vigilance, and ethical responsibility as integral elements of professional practice.

In AI-assisted environments, proofreading serves as a critical filter between automated output and professional quality standards. The proofreader is responsible for validating machine-generated content and identifying subtle semantic shifts, pragmatic distortions, hallucinations, or culturally inappropriate formulations. In this capacity, the translator ensures communicative reliability by balancing automated efficiency with informed human judgement and professional accountability.

**2.4. Rewriting and restyling as forms of textual transformation in digital communication.** In digitally mediated communication, rewriting and restyling are distinct yet closely related forms of textual transformation that extend the translator's role beyond direct interlingual transfer. Unlike traditional translation, which prioritizes semantic equivalence across languages, these practices involve intralingual and intersemiotic adaptation aimed at optimizing texts for new communicative purposes, platforms, and audiences. They therefore occupy a hybrid space between translation, editing, localization, and content creation, reflecting a broader shift from equivalence-based models toward purpose-driven, audience-oriented communication in digital environments. At the same time, rewriting and restyling remain anchored in an existing source text. Their primary function is not to generate entirely new content but to reconfigure, reframe, or stylistically adjust pre-existing material so that it functions effectively under new communicative conditions.

Rewriting refers to the substantial reformulation of a text in order to adapt its structure, content emphasis, or communicative strategy to a new purpose, audience, or platform. It may involve reorganizing information, clarifying implicit meanings, modifying argumentative logic, simplifying or expanding content, or adjusting tone and persuasive orientation. For example, a translated analytical paragraph explaining economic policy may be rewritten as a concise web article that foregrounds key outcomes and removes technical detail, or as a blog post that highlights practical implications for a general audience. In digital contexts, rewriting often occurs when a translated text must be adapted for websites, blogs, social media posts, newsletters, or multimedia formats, such as transforming a detailed report into a short explanatory video script or a series of bullet-point updates, where functional effectiveness takes precedence over structural fidelity to the source text.

Restyling, by contrast, concentrates on modifying the stylistic and tonal features of a text while preserving its

core informational content. It entails adjusting register, degree of formality, emotional intensity, lexical selection, and rhetorical devices to ensure alignment with brand voice, platform conventions, and target audience expectations. For example, an analytical report stating *The implementation of the policy resulted in measurable improvements in efficiency* may be restyled as a concise and engaging social media post such as *The new policy is already making processes faster and more efficient*. Similarly, a formal institutional announcement may be restyled into a customer-oriented website message or an email campaign by simplifying syntax, introducing a more direct address, and adopting a warmer, more persuasive tone, while leaving the underlying facts unchanged.

From a *cognitive perspective*, rewriting and restyling involve complex processes of reconceptualization and evaluative processing rather than linear reformulation. Translators must disengage from strict source-text dependency and reprocess content at the level of communicative intention, relevance, and anticipated audience impact, activating higher-order cognitive operations, such as abstraction, prioritization, salience selection, and conceptual re-framing while maintaining semantic accountability and coherence. In digital environments – where texts are short, fragmented, and often multimodal – these processes require rapid decision-making under constraints of visibility, attention economy, and algorithmic filtering. Restyling, in turn, entails heightened metalinguistic and stylistic awareness, as translators must continuously evaluate tone, register, and stylistic coherence while adapting texts to platform-specific conventions, e.g., transforming formal institutional discourse into accessible social media communication. This process increases cognitive load and requires flexible switching between analytical and creative modes of processing, as translators simultaneously monitor linguistic accuracy, stylistic effect, and communicative appropriateness.

From a *functional perspective*, rewriting and restyling are driven by communicative purpose rather than source-text fidelity. In digital contexts, the same informational content may need to be rewritten to inform, persuade, engage, brand, or optimize search visibility. Translators therefore operate as functional text designers, adjusting structure, emphasis, and sequencing to meet platform-dependent goals. For example, an analytical paragraph stating *The new regulation introduces stricter environmental standards that are expected to reduce emissions by 20% over five years* may be restyled into a concise headline or lead for a news platform such as *New Regulation Aims to Cut Emissions by 20%*, reformulated as a promotional website snippet like *Cleaner air ahead: new standards promise a 20% emissions reduction*, or simplified into an explanatory social media post, such as *New rules = cleaner air. Emissions could drop by 20% in five years*. This functional reorientation reflects a shift from

equivalence-based translation to purpose-oriented transformation, aligning with user-centered models of communication.

From a *pragmatic perspective*, rewriting and restyling require heightened sensitivity to contextual appropriateness, audience expectations, and platform conventions. Digital platforms impose implicit pragmatic rules related to length, tone, immediacy, interactivity, and visibility, which directly shape textual choices. Such pragmatic adjustments are crucial in platform-oriented communication, as misalignment between text style and platform norms can significantly reduce communicative effectiveness, regardless of linguistic accuracy. Translators must anticipate how texts will be interpreted, shared, or algorithmically ranked, and adjust pragmatic cues accordingly. Restyling often involves modifying degrees of explicitness or implicature, for example, transforming an implicit evaluative statement, such as *The policy may lead to significant changes* into a more explicit formulation like *The policy will directly affect businesses and consumers* for a general audience. It also includes adjusting evaluative language and stance, such as restyling a neutral formulation *The product demonstrates improved performance* into a more positive and engaging version *The product delivers faster and more reliable performance*. Interpersonal markers are frequently adapted through direct address or calls to action, for example by changing *Users can access the service online* to *Visit our website to access the service now*. In addition, culturally embedded references may be modified or replaced to ensure accessibility, such as substituting a culture-specific metaphor or idiom with a more universally recognizable expression in international digital communication. These pragmatic adjustments are crucial in platform-oriented communication, where misalignment between text style and platform norms can reduce communicative effectiveness, regardless of linguistic accuracy.

The analysis shows that rewriting and restyling are not auxiliary skills but core digital transformation practices in digital translation process. They integrate cognitive flexibility, functional awareness, and pragmatic judgement, positioning translators as adaptive language professionals capable of reshaping texts across communicative environments. Consequently, modern translator competence is significantly shaped by rewriting and restyling, regarded as key elements of digital transformation practices across media, marketing, localization, and digital communication domains.

**2.5. Copywriting as a creative practice in digital media text production.** In the context of digital transformation, copywriting has emerged as a key digitally mediated content creation practice that increasingly intersects with translation, localization, and transcreation. It is characterized by a high degree of creative independence and is primarily goal-driven

rather than source-text driven. The starting point of copywriting is a clearly defined communicative objective, such as selling, attracting attention, persuading, branding, or prompting action, rather than an existing text that must be adapted. While copywriting may draw on source materials, briefs, or background information, it enables the creation of entirely new textual content, including slogans, headlines, calls to action, and brand narratives, with meaning constructed prospectively and oriented toward emotional appeal, rhetorical impact, and anticipated user behaviour.

Unlike traditional translation, which prioritizes semantic transfer and equivalence, copywriting is fundamentally oriented toward persuasion, engagement, and audience response. In digital media environments, translators therefore increasingly move beyond linguistic mediation to assume the role of content creators who design texts for specific platforms, markets, and communicative goals. At the intersection of translation and copywriting, professional activity shifts from reproducing meaning to reconstructing communicative intent, particularly in promotional and branded content. Here, source messages are strategically reshaped through modifications of tone, structure, and rhetorical strategies to align with audience expectations, cultural norms, consumer behaviour, and market conventions – processes closely associated with localization and transcreation, where creative reformulation replaces strict fidelity to the source text.

From a *cognitive perspective*, copywriting relies on creative divergence rather than convergent, equivalence-based processing. It activates generative cognitive mechanisms, such as idea creation, metaphorical thinking, and persuasive framing. Translators engaged in copywriting must abstract from the source text to identify its persuasive core and generate new formulations capable of eliciting comparable emotional or pragmatic effects in the target culture. For example, a neutral source message, such as *The software improves workflow efficiency* may be transformed into a persuasive copy like *Work smarter, not harder – streamline your workflow in minutes*. Similarly, a factual product description *This device has extended battery life* may be reformulated as *Power that lasts all day, wherever you go*, emphasizing emotional appeal rather than informational completeness. This process requires heightened creativity, strategic lexical selection, and sensitivity to evaluative language, branding logic, and audience psychology. Metaphorical framing is frequently employed, as in transforming *high-speed connectivity* into *lightning-fast connections at your fingertips*, while calls to action, such as *Discover more*, *Join today*, or *Upgrade now* are introduced to guide user behaviour. As a result, cognitive effort is redirected from accuracy verification toward idea generation, audience impact assessment, and overall communicative effectiveness.

From a **functional perspective**, copywriting in digital media is closely tied to platform-oriented communication and is primarily aimed at communicative influence. Texts must comply with constraints related to length, visibility, SEO (search engine optimization), and user engagement. For example, a website landing page may require an SEO-optimized headline such as *Affordable Cloud Solutions for Small Businesses* instead of a literal rendering of a company description. On social media platforms, content must be concise and attention-grabbing, transforming a neutral statement like *Our company offers online language courses* into a more engaging formulation, such as *Ready to boost your language skills? Start learning online today!* In digital advertising, character limits and immediacy are critical, leading to short, action-oriented phrases like *Shop now, Limited offer, or Upgrade instantly*. Similarly, email campaigns may require subject lines designed to increase open rates, such as *Don't miss your exclusive discount*, while digital banners prioritize high-impact microcopy like *Fast. Secure. Reliable*. In each case, effectiveness depends on clarity, immediacy, emotional resonance, and persuasive force rather than on textual completeness or strict adherence to the source structure. This functional shift reinforces the translator's role as a designer of communicative outcomes rather than a reproducer of linguistic form, positioning copywriting as a strategic activity within digitally mediated ecosystems.

From a **pragmatic perspective**, the convergence of copywriting and translation requires acute awareness of cultural connotations, consumer expectations, and ethical considerations. Copywriters must balance creative freedom with accuracy, persuasive intent with professional responsibility, and localization with brand consistency. For example, a slogan that relies on humour or wordplay in the source culture may need to be reformulated or replaced entirely if it carries unintended connotations or offensive undertones in the target culture. Similarly, a highly persuasive call to action, such as *Guaranteed results in days* may be acceptable in one market but ethically or legally problematic in another, requiring mitigation or reformulation to comply with local advertising standards.

In AI-assisted environments, this role further involves the critical evaluation of machine-generated suggestions, which may appear fluent but prove culturally inappropriate, ethically questionable, or strategically ineffective. For example, an AI system may propose emotionally charged formulations like *The ultimate solution you can't live without*, which could conflict with brand positioning focused on reliability and professionalism, or generate culturally insensitive metaphors that undermine audience trust. Copywriters must therefore exercise pragmatic judgement to ensure that creative output aligns with cultural norms, legal constraints, and strategic communication goals across digital platforms.

Overall, copywriting demands a hybrid translator competence that integrates linguistic expertise, creative writing skills, intercultural awareness, and digital literacy. Its growing prominence underscores the need to reconceptualize translators' competence to include creative text production as a core professional capability in digital media and localization contexts.

**2.6. Posting and digital text dissemination as a content-distribution practice in digital communication.** In digitally mediated communication, posting and digital text dissemination have emerged as a distinct practice that extends translators' professional responsibilities beyond text production to include the strategic placement, adaptation, and circulation of translated content. Unlike traditional translation workflows, where delivery marks the end of the process, digital environments require translators to consider how, where, and to whom a text will be published, shared, and consumed. The primary aim of posting / dissemination is to ensure the communicative effectiveness of translated content by maximizing accessibility, clarity, and relevance while preserving core meaning and intent. A central objective is audience engagement, achieved through appropriate tone, direct address, and interaction prompts that encourage reading, sharing, or action, with success measured by user response rather than linguistic accuracy alone. Posting / dissemination also fulfills a functional adaptation role, enabling translated texts to perform informative, promotional, persuasive, or institutional functions within specific platforms, thereby reflecting a shift from equivalence-based translation to outcome-oriented communication.

A defining feature of posting / dissemination is its **platform dependency**, as digital texts must comply with platform-specific conventions governing length, structure, tone, formatting, and visibility. Websites, social media platforms, newsletters, and digital campaigns each impose distinct technical and dissemination communicative constraints that directly influence translation and adaptation decisions. Such demands require translators to reshape content in accordance with character limits, headline-body hierarchies, hashtag and hyperlink conventions, and interaction prompts, such as calls to action. For example, a translated analytical paragraph intended for a policy report may be reconfigured as a concise headline and lead paragraph for a news website, emphasizing immediacy and informational value. The same content may then be further adapted into a short social media post limited to a specific character count, supplemented with hashtags, e.g., *#policyupdate*, *#digitaltransformation* and a call to action, such as *Read more or Join the discussion*. In professional networking environments, the message may be reorganized into bullet points highlighting key takeaways, while promotional platforms may require a more persuasive tone combined with visual captions.

Effective digital dissemination thus depends on the translator's ability to internalize platform-specific "grammars" and to modulate register, tone, and information density accordingly. Rather than merely transferring content across languages, translators engaged in posting must strategically design texts to ensure visibility, accessibility, and communicative impact within diverse digital ecosystems.

Another defining feature of posting / dissemination is its strong **audience orientation**, requiring translators to identify specific user groups and adapt texts to their expectations, cultural backgrounds, and reading behaviours. This entails adjusting register, evaluative language, and levels of explicitness, as well as incorporating appropriate interpersonal markers, such as direct address or engagement prompts. Sensitivity to immediacy, interactivity, and platform-specific engagement patterns is essential, as digital audiences typically process information quickly and selectively.

Posting / dissemination practice therefore integrates translation with principles of audience design, where linguistic and stylistic decisions are guided by anticipated reception and user response rather than by the structural logic of the source text alone. In this capacity, translators act as mediators between content and users, ensuring that translated messages remain accessible, culturally resonant, and persuasive within specific digital communities.

Posting / dissemination is also characterized by **multimodality**, as digital texts function within semiotic environments that integrate verbal content with images, video, audio, layout, and interactive elements. Communicative effectiveness therefore depends on cross-modal coherence rather than linguistic accuracy alone. Posting competence requires translators to adapt translations to these multimodal frameworks by aligning verbal meaning with visual and auditory components, including captions, subtitles, image-text relations, interface labels, and audiovisual timing. For example, a translated promotional slogan must correspond to the visual message conveyed in an accompanying image; subtitles must match both speech rhythm and on-screen action; and website microcopy must align with interface design and user navigation logic. This requires sensitivity to semiotic interaction and an understanding of how meaning is distributed, reinforced, or reshaped across modalities within digital communication environments.

Finally, posting / dissemination involves **strategic visibility management**, as digital texts are subject to algorithmic ranking, SEO (Search Engine Optimization), and platform-specific sharing mechanisms. Translators must therefore consider how lexical choices, keyword integration, metadata, and formatting influence discoverability, indexing, and circulation within digital ecosystems. For example, selecting searchable phrases, such as *online language courses* instead of a more general term like *language training* may improve

search engine visibility, while the inclusion of relevant hashtags, e.g., *#DigitalMarketing*, *#Sustainability* can enhance reach on social media platforms. Similarly, structuring content with clear headings, bullet points, and scannable sentences increases readability and algorithmic prioritization. In this context, translators contribute not only to linguistic accuracy but also to the strategic positioning and visibility of content in competitive digital environments.

The analysis demonstrates that posting and digital text dissemination require a strategic extension of translator competence, integrating linguistic expertise with digital literacy, pragmatic awareness, and media competence. Translators engaged in digital dissemination act not only as text producers but also as content strategists who shape visibility, accessibility, and communicative impact.

**2.7. Naming strategies in multilingual digital environments.** In the context of digital transformation, naming strategies have become an important professional branding / onomastic practice at the intersection of translation, branding, marketing, and strategic communication. Naming now extends beyond the linguistic transfer of names or titles to a strategic decision-making process that shapes perception, identity, and market positioning in multilingual and multicultural digital environments.

From a theoretical perspective, naming is understood as a **pragmatic** and **semiotic act** that encodes cultural values, evaluative meanings, and communicative intent. In translation studies, naming strategies are closely associated with concepts of equivalence, adaptation, localization, and transcreation, as names often perform symbolic, persuasive, and identity-forming functions that extend beyond denotative meaning. Cognitive and cultural approaches emphasize that names activate mental frames and associative networks, influencing audience expectations, emotional responses, and brand perception. Within digital discourse, naming is increasingly conceptualized as a functional, audience-oriented process, where memorability, resonance, and visibility take precedence over formal linguistic correspondence.

A defining feature of contemporary naming strategies is their **purpose-driven** and **brand-oriented nature**. Names function as condensed communicative units designed to evoke specific associations, emotions, and values, simultaneously operating as brand identifiers, visual markers, and search queries. For example, a fintech startup might choose a name like *FlowPay* to suggest speed and financial fluidity, while a wellness app branded as *CalmNest* conveys safety, comfort, and emotional balance. Similarly, an eco-focused delivery service named *GreenSprint* combines sustainability with efficiency, and a digital learning platform titled *SkillForge* evokes growth, craftsmanship, and professional empowerment.

Consequently, translators involved in naming tasks must account not only for semantic meaning but also

for phonetic appeal, graphic form, rhythm, and digital usability. A name such as *SnapGo* relies on brevity and rhythmic impact, while *Lumina* appeals through soft phonetics and positive light-related associations. Effective names must be distinctive, easy to pronounce and recall, and adaptable across platforms, languages, and media formats. For example, a globally oriented brand like *ByteWave* must function well as a website domain, social media handle, app title, and hashtag, without phonetic distortion or negative connotations in different linguistic markets.

Another key characteristic of effective naming strategies is **cross-cultural adaptability**, which requires heightened sensitivity to cultural connotations, taboo associations, phonological constraints, and pragmatic norms of target audiences. A name that is neutral or persuasive in one linguistic community may evoke unintended, ambiguous, or even negative associations in another. For example, a product name that sounds dynamic and modern in English may resemble an undesirable word or carry comic or offensive undertones in another language. Similarly, certain colour- or animal-based metaphors embedded in names may signal prestige in one culture but imply aggression, misfortune, or triviality in another.

Translators therefore engage in evaluative comparison and cultural testing, assessing how names are perceived across linguistic and cultural markets. This may involve transliteration to preserve phonetic identity, e.g., adapting a brand name to a different script, semantic substitution to maintain positive connotations, hybrid naming that combines global and local elements, or complete renaming when cultural incompatibility cannot be resolved. For example, a technology brand may retain its original name for global recognition while introducing a localized version that aligns with cultural expectations in a specific market.

Such decision-making processes underscore the translator's role as a cultural mediator and strategic evaluator, rather than a mere linguistic transmitter. By balancing brand consistency with cultural appropriateness, translators ensure that names remain communicatively effective, culturally acceptable, and strategically aligned with the intended identity and values of the product or service in diverse digital environments.

In digitally mediated environments, naming is further shaped by **technological and algorithmic constraints**. Names must be compatible with SEO (Search Engine Optimization), domain availability, hashtag functionality, and platform-specific indexing systems. Short, searchable, and unambiguous names tend to perform more effectively in competitive digital ecosystems, where visibility and discoverability are critical to communicative success. For example, a service named *Urban Mobility Solutions* may be linguistically accurate but less effective digitally than a concise alternative such as *#MoveUp*, which is easier to search and recall.

Translators involved in naming tasks must therefore balance linguistic elegance with keyword efficiency, ensuring that names are both culturally meaningful and digitally retrievable. A creatively expressive name like *Aurora* may carry positive symbolic value but face challenges due to high search competition, whereas a compound form, such as *AuroraTech* or *AuroraPay* enhances specificity and algorithmic visibility. Similarly, names that function well as domain names and social media handles *EcoPulse*, *DataNest* offer strategic advantages in digital branding. In this context, translators contribute not only cultural and linguistic expertise but also an understanding of how names operate within algorithm-driven systems that govern online presence and reach.

From a **cognitive** and **pragmatic standpoint**, naming involves anticipatory processing and audience design, as translators must predict how potential users will interpret, pronounce, remember, and emotionally respond to a name. This requires modelling audience cognition, including expectations, associative patterns, and affective reactions, while simultaneously accounting for branding logic, market positioning, and user psychology. For example, a transparent, descriptive name, such as *QuickClean* immediately signals function and ease of use, supporting rapid comprehension and recall, whereas a more abstract name like *Zyra* relies on emotional resonance, visual identity, and repeated exposure to acquire meaning over time.

Naming decisions frequently involve strategic trade-offs. Translators may choose between transparency and abstraction, e.g., *OnlineTutor* vs. *Eduvia*, descriptiveness and suggestiveness, e.g., *HealthyBites* vs. *Freshly*, or global consistency and local adaptation, e.g., retaining a global brand name versus introducing a culturally adapted variant for a regional market. Each option activates different cognitive processes: transparent names reduce processing effort but may lack distinctiveness, while abstract names demand higher cognitive engagement yet offer stronger branding potential.

These choices underscore the complexity of naming as a decision-making task, where linguistic form, cultural meaning, emotional impact, memorability, and strategic intent must be balanced. Translators engaged in naming therefore operate not only as language specialists but also as cognitive designers of meaning, shaping how names are perceived, processed, and embedded in users' mental and cultural frameworks across digital environments.

Finally, naming strategies raise significant **ethical** and **legal considerations**, including risks of cultural appropriation, misrepresentation, lack of inclusivity, and potential trademark conflicts. A name that draws on culturally specific symbols, historical references, or indigenous terminology may unintentionally exploit or distort cultural meaning if used without contextual sensitivity or community awareness. For example, employing sacred or culturally loaded terms for

commercial branding can provoke negative reactions and damage brand credibility in target communities.

Legal constraints further shape naming decisions, as names must comply with trademark regulations and intellectual property law. A linguistically attractive name may already be registered in a target market, forcing translators and branding teams to revise or abandon otherwise effective solutions. For example, a globally consistent product name may be legally viable in one region but prohibited in another due to existing trademarks, requiring localized alternatives.

In AI-assisted environments, translators must also critically assess machine-generated naming suggestions. While AI systems may propose fluent, innovative, or phonetically appealing names, they often lack awareness of cultural nuance, ethical sensitivity, or legal implications. An automatically generated name may unintentionally replicate existing brand names, reinforce stereotypes, or produce culturally inappropriate associations. Consequently, professional responsibility extends beyond linguistic correctness to include ethical judgement, cultural accountability, and strategic foresight.

Thus, translators involved in naming act as guardians of communicative integrity, ensuring that names are not only effective and visible but also ethically sound, legally viable, and culturally respectful. This expanded responsibility highlights the long-term reputational and communicative consequences of naming decisions in digitally mediated, global environments.

Overall, naming strategies exemplify the transformation of the translator's role from a linguistic mediator into a strategic communication specialist. Requiring a hybrid translator competence, which integrates linguistic expertise, cultural knowledge, branding awareness, and strategic thinking, naming positions translators in digital and multilingual contexts as active advisors and co-creators who shape meaning, identity, and visibility rather than merely implementing predefined choices.

**2.8. Key translator competencies in digitally mediated ecosystems.** The digital transformation practices, such as proofreading, rewriting / restyling, copywriting, digital posting / dissemination, and naming, have created a technology-mediated professional ecosystem in which translators function as hybrid language specialists whose effectiveness depends on their integrated translator competence, which incorporates linguistic, cognitive, technological, creative, pragmatic, and ethical competence domains to ensure quality, reliability, and professional sustainability of translation process.

**1. Linguistic and intercultural competence.** Linguistic competence remains the foundational component of professional translation and includes advanced proficiency in source and target languages, stylistic sensitivity, terminological accuracy, and discourse-level awareness. In digitally mediated

contexts, this competence expands to managing fragmented, multimodal, and platform-specific texts, as well as adapting meaning across cultural and communicative frameworks.

Intercultural competence enables translators to anticipate audience reception, avoid pragmatic misalignment, and ensure communicative effectiveness in multilingual digital environments, particularly in localization, naming, and media-oriented translation.

**2. Cognitive competence.** Digital translation workflows impose heightened cognitive demands related to multitasking, attention control, rapid decision-making, and sustained evaluative effort. Cognitive competence includes the ability to regulate cognitive load, maintain focus in AI-assisted environments, and resist automation bias. It also involves advanced evaluative and metacognitive skills required for proofreading, post-editing, quality assessment, and strategic omission, as well as cognitive resilience in repetitive, high-pressure, or algorithm-driven workflows.

**3. Technological competence.** Translators must demonstrate proficiency in CAT (Computer-Assisted Translation) tools, translation memories, terminology management systems, QA (Quality Assessment) tools, and MT (Machine Translation) post-editing environments. Beyond operational skills, this competence includes the ability to critically evaluate AI-generated output, understand the limitations and risks of automated systems, and adapt to rapidly evolving digital platforms. Technological competence underpins effective proofreading, posting, and visibility management in digital contexts.

**4. Creative and adaptive competence.** As professional roles expand, translators increasingly engage in rewriting, restyling, copywriting, naming, and content localization. Creative competence enables translators to move beyond equivalence-based transfer toward purpose-oriented text production. This includes the ability to reshape texts according to communicative goals, platform conventions, branding strategies, and audience expectations. Adaptive competence involves flexibility in switching between analytical and creative modes of processing and supports strategies, such as predictive processing, functional restructuring, and stylistic modulation in digital communication.

**5. Pragmatic and media competence.** Pragmatic competence involves sensitivity to context, platform conventions, audience design, and communicative intent. In digital environments, translators must understand how texts function within platform-specific grammars, engagement patterns, and multimodal frameworks. This competence is central to posting and digital text dissemination, where translators act as content strategists responsible for visibility and communicative impact rather than text delivery alone.

**6. Ethical and professional competence.** Ethical competence is essential in digitally mediated ecosystems characterized by data-driven tools, automated

workflows, and global circulation. Translators must address issues of confidentiality, data security, intellectual property, inclusivity, and responsible AI use. Ethical awareness also includes accountability for translation and naming decisions, balancing efficiency with quality, and anticipating long-term cultural, legal, and reputational consequences.

These competencies do not function independently but operate as an integrated and interdependent system. Linguistic expertise underpins creative production and naming decisions; cognitive control enables effective technological interaction, proofreading, and post-editing; ethical judgement guides the responsible use of AI tools; and pragmatic awareness shapes posting, dissemination, and audience-oriented communication strategies. Effective translators in digital ecosystems are therefore those who can dynamically coordinate these competence domains in response to evolving communicative demands, technological developments, and market conditions.

The analysis demonstrates that proofreading, rewriting, restyling, copywriting, posting, and naming should no longer be treated as peripheral or auxiliary skills but recognized as core digital transformation practices in contemporary digital translation workflows. This shift necessitates a reconceptualization of translator competence to reflect the realities of AI-assisted, platform-driven, and audience-centered communication. Accordingly, translator training programs should adopt interdisciplinary competence models that integrate language mastery with cognitive training, digital literacy, creative text production, media awareness, and ethical education. Such an integrated framework is essential for preparing translators to operate effectively, responsibly, and sustainably within digitally mediated professional environments.

### 3. CONCLUSION

This article has examined the impact of digital transformation practices on contemporary translation process, demonstrating that translators now operate within a complex, technology-mediated ecosystem that fundamentally reshapes professional strategies, competencies, and roles. The analysis confirms that translation in digital environments can no longer be conceptualized as a linear process of interlingual transfer but must be understood as a multidimensional communicative activity integrating linguistic, cognitive, technological, creative, pragmatic, and ethical dimensions.

A comparative analysis of key digital transformation practices – proofreading, rewriting and restyling, copywriting, posting / dissemination, and naming – reveals both their distinct functional aims and their shared orientation toward audience-centered, purpose-driven communication. While each practice addresses specific communicative tasks, they collectively reflect a shift from equivalence-based models in translation

toward functional, strategic, and outcome-oriented text production.

A comparative examination of proofreading, rewriting and restyling, copywriting, posting / dissemination, and naming reveals both clear functional distinctions and a shared orientation toward purpose-driven communication in digitally mediated translation ecosystems.

Proofreading as a linguistic / editorial practice differs fundamentally from other practices in that its primary aim is communicative reliability and quality assurance rather than transformation or content creation. It remains the most evaluative and risk-mitigating translator activity, characterized by a high degree of control, verification, and ethical responsibility. Unlike rewriting, copywriting, or naming, proofreading maintains strong dependence on an existing text, yet in AI-assisted workflows it extends beyond surface correction to include semantic, pragmatic, and technological validation. Its implications are closely tied to translator accountability and the safeguarding of professional standards in post-editing environments.

In contrast, rewriting and restyling are textual adaptation / content optimization practices whose aim is functional optimization rather than verification. Compared to proofreading, they involve greater cognitive flexibility and reduced source-text dependency, as translators actively restructure content to meet new communicative purposes, platforms, or audiences. Unlike copywriting, however, rewriting and restyling still retain a conceptual link to an existing text, operating primarily at the level of intralingual and intersemiotic adaptation. Their professional implication lies in repositioning translators as functional text designers within media, localization, and content adaptation domains.

Copywriting as content-creation practice represents the highest degree of creative autonomy among the practices examined. Its primary aim – persuasion, engagement, and behavioural impact – distinguishes it sharply from proofreading and rewriting, as it is goal-driven rather than source-driven. While rewriting adapts existing content, copywriting often generates new textual material based on communicative intent, branding objectives, and audience psychology. This activity shifts translators' professional identity toward creative content production, highlighting the growing convergence between translation, marketing, localization, and transcreation, and underscoring the need for creative and rhetorical training.

Posting and digital text dissemination as digital communication / content distribution activities differ from all other practices in that they extend professional activity beyond text production to include strategic visibility management, platform adaptation, and control over the circulation and reception of translated content. While proofreading, rewriting, and copywriting focus on textual content, posting is defined by platform

dependency, multimodality, and algorithmic awareness. Its primary aim is not only meaning transmission but also accessibility, engagement, and reach. Compared to copywriting, which designs persuasive messages, posting governs how and where those messages function within digital ecosystems. The implication is a shift toward the translator as a content strategist responsible for audience targeting, platform adaptation, and communicative impact.

Finally, naming as branding / onomastic practice occupies a hybrid position between creativity and strategic control. Like copywriting, naming is purpose-driven and audience-oriented, but unlike copywriting it condenses communicative intent into minimal linguistic forms with long-term branding and legal consequences. Naming requires cross-cultural evaluation, technological awareness, and ethical judgement, positioning translators as co-creators and advisors rather than implementers. Compared to posting, which manages dissemination, naming shapes identity and perception at the entry point of communication.

Taken together, these digital transformation practices form a continuum rather than isolated practices: from control-oriented evaluation (proofreading), through adaptive transformation (rewriting and restyling), to creative generation (copywriting and naming), and

finally to strategic circulation and visibility management (posting).

Their comparison demonstrates that contemporary digitally mediated translation practice is no longer organized around a single dominant strategy but around the dynamic coordination of multiple professional roles, reflecting the transformation of translators into integrated communication specialists in digital environments.

The findings have important implications for translator competence. Proofreading, rewriting, restyling, copywriting, posting, and naming should be recognized not as peripheral or optional translators' skills but as core digital transformation practices in digitally mediated translation process. Accordingly, translator must adopt interdisciplinary competence that integrates language mastery with cognitive training, digital literacy, creative text production, media awareness, and ethical education.

Digital transformation redefines the translator as a strategic communication professional, capable of shaping meaning, visibility, and impact across platforms, cultures, and technologies. Aligning translator competence with these realities is essential for ensuring the relevance, sustainability, and professional integrity of translation in contemporary digital ecosystems.

## REFERENCES

1. Блинова, Н. М. & Кирилова, О. В. (2018). Копірайтинг як діяльність зі створення онлайнового контенту. *Communications and Communicative Technologies*, 18, 13-21 DOI: <http://doi.org/10.15421/291802>
2. Chung, J. (2016). Naming strategies as a tool for communication. In *Proceedings of the ISER 47th International Conference* (Madrid, Spain, 28–29 December 2016), 1-6. URL: [https://www.worldresearchlibrary.org/up\\_proc/pdf/570-148612565301-06.pdf](https://www.worldresearchlibrary.org/up_proc/pdf/570-148612565301-06.pdf).
3. Doloughan, F. J. (2009). Text design and acts of translation: The art of textual remaking and generic transformation. *Translation and Interpreting Studies*, 4(1), 101–115. DOI: <http://doi.org/10.1075/tis.4.1.06dol>
4. Eger, L. (2022). The demands on competencies for digital transformation and the perception of business students. *International Journal of Teaching and Education*, 10(1), 10–26. DOI: <http://doi.org/10.52950/TE.2022.10.1.002>.
5. EMT Board & Competence Task Force. (2022). *EMT competence framework*. European Commission. URL: [https://commission.europa.eu/document/download/b482a2c0-42df-4291-8bf8-923922ddc6e1\\_en?filename=emt\\_competence\\_fw\\_k\\_2022\\_en.pdf](https://commission.europa.eu/document/download/b482a2c0-42df-4291-8bf8-923922ddc6e1_en?filename=emt_competence_fw_k_2022_en.pdf).
6. Eraković, B., & Radić Bojanić, B. (2023). The intersection of digital and translation competence in students of translation: Problem areas and pedagogical interventions. *Ars & Humanitas*, 17(1), 125–138. DOI: <http://doi.org/10.4312/ars.17.1.125-138>.
7. Kiran, A. (2020). A conceptual discussion of rewriting as a tool for the translation(al) turn. *Current Research in Social Sciences*, 6(2), 83-91. DOI: <https://doi.org/10.30613/CURESOSC.630543>.
8. Korinska, O., Breslavets, N., Talalay, Y., Malchenko, M., & Shuhaiev, A. (2025). The role of digital technologies in the formation of future translators' professional competencies. *WSEAS Transactions on Information Science and Applications*, 22, 118–133. DOI: <http://doi.org/10.37394/23209.2025.22.12>.
9. Li, J. (2017). Research on naming strategies of English and Chinese shops. *China–USA Business Review*, 16(8), 351–359. DOI: <http://doi.org/10.17265/1537-1514/2017.08.001>.
10. Mur Dueñas, P. (2024). Digital dissemination practices: An analysis of explanatory strategies in the process of recontextualising specialised knowledge. *Discourse and Interaction*, 17(1), 94–114. DOI: <http://doi.org/10.5817/DI2024-1-94>.
11. Perifanou, M. (2021). *Digital competence assessment framework and tool for language teachers*. DC4LT Consortium. URL: <https://www.dc4lt.eu/>.
12. Roberts-Lewis, S. F., Baxter, H., Mein, G., & Quirke-McFarlane, S. (2023). The use of social media for dissemination of research evidence to health and social care practitioners: A systematic review protocol (Preprint). *JMIR Research Protocols*, 12(2), 1-10. DOI: <http://doi.org/10.2196/45684>.
13. Thunnissen, L. (2015). *The framework and other models: Comparison to PACTE and EMT*. URL: <https://petra-educationframework.eu/wp-content/uploads/sites/74/2016/09/PETRA-E-PACTE-and-EMT.pdf>.
14. Vieira, L. N. (2019). Post-editing of machine translation. In M. O'Hagan (Ed.). *The Routledge handbook of translation and technology* (pp. 319–335). London & New York: Routledge.

15. Włoskowitz, W. (2023). General theory of name and naming policy: An outline. *Onomastica*, 67, 39–57. DOI: <http://doi.org/10.17651/ONOMAST.67.3>.

Conflict of Interest: The author certifies that, although the author of the article is a member of the editorial board of this journal, the peer review, publication decision, and editorial processes were conducted independently, without their participation or influence. Any potential conflicts of interest were fully mitigated through external oversight of the process.

*The article was received by the editors 23.02.2026*

*The article was recommended for printing 10.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

---

**Бойко Яна Вікторівна** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філології та перекладу, Київський національний університет технології та дизайну; e-mail: [yana.boiko.85@gmail.com](mailto:yana.boiko.85@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0074-5665>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?view\\_op=list\\_works&hl=ru&user=XVadcR8AAAAJ&gmla](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=XVadcR8AAAAJ&gmla); RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/scientific-contributions/Yana-Boiko-2167523249>

## КОМПЕТЕННІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті досліджено вплив практик цифрової трансформації, зумовлених стрімкою інтеграцією штучного інтелекту, машинного перекладу та платформної комунікації, на компетентність перекладача, що супроводжується розширенням професійної ролі за межі традиційного міжмовного перекладу. У зв'язку з тим, що перекладачі дедалі активніше залучаються до креативного та стратегічного виробництва цифрових текстів, наявна компетентність перекладача продовжує маргіналізувати ці практики, що поглиблює розрив між теоретичними підходами та реальними професійними вимогами. У дослідженні проаналізовано, як цифрова трансформація переосмислює компетентність перекладача, акцентуючи на інтеграції технологічних, когнітивних і креативних умінь у перекладацьку практику та систему підготовки фахівців. Методологічну основу становить якісний аналітичний підхід, що поєднує теоретичний огляд сучасних досліджень із порівняльним аналізом. У статті доведено, що коректура, рерайтинг / рестайлінг, копірайтинг, цифровий постинг / дисемінація текстів і неймінг становлять окремі, проте взаємопов'язані професійні домени, які слід розглядати як базові практики цифрової трансформації, а не допоміжну діяльність. Показано, що кожна практика має власні цілі, визначальні характеристики та практичні наслідки для сучасної перекладацької діяльності. Аналіз засвідчує чіткий перехід від моделей перекладу, заснованих на еквівалентності та текстоцентричності, до цілеспрямованої, аудиторно-орієнтованої та технологічно опосередкованої комунікації. Зроблено висновок, що практики цифрової трансформації докорінно змінюють компетентність перекладача, яка інтегрує лінгвістичний, когнітивний, технологічний, креативний, прагматичний та етичний виміри, і позиціонують перекладача як гібридного фахівця з мови та комунікації.

**Ключові слова:** *копірайтинг, коректура, неймінгові стратегії, перекладознавство, практики цифрової трансформації, рерайтинг / рестайлінг, цифровий постинг / дисемінація.*

Конфлікт інтересів: автори засвідчують, що, незважаючи на те, що один із авторів статті є членом редакційної колегії цього журналу, процес рецензування, прийняття рішення щодо публікації та редагування проводилися незалежно, без його участі чи впливу. Будь-які потенційні конфлікти інтересів були повністю усунені шляхом зовнішнього контролю процесу.

*Стаття надійшла до редакції 23.02.2026*

*Стаття рекомендована до друку 10.04.2026*

*Стаття опублікована 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-12>  
УДК 811.581`322.4:004

### С. А. Віротченко

кандидат філологічних наук, доцент декан факультету іноземних мов  
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: [s.a.virotchenko@karazin.ua](mailto:s.a.virotchenko@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7927-5696> ;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=c54DLtUAAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Svetlana-Virotcenko>

### В. В. Молоток

магістр філології

e-mail: [molotokvictoria03@gmail.com](mailto:molotokvictoria03@gmail.com)

## ІНСТРУМЕНТИ CAT У ПЕРЕКЛАДІ КИТАЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ

У статті здійснено комплексний аналіз інструментів систем автоматизованого перекладу (CAT) у процесі перекладу китайськомовних текстів, що зумовлено інтенсивною цифровізацією перекладацької діяльності та зростанням ролі технологічної підтримки перекладача. Постановка проблеми ґрунтується на типологічній віддаленості китайської та української мов, специфічності китайської граматики, ієрогліфічної системи письма та високій концентрації культурно маркованих елементів, що ускладнює їх автоматизовану обробку. Метою статті є виявлення можливостей, обмежень та ефективності використання CAT-інструментів у перекладі китайських текстів різних стилів і жанрів. Методологія дослідження включає стилістичний аналіз, лінгвістичне зіставлення, оцінювання якості автоматизованого перекладу, а також аналіз продуктивності перекладача при роботі з перекладацькою пам'яттю, термінологічними базами й інтегрованими модулями машинного перекладу.

Основні результати показують, що CAT-системи підвищують швидкість перекладу на 30–50%, забезпечують термінологічну послідовність і полегшують роботу з великими корпусами текстів, проте їхня ефективність знижується під час обробки ідіоматичних виразів, чен'юй, неологізмів і структур із топік-коментарною організацією. Особливу увагу приділено труднощам сегментації тексту, передавання вищого значення, адаптації рахівних слів і відтворення контекстуально зумовлених смислів. Висновки дослідження підкреслюють, що успішне застосування CAT-технологій у китайсько-українському перекладі можливе лише за умови поєднання технологічної компетентності перекладача з глибоким лінгвокультурним знанням, регулярним оновленням ресурсів та критичним контролем автоматизованих пропозицій.

**Ключові слова:** автоматизація перекладу, китайськомовні тексти, культурні особливості, лінгвістичні інструменти, переклад, семантична адаптація, CAT.

**Як цитувати:** Віротченко, С., & Молоток, В. (2026). Інструменти CAT у перекладі китайськомовних текстів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 105–111. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-12>

**In cites:** Virotchenko, S., & Molotok, V. (2026). CAT Tools for the translation of Chinese texts. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 105–111. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-12> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Системи автоматизованого перекладу (CAT) представляють собою складні програмні комплекси, призначені для підтримки та оптимізації перекладацької діяльності в умовах зростаючої інтенсивності інформаційних потоків і високих вимог до точності перекладу. Вони поєднують у собі різноманітні інструменти, серед яких ключове значення мають перекладацькі пам'яті, що забезпечують повторне використання вже фопрацьованих сегментів тексту та термінологічні глосарії, які сприяють підтриманню термінологічної узгодженості, особливо у спеціалізованих галузях знань. Для перекладу китайськомовних текстів CAT набувають особливої цінності через складність ієрогліфічної системи, багатозначність лексики та культурно-лінгвістичні особливості китайської мови. Інтеграція модулів машинного перекладу дозволяє генерувати первинні варіанти перекладу, що прискорює робочий процес, тоді як функції контролю якості та управління термінологією підвищують точність і відповідність перекладу стилістичним та семантичним нормам оригіналу.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні застосування систем автоматизованого перекладу у перекладі китайськомовних текстів, зокрема аналізі функціонування перекладацьких пам'ятей, термінологічних баз, механізмів нечіткого збігу та інтеграції модулів машинного перекладу, а також оцінці їх впливу на продуктивність перекладацької праці, точність передавання змісту, термінологічну узгодженість і стилістичну адекватність перекладу. Стаття також має на меті визначити особливості використання CAT-систем у китайсько-українській мовній парі та окреслити рекомендації щодо ефективної інтеграції технологій у професійну та освітню практику перекладачів.

Актуальність дослідження визначається стрімким зростанням обсягів китайськомовних текстів у різних сферах — науково-технічній, офіційно-діловій, публіцистичній та художній, що потребує оперативного та якісного перекладу. Сучасний перекладацький ринок демонструє високий попит на фахівців, які володіють не лише лінгвістичними знаннями китайської мови, а й технологічними навичками роботи з CAT-системами. При цьому китайсько-українська мовна пара характеризується значними структурними та типологічними відмінностями, що створює специфічні виклики для автоматизованого перекладу. Інтеграція CAT-систем у професійну практику перекладача дозволяє підвищити продуктивність, забезпечити термінологічну узгодженість та скоротити час обробки текстів, проте ефективність їх застосування залежить від поєднання технологічної компетентності та глибокого лінгвокультурного аналізу. Тому наукове дослідження принципів функціонування та ефективності CAT-систем у перекладі китайськомовних

текстів є своєчасним і необхідним для розвитку професійної практики та підготовки фахівців у галузі синології та перекладознавства.

Об'єктом дослідження виступають системи автоматизованого перекладу у процесі перекладу китайськомовних текстів, предмет дослідження – функціональні особливості CAT-систем та їх вплив на продуктивність, точність, термінологічну узгодженість і стилістичну адекватність перекладу китайсько-української мовної пари.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Протягом останніх двох десятиліть технології CAT суттєво трансформували професійну практику перекладу, перетворившись із допоміжного інструменту на невід'ємну складову сучасного перекладацького процесу, що дозволяє підвищити продуктивність праці, забезпечити термінологічну послідовність у великих проєктах та зменшити час на обробку повторюваних фрагментів тексту.

Водночас використання систем автоматизованого перекладу вимагає від фахівців нових компетентностей, пов'язаних із технічною грамотністю та розумінням принципів функціонування цих інструментів.

Перекладацька пам'ять є центральним компонентом сучасних систем CAT і функціонує як складна база даних, що зберігає попередньо перекладені сегменти тексту у вигляді білінгвальних пар вихідної та цільової мов. Кожен сегмент тексту, зазвичай відповідаючи реченню або абзацу, зберігається разом із перекладом у структурованому форматі, що дозволяє системі автоматично пропонувати раніше перекладені фрагменти під час обробки нових текстів [3].

Механізм нечіткого збігу є одним із ключових інструментів CAT-систем. Він дозволяє ідентифікувати частково схожі сегменти тексту та пропонувати їх переклади навіть за відсутності точного повторення. Завдяки нечіткому збігу перекладач отримує можливість заощадити час на обробку повторюваних або подібних конструкцій, зберігаючи при цьому семантичну точність і стилістичну відповідність.

Термінологічні бази даних доповнюють перекладацьку пам'ять, забезпечуючи послідовне використання спеціалізованої лексики у перекладах. Глосарії містять затверджені еквіваленти термінів у різних мовних парах, що дозволяє уніфікувати термінологію в межах проєкту або організації. Системи CAT постійно моніторять текст і сигналізують перекладачу про наявність термінів у базі даних, пропонуючи рекомендовані варіанти перекладу [1]. Такий підхід значно підвищує якість перекладу спеціалізованих текстів, скорочує час на пошук еквівалентів та зменшує ризик виникнення термінологічної невідповідності.

Сучасні CAT-системи активно інтегрують нейронні мережі та технології глибинного навчання

для машинного перекладу, який виступає як чорновий варіант перекладу, що потім редагується перекладачем у процесі постредагування. Це дозволяє прискорити обробку великих обсягів текстів, особливо технічного, наукового або інформаційного характеру [1].

Водночас якість машинного перекладу значною мірою залежить від мовної пари, жанру тексту, стилю та налаштувань системи, оскільки алгоритми ШІ більш ефективно працюють з мовами та структурами, на яких вони були натреновані.

У випадку китайсько-української мовної пари застосування CAT-систем набуває специфічних рис через типологічну віддаленість мов та суттєві структурні відмінності писемних систем. Китайська мова є ізолюючою, з ієрогліфічним письмом, де морфологічні та синтаксичні маркери відсутні або передаються через контекст, тоді як українська – флективна мова з алфавітним письмом, багату морфологічною системою та чіткою суб'єктно-предикатною структурою. Такі відмінності створюють виклики для автоматичного сегментування тексту, лематизації, розпізнавання іменованих сутностей та побудови відповідних синтаксичних конструкцій у цільовій мові.

З урахуванням цих факторів ефективно використання CAT-систем у китайсько-українському перекладі вимагає не лише технічної налашки програмного забезпечення, а й глибокого лінгвістичного аналізу, адаптації алгоритмів сегментації та інтеграції спеціалізованих термінологічних глосаріїв [1]. Такий комплексний підхід дозволяє поєднати швидкість обробки тексту з високою точністю передавання змісту, стилю та культурних особливостей оригіналу.

Навчання майбутніх філологів-синологів передбачає поєднання лінгвістичних знань китайської мови з технічними навичками роботи в CAT-системах. Освітні програми включають практичне опанування провідних систем CAT, створення і управління перекладацькою пам'яттю, побудову термінологічних баз і постредагування машинного перекладу, що формує цифрову компетентність перекладача як невід'ємну складову професійної підготовки.

Професійний ринок перекладацьких послуг демонструє зростаючий попит на фахівців, які володіють технологіями CAT у поєднанні з глибокими знаннями китайської мови, причому понад 80% професійних перекладачів у Китаї регулярно використовують CAT-інструменти, що підтверджує необхідність інтеграції навчання автоматизованих технологій у підготовку синологів [1].

Продуктивність перекладацької праці з використанням систем CAT зростає на 30–50% порівняно з традиційним перекладом завдяки автоматичному перенесенню раніше перекладених сегментів, швидкому доступу до термінологічних баз та

зменшенню часу на форматування перекладеного тексту.

Системи автоматизованого перекладу зберігають оригінальне форматування документів, включаючи таблиці та графіку, а вбудовані інструменти контролю якості виявляють неперекладені сегменти, перевіряють термінологічну послідовність і помилки у форматванні, підвищуючи надійність кінцевого продукту. Разом із цим автоматизована перевірка не замінює професійного судження перекладача та потребує критичного осмислення запропонованих системою варіантів. Психологічний та соціальний виміри впровадження CAT-систем охоплюють адаптацію професійної спільноти до нових процесів та трансформацію перекладацької ідентичності [1].

Частина дослідчених перекладачів демонструє опір через побоювання зниження творчої складової професії, тоді як молодші фахівці, які отримали освіту з інтегрованим навчанням CAT, сприймають ці інструменти як природну частину робочого середовища, що потребує переосмислення ролі перекладача як поєднання лінгвістичної експертизи з технологічною компетентністю [2]. Інтеграція штучного інтелекту у CAT-системи відкриває нові можливості для роботи з китайськомовними текстами, оскільки нейронні мережі здатні навчатися на великих білінгвальних корпусах і генерувати переклади, що наближаються до людських, проте літературні, поетичні та культурно специфічні тексти залишаються складними для автоматизованої обробки.

Лінгвістичні характеристики китайської мови, такі як морфологічна ізоляція, ієрогліфічна писемність, тональна система, фразеологічна ідіоматичність та топік-коментарна структура речень, створюють численні виклики для систем CAT. Морфологічна ізоляція ускладнює лематизацію, відсутність словороздільників створює проблеми сегментації тексту, тональна система впливає на омонімію та семантичну диференціацію, а численні чен'юї вимагають спеціалізованих глосаріїв для уникнення буквального перекладу. Граматичні частки, модальні маркери та видо-часові елементи вимагають контекстуального розпізнавання, а рахівні слова, які відсутні в українській мові, потребують правил адаптації або опущення. Топік-коментарна структура китайського речення відрізняється від суб'єктно-предикатної організації української мови, що зумовлює необхідність синтаксичних трансформацій під час перекладу, а евфемізація та інтернет-дискурс з активним словотворенням та неологізмами вимагають регулярного оновлення лексичних ресурсів систем. Науково-технічна термінологія формується через калькування, запозичення та створення складених термінів, що потребує інтеграції спеціалізованих термінологічних баз [2].

Методологія дослідження ефективності систем автоматизованого перекладу ґрунтується на комп-

лексному підході, який дозволяє оцінювати продуктивність CAT-технологій у роботі з китайсько-українською мовною парою через аналіз кількісних та якісних показників перекладу. У дослідженні було використано такі CAT-інструменти: SDL Trados Studio, memoQ та Memsource, які належать до найбільш поширених професійних платформ у сфері перекладу. Відбір зазначених інструментів здійснювався за такими критеріями: їхня популярність і широкі застосування у професійному середовищі, наявність підтримки багатомовних проєктів (зокрема роботи з ієрогліфічними мовами), функціональні можливості (перекладацька пам'ять, термінологічні бази, інтеграція з машинним перекладом), а також доступність для практичного використання у навчальному та дослідницькому контекстах.

Емпіричною базою дослідження слугують китайськомовні тексти різних функціональних стилів та жанрів загальним обсягом близько двохсот тисяч ієрогліфічних знаків. До корпусу дослідження включено офіційно-ділові документи, науково-технічні статті, публіцистичні матеріали, художні тексти та комерційну документацію, дібрані з автентичних китайських джерел за період останніх років. Вибір саме такого різножанрового матеріалу зумовлений необхідністю забезпечити репрезентативність дослідження та можливість виявити специфічні особливості функціонування CAT-інструментів залежно від стилістичних характеристик вихідного тексту. Джерельну базу становлять відкриті електронні ресурси, офіційні сайти установ, наукові публікації та спеціалізовані онлайн-платформи, що

забезпечують доступ до автентичних текстів китайською мовою. Додатково залучено результати перекладацької діяльності професійних перекладачів та студентів-синологів для порівняльного аналізу якості та ефективності роботи з використанням та без використання автоматизованих систем. Теоретичне підґрунтя формувалося на концепції багатовимірного оцінювання перекладацької якості, що враховує лінгвістичні, прагматичні та технічні параметри опрацювання текстів. Якість автоматизованого перекладу розглядається як інтегрований показник, що включає адекватність семантичної передачі, відповідність стилістичним нормам цільової мови та збереження комунікативної інтенції оригіналу.

Під час оцінювання ефективності CAT-систем враховувалися темпоральні характеристики: швидкість обробки сегментів, роботу з пам'яттю перекладів та термінологічними базами. Встановлено, що використання функцій постредагування та нечіткого збігу суттєво прискорює процес перекладу, особливо у випадках повторюваних фрагментів.

Під час аналізу перекладених фрагментів було встановлено, що використання CAT-систем дозволяє досягти високого рівня точності при роботі навіть зі складними юридичними конструкціями. Так, у фрагменті «鉴于前期沟通已达成初步共识, 现就项目相关事宜作如下引用说明: 根据合作协议书中规定双方在项目实施期间所承担的权利与义务, 甲乙双方应严格遵守既定时间节点, 并在必要时提交阶段性进度报告. 本条款仅为原协议内容的摘要, 不构成对完整文本的修改或补充, 具体以正式签署之协议为

Табл.1

### Порівняльна характеристика ефективності систем CAT при перекладі різних типів китайських текстів українською мовою

Table 1

#### A comparative analysis of the effectiveness of CAT tools in translating various types of Chinese texts into Ukrainian

Тип тексту	SDL Trados Studio	MemoQ	Memsource
Технічна документація (1500 ієрогліфів)	Середній час сегмента 85 сек., точність термінології 94%, рівень постредагування 15%, загальний час 3 год 45 хв	Середній час сегмента 68 сек., точність термінології 91%, рівень постредагування 18%, загальний час 3 год 10 хв	Середній час сегмента 52 сек., точність термінології 89%, рівень постредагування 22%, загальний час 2 год 35 хв
Юридичні контракти (1200 ієрогліфів)	Середній час сегмента 145 сек., точність термінології 96%, рівень постредагування 35%, загальний час 4 год 20 хв	Середній час сегмента 132 сек., точність термінології 93%, рівень постредагування 38%, загальний час 4 год	Середній час сегмента 118 сек., точність термінології 90%, рівень постредагування 42%, загальний час 3 год 40 хв
Публіцистика (2000 ієрогліфів)	Середній час сегмента 110 сек., природність стилю 85%, рівень постредагування 25%, загальний час 4 год 15 хв	Середній час сегмента 95 сек., природність стилю 88%, рівень постредагування 22%, загальний час 3 год 45 хв	Середній час сегмента 80 сек., природність стилю 82%, рівень постредагування 28%, загальний час 3 год 20 хв
Рекламні тексти (800 ієрогліфів)	Середній час сегмента 125 сек., адекватність впливу 75%, рівень постредагування 45%, загальний час 2 год 50 хв	Середній час сегмента 108 сек., адекватність впливу 82%, рівень постредагування 38%, загальний час 2 год 25 хв	Середній час сегмента 92 сек., адекватність впливу 78%, рівень постредагування 42%, загальний час 2 год 10 хв
Науково-популярні статті (1800 ієрогліфів)	Середній час сегмента 98 сек., точність термінології 92%, рівень постредагування 20%, загальний час 3 год 50 хв	Середній час сегмента 88 сек., точність термінології 89%, рівень постредагування 23%, загальний час 3 год 30 хв	Середній час сегмента 75 сек., точність термінології 87%, рівень постредагування 26%, загальний час 3 год 5 хв

准» (З огляду на те, що під час попередніх перемовин було досягнуто попереднього консенсусу, надається таке роз'яснення щодо проекту: відповідно до положень угоди про співпрацю щодо **строків виконання робіт**, сторони зобов'язані суворо дотримуватися встановлених часових меж під час реалізації проекту та, за необхідності, подавати проміжні звіти про виконання. Цей пункт є лише стислим викладом змісту початкової угоди і не становить зміни чи доповнення до повного тексту; остаточним та визначальним є офіційно підписаний договір) система не лише коректно передала зміст договору, а й зберегла юридичну структуру фрази «合作协议书中规定双方在 - «строках виконання робіт», відтворивши причинно-наслідкові зв'язки та часові обмеження. У перекладі збережено ключові правові терміни, а часові параметри договору подано узгоджено зі стилем українського ділового мовлення. Це свідчить про здатність CAT-системи правильно інтерпретувати контекст і застосовувати відповідні шаблони з перекладацької пам'яті, що забезпечує цілісність і нормативність юридичного дискурсу.

Водночас аналіз перекладу фрагмента «众多研究表明, 现代企业的竞争优势已不再单纯依赖资源规模或技术积累, 而更深层地体现在组织内部的价值观与行为模式之中。正因如此, 企业文化是公司发展的核心力体现, 这一观点在管理学领域愈加受到重视。事实上, 文化体系的成熟程度不仅影响员工的创新动力与协作效率, 也在一定程度上决定企业在复杂市场环境中的适应能力。当前行业趋势显示, 企业若希望实现可持续增长, 必须将文化建设视为战略性任务, 而非附属性工程» (Численні дослідження свідчать, що конкурентна перевага сучасних підприємств уже не ґрунтується виключно на масштабах ресурсів чи технологічних напрацюваннях, а набагато глибше проявляється у внутрішніх цінностях та моделях поведінки організації. Саме тому **корпоративна культура** є відображенням ключової сили розвитку компанії, і ця позиція дедалі більше визнається у сфері менеджменту. Насправді ступінь зрілості культурної системи впливає не лише на інноваційну мотивацію та ефективність співпраці між працівниками, але й певною мірою визначає здатність підприємства адаптуватися до складного ринкового середовища. Нинішні тенденції галузі показують, що компанії, які прагнуть досягти сталого зростання, мають розглядати розвиток корпоративної культури як стратегічне завдання, а не як другорядний проект) показав, що система адекватно відтворила поняття «корпоративна культура», передавши його не дослівно, а у функціонально відповідній формі, що відповідає українському науково-публіцистичному стилю. Переклад продемонстрував коректне тлумачення абстрактних понять китайської мови, що особливо важливо з огляду на багатозначність ієрогліфічних одиниць та залежність значення від контексту.

У художньому фрагменті «灯光在潮湿的石板路上拉出一条又一条柔和的倒影, 远处的电车缓缓驶过,

风里混着烤栗子的甜香。他停下脚步, 仿佛在倾听城市深处传来的某种隐秘的律动, 然后他微笑着说, 这个城市的夜晚总是让人心生温暖。话音刚落, 周围的喧嚣像被薄雾轻轻掩住, 只剩下街灯下轻微的光的颤动, 让人分不清是夜色在呼吸, 还是心在悄悄跳动» (Світло тягнуло на вологій брукувці м'які витягнуті відблиски, у далечині повільно проходив трамвай, а вітер ніс у собі солодкий аромат печених каштанів. Він зупинився, ніби прислухаючись до якогось прихованого ритму, що лунав із глибин міста, а потім усміхнувся й промовив: «Ніч цього міста завжди дарує людині тепло». Ледь ці слова злетіли з уст, як довколишній гамір наче прикрила легка імла — залишилася лише ледь вловима тремтливість світла під ліхтарями, і вже важко було зрозуміти, чи це дихає ніч, чи тихцем б'ється серце) система відтворила загальний емоційний настрій речення, однак спостерігалися спрощення стилістичних елементів та зменшення експресивності. Це дозволяє зробити висновок, що CAT-інструменти краще працюють зі стандартизованими формами мови (юридичною, діловою, технічною), тоді як у художньому перекладі важливу роль відіграє ручне редагування.

Порівняльний аналіз, проведений на основі спеціально сформованого корпусу текстів, який охоплював офіційно-діловий, науково-технічний, публіцистичний та художній стилі, дав змогу оцінити якість перекладу в різних дискурсах. Найвищий рівень точності виявлено в юридичних та технічних текстах, де термінологія була відтворена послідовно і відповідно до контексту. У публіцистичних текстах CAT-система здебільшого зберігала зміст і логіку викладу, хоча інколи спостерігалася стандартизація стилю. Найбільшою проблемністю вирізнялися художні тексти – система передавала загальний зміст, однак потребувала значного постредагування для відтворення стилістики, мовних образів і емоційної насиченості.

Отримані результати свідчать про те, що CAT-системи демонструють високу адаптивність до структурованих стилів китайської мови та ефективно працюють з ієрогліфічними конструкціями, однак потребують активної участі перекладача у випадку художніх і образних текстів. Аналіз перекладів дозволяє зробити висновок, що сучасні CAT-технології забезпечують не лише продуктивність, але й стабільність термінології та відповідність жанровим вимогам, що значно підвищує якість перекладацького процесу.

Таким чином, ефективне використання CAT-систем у перекладі китайськомовних текстів залежить від глибокого розуміння структурних особливостей мови, правильного налаштування програмного забезпечення, використання механізму нечіткого збігу та термінологічних баз.

Крім того, комплексна методика оцінки продуктивності та якості перекладу дозволяє науково обґрунтувати вибір конкретної CAT-системи для різ-

них типів китайськомовних текстів та адаптувати робочі процеси перекладачів до сучасних технологічних стандартів.

### 3. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження доводить, що системи автоматизованого перекладу відіграють ключову роль у сучасній практиці перекладача, особливо в умовах стрімкого зростання обсягів китайськомовних текстів, які потребують оперативної та якісної обробки.

Аналіз принципів функціонування перекладацької пам'яті, термінологічних баз, механізмів нечіткого збігу та інтегрованих модулів машинного перекладу засвідчив, що технології CAT здатні істотно підвищувати продуктивність праці, забезпечувати термінологічну узгодженість і оптимізувати структуру перекладацького процесу.

Використання модулів нейронного машинного перекладу пришвидшує первинну обробку тексту,

проте не забезпечує повної адекватності при відтворенні стилістичних і прагматичних нюансів китайської мови, що підтверджує необхідність збереження вирішальної ролі людського чинника.

Отже, ефективність застосування систем автоматизованого перекладу у роботі з китайськими текстами визначається не лише технічними можливостями програмного забезпечення, а й рівнем технологічної та лінгвокультурної компетентності перекладача. Оптимальним є поєднання автоматизованих інструментів із професійною експертизою фахівця, що дозволяє досягти балансу між швидкістю, точністю й адекватністю перекладу.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні спеціалізованих лексичних ресурсів для китайсько-українського перекладу, розвитку методик постредагування та інтеграції штучного інтелекту для підвищення чутливості систем до культурних і стилістичних особливостей китайської мови.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бюро перекладів Апрель. (2024). *CAT-інструменти: що це та як вони допомагають?* Київ. Відновлено з: <https://www.april.com.ua/ua/vo-ua/cat-instrumenty-chto-eto-i-kak-oni-pomogayut-ua.html>
2. Tarasenko, R. O., Amelina, S. M., & Azaryan, A. A. (2020). Improving the content of training future translators in the aspect of studying modern CAT tools. *CTE Workshop Proceedings*, 7, 360-375. <https://doi.org/10.55056/cte.365>
3. Zhang, J., Zhou, L., & Bai, W. (2024). Innovative methods for integrating translation memory and CAT tools: Enhancing intelligent support in human translation processes. *Applied and Computational Engineering*, 90, 1-7. <https://doi.org/10.54254/2755-2721/90/2024MELB0054>

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

*Стаття надійшла до редакції 17.01.2026*

*Стаття рекомендована до друку 10.03.2026*

*Опубліковано 29.05.2026*

---

Svitlana Virotschenko – Dean of School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University, Associate Professor, PhD in Philology/Linguistics, e-mail: [s.a.virotschenko@karazin.ua](mailto:s.a.virotschenko@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7927-5696>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=c54DLtUAAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Svetlana-Virotschenko>

Victoria Molotok – Master of Philology, [molotokvictoria03@gmail.com](mailto:molotokvictoria03@gmail.com).

### CAT TOOLS FOR THE TRANSLATION OF CHINESE TEXTS

The article provides a comprehensive analysis of Computer-Assisted Translation (CAT) tools used in translating Chinese-language texts, taking into account the rapid digitalization of translation practices and the growing importance of technological support in the translator's workflow. The problem is defined by the significant typological distance between Chinese and Ukrainian, the specifics of the Chinese grammatical and morphological system, the logographic writing, and the abundance of culturally marked elements that complicate automated processing. The aim of the study is to identify the capabilities, limitations, and overall effectiveness of CAT tools in translating Chinese texts of various styles and genres. The research methodology includes stylistic analysis, linguistic comparison, evaluation of machine-assisted translation quality, and analysis of translator productivity when using translation memories, terminology databases, and integrated machine translation modules.

The results demonstrate that CAT systems increase translation speed by 30–50%, ensure terminological consistency, and facilitate the handling of large text corpora; however, their efficiency decreases when translating idioms, chengyu, neologisms, and topic-comment sentence structures. Special attention is paid to segmentation issues, the rendering of aspectual and temporal

meanings, adaptation of classifiers, and the transmission of context-dependent semantics. The conclusions emphasize that the successful use of CAT technologies in Chinese–Ukrainian translation requires a combination of technological competence and deep linguistic and cultural knowledge, along with continuous updating of linguistic resources and critical evaluation of automated suggestions.

**Key words:** *CAT, Chinese texts, cultural features, linguistic tools, semantic adaptation, translation, translation automation.*

#### REFERENCES

1. Buro perekladiv “Aprel”. (2024). *CAT-instrumenty: Shcho tse i yak vony dopomahaiut? [CAT tools: what are they and how do they help?]* Kyiv. Retrieved from: <https://www.april.com.ua/ua/vo-ua/cat-instrumenty-chto-eto-i-kak-oni-pomogayut-ua.html>
2. Tarasenko, R. O., Amelina, S. M., & Azaryan, A. A. (2020). Improving the content of training future translators in the aspect of studying modern CAT tools. *CTE Workshop Proceedings*, 7, 360-375. <https://doi.org/10.55056/cte.365>
3. Zhang, J., Zhou, L., & Bai, W. (2024). Innovative methods for integrating translation memory and CAT tools: Enhancing intelligent support in human translation processes. *Applied and Computational Engineering*, 90, 1-7. <https://doi.org/10.54254/2755-2721/90/2024MELB0054>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 15.10.2025*

*The article was recommended for printing 17.11.2025*

*The article was published 30.12.2025*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-13>  
УДК 811.111'25

**Oleksandr Yemets**

Candidate of Science in Philology, Associate Professor, Professor of the Department of Germanic Philology and Translation Studies, Khmelnytskyi National University, e-mail: [yemetsov@ukr.net](mailto:yemetsov@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6332-2830>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=MPmsa5sAAAAJ&hl=uk>

## THE STRATEGIES OF RENDERING THE STYLISTIC DEVICE OF FOREGROUNDING IN THE TRANSLATION OF FLASH FICTION STORIES

The article considers the aspects of foregrounding and the stylistic means of their realization in the contemporary English flash fiction and microfiction stories. Foregrounding is defined as a device of a literary text organization aimed at concentrating the reader's attention at the most semantically and pragmatically important elements of the utterance. Two aspects of foregrounding are investigated - quantitative and qualitative ones (G. Leech) - from the viewpoint of strategies of their translation. Under the strategy of translation we understand not a single technique but a variety of translation techniques applied to render the aesthetic and pragmatic effects of the source text. The investigation reveals that the qualitative aspect of foregrounding in the analyzed flash fiction stories manifests itself in original metaphors, mainly extended metaphors, oxymoron and antithesis, often creating paradox. The quantitative aspect of foregrounding is realized in both flash fiction and microfiction by stylistic convergences. A distinctive feature of convergences in these texts is their location in strong positions, mainly in the endings. The convergences are based on the interaction of metaphors with alliterations ("Traveling Alone", "Whispers"), or metaphors with parallel constructions and antithesis ("Father", "Bullhead", "My Date with Neanderthal Woman"). The metaphors in convergences foreground the ideas of love, tolerance, sympathy as well admiration of nature, its eternal life. The techniques of translating the stylistic means realizing the qualitative aspect include literal translation, specification and compensation. Stylistic convergences are the most explicit technique of foregrounding, so the translation demands retaining the images and sound repetitions applying literal translation and synonymic substitution in order to exactly reproduce the writer's intentions.

**Key words:** *alliteration, foregrounding, qualitative aspect, quantitative aspect, strategy of translation, strong position, stylistic convergence.*

**In cites:** Yemets, O. (2026). The strategies of rendering the stylistic device of foregrounding in the translation of flash fiction stories. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 112–116. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-13>

## 1. INTRODUCTION

The title of the flash fiction story by the contemporary American writer David Galef "My Date with Neanderthal Woman" [13] produces the effect of defeated expectancy at first sight. The title words contain anachronism which is not easy to interpret. Only after retrospective reading we can understand that the writer consciously violates the unity of time and space, i.e. the chronotope, to foreground the idea of mutual understanding between people with different cultural and historical backgrounds. That is why Galef applies the stylistic device of **foregrounding** in the very title of the text, in the text strong position.

The theory of foregrounding is one of the foundations of stylistics. It is as a rule associated with literary texts but the techniques of foregrounding can be found in advertising texts, in public speeches. However, in literary discourse foregrounding devices can be more varied and numerous, and their use can enhance the meaning potential of the text, while also providing the reader with the possibility of aesthetic experience [6, p. 547]. The application of foregrounding analysis, according to Geoffrey Leech, is important for literary interpretation [2].

Among the definitions of foregrounding it is necessary to quote John Douthwaite who gives a detailed definition: "Foregrounding is the general linguistic technique by which a marked linguistic expression is produced in order to make this expression convey a different meaning than its synonymous equivalent unmarked construction would have conveyed" [1, p. 93]. In this definition, the creation of a new, expressive meaning in the foregrounded part of text is emphasized.

Using this approach, we can suggest a more exact definition: Foregrounding is such device of the literary text organization which is aimed at concentrating the reader's (listener's) attention on the most semantically and pragmatically important elements of the utterance" [7]. In this definition we consider it is more relevant to use the word "device", and the term "technique" will be applied to different linguistic units which realize the device of foregrounding in speech.

## 2. THE ANALYSIS OF THE PREVIOUS RESEARCH

Our research includes the investigation of foregrounding in the contemporary short stories. In particular, our study is based on the flash fiction stories published in the collection "Flash Fiction Forward" (2006) and in the literary e-magazine "Flash Fiction Magazine" (2023-2025) as well as the collection "Best Microfiction" (2024). All in all, 10 short stories were analyzed.

The aim of the research is to determine the language means of realization of foregrounding and the strategies of their translation.

The methodological basis involves the studies in the stylistics of foregrounding by Mick Short, Geoffrey Leech, John Douthwaite. The classification of

foregrounding by Geoffrey Leech involves two aspects of foregrounding: qualitative and quantitative. **The qualitative aspect** is the deviation from the language code, the breach (violation) of some linguistic norm, while **the quantitative aspect** includes the deviation of some expected frequency [2, p. 39].

The criteria of investigating the quantitative aspect can include the principle of **redundancy**, i.e. the frequent use or bigger utterances. The writer from New Zealand Frankie McMillan in the flash fiction story with a paradoxical title "Truthful Lies" makes use of the title word 6 times: *I lied when I told you I was lying. You knew that. I let you think that I was lying in order to lie some more but you knew. Because you lie too. Your lies are trivial lies* [13, p. 96]. Used in a strong position, in the ending, these words reveal and emphasize the tragedy in woman's life.

Besides lexical and syntactical repetitions, we can suggest another criterion for studying the quantitative aspect of foregrounding. It can be stylistic convergence. Convergences are based on the quantity of stylistic devices used. According to Michael Riffaterre, who formulated the technique, it is the accumulation (or concentration) of different stylistic devices which add expressiveness to each other [3, p. 432]. Usually, the center of convergence is a metaphor, often an extended metaphor, combined with alliterations and /or parallel constructions.

As for the qualitative aspect, the stylistic techniques of foregrounding are more varied. In particular, Willie Van Peer and Jemeljan Hakemulder determined such techniques as live metaphors, oxymoron, paradox, neologisms, ungrammatical sentences [6, p. 547]. This list is not complete. In our opinion, it is necessary to add such tropes as hyperbole, meiosis which is very expressive, antithesis and gradation.

More recent investigations of foregrounding include the analysis of foregrounding types in the English detective texts by L. Tsapenko (2017) and in the advertising texts by B. Ufot [5]. In its turn, H. Morozova and H. Chesnokova investigated parallelism as a component of foregrounding in the poetry of Cummings (2017). Our paper on the effect of paradox as a type of foregrounding [7] was based on the contemporary short fiction and the stories by F. Forsyth.

The present paper contains the analysis of 10 flash fiction stories written and published in the twenty-first century, some of them in 2023-2025, and five microfiction stories. Flash fiction and microfiction are regarded a genre or a variety of short fiction. Due to their small size, the foregrounded parts are more explicit and more expressive. As Mark Strand says, "it can do in a page what a novel does in two hundred" [13, p. 228].

Stylistic convergence is more frequent in flash fiction than in microfiction. However, two out of five microfiction stories involve convergence consisting of metaphors and parallel constructions. Alexandra

Fassinger in story "Father" misses her parent and seems to see him in the street even after his death: *It is not true that the dead do not age. I see my father often on the street, the way he would look now, older, with slower movements, he has lost some weight, his face has sunk in* [12, p. 46]. In translation we rendered the metaphor literally, applying partitioning: *Неправда, що мертві не старіють. Я часто бачу батька на вулиці, такого, яким би він виглядав зараз: старішого, повільнішого. Він схуднув, а обличчя осунулось.*

One of the themes in the microfiction stories is woman's equality, woman's fate. A very emotional text by Mileva Anastasiadou "A Bird Has Grown Inside My Throat" is based on the extended metaphor which creates image-making cohesion. The metaphor interacts with alliterations and antithesis, thus creating stylistic convergence in such strong position as the ending. The extended metaphor can be interpreted as the dependence of the wife, the narrator of the story, on husband. This dependence is described as a bird in the woman's throat which deprives her the possibility to speak, to be wholesome: *I try to beat the bird that caged me, but it's a strange battle, we're used to birds in cages but not to birds as cages. I scream and scream like the doctor said I should to silence the bird and get it out; and I get stronger, but freedom doesn't come easy* [12, p. 12].

The translation of the fragment with foregrounding consisted in rendering the metaphor and the sound repetitions to reproduce the purpose and the emotional effect of the source text: *Я намагаюсь перемогти птаха, що ув'язнив мене; але це дивний двобій, ми звикли до птахів у клітках, але не до птахів як клітки* (our translation).

The language means of the qualitative and quantitative aspects of foregrounding are more varied in flash fiction stories compared with microfiction. One of the reasons is that flash fiction stories are bigger in size. Besides, as our research of 10 stories reveals, most texts (70%) contain convergences and parallelism in such strong position as the ending.

The story "Bullhead" by Leigh Wilson includes frame repetition: *Every story is true and a lie*. In the very beginning of the text only one sentence is used, in the final position this oxymoron is a component of stylistic convergence: *Every story is true and a lie. The true part of this one is: Love and the memory of love can't be drowned. The lie part is that this is a good thing* [13]. Our task as a translator was to reproduce all the components of this convergence, i.e. the metaphor, the antithesis, the parallel constructions. At the same time, the elements of the oxymoron and the antithesis are different parts of speech (*true – lie*). It was a challenge, because it was necessary to make morphological transformations in order to retain the parallel structures. That is why in the first sentence we used two adjectives (*правдива – неправдива*), while in the second one we replaced adjectives by nouns (*правдивість – неправда*): *Кожна історія є правдивою і неправдивою водночас.*

*Правдивість цієї історії полягає в тому, що кохання, як і пам'ять про кохання, не можна затопити. А неправда в тому, що це добре* (translated by O. Yemets) [11, p. 112].

The attitude to the family, the resilience in difficult situations and the ability to keep the memory of the beloved people are among the themes that are foregrounded in the analyzed stories. The main character of the flash fiction story "Oliver's Evolution" by the outstanding American writer John Updike grew up as a physically weak, vulnerable person. However, after getting married and having two children, he changed completely. Updike makes use of such technique as gradation in the structure of the text, showing how Oliver was growing more and more responsible, committed to his family and his two children. The final paragraph is a strong position which contains an important conclusion: *Oliver has grown broad and holds the two of them at once. He is a tree, a sheltering boulder. They are birds in a nest. He is a protector of the weak* [13, p. 144]. This small fragment includes the stylistic convergence as a technique of emotional foregrounding with three metaphors and parallel constructions.

How can an elderly mother show her feelings to the son before going to a serious operation? In a seemingly simple and a very touching story Don Shea foregrounds it by means of repetitions: *She had already put a "to-do" list concerning her hospital stay. It addressed practical concerns, the clothing she would need, her mail, her checkbook, and so forth. The fifth item on the list read as follows: "Don: I love you. I love you". I'm Don. My mom was doing her i's and crossing her t's in case she didn't survive the surgery. She had made a note to herself to tell me she loved me. She emphasized the importance of this by writing it twice* [13, p. 6]. We translated this fragment by retaining the repetitions and using the Ukrainian variant of the phraseological unit: *Моя мама склала перелік тих справ, що я мав зробити під час її перебування в лікарні. Перелік стосувався практичних питань, одягу, який їй знадобиться, її пошти, її чекової книжки і тому подібного. П'ятим пунктом у списку було: "Доне, я тебе люблю. Я тебе люблю". Дон – це я. Моя матінка поставила всі крапки над "і" на випадок, якщо не переживе операції. Вона залишила собі пам'ятку: обов'язково сказати мені, що вона мене любить. Вона підкреслила важливість цієї думки, написавши її двічі.*

In this and other examples we can speak about **strategy of translation** because we deal with a complex of challenges, a variety of stylistic techniques. Especially challenging are the techniques of the qualitative aspect of foregrounding which have no equivalent in the target language. In a recent story "Whispers" by David Newkirk (2023) a very poetical description of the waves is used based on the anthropomorphic metaphor: *The waves are whispering*. This metaphor unites the text, creates image – making cohesion. The writer emphasizes the eternal character of the waves, of the sea applying such

stylistic transposition: *they whisper of a where without a when, a when without a who, a who without a why* [14, p. 4]. Literal translation into Ukrainian is impossible because in the target language such type of conversion (substantivation) would be awkward and actually senseless. We can suggest metonymic translation, or specification, replacing a more general word (a conjunction) by a more specific noun: *Вони шепочуть про місце без часу, про час без людини, про людину без пояснення причини.*

This type of stylistic transposition creates **deviation** – the qualitative aspect of foregrounding. The abovementioned title of the flash fiction story “My Date with Neanderthal Woman” also creates deviation. Besides deviation, the ending of the story contains a stylistic convergence of a small size, but very expressive: *Yes, I know all the objections. Some couples are separated by decades, but we’re separated by millennia. I like rock music and she likes the music of rocks. I’m modern Homo Sapiens and she’s Neanderthal, but I think we can work out our differences if we try* [13, p. 111]. Translating this fragment it was necessary to render a variety of techniques: metaphor *music of rocks*, play of words, the hyperbole and antithesis, as well as parallel structures. Such concentration of stylistic techniques emphasizes the importance of the fragment and foregrounds a very important idea of tolerance and mutual understanding of people of different cultures. That is the strategy in translation consisted in recreating these techniques, especially play of words. Oksana Kravets has rendered these elements applying some kind of compensation: *Я люблю слухати важкий рок, а вона – тягати важкі камінці* [13, p. 111]. Another variant was suggested by one of my students: *Я люблю слухати рок-музику, а вона – музику рік.* In this sentence the metaphor and antithesis are more foregrounded.

All in all, in seven flash fiction stories out of ten have the foregrounded part is the ending which usually contains stylistic convergence. The story “Accident” by Dave Eggers ends with an extended simile that compares boxers with tired lovers. A brilliant story

“Traveling Alone” by Rob Carney contains a stylistic convergence including the extended metaphor and alliterations. Carney describes his strong admiration of such natural phenomenon as thunderstorm and the cloud as a factory of lightning: *And, I mean, it really looked like a factory. You know, like this was where and how lightning was made, then shipped around the world to thunderstorms. Like down there in the middle, gods were working with hammers and anvils and bellows and wearing those helmets with a little strip of a glass to look out of it* [13, p. 30].

Anastasiia Zakharchuk successfully rendered this technique of foregrounding, recreating all the components of the metaphor: *Тобто, це справді виглядало як фабрика. Так ніби тут виготовляють блискавки, які потім постачають громовицям по всьому світу. Наче всередині боги працювали – і молотами, і ковадлами, і міхами, і, як заведено у зварювальному цеху були в касках з невеликим скляним заборолом* [10, с. 153].

### 3. CONCLUSIONS

In the analyzed short stories of flash fiction and microfiction the quantitative aspect of foregrounding is realized mainly in stylistic convergences. In the majority of flash fiction texts convergences function in the final position – the ending. In microfiction stories repetitions prevail, while convergences are of small size. The translation of these fragments requires certain strategies, i.e. variety of techniques – not only literal translation but also specification, modulation and compensation. The qualitative aspect of foregrounding is represented by tropes, antithesis and stylistic transposition (“Whispers”). Besides the stylistic and aesthetic functions, foregrounding in these stories emphasize tolerance, sympathy and admiration by the nature.

The prospects of further research consist in investigating other techniques of translation of the contemporary short stories, in particular microfiction.

### REFERENCES

1. Douthwaite, J. (2000). *Towards a Linguistic Theory of Foregrounding*. Alessandria: Edizioni dell’Orso.
2. Leech, G. (2007). *Language in Literature: Style and Foregrounding*. Harlow: Pearson.
3. Riffaterre, M. (1965). *Criteria for Stylistic Analysis*. In: *Essays on Language and Literature*. WORD, 15(1), 157-174. <http://dx.doi.org/10.1080/00437956.1959.11659690>
4. Strand, M. (2015). *The Essentials of Flash Fiction International*. London: W. W. Norton & Company.
5. Ufot, B. (2017). Stylistic Foregrounding in the Language of Advertising. *Research Journal of English Language and Literature*, 5(4), 252-265.
6. Van Peer, W. & Hakemulder, J. (2006). *Foregrounding*. In: *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Elsevier, 4, 546-550.
7. Yemets, A. (2019). Types and Functions of Foregrounding in the Contemporary Flash Fiction Stories. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 23-40.
8. ILLUSTRATIVE MATERIAL
9. Galef, D. (2006). *My Date with Neanderthal Woman*. Flash Fiction Forward. New York - London: W.W. Norton & Company, 110-111.
10. Eggers, D. (2006). *Accident*. Flash Fiction Forward. New York - London: W.W. Norton & Company, 29-30.

11. Updike, J. (2006). *Oliver's Evolution*. Flash Fiction Forward. New York - London: W.W. Norton & Company, 142-144.
12. Wilson, L. (2006). *Bullhead*. Flash Fiction Forward. New York - London : W.W. Norton & Company.
13. *Best Microfiction* (2024). In M. Pokrass, & G. Fincke (Eds.). Claremont: California.
14. *Flash Fiction Forward; 80 Very Short Stories*. (2006). London: W. W. Norton & Company.
15. Newkirk, D. (2023). *Whispers*. Flash Fiction Magazine, 2-5.

*The article was received by the editors 16.03.2026*

*The article was recommended for printing 22.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

---

**Ємець Олександр Васильович** – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри германської філології та перекладознавства, Хмельницького національного університету; e-mail: [yemetsov@ukr.net](mailto:yemetsov@ukr.net); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6332-2830>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=MPmsa5sAAAAJ&hl=uk>

## СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ СТИЛІСТИЧНОГО ПРИЙОМУ ВИСУНЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАНЬ FLASH FICTION ТА MICROFICTION

У статті розглядаються аспекти висунення та стилістичні засоби їх реалізації у сучасних англійських оповіданнях flash fiction і microfiction. Висунення визначається як прийом організації художнього тексту, спрямований на зосередження уваги читача на найбільш семантично і прагматично важливих елементах висловлення. Досліджуються два аспекти висунення - кількісний і якісний (Дж. Ліч) – з точки зору стратегій їх перекладу. Стратегію перекладу ми розуміємо не як єдиний прийом, а як сполучення перекладацьких прийомів, що застосовуються для відтворення естетичного та прагматичного ефекту вихідного тексту. Як показало дослідження, якісний аспект висунення в аналізованих текстах виявляється у використанні оригінальних метафор, переважно розгорнутих метафор, оксиморона та антитези, що часто створює парадокс. Кількісний аспект висунення реалізується у текстах flash fiction та microfiction за допомогою стилістичних конвергенцій. Відмінна риса конвергенцій у цих творах – це функціонування у сильних позиціях, в основному в кінцівках оповідань. Конвергенції базуються на взаємодії метафор з алітераціями («Traveling Alone», «Whispers»), або метафор з паралельними конструкціями та антитезою («Father», «Bullhead», «My Date with Neanderthal Woman»). Метафори у стилістичних конвергенціях підкреслюють теми кохання, толерантності, співчуття, а також захоплення красою природи, її вічним життям. Прийоми перекладу стилістичних засобів, що реалізують якісний аспект висунення, включають дослівний переклад, конкретизацію та компенсацію. Стилiстичні конвергенції є найбільш експліцитним засобом висунення, тому переклад цих засобів вимагає збереження образності та звукових повторів, застосовуючи як дослівний переклад, так і синонімічну заміну з метою точного відтворення авторського задуму.

**Ключові слова:** алітерація, висунення, кількісний аспект, сильна позиція, стилістична конвергенція, стратегія перекладу, якісний аспект.

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2026*

*Стаття рекомендована до друку 22.04.2026*

*Стаття опублікована 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-14>  
УДК 811.111'255

#### **І. М. Запукхляк**

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії і практики перекладу Донецького національного університету імені Василя Стуса; e-mail: [i.zapukhlyak@donnu.edu.ua](mailto:i.zapukhlyak@donnu.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-6998-7788>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?user=qDAX\\_JwAAAAJ&hl=ru](https://scholar.google.com/citations?user=qDAX_JwAAAAJ&hl=ru); RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Zapukhlyak?ev=hdr\\_xprf](https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Zapukhlyak?ev=hdr_xprf)

#### **О. С. Слободянюк**

студентка першого курсу магістратури кафедри теорії і практики перекладу  
Донецького національного університету імені Василя Стуса

## **ЛЕКСИЧНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ: (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ РЕБЕККИ ЯРРОС «ЧЕТВЕРТЕ КРИЛО» В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОЛЕКСІЯ МАНЬКА І БОГДАНА ГОРВАТА)**

У сучасному перекладознавстві важливим напрямом дослідження є вивчення перекладацьких трансформацій як засобу відтворення художніх особливостей літературного тексту. Актуальність теми зумовлена потребою поглибленого вивчення лексичних змін, що виникають у процесі перекладу з англійської мови українською, а також з'ясування їх ролі для забезпечення належного відтворення змісту оригіналу. У статті розглянуто лексичні перекладацькі трансформації в англійсько-українському художньому перекладі на матеріалі роману Ребекки Яррос «Fourth Wing» та його української версії «Четверте крило», перекладеної Олексієм Маньком і Богданом Горватом. Метою роботи є визначення особливостей використання перекладацьких трансформацій і встановлення їх ролі у досягненні перекладацької відповідності та адекватної передачі змістового наповнення першотвору. Основним методом у дослідженні є описовий, що дає змогу окреслити основні теоретичні засади роботи. Для добору ілюстративного матеріалу застосовано метод суцільної вибірки. Зіставлення мовних одиниць оригіналу й перекладу здійснюється за допомогою порівняльного та інтерпретаційного аналізу текстового матеріалу для виявлення специфіки трансформацій, що становлять предмет дослідження. У результаті здійсненого розгляду встановлено, що в перекладі активно використовуються такі лексичні трансформації, як антонімічний переклад, смисловий розвиток, конкретизація, додавання, опущення, комбіновані трансформації, компенсація, транслітерація, транскрибування та генералізація. Використання зазначених перекладацьких прийомів сприяє точнішій передачі сенсу першотвору, збереженню художньої виразності та комунікативної цілісності перекладеного тексту.

**Ключові слова:** адекватність, лексична трансформація, переклад, перекладацька трансформація, художній переклад.

**Як цитувати:** Запукхляк, І., & Слободянюк, О. (2026). Лексичні перекладацькі трансформації в англійсько-українському художньому перекладі: (на матеріалі перекладу роману Ребекки Яррос «четверте крило» в українськомовній інтерпретації Олексія Манька і Богдана Горвата). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 117–123. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-14>

**In cites:** Zapukhlyak, I., & Slobodianiuk, O. (2026). Lexical transformations in the English-Ukrainian translation of a literary text (based on the novel "Fourth Wing" by Rebecca Yarros and its Ukrainian translation by Oleksii Manko and Bohdan Horvat). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 117–123. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-14> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Головним орієнтиром перекладацької діяльності є забезпечення адекватності відтворення оригіналу. Переклад постає як похідний текст, сформований на основі вихідного твору та зорієнтований на відтворення його змістових і стилістичних характеристик у межах іншої мовної системи. Визначальною вимогою при цьому є точна й функціонально вмотивована передача сенсу з урахуванням норм цільової мови. Реалізація такого завдання потребує застосування перекладацьких трансформацій – «системних міжмовних перетворень, які забезпечують узгодження структурних і семантичних розбіжностей між текстами» [12, с. 1].

Актуальність роботи зумовлена зростанням наукового інтересу до перекладу сучасної англійської художньої літератури та потребою детального вивчення перекладацьких трансформацій у художньому тексті. Аналіз таких трансформацій дає змогу виявити особливості відтворення змісту, образності та стилістики оригінального твору українською мовою, а також простежити перекладацькі рішення, що забезпечують повноцінне сприйняття тексту читачем іншої мовної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему перекладацьких трансформацій висвітлено у працях багатьох дослідників О. Войтович [10] аналізує базові терміни перекладознавства, а А. М. Козачук [7] – термінологічні аспекти трансформацій та їхню роль у досягненні адекватності перекладу. Вітчизняні дослідники В. І. Карабан [5] та І. В. Корунець [8, 9] систематизують і диференціюють перекладацькі трансформації, тоді як Т. Р. Кияк [6] підкреслює значення стилістичної та смислової точності. У зарубіжних дослідженнях А. Н. Albir [14] розглядає трансформації як прояв перекладацької компетентності та адаптаційних стратегій, а Е. А. Nida [15] – концептуальні основи динамічної еквівалентності та роль трансформацій.

Формулювання мети і завдань статті. Метою дослідження є аналіз лексичних перекладацьких трансформацій в англійсько-українському художньому перекладі на матеріалі української інтерпретації роману Ребекки Яррос «Четверте крило», виконаної Олексієм Маньком і Богданом Горватом. Для досягнення мети передбачено узагальнення наукових підходів до перекладацьких трансформацій, визначення особливостей лексичних змін у художньому перекладі, виявлення й систематизацію трансформацій у перекладі та з'ясування їх ролі у відтворенні змісту оригіналу. Дослідження здійснюється шляхом зіставлення вихідного та цільового текстів.

Об'єкт дослідження – англійсько-український переклад роману Ребекки Яррос «Четверте крило» в інтерпретації Олексія Манька і Богдана Горвата.

Предмет дослідження – лексичні перекладацькі трансформації, використані у перекладі роману.

Теоретичні основи дослідження – праця з теорії перекладу, присвячені перекладацьким трансформаціям і художньому перекладу.

Матеріал дослідження – фрагменти оригінального тексту роману та його українського перекладу.

Методи дослідження. У роботі застосовано порівняльний метод для зіставлення цільового та вихідного тексту, описовий метод для систематизації перекладацьких трансформацій, метод суцільної вибірки для добору матеріалу та метод кількісних підрахунків для визначення частотності їх використання.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Визначальним критерієм перекладацької діяльності є забезпечення адекватності та еквівалентності відтворення оригіналу. Адекватність – передбачає точне і повне представлення як кількісних, так і якісних складових одиниць оригіналу, забезпечуючи збереження смислу, стилістичних особливостей та комунікативного наміру автора, без будь-яких спотворень або втрат інформації [9, с. 11]. Еквівалентність – ступінь відповідності перекладу оригіналу з урахуванням мети перекладу. Водночас адекватність є умовою досягнення еквівалентності; переклад стає еквівалентним, коли він точний, повний і зберігає специфіку цільового тексту [5, с. 10].

Адекватний переклад передбачає збереження як «змістової, так і прагматичної відповідності оригіналу, при цьому дотримуючись мовних норм мови перекладу та жанрово-стилістичних вимог, характерних для текстів такого типу. Він має бути точним, без будь-яких недопустимих деформацій змісту» [1, с. 62].

Забезпечення адекватності й еквівалентності перекладу передбачає свідоме використання перекладацьких трансформацій, які дають змогу максимально точно передати своєрідність першотвору з урахуванням норм мови перекладу [2, с. 271].

Трансформаційна концепція перекладу отримала значний розвиток завдяки працям Юджина Найди, відомого лінгвіста і теоретика динамічної еквівалентності при перекладі Біблії. Центральним елементом його підходу виступає поняття «трансформація», що передбачає «багаторівневе перетворення структури тексту з урахуванням особливостей мови перекладу» [15, с. 144].

Українські вчені Т. Р. Кияк, А. М. Науменко та О. Д. Огуй відзначають, що перекладацька трансформація здійснюється через «застосування спеціальних мовних прийомів», які забезпечують точне відтворення змісту оригіналу та підтримують унікальні риси стилю автора в перекладі» [6, с. 484].

У сучасному перекладознавстві відсутня єдина загальноприйнята класифікація перекладацьких трансформацій, що зумовлено різними теоретичними підходами до їх систематизації [11, с. 73].

Здебільшого трансформації поділяють на граматичні, лексичні та стилістичні, проте І. В. Корунець і В. І. Карабан виокремлюють дві основні групи – лексичні та граматичні [13, с. 182].

Лексичні трансформації, за В. І. Карабаном, передбачають цілеспрямовані зміни лексичних одиниць для адекватного відтворення змісту й стилістики оригіналу [5, с. 301]. Такі перетворення реалізуються через введення нових слів, зміну значення та адаптацію тексту до мовно-культурного середовища [4, с. 96].

До лексичних перетворень В. І. Карабан відносить конкретизацію, генералізацію, додавання й вилучення лексичних одиниць, заміну частин мови, перестановку слів, а також транскодування, калькування, контекстуальну заміну, смисловий розвиток, антонімічний і описовий переклад [5, с. 279–314]. І. В. Корунець доповнює класифікацію компенсацією речень [8, с. 128]; та відносить до граматичних трансформацій перестановку, заміну членів речення, заміну частин мови, членування й об'єднання [9, с. 282]. Окремі види трансформацій у класифікаціях обох дослідників частково збігаються, тому в межах цього дослідження аналіз здійснюється з урахуванням положень обох підходів.

В українськомовному перекладі роману «Четверте крило» Ребекки Яррос, здійсненому Олексієм Маньком та Богданом Горватом, важливим елементом мовної структури виступають лексичні трансформації, що впливають на виразність тексту, його змістову насиченість і динаміку викладу. Аналіз роману засвідчив використання таких лексичних трансформацій: антонімічний переклад (1.1.), смисловий розвиток (1.2.), конкретизація (1.3.), додавання слів (1.4.), опущення слів (1.5.), комбіновані трансформації (1.6.), компенсація (1.7.), транслітерація (1.8.), транскрибування (1.9.) та генералізація (1.10.), які забезпечують точніше відтворення авторського задуму в українському перекладі.

**2.1.** Під час зіставного аналізу оригіналу роману «Четверте крило» Ребекки Яррос та його українського перекладу було виявлено різні лексичні трансформації, серед яких найпоширенішою є **антонімічний переклад** – дев'яносто шість прикладів аналізованих трансформацій (39,18%). Активне використання цього перетворення пояснюється відмінностями між лексико-семантичними системами англійської та української мов. За визначенням В. І. Карабана, антонімічний переклад – це вид трансформації, за якого лексична одиниця або словосполучення замінюється на протилежне за значенням, проте загальний зміст висловлювання зберігає свою сутність і не втрачає первинного смислового навантаження [5, с. 291]. Наприклад: *It's everything I expected and yet still so disappointing* [17, с. 225]. – укр. *Іншого я й не очікувала, але однаково це неймовірно розчаровує* [16, с. 189]. У наведено-

му прикладі використано антонімічний переклад. В оригіналі замість прямого відповідника застосовано конструкцію із запереченням і протилежним за формою висловленням. Така трансформація змінює лексичне оформлення вислову, однак зберігає його зміст: ситуація відповідає очікуванням мовця, хоча й викликає розчарування. Використання антонімічного перекладу забезпечує природність і стилістичну відповідність українського варіанта.

**2.2.** У перекладі роману Ребекки Яррос «Четверте крило» смисловий розвиток є другим за частотністю типом трансформацій, нараховуючи сорок прикладів (16,33%). **Смисловий розвиток** – це лексична трансформація, за якої слово або вираз перекладається не прямим відповідником, а лексемою з логічно пов'язаним значенням [5, с. 289]. Наприклад: англ. *It looks powerful enough to burn you to death* [17, с. 192]. – укр. *Він здається досить сильним, щоб лишити від тебе купку попелу* [16, с. 161]. У вказаному прикладі вираз «to burn you to death» передано через образ наслідку дії – «лишити від тебе купку попелу», що демонструє смисловий розвиток і зберігає експресивність вислову.

**2.3.** Серед перекладацьких трансформацій, використаних під час перекладу роману «Четверте крило» Ребекки Яррос з англійської українською, конкретизація посідає третє місце за рівнем уживаності – 27 випадків (11,02% усіх аналізованих трансформацій). **Конкретизація** – це лексична трансформація, за якої слово з ширшим значенням у тексті оригіналу передається у перекладі одиницею з більш вузьким значенням [5, с. 300]. Яскравим прикладом цієї трансформації слугує наступне речення: англ. *Near the village of Cranston about seven months ago. Thing came out of nowhere in the middle of a village raid* [17, с. 407] – укр. *Біля села Кренстон, приблизно сім місяців тому. Потвора вилізла не знати звідки просто посеред рейду* [16, с. 348]. Загальне слово «thing», яке позначає будь-який об'єкт чи істоту, у перекладі конкретизовано як «потвора». Це точніше відтворює контекст появи ворожого створіння, підсилює експресивність і передає емоційне напруження сцени для україномовного читача.

**2.4.** **Додавання** – це перекладацький прийом, що полягає у введенні до тексту перекладу слів або конструкцій, відсутніх в оригіналі, для точнішої передачі змісту та відповідності нормам цільової мови [5, с. 308–309]. В українськомовній адаптації роману «Четверте крило» Ребекки Яррос, зазначена трансформація була використана 19 разів (7,76% досліджених трансформацій). Наприклад: англ. *It hits the hillside with a satisfying crash* [17, с. 574]. – укр. *Вона вдаряється у схил із гуркотом, що так приємно лунає в моїх вухах* [16, с. 491]. У запропонованому фрагменті застосовано перекладацьку трансформацію додавання, що полягає у введенні до перекладу елементів, відсутніх в оригіналі, з метою уточнення змісту та посилення експресивності вислову.

Зокрема, у перекладі додано конструкцію «що так приємно лунає в моїх вухах», яка передає суб'єктивне сприйняття звуку оповідачем. Таке доповнення допомагає точніше відтворити емоційний ефект опису та зробити його більш виразним для українського читача.

**2.5.** Дещо менш частотною трансформацією у перекладі роману «Четверте крило» Ребекки Яррос є опущення, що було виявлено 15 разів (6,12%). **Опущення** – це свідоме видалення елементів оригіналу, якщо вони надлишкові або повторюють зміст, уже переданий іншими засобами [5, с. 311]. Прикладом такого застосування може слугувати: англ. *I'm not thinking about the looming deadline of his departure as I step into his room for the first time* [17, с. 509]. – укр. *Я не думаю про його від'їзд, коли вперше заходжу в кімнату* [16, с. 435]. Фразу в оригіналі перекладено просто як «його від'їзд», тобто без описового «the looming deadline». Опущення деталізуючого елемента не спотворює змісту, а робить вислів лаконічнішим і природнішим. Значення наближення та тривожності події імпліцитно зрозуміле з контексту, а буквальний переклад міг би переважити речення.

**2.6.** У перекладі роману «Четверте крило» Ребекки Яррос наступною за частотою є комбінована трансформація – 12 випадків (4,90%).

**Комбінована трансформація** передбачає одночасне застосування двох або більше простих прийомів, таких як генералізація, смисловий розвиток або додавання/опущення елементів. Це необхідно через структурні відмінності між англійською та українською мовами, коли адаптація тексту потребує комплексного підходу. Наприклад: англ. *I can read the lettering as he opens the missive* [17, с. 554]. – укр. *Я бачу, що там написано* [16, с. 473]. У вказаному уривку комбінована трансформація поєднує смисловий розвиток та опущення. Фраза «I can read the lettering» була інтерпретована використовуючи логічний висновок, що можливість прочитання дозволяє героїні побачити написане. Частина «as he opens the missive» опущена, щоб зберегти динаміку та стилістичну лаконічність. Така комбінація дозволяє адаптувати репліку до норм української мови, зберігаючи баланс між змістом і вираженням.

**2.7.** У процесі перекладу роману «Четверте крило» Ребекки Яррос виявлено 11 випадків використання трансформації компенсації (4,49%). За І. В. Корунцем, **компенсація** – це прийом, коли втрачені при перекладі елементи відтворюються іншими мовними засобами для збереження загального змісту [8, с. 128]. Наприклад: англ. *Even if they tried, Mom would have shut that down with a quickness* [17, с. 436]. – укр. *Навіть якби спробували, моя мати швиденько б прикрила лавочку* [16, с. 373]. У прикладі використано прийом компенсації, оскільки буквальний переклад вислову “shut that down with a quickness” не передав би його розмовної експресив-

ності. Тому перекладачі використали фразеологізм «швиденько б прикрила лавочку», який компенсує втрату стилістичних відтінків оригіналу та відтворює його емоційно-розмовний характер.

**2.8.** До менш частотних трансформацій, застосованих при перекладі роману «Четверте крило» належить, зокрема, транслітерація, налічуючи 10 випадків (4,08%). **Транслітерація** – метод передання іншомовних слів шляхом відтворення їхнього написання графічними засобами мови перекладу, без істотної фонетичної адаптації з метою збереження візуальної та культурної ідентичності власних назв, імен персонажів [5, с. 282]. Наприклад: англ. *Aetos dragged me straight to the professor when he saw it happen* [17, с. 236]. – укр. *Аетос потягнув мене просто до професора, коли побачив, що сталося* [16, с. 225]. Ім'я героя передано за допомогою транслітерації, що дає змогу зберегти графічну форму оригіналу та підкреслити його фантастичне походження. У цьому прикладі транслітерація сприяє відтворенню культурної своєрідності власної назви й забезпечує її адекватне сприйняття читачем, водночас підтримуючи художню атмосферу твору.

**2.9.** У тексті українського перекладу роману «Четверте крило» транскрибування фіксується рідко: за результатами підрахунку, це лише 8 випадків, або 3,26%. **Транскрибування** відтворює звучання іншомовного слова графічними засобами мови перекладу з максимальною фонетичною точністю [3, с. 77]. Наприклад: англ. *You read the death roll from the Calldyr executions?* [17, с. 279]. – укр. *Ти читала список страчених у Калдирі?* [16, с. 268]. У цьому прикладі використано транскрибування, оскільки топонім передано в перекладі із орієнтацією на його фонетичне звучання в мові оригіналу. Такий прийом дає змогу адекватно відтворити іншомовну власну назву та забезпечити її природне сприйняття в українському тексті, застосування зумовлене необхідністю збереження фонетичної форми топоніма в перекладі.

**2.10.** До найменш частотних лексичних трансформацій перекладу роману «Четверте крило» належить генералізація – 7 випадків (2,86%). **Генералізація** – це заміна одиниці з вузьким значенням у оригіналі на слово з ширшим, узагальненим значенням у перекладі [5, с. 306]. Ілюстрацією такого вживання може слугувати: англ. *You weren't interesting enough to sit with before, Imogen responds, then bites into a muffin* [17, с. 249]. – укр. *Раніше з тобою було не так цікаво сидіти, – відповідає Імоджен і відкушує булочку* [16, с. 210]. Слово «muffin» замінено на загальний термін «булочка». В оригіналі воно позначає конкретний вид випічки, а в перекладі обрано стилістично нейтральний варіант, що зберігає зрозумілість і доречність у контексті. Генералізація спрощує сприйняття, не змінюючи комунікативного наміру та смислової цілісності епізоду.

Таблиця 1

Номер	Трансформація	Кількість	Відсотки
1	Антонімічний переклад	96	39,18
2	Смисловий розвиток	40	16,33
3	Конкретизація	27	11,02
4	Додавання	19	7,76
5	Опущення	15	6,12
6	Комбіновані трансформації	12	4,90
7	Компенсація	11	4,49
8	Транслітерація	10	4,08
9	Транскрибування	8	3,26
10	Генералізація	7	2,86
	Разом	245	100%

Співвідношення використаних лексичних трансформацій у досліджуваному творі наведено в Таблиці 1.

### 3. ВИСНОВКИ

У результаті аналізу лексичних трансформацій у перекладі роману Ребекки Яррос «Четверте крило» (Fourth Wing) в україномовній інтерпретації Олексія Манька та Богдана Горвата встановлено, що найчастотнішим прийомом є антонімічний переклад – 39,18% (96 прикладів), що свідчить про активне використання зміни семантичної полярності задля збереження змісту та стилістичного ефекту оригіналу. Друге місце посідає смисловий розвиток – 16,33% (40 випадків), який забезпечує точнішу передачу контекстуальних та імпліцитних значень. Важливу роль також відіграють конкретизація – 11,02% (27 прикладів) і додавання – 7,76% (19 прикладів), що сприяють уточненню змісту та адаптації тексту до норм української мови. Менш

поширеними є опущення – 6,12% (15 прикладів), комбіновані трансформації – 4,90% (12 прикладів), компенсація – 4,49% (11 прикладів), транслітерація – 4,08% (10 прикладів). До найменш частотних відносимо транскрибування – лише 3,26% (8 прикладів) та генералізацію – 2,86% (7 прикладів), однак вони також виконують важливу функцію у відтворенні лексичних і стилістичних особливостей оригіналу.

Отже, результати дослідження засвідчують активне застосування різних типів лексичних трансформацій з метою максимально адекватного відтворення змісту, стилю та емоційної виразності оригінального тексту українською мовою.

Перспективи дослідження полягають у розширенні корпусу матеріалу, подальшому вивченні особливостей використання лексичних перекладацьких трансформацій у художньому перекладі та аналізі перекладацьких стратегій відтворення стилістичних і семантичних особливостей оригіналу.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бойко, Я. В., & Ніконова, В. Г. (2025). Узагальнена система перекладацьких відтворень у досягненні еквівалентності й адекватності у перекладі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 101, С. 60-74. DOI : <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-06>
- Долга, Т. О. (2022). Лексичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу. *Modern development of science and the latest perspectives*, С. 16–19. <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.32>
- Дуда, О. І., & Рибачок, С. М. (2021). Переклад лінгвокраїнознавчих реалій. *Нова філологія*, 82, С. 74–78. DOI : <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-12>
- Запужляк, І. М., & Табаран, Д. О. (2024). Лексичні Трансформації У Романі Маркуса Зузака «Крадійка Книжок» Lexical Transformations In The Translation Of The Novel “The Book Thief” By Markus Zusak. *Закарпатські філологічні студії*, 34, С. 95–99. DOI : <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.34.2.16>
- Карабан, В. І. (2002). *Переклад англійської наукової і технічної літератури. [англ./укр.] : Навчальний посібник для ВНЗ*. Нова книга.
- Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., & Огуй, О. Д. (2008). *Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 543 с.
- Козачук, А. М. (2023). Перекладацькі трансформації та прийоми: термінологічні виклики у перекладознавстві. *Нова філологія*, 89, С. 129–136. DOI : <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-18>
- Корунець, І. В. (2004). *Порівняльна типологія української та англійської мов : навчальний посібник для ВНЗ*. Вінниця: Нова книга.
- Корунець, І. В. (2008). *Вступ до перекладознавства. [англ./укр.] : Підручник для ВНЗ*. Вінниця: Нова книга.
- Космеда, Т., & Войтович, О. (2024). Проблема виокремлення базових термінів перекладознавства: своєрідність їх фіксації в «Словнику сучасної лінгвістики» А. Загнітка. *Лінгвістичні студії*, 48, С. 110–121. DOI: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.48.9>

11. Лобода, В. А. (2019). Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 4(43), С. 72–74. DOI : <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.17>
12. Поліщук, Л. П., & Пушкар, Т. М. (2023). Перекладацькі трансформації та їх різноманіття у перекладних виданнях художньої літератури, С. 146–150. In: International multidisciplinary scientific and practical Internet conference «Innovative projects and paradigms of international education», February 28 - March 1
13. Чумак В., & Козачишина О. Л. (2018). Роль трансформацій у досягненні адекватності перекладу художнього тексту. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди : *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи*. С. 181–183.
14. Alves, F., & Albir, A. H. (2024). *Translation as a cognitive activity : Theories, models and methods for empirical research*. London: Routledge. DOI : <https://doi.org/10.4324/9781003006978>
15. Nida, E. A. (2015). *A componential analysis of meaning: An introduction to semantic structures*, 57. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co KG.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

16. Яррос Р. (2024). «Четверте крило» / пер. з англ. Олексій Манько та Богдан Горват. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 528 с.
17. Yarros R. (2023). *“Fourth Wing”*, Piatkus Books, 512 p.

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2026

Стаття рекомендована до друку 24.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Iryna Zapukhlyak** – Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Practice of Translation at Vasyl' Stus Donetsk National University; e-mail: [izapukhlyak@donnu.edu.ua](mailto:izapukhlyak@donnu.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-6998-7788>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?user=qDAX\\_JwAAAAJ&hl=ru](https://scholar.google.com/citations?user=qDAX_JwAAAAJ&hl=ru); RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Zapukhlyak?ev=hdr\\_xprf](https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Zapukhlyak?ev=hdr_xprf)

**Olena Slobodianiuk** – a first-year Master's student at the Department of Theory and Practice of Translation at Vasyl' Stus Donetsk National University.

### LEXICAL TRANSFORMATIONS IN THE ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION OF A LITERARY TEXT (BASED ON THE NOVEL «FOURTH WING» BY REBECCA YARROS AND ITS UKRAINIAN TRANSLATION BY OLEKSII MANKO AND BOHDAN HORVAT)

In modern translation studies, an important area of research is the study of translation transformations as a means of reproducing the artistic features of a literary text. The relevance of this topic is determined by the need for an in-depth examination of lexical changes that occur in the process of translating from English into Ukrainian, as well as by the need to clarify their role in ensuring an adequate rendering of the meaning of the original text. The article examines lexical translation transformations in English-Ukrainian literary translation based on the novel “Fourth Wing” by Rebecca Yarros and its Ukrainian version “Chetverte krylo”, translated by Oleksii Manko and Bohdan Horvat. The aim of the study is to identify the specific features of the use of translation transformations and to determine their role in achieving translation equivalence and an adequate rendering of the semantic content of the source text. The main method used in the study is the descriptive method, which makes it possible to outline the main theoretical foundations of the research. The method of continuous sampling was applied to select illustrative material. The comparison of linguistic units of the original and the translation is carried out through comparative and interpretative analysis of textual material in order to reveal the specific features of the transformations that constitute the subject of the study. As a result of the conducted examination, it has been established that the translation actively employs such lexical transformations as antonymic translation, semantic development, concretization, addition, omission, combined transformations, compensation, transliteration, transcription, and generalization. The use of these translation techniques contributes to a more accurate rendering of the meaning of the source text, as well as to the preservation of the artistic expressiveness and communicative integrity of the translated text.

**Key words:** *adequacy, lexical transformation, literary translation, translation, translation transformation.*

#### REFERENCES

1. Boiko, Ya. V., & Nikonova, V. H. (2025). Uzahalnena systema perekkladatskykh vidtvoren u dosiahnenni ekvivalentnosti y adekvatnosti u pereklydi [Generalized system of translation reproductions in achieving equivalence and adequacy in translation]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni VN Karazina. Seriya : Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, S. 60–74. DOI : <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-06> (In Ukrainian).

2. Dolha, T. O. (2022). Leksychni transformatsii yak zasib dosiahnennia adekvatnosti perekladu [Lexical transformations as a means of achieving an accurate translation]. *Modern development of science and the latest perspectives*, S. 16–19. (In Ukrainian).
3. Duda, O. I., & Rybachok, S. M. (2021). Pereklad linhvokrainoznavchykh realii [Translation of linguistic and cultural phenomena]. *Nova filolohiia*, 82, S. 74–78. DOI : <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-12>. (In Ukrainian).
4. Zapukhliak, I. M., & Tabaran, D. O. (2024). Leksychni Transformatsii U Romani Markusa Zuzaka «Kradiika Knyzhok» [Lexical Transformations In The Translation Of The Novel “The Book Thief” By Markus Zusak]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 34, S. 95–99. DOI : <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.34.2.16> (In Ukrainian).
5. Karaban, V. I. (2002). *Pereklad anhliiskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury*. [anhl./ukr.] : Navchalnyi posibnyk dlia VNZ. Nova knyha (In Ukrainian).
6. Kyiak, T. R., Naumenko, A. M., & Ohui, O. D. (2008). *Perekladoznavstvo (nimetsko-ukrainskyi napriam)*: pidruchnyk [Translation Studies (German–Ukrainian): a textbook]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet, 543 s. (In Ukrainian).
7. Kozachuk, A. M. (2023). Perekladatski transformatsii ta pryomy: terminolohichni vyklyky u perekladoznavstvi [Translation transformations and techniques: terminological challenges in translation studies]. *Nova filolohiia*, 89, S. 129–136. DOI : <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-18> (In Ukrainian).
8. Korunets, I. V. (2004). *Porivnialna typolohiia ukrainskoi ta anhliiskoi mov: navchalnyi posibnyk dlia VNZ [A Comparative Typology of the Ukrainian and English Languages: A Textbook for Higher Education Institutions]*. Vinnytsia: Nova knyha (In Ukrainian).
9. Korunets, I. V. (2008). *Vstup do perekladoznavstva.[anhl./ukr.] : Pidruchnyk dlia VNZ [An Introduction to Translation Studies [English/Ukrainian]: A Textbook for Higher Education Institutions]*. Vinnytsia: Nova knyha (In Ukrainian).
10. Kosmeda, T., & Voitovych, O. (2024). Problema vyokremлення bazovykh terminiv perekladoznavstva: svoieridnist yikh fiksatsii v «Slovnyku suchasnoi linhvistyky» A. Zahnitka. *Linhvistychni studii*, S. 110–121 (In Ukrainian).
11. Loboda, V. A. (2019). Perekladatski transformatsii: definityvnyi kharakter ta problema klasyfikatsii [Translational transformations: definiteness and the problem of classification]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser. : Filolohiia*, 4(43), S. 72–74. DOI : <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.17> (In Ukrainian).
12. Polishchuk, L. P., & Pushkar, T. M. (2023). Perekladatski transformatsii ta yikh riznomanittia u perekladnykh vydanniakh khudozhnoi literatury [Translational transformations and their diversity in translated editions of fiction], S. 146–150 (In Ukrainian).
13. Chumak V., & Kozachyshyna O. L. Rol transformatsii u dosiahnenni adekvatnosti perekladu khudozhnogo tekstu [The role of transformations in achieving an adequate translation of a literary text]. *Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody : Mizhkulturna komunikatsiia i perekladoznavstvo: tochky dotyku ta perspektyvy*. S. 181–183 (In Ukrainian).
14. Alves, F., & Albir, A. H. (2024). *Translation as a cognitive activity : Theories, models and methods for empirical research*. London: Routledge. DOI : <https://doi.org/10.4324/9781003006978>
15. Nida, E. A. (2015). *A componential analysis of meaning : An introduction to semantic structures (Vol. 57)*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co KG.

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

16. Yarros R. (2024) «*Chetverte krylo*» / per. z anhl. Oleksii Manko ta Bohdan Horvat. Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia», 528 s.
17. Yarros R. (2023) “*Fourth Wing*”, Piatkus Books, 512 p.

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 15.03.2026*

*The article was recommended for printing 24.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-15>  
УДК 81'25(477)»1920/1930»

**О. А. Кальниченко<sup>1</sup>**

доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна/  
науковий співробітник кафедри слов'янських мов Університету Матея Бела в Банській Бистриці, Словаччина;  
e-mail: [o.a.kalnychenko@karazin.ua](mailto:o.a.kalnychenko@karazin.ua) ORCID: 0000-0001-7808-357x

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=ZYhahaoAAAAJ&hl=uk>

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr-Kalnychenko-2>

**Л. В. Коломієць<sup>2</sup>**

доктор філологічних наук, професор, академік АН ВШ України, запрошений професор кафедри  
східноєвропейських, євразійських та російських студій Дартмутського Коледжу, США

e-mail: [Lada.Kolomiyets@dartmouth.edu](mailto:Lada.Kolomiyets@dartmouth.edu); ORCID: Lada Kolomiyets (0000-0002-8327-6672);

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=yjK1NY0AAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.ResearchGate.net/profile/Lada-Kolomiyets>

## ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ В ГУМАНІТАРНИХ І СУСПІЛЬНИХ НАУКАХ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ: 1920–1930-ті роки

Переклад нехудожньої прози в гуманітарних і суспільних науках, попри свою вагому роль, тривалий час залишався на периферії перекладознавчого дискурсу. В радянській Україні 1920–1930-х років цей процес ускладнювався ідеологічним тиском марксистсько-ленінської парадигми та переходом від політики українізації (1923–1929) до сталінської русифікації й цензури. На відміну від художньої літератури, переклад у гуманітарних і суспільних науках вимагав особливої термінологічної точності та повністю підпорядковувався ідеологічним вимогам. Метою статті є дослідження виникнення та розвитку перекладу нехудожньої прози в гуманітарних і суспільних науках радянської України 1920–1930-х років у контексті політичних і мовних трансформацій. Методи дослідження ґрунтуються на «археології перекладу» Ентоні Пима: ручній бібліографічній реконструкції корпусу за каталогами бібліотек та архівів (оскільки систематичних списків у цій галузі не існує), доповненій порівняльним і термінологічним аналізом. Основні результати свідчать, що монографія Олександра Фінкеля «Теорія й практика перекладу» (1929) стала піонерською працею щодо нехудожнього перекладу в СРСР і була інституціоналізована в Київському інституті лінгвістичної освіти. У 1920-х роках здійснено сотні прямих перекладів з німецької, французької та англійської мов у галузях педагогіки, психології, філософії, історії, марксизму. З початку 1930-х прямих переклад поступово замінився опосередкованим через російські посередники, а цензура значно посилилася. Резолюції Наркомосу 1933 року та кампанія боротьби з «націоналістичними перекладачами-шкідниками» 1933–1934 років призвели до русифікації термінології та масових репресій. У висновках підкреслюється еволюція перекладу в гуманітарних і суспільних науках — від інтелектуального прориву доби українізації до тоталітарного контролю. Попри значні втрати, перекладацька діяльність у цій сфері заклала основи зв'язків зі світовою науковою думкою. Дослідження розкриває механізми підпорядкування мови ідеології, що залишаються актуальними для сучасної деколонізації української науки.

**Ключові слова:** археологія перекладу, Микола Зеров, нехудожня проза, Олександр Фінкель, радянська Україна, русифікація, теорія перекладу, українізація

**Як цитувати:** Кальниченко, О., & Коломієць, Л. (2026). Теорія та практика перекладу в гуманітарних і суспільних науках у радянській Україні: 1920–1930-ті роки. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 124–137. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-15>

**In cites:** Kalnychenko, O., & Kolomiyets, L. (2026). Theory and practice of translation in the humanities and social sciences in soviet Ukraine, 1920s–1930s. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 124–137. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-15> (in Ukrainian)

<sup>1</sup> Funded by the EU NextGenerationEU through the Recovery and Resilience Plan of the Slovak Republic under Project No. 09I03-03-V01-00148

<sup>2</sup> Funded by the Foundation for Baltic and East European Studies (Sweden) as part of the project “De/colonizing Ukraine: Practices of Russification and Modes of Resistance 1922–1991” (project number 24-PR2-0020).



## 1. ВСТУП

Переклад наукових текстів у гуманітарних і суспільних науках, попри його інтелектуальну вагу та культурну значущість, упродовж тривалого часу залишався на периферії наукового дискурсу про переклад. В радянській Україні 1920–1930-х років цей процес ускладнювався подвійним тиском: ідеологічним та інституційним (перехід від політики українізації до русифікації та цензури). На відміну від художньої літератури, де переклад вивчався активніше, нехудожня проза вимагала особливої термінологічної точності, дисциплінарної узгодженості та адаптації до радянських ідеологічних вимог. Комплексних досліджень цього сегменту досі немає, як не вирішеними залишаються питання про джерельні мови, практики опосередкування (перехід від прямих перекладів до російських посередників), термінотворення, вплив цензури та наслідки резолюцій 1933 року Комісії Наркомосу для української наукової лексики. Крім того, важливо відзначити, що у Радянському Союзі гуманітаристику систематично переозначували як складову суспільних наук, оскільки всі наукові галузі мали відповідати вимогам історичного та діалектичного матеріалізму, який функціонував як універсальна наукова й ідеологічна матриця. Філософія, передусім діалектичний матеріалізм, виконувала роль методологічного арбітра, що визначав критерії «науковості» й запроваджував суворий ідеологічний контроль у суспільних і гуманітарних сферах, фактично соціологізуючи останні. Унаслідок цього межа між гуманітарними та суспільними науками поступово стиралася, а більшість дисциплін інтегрували в єдину «науку про суспільство», інтерпретовану кризь призму марксистсько-ленінських категорій [27].

Дослідження є актуальним у контексті сучасних дискусій про деколонізацію української науки, відновлення історичної пам'яті про репресоване перекладознавство та розуміння механізмів ідеологічного контролю над мовою. Воно дозволяє простежити, як переклад нехудожньої прози став інструментом одночасно національного відродження (у період українізації) та радянської інтеграції (після 1930-х). Особливо важливим є висвітлення внеску українських теоретиків (О. Фінкель, М. Калинович, М. Зеров) у світове перекладознавство, яке на Заході довго залишалося невідомим.

У Російській імперії українську мову систематично зображали як діалект російської, що слугувало виправданням для репресивної мовної політики. Саме ця ідеологія лягла в основу Валуєвського циркуляра 1863 року та Емського указу 1876 року, якими заборонялися українські видання, переклади, театральні вистави й освітні ініціативи. Попри те що Українська Народна Республіка зрештою програла Визвольну війну 1917–1921 років, сам факт її існування змусив більшовицьку владу вперше офіційно визнати українців окремою нацією – чого

за царату не було. Варто наголосити, що ключові інституційні здобутки українського культурного життя – зокрема створення Української академії наук у 1918 році та постановня українознавчих студій у школах і університетах – з'явилися ще до встановлення радянської влади. Спираючись на цей інтелектуальний фундамент і прагнучи одночасно зміцнити контроль над суспільством та задовольнити національні очікування, більшовики у 1923 році започаткували політику «українізації». Вона передбачала активний розвиток української мови в освіті, видавничій сфері та державному управлінні й стала потужним імпульсом для культурного ренесансу 1920-х років: розбудовувалася україномовна школа, різко зросли обсяги книговидавання та перекладів із багатьох мов. Однак уже наприкінці десятиліття, зокрема після 1929 року, українізацію було стрімко згорнуто. Це супроводжувалося різким посиленням цензури та масовими репресіями проти українських учених, письменників і перекладачів [25], що фактично зупинило культурний підйом попередніх років.

У 1917–1932 роках в Україні відбулося інтенсивне розширення перекладацької діяльності, яке охоплювало сотні творів із різних мов [6, с.12–121], помітний розвиток теорії перекладу, а також практики адміністративного, публіцистичного, газетного, наукового та технічного перекладу. Від середини 1920-х до початку 1930-х років істотно зросли переклади наукової та фахової літератури – насамперед у галузях медицини, педагогіки, психології, хімії, геології, аграрних наук та техніки. Значна частина цих праць була перекладом з німецької та англійської мов, що було зумовлено зростанням попиту на спеціалізовані знання українською. Так, до репрезентативних видань цього періоду належать «Анатомічні назви, прийняті в Базелі на IX зборах анатомічного товариства» (*Nomina anatomica ucrainica*) (українську частину редагувала О. Курило, 1925); «Історія Землі» (*Die Geschichte der Erde*) Рудольфа Боммелі (1925); «Діабет» (*Vorlesungen über die Zuckerkrankheit*) А. А. Гійманса ван ден Берга (пер. з нім. д-ра Д. Горбенка, 1928); «Про гістерію» (*Über Hysterie*) Ернста Кречмера (пер. з нім. Б.Ю. Андрієвського, 1928); «Основи науки про колоїди» (*Grundzüge der Kolloidlehre*) Г.Фройндліха (пер. з нім. Ф. Єпіфанова, 1930); «Саморобні сухі елементи» (*Die Selbstherstellung von Trockenelementen*) А. Вандровеца (пер. з нім. та доповнення Ом. Балицького 1930); «Спортивний масаж» (*Sportmassage*) Франца Кірхберга (пер. з нім. М.Романова, 1930); «Хемія скляного виробництва» (*Chemische Technologie des Glases*) Е.Цшіммера (пер. з нім. за ред. З.І.Перкаля, 1928); «Соматичні основи неврозу» (*The Somatic Basis of the Neurosis*) П.Шильдера (пер. з англ. Л. Немліхера, 1930); і «Основи розплідження свійських тварин» (*Principles of Livestock Breeding*) С. Райта (пер. з англ. І. Назаренко, 1930).

Поза природничими й прикладними науками перекладалися також ключові праці з гуманітарних та соціальних наук, зокрема «Судження та міркування дитини» (*Le jugement et le raisonnement chez l'enfant*) Жана Піаже (переклад із французької, 1930). Навіть фундаментальні наукові праці стали доступними українською мовою. Зокрема, «Походження видів через природний добір або збереження сприятливих порід у боротьбі за виживання» (*On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*) Чарлза Дарвіна було перекладено Володимиром Державиним і видано в Харкові 1936 року. У своїй сукупності ці переклади засвідчують масштаб, амбіцію та інтелектуальну динаміку українського наукового перекладу в цей формативний період.

Останні дослідження [12; 13; 16; 17; 19; 22; 23; 24] фіксують піонерський характер монографії Олександра Фінкеля «Теорія й практика перекладу» (1929) [11] та інституціоналізацію перекладознавства в Київському інституті лінгвістичної освіти. Вивчено окремі аспекти художнього перекладу 1920-х – 1930-х років [6; 10], а також роль цензури після 1930 року [21]. Проте науковий переклад у сфері гуманітарних та суспільних наук залишається практично не дослідженим. І якщо художні переклади 1917–1941 років каталогізовані [6], то наукові переклади систематично описані лише до 1923 року в «Зведеному каталозі україномовних книг державних бібліотек і музеїв України 1798–1923 рр.» [8]. Комплексних же списків наукових перекладів після 1923 року не існує. Тому корпус дослідження було реконструйовано вручну на основі каталогів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ВНБУ), рукописних фондів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, а також матеріалів Літературно-меморіального музею Г. Кочура в Ірпені та Національного музею літератури України. Отже, невіршеними залишаються повна бібліографічна реконструкція корпусу наукових і нехудожніх перекладів після 1923 року; детальний аналіз переходу від прямих перекладів з німецької/французької/англійської до опосередкованих через російську; вплив резолюцій Комісії Наркомосу 1933 року на терміновтворення та вилучення «націоналістичної» лексики.

Таким чином, метою цієї статті є дослідити виникнення та розвиток перекладу в гуманітарних і суспільних науках в радянській Україні у 1920–1930-і роки у контексті політичних і мовних трансформацій. Завдання статті включають: 1. Проаналізувати теоретичний внесок Фінкеля в теорію галузевого перекладу та його інституціоналізацію в Київському інституті лінгвістичної

освіти. 2. Охарактеризувати практику перекладу в ключових галузях (педагогіка, психологія, класична філософія, історія, політологія, марксизм, літературознавство, мовознавство, релігійна та атеїстична література). 3. Висвітлити механізми державного втручання (цензура, русифікація, кампанія проти «націоналістичних шкідників», резолюції Комісії Наркомосу 1933 року) в перекладацьку діяльність у цій сфері.

У цій статті досліджується виникнення та розвиток перекладу в галузі гуманітарних і суспільних наук у радянській Україні 1920–1930-х років, причому ці процеси розглядаються в ширшому контексті політичних і мовних змін. У роботі окреслюються ідеологічні та інституційні умови, що склалися внаслідок політики українізації та її скасування. Зокрема, висвітлюється теоретичний внесок Олександра Фінкеля в монографії «Теорія й практика перекладу» [11], а саме розширення ним поля дослідження за межі художніх і релігійних текстів до нехудожньої прози. Крім того, подається огляд перекладацької діяльності в педагогіці, психології, філософії, історії, політології, марксизмі, літературознавстві, мовознавстві, а також у релігійній і атеїстичній літературі. У дослідженні розглядаються джерельні мови, практики опосередкування та процеси терміновтворення, демонструючи, як цензура, ідеологічне регулювання та мовне планування перевизначали як обсяг, так і пізнавальну спрямованість українського наукового перекладу.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Об'єктом дослідження є переклад книжок в гуманітарних і суспільних науках у радянській Україні у 1920–1930-х роках, предметом – теоретичні засади, практичні стратегії, ідеологічні та інституційні чинники (цензура, мовне планування, терміновтворення), що визначали обсяг, спрямованість і якість цього перекладу.

Матеріалом розвідки став реконструйований корпус перекладів 1920–1930-х років (понад 50 конкретних видань у галузях педагогіки, психології, філософії, історії, політології, марксизму, літературознавства та релігійної літератури), отриманий з каталогів цільних наукових бібліотек.

Методологічно це дослідження спирається на концепцію «археології перекладу» Ентоні Пима, яка поєднує бібліографічну реконструкцію з дослідженнями конкретних випадків для виявлення довготривалих тенденцій, частоти перекладів та періодів інтенсивності чи занепаду [26]. Археологія перекладу дозволяє розглядати переклад як культурно-історичний процес, одночасно діахронний і синхронний, розкриваючи структурні закономірності, які неможливо виявити через ізольований аналіз окремих текстів.

Теоретичним стрижнем є монографія Фінкеля «Теорія й практика перекладу» з її типологією неху-

дожньої прози (наукова, адміністративна, публіцистична). Доповнюють основу праці сучасних дослідників [12: 13; 19; 20; 23; 24], а також матеріали про інституціоналізацію перекладознавства (програми Зерова та Калиновича [22] та архівні матеріали стосовно УІЛО) та мовну політику (резолуції 1933 року [9], критика Кагановичем (1934) [4] українського видання зібрання творів Леніна).

### **2.1 Піонерська роль України в теорії перекладу нехудожньої прози: від монографії Олександра Фінкеля (1929) до інституціоналізації в Київському інституті лінгвістичної освіти**

У теоретичному осмисленні перекладу наукових текстів Радянський Союз відіграв піонерську роль, що частково було зумовлено потребою перекладати фундаментальні ідеологічні праці Маркса, Енгельса та Леніна мовами різних народів країни. Ключовою віхою у розвитку теорії перекладу стала монографія українського науковця Олександра Фінкеля «Теорія й практика перекладу» (1929), яка розширила поле дослідження поза межі літературних і сакральних текстів, охопивши також нехудожню прозу [12, с.17; 13, с. 319].

Познавши цей ключовий зсув, Фінкель розмежував художні та нехудожні жанри й наголосив на особливому значенні останніх. Він зазначив, що вивчення перекладу нехудожньої прози «є таким же важливим і відкриває не менш цікаві проблеми, як і вивчення художнього перекладу, не кажучи вже про те, що в певні періоди воно має виняткове суспільне значення» [11, с. 26]. У другому розділі під назвою «Переклад нехудожньої прози» учений далі класифікував нехудожні тексти відповідно до їхніх мовних характеристик і суспільних функцій на наукові та адміністративні тексти (спираючись на класифікацію Шарля Баллі [14]), а також газетні тексти (публіцистику). Таким чином, додавши до адміністративної та наукової прози ще й публіцистику – зважаючи на те, що газетні матеріали для українських радянських газет надсилали з Москви і переклад уже здійснювався на місці, – Фінкель заклав підвалини для більш нюансованих типологій перекладу.

Фінкель критикує поширене припущення, що для перекладу нехудожньої прози достатньо передати лише основну думку тексту, стверджуючи, що такий підхід нехтує жанрово-специфічними мовними та стилістичними нюансами, необхідними для точного відтворення [11, с. 40]. За Фінкелем, проза аж ніяк не є монолітною: наукові, адміністративні та публіцистичні тексти мають власні структури, термінологію й комунікативні функції, сформовані історичним і соціальним контекстом.

Що стосується наукового перекладу, то він вимагає точності, ясності та суворого дотримання стандартизованої термінології [11, с. 46–47]. Учений застерігає від перефразування чи стилістичних прикрас, які можуть спотворити значення, особливо

коли в цільовій мові бракує усталених еквівалентів. У таких випадках перекладачі повинні обережно запозичувати або створювати терміни, що відповідають духу цільової мови. Фінкель наголошує на послідовності, попереджаючи проти синонімії та використання різних варіантів перекладу для одного й того самого терміна, що може підірвати зв'язність тексту [11, с. 48]. Фінкель зауважує, що, хоча словники є корисним інструментом, вони часто не передають ідіоматичних і контекстуальних тонкощів. Перефразування, на думку Фінкеля, ризикує стерти межу між перекладом і новою інтерпретацією. Тому жанрово-чутливий переклад є першочерговим – він має зберігати намір автора, логічну структуру та індивідуальний стиль. Фінкель закликає перекладачів віддавати перевагу ясному, конструктивному синтаксису цільової мови та уникати імітації іноземних синтаксичних моделей, забезпечуючи природне звучання тексту при збереженні вірності оригіналу [11, с. 53–55].

В адміністративній прозі, включно з юридичною та діловою мовою, Фінкель підкреслює необхідність точного синтаксису та послідовної термінології. Юридичні тексти часто використовують архаїчні вирази, що вимагає від перекладача балансу між традицією та ясністю. Ділова мова, зі свого боку, спирається на усталені фрази, кліше, через що вірність фразеології важливіша за буквальний переклад. Церемоніальні тексти, такі як маніфести, поєднують функціональний і естетичний елементи, вимагаючи від перекладача збереження обох вимірів [11, с. 61]. Публіцистична проза становить гібридне завдання. Як зазначив Фінкель, вона поєднує науковий, художній і розмовний стилі. Перекладачі мають адаптуватися до домінуючого тону – чи то академічного, чи літературного – і відповідати емоційній тональності та суспільній функції оригіналу. Буквальні переклади, застерігав він, ризикують спотворити тональність, особливо в промовах і листуванні, де культурні норми та ввічливість потрібно передавати з особливою обережністю [11, с. 65].

Зрештою, Фінкель наполягає, що головна відповідальність перекладача – глибоке знання як мови оригіналу, так і цільової мови. Перекладачі повинні бути пильними, чутливими до контексту та відданими термінологічній точності, щоб остаточний текст читався як оригінальний у цільовій мові, зберігаючи при цьому намір автора та стилістичну цілісність. На його думку, переклад нехудожньої прози – далеко не механічна робота – вимагає інтелектуальної строгості та жанрової обізнаності. Він порівнював його складність із складністю поетичного перекладу, підкреслюючи творчі та аналітичні вимоги [11, с. 48–49].

Монографія Фінкеля була опублікована в період Першої п'ятирічки (1928–1932) – часу, що характеризувався інтенсивними зусиллями радянської

влади щодо прискорення індустріалізації та колективізації сільського господарства. За таких умов виникла нагальна потреба в перекладі технічних і наукових текстів українською мовою. Відповідно, практична ситуація вимагала підготовки кваліфікованих перекладачів, здатних працювати зі спеціалізованою термінологією. Водночас переклад поступово перетворювався на стратегічний інструмент насадження ідеології, адже режим прагнув поширювати марксистсько-ленінське вчення та радянську пропаганду місцевими мовами, інтегруючи політичний зміст у освітні програми.

Паралельно з цими процесами 1920-ті роки стали часом яскравого українського національного відродження. Інтелектуали, такі як Микола Зеров, Максим Рильський, Освальд Бургардт, Валер'ян Підмогильний, Михайло Калинович, Олександр Білецький, Юрій Савченко та інші, активно просували переклад як ключовий засіб збагачення української літератури та встановлення зв'язків із світовими літературними й філософськими традиціями. Як наслідок, переклад дедалі виразніше сприймався не лише як культурний міст, а й як інструмент інтелектуального самоствердження.

Поєднання ідеологічних імперативів, практичної необхідності та культурних прагнень призвело до створення в 1930 році Українського інституту лінгвістичної освіти в Києві з філією в Харкові. Цей заклад заклав підвалини для інституціоналізації перекладознавства в радянській освітній системі: в Києві були започатковані університетські програми з підготовки перекладачів, що стало важливим етапом становлення перекладацької освіти [17; 19]. У межах цих програм типологія перекладу нехудожньої прози Олександра Фінкеля вперше була інтегрована у навчальний процес через створення спеціалізованих курсів і навчальних матеріалів. Програми, окрім перекладу художньої прози та віршів, охоплювали техніку нехудожньої прози, наукових і технічних термінів та ділового листування [17; 19], демонструючи синтез теоретичного поступу й педагогічних інновацій. Київська ініціатива яскраво показувала взаємодію наукового розвитку та ідеологічних обмежень радянської політики.

Силлабус лекційного курсу «Методологія перекладу» Михайла Калиновича вводив термін «перекладознавство», розмежовуючи теоретичні (методологія, історія думки) й практичні аспекти, охоплював визначення перекладу, еквівалентність, соціальні функції, точність, організацію роботи, співпрацю перекладачів і редагування. Попри ідеологію, закладав основу розвитку дисципліни та української культури [2].

На початку 1930-х переклад став ключовим у пропаганді, а публіцистичний стиль – важливим інструментом. У Київському інституті лінгвістичної освіти Микола Зеров розробив жанро-орієнтований лекційний курс «Методики перекладу», розділивши

жанри на п'ять секторів: (1) нехудожня проза (наукова, адміністративна та ділова, включно з листуванням); (2) публіцистика й літературна критика; (3) художня проза; (4) поезія; (5) наукова й технічна термінологія. Разом із працями Калиновича це стало значним кроком у перекладознавстві, особливо завдяки увазі до нехудожньої прози, як-от журнальних і газетних статей [23].

Зеров окреслив чотири методи введення нових термінів у цільову мову: описову заміну, транскрипцію, калькування та створення нових слів. Він наголошував на лінгвістичній точності в морфології, синтаксисі, інтонації, логічних наголосах, орфоепічних і орфографічних нормах. Спираючись на «Теорію і практику перекладу» Фінкеля, Зеров пріоритетизував комунікативну функцію слів і відстоював інтернаціоналістський підхід для «пролетарського перекладача», протиставляючи його «буржуазно-націоналістичному» наголосу на мовній унікальності.

Він розглядав труднощі передачі оригінальних текстів через морфологічні відмінності між мовами, особливо гіпотаксичні та паратаксичні структури. Зеров аналізував інтонаційні фразові структури, логічні наголоси та какофонічні збіги, пропонуючи стратегії їх уникнення. Він розглядав публіцистику та критику як перехідні жанри між літературною та нелітературною прозою, підкреслюючи їхню ідеологічну та практичну цінність. Його структурований підхід узгоджувався з радянськими цілями, водночас розвиваючи українську теорію перекладу [3, с. 4–5].

Як університетський викладач, Зеров, слідом за Фінкелем, наголошував на необхідності типології адміністративного жанру, який Фінкель вважав більш диференційованим, ніж науковий [11, с. 48]. Зеров виділив такі піджанри: (1) юридичні кодекси; (2) адміністративні накази, дипломатичні ноти, директиви та бюрократичне / канцелярське листування (включно зі звітами, листами, довідками); (3) прокламації.

Під час українізації нагальна потреба в стандартизованій українській діловій мові стала особливо гострою. Перекладачі та письменники працювали над заповненням прогалів в адміністративній фразеології. Особливо варто відзначити, що Валер'ян Підмогильний та Євген Плужник уклали «Словник фразеології ділової мови» (1926), метою якого було розвинути та уніфікувати український адміністративний дискурс. У передмові автори підкреслювали зростаючу потребу в систематизованій лексиці, адаптованій до бюрократичного вжитку. Словник демонстрував багатство українського лексичного та фразеологічного ресурсу, глибоко вкоріненого в народній мові.

Цей синтез теорії та практики заклав підвалини для всебічної, ідеологічно узгодженої методології перекладу в Україні, поєднавши лінгвістичну

точність із політичною метою. Цей типологічний і функціональний підхід, випереджаючи свій час, передбачив ключові принципи, які згодом були прийняті в західному перекладознавстві, і залишається фундаментальним у сучасній теорії перекладу [12].

Однак із середини 1930-х років перекладознавство в Україні зазнало подвійного стирання: у межах СРСР сталінська політика придушувала неросійську інтелектуальну діяльність, тавруючи її як націоналістичну, а на Заході холодновоєнний поділ світу перешкоджав її визнанню та поширенню [16, с. 116].

## **2.2. Практика перекладу нехудожньої прози**

Перекладацькі практики того періоду виходять за межі художньої літератури, охоплюючи широкий спектр дисциплін у галузі гуманітарних і соціальних наук.

### **2.2.1. Перекладна література в галузі педагогіки та психології**

У 1920-х – на початку 1930-х років було опубліковано численні переклади ключових праць із психології та педагогіки, що відбивало зростання інтересу до освітньої теорії та практики. Серед них – Марія Монтесорі «Метод наукової педагогіки та практика його в домах для дитини» (*Il Metodo della Pedagogia Scientifica applicato all'educazione infantile nelle Case dei Bambini*, переклад з італійської Дмитра Щербаненка, 1921); Пауль Барт «Історія виховання» (*Geschichte der Erziehung*, 1923); Ернст Адольф Бернгард «Психічні процеси як рухи» (*Die seelischen Vorgänge als Bewegungen*, переклав з німецької та уложив термінологічний словничок М. М. Васильківський, 1925); Вілл Сеймур Монро «Педагогічні тести та вимірювання» (*Educational Tests and Measurements*, переклад з англійської І. Майстренка, під ред. О. Залужного, 1927); Йоганн Генріх Песталоцці «Вибрані твори» (збірник за ред. М. І. Гордієвського, проф. А. Г. Готалова Готліба та В. О. Чудновцева, 1928); Жан П'яже «Судження й міркування в дитині. Граматика й логіка» (*Le jugement et le raisonnement chez l'enfant. Grammaire et logique*, переклад з французької А. Миляшкевича та В. Сапіжука, 1930); Л. Лянгштайн «Дитина дошкільного і шкільного віку. Як її годувати й доглядати?» (*Das Vorschul- und Schulkind. Seine Ernährung und Pflege*, переклад з німецької; за редакцією І. А. Лібермана, 1930); Клод Адріан Гельвецій «Про людину, її інтелектуальні здібності та її виховання» (*De l'homme, de ses facultés intellectuelles et de son éducation*, переклад з французької Валер'яна Підмогильного, 1932). До перекладів цього ж періоду належать також праці Павла Блонського «Педагогіка» (переклад з російської В. Доги, 1924) і Вільяма Джемса «Розмови з учителями про психологію» (*Talks to Teachers on Psychology*, переклад з російської гуртком учителів за редакцією М. Бернацького, 1924). Такі випадки показові, оскільки українські педагоги зазвичай

вільно читали російською, тож переклади з російської траплялися рідко; том Джемса особливо вирізняється як колективний, непрофесійний переклад з посередницького тексту, що передбачав нетипове багаторівневе опосередкування. Okремо варто згадати Ернста Кречмера «Про гістерію» (*Über Hysterie*, переклад з німецької Б. Ю. Андрієвського, 1928). Німецька педагогічна теорія в ранній радянській Україні репрезентувалася, зокрема, працею німецького філософа й соціолога Пауля Барта «Історія соціально-педагогічної ідеї», яка була видана в Одесі 1923 року Державним видавництвом України.

У 1930-х роках Україна пережила радикальну трансформацію педагогічної парадигми – від відносно вільного дослідження методологічних засад педагогічної науки до жорсткого підпорядкування марксистсько-ленінській ідеологічній доктрині. Ця ідеологічна консолідація призвела до припинення перекладу психологічної літератури та прямих перекладів педагогічної літератури українською після 1935 року. Замість цього педагогічні тексти – зокрема «Вибрані педагогічні твори» Йоганна Генріха Песталоцці (1938) та «Вибрані педагогічні твори: у трьох томах» Яна Амоса Коменського (1940) – перекладалися українською виключно через російські посередницькі переклади. Водночас частота перекладів гуманітарної літератури українською взагалі помітно скоротилася, відображаючи загальні зусилля радянської влади підпорядкувати інтелектуальний дискурс ідеологічному контролю.

### **2.2.2 Перекладна література в галузі класичної філософії та історії**

Міжвоєнна українська перекладацька культура розвивалася за помітно відмінними регіональними та тематичними лініями. Наведені нижче факти спеціально ілюструють, як відрізнявся добір текстів для перекладу в радянській Україні і в західних регіонах, що після Ризького договору 1921 року увійшли до складу Другої Речі Посполитої. В Західній Україні перекладачі тяжіли до античної літератури, особливо філософських текстів. Ця тенденція пояснювалася збереженням латинської та давньогрецької мов у шкільних програмах – на відміну від радянської України, де класичні мови майже зникли з освіти. Попри цю освітню базу, українських перекладів грецьких і латинських філософських творів видавалося мало через відсутність сталої традиції перекладу античної думки. Усе ж у Львові вийшло кілька значних видань: «Аннали» Тацита (*Annales*, 1935) та «Опис Скитії» Геродота (*Γένεσις Σκυθῶν*, 1937). Прикладом такого добору став також львівський український переклад «Державця» Нікколи Макіавеллі 1934 року, виконаний Михайлом Островерхом безпосередньо з італійського оригіналу *Il Principe*. До таких видань належать також, наприклад, «Апологія Сократа» Платона в перекладі Володимира Кміцикевича (1922). У 1932 році львівський місячник «Дзвони»

опублікував уривки із «Законів» Платона в перекладі В'ячеслава Липинського. З'явилися також українські переклади давньогрецької ораторської та історичної прози, зокрема «Олінфські промови» Демосфена (1923). Михайло Соневицький, класичний філолог, переклав діалоги Платона, Геродота та «Анабазис» Ксенофонта, хоча лише останній був опублікований посмертно 1986 року Науковим товариством імені Шевченка після того, як рукопис загубився під час Другої світової війни. Багато інших задумів так і не здійснилися – їх перервали репресії, війна, еміграція чи загибель перекладачів.

У радянській Україні переклади античних і ренесансних творів були ще рідкіснішими. Проте середовище неокласиків здійснило кілька зразкових ініціатив, спрямованих на збереження культурної спадкоємності попри посилення ідеологічного тиску. Микола Зеров публікував уривки «Про природу речей» (*De rerum natura*) Лукреція в журналі «Червоний шлях», а 1931 року побачила світ антологія «Французькі клясики XVII сторіччя. Буальо, Корнель, Мольєр, Расін» у перекладі з французької Максима Рильського, до якої увійшло «Мистецтво поетичне» (*L'Art poétique*) Нікола Буало.

Сучасна західна історіографія рідко доходила до українського читача безпосередньо. Показовим винятком – хоча й опосередкованим через іншу мову – було харківське видання «Книгоспілки» нарисів Свена Гедіна під назвою «Завойовники Америки» (1926), які Юрій Клен (Освальд Бургардт) переклав з німецької версії, а не зі шведського оригіналу.

Інституційне планування розширилося наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років. У березні 1930 року під егідою Кабінету порівняльного вивчення літератур Інституту Тараса Шевченка Микола Зеров уклав пріоритетний список іноземних творів для видавництва «ЛіМ» («Література і мистецтво») у складі Державного видавничого об'єднання України [24]. Його програма наголошувала на грецькій і латинській класиці, літературі феодальної та ранньокапіталістичної доби, а також на сучасних французьких, англійських, німецьких, італійських, іспанських і скандинавських авторах. Повний переклад «Про природу речей» Лукреція (*De rerum natura*) планували Микола Зеров і Віктор Петровський, хоча власне антична філософія не була серед пріоритетів.

Ці ініціативи супроводжувалися амбітними проектами перекладу просвітницької думки. Планувалося чотиритомне видання Жана-Жака Руссо, яке поєднувало б скорочені версії його основних творів у перекладі Христини Алчевської, а також передбачалося двотомне видання Дені Дідро. Зрештою в 1933 році вийшло лише видання Дідро в перекладі Валер'яна Підмогильного, та й воно було опубліковане у скороченому вигляді – без запланованих теоретичних праць про театр. Окрім перекладів французької художньої прози (твори

Франса, Бальзака, Мопассана), Підмогильний переклав важливі філософські праці: «Кандід, або Оптимізм» Вольтера (1927), двотомник Дідро та «Про людину, її розумові здібності та її виховання» Клода Гельвеція (1932).

Ще однією важливою віссю перекладу стала марксистська та соціалістична історіографія. Наприклад, Антон Харченко переклав працю Михайла Туган-Барановського «Сучасний соціалізм у своєму історичному розвитку» (Київ, 1920). Це була одна з тих праць науковців-українців, які за царату змушені були писати свої праці російською. («Світознавство» харківського астронома Бориса Герасимовича в перекладі з російської М. Синявської (1925) та праці харківського філолога Леоніда Булаховського – інші приклади цього явища). Всеукраїнське державне видавництво 1921 року випустило працю нідерландського комуністичного теоретика Германа Гортера «Історичний матеріалізм» (*Het historisch materialisme*) у перекладі з німецького видання *Der historische Materialismus*. Тим часом «Світова революція» (*Die Kommunistische Arbeiter-Internationale*, 1922) Гортера з'явилася у Відні в українському перекладі, виданому Видавництвом Української секції Комуністичної партії Австрії, з присвятою Леніну. Численні підручники з історії були перекладами, зокрема праці Роберта Віппера, відомого дослідженнями з античної та середньовічної історії, та «Первісні люди» (*Der Mensch der Vorzeit*, Харків, 1923) Вільгельма Бьольше.

У цій галузі у 1920-і роки домінувала радянська класоцентрична історіографія, а її головним взірцем була праця Михайла Покровського «Російська історія: стислий нарис» (переклад Марії Ільтичної; ред. Євгена Касьяненка; Харків-Берлін, 1922) – єдиний офіційний підручник з історії в радянській державі 1920-х років. Разом з «Економічний матеріалізм» (переклад Євгена Григорука, Київ, 1923), іншою працею Покровського, ці видання унаочнювали зазначену парадигму. Навіть немарксистські праці подавалися в марксистському обрамленні, як видно з перекладу з німецької праці Юліуса Ліпперта «Культурна історія людства в її органічній будові» (*Kulturgeschichte der Menschheit in ihrem organischen Aufbau*, Kultura press, Львів-Київ-Нью-Йорк-Відень, 1922).

### 2.2.3. Перекладна література в галузі політології та марксистської теорії

На початку 1920-х років суспільні науки формувалися під впливом ідеологічних досліджень і були глибоко пов'язані з російськими дореволюційними марксистськими дискусіями. Яскравим прикладом є українське видання 1921 року праці «Наука про суспільну свідомість (Короткий курс ідеологічної науки в запитаннях та відповідях)», у якому Микола Трирог (Михайль Семенко) переклав і представив українському читачеві ідеї Олександра Богданова.

Тоді ж вийшли друком інші праці Богданова: «Мистецтво й робітничий клас» та «Межи людиною та машиною: (Про систему Тейлора)». Ще одна книга Богданова «Елементарний курс політичної економії: Вступ до політичної економії» побачила світ у Київському державному видавництві у 1922 році.

У середині 1920-х років в УСРР спостерігалось помітне зростання перекладів із суспільних наук, особливо в політології та марксистській теорії. У цей період було опубліковано низку фундаментальних творів «класиків», зокрема: «Вісімнадцяте Брюмера Луї Бонапарта» Карла Маркса (переклад з німецької М. та І. Степанових, за редакцією В. Щербаненка, 1925); «Громадянська війна у Франції. З передмовою Фрідріха Енгельса» (переклад з німецької С. Буди, 1925); «Критика Готської програми з двома додатками Маркса і Енгельса» (переклад з німецької С. Вікула, 1929); а також «Капітал. Критика політичної економії» Маркса (переклад з німецької М. Порша, 1929). Ці переклади відображають зростаюче інтелектуальне залучення до марксистської думки та загальний розвиток політології в українському науковому просторі 1920-х років. Водночас деякі вагомні праці, що містять згадки про Україну – наприклад, окремі листи з приватного листування Маркса з українським соціалістом Сергієм Подолинським, який намагався узгодити марксистську теорію з термодинамікою, – так і не були опубліковані українською.

Переклади праць про життя та діяльність Маркса, Енгельса і Леніна широко поширювалися в ранній радянській Україні, сприяючи формуванню нового пропагандистського жанру для українського читачтва – політичної біографії. Книга Юрія Стеклова «Карл Маркс. Його життя і діяльність (1818–1883)» з'явилася в перекладі українською мовою 1922 року завдяки Українсько-американському видавничому товариству «Космос», чия символічна транснаціональна присутність охоплювала Харків, Нью-Йорк і Берлін. Воно також видало «Тероризм і комунізм» Льва Троцького в авторизованому перекладі з російської з передмовою та післямовою автора.

На початку 1920-х років переклади праць Маркса, Енгельса та інших теоретиків комуністичної думки зазвичай здійснювалися безпосередньо з оригінальної мови, навіть якщо це не завжди зазначалося в вихідних даних. Прикладом є «Розвиток соціалізму від утопії до науки» Енгельса (Державне видавництво України, 1923). Однак уже на початку 1930-х років ця практика кардинально змінилася на переклади з російської мови, як мови-посередника.

Переклади творів Маркса, Енгельса, Леніна та Сталіна, зокрема «Про Леніна і лєнінізм» останнього (переклад з російської Андрія Річицького, 1924), мали пріоритетне значення для поширення радянської ідеології. Немарксистські або «буржуазні» філософські праці активно не заохочувалися, а ранні переклади марксистської філософії зазвичай

здійснювалися з російських видань або російськомовних інтерпретацій, а не з оригіналів. Приклади останніх: «Матеріалізм – філософія пролетаріату» Б. Горева (1925), «Фейєрбах і Маркс» П. Рохніна (1925), «Короткий підручник історичного матеріалізму» Б. Фінгерта і М. Шірвіндта (1928). Серед перекладених праць інших комуністичних лідерів – твори Миколи Бухаріна: «Криза капіталізму і комуністичний рух» (переклад з російської Петра Товстоного, 1924) та «Ленін як марксист» (переклад Михайля Семенка, 1925), а також Льва Троцького – «Про Леніна. Матеріали для біографа» (переклад Німчинова, Коцюби, Ткаченка, Пеца, Любченка та Васильківського, 1924). Ці переклади відображають ідеологічну консолідацію та поширення марксистсько-лєнінської думки в роки становлення радянського впливу в Україні. Переклади праць російських більшовиків часто видавалися з оригінальними передмовами авторів. Прикладом є «Історія Комуністичної партії в Росії і В. І. Ленін» Льва Каменєва з передмовою автора (Катеринослав: ДВУ, 1923).

Український переклад 1919 року праці Петра Кропоткіна «Комунізм і анархія» Сергія Пилипенка відображає відкритість Української Народної Республіки до різноманітних соціалістичних ідей і підкреслює нюансоване ставлення Пилипенка до анархістських концепцій. Його пізніша відомість і трагічна доля за сталінських репресій підкреслюють інтелектуальну життєздатність і вразливість революційного покоління України.

Розгорнутий список перекладних праць із суспільних наук 1920-х років в радянській Україні свідчить, що майже всі вони були перекладені з російської, за винятком лише двох – «Наука буржуазного суспільства» Карла-Августа Віттфогеля (з німецької) та «Наука і революція» Ернеста Унтермана (з англійської). Така перевага російськомовних джерел відображає сильний вплив радянських ідеологічних і академічних рамок на українське інтелектуальне життя того десятиліття. На протипагу домінуванню російських джерел у перекладах з суспільних наук, праці з психології та педагогіки 1920-х років переважно перекладалися з німецької, французької та англійської, що відображало ширші міжнародні впливи в освітній і психологічній думці.

Перше зібрання творів Леніна українською мовою вийшло між 1928 і 1933 роками у вісімнадцяти томах загальним накладом 10 000 примірників. Це стало значним зусиллям з інституціоналізації марксистсько-лєнінської ідеології в УСРР, що узгоджувалося з ширшими радянськими кампаніями щодо стандартизації політичної освіти та пропаганди ідеологічної конформності через перекладену літературу. Це українське видання творів Леніна, яке здійснювалося за редакції Миколи Скрипника, вирізнялося свідомим прагненням до незалежності від російської мови і намаганнями відобразити

автентичне українське вживання на всіх рівнях перекладу. Такий підхід пізніше був жорстко розкритикований Наумом Кагановичем (1934) [4], який звинуватив перекладачів у спотворенні ленінських ідей і просуванні «націоналістичного шкідництва». Він стверджував, що вони намагаються відокремити українську мову від російської та наблизити її до мов німецьких і польських фашистів, кваліфікуючи їхню роботу як ідеологічно небезпечну і лінгвістично підірвану [20]. Ця критика започаткувала широку кампанію проти так званих «націоналістичних перекладачів-шкідників», спрямовану на тих, кого звинувачували в спотворенні радянських ідеологічних текстів через надмірну мовну самостійність [детальніше див. 5; 18]. Кампанія мала на меті придушити українську мовну автономію і примусово впровадити суворе дотримання російськомовних норм, трактуючи відхилення як політичний підрив.

Твори Леніна українською мали масове поширення: між 1918 і 1965 роками вийшло понад 800 видань загальним накладом 24 мільйони примірників. Вони слугували не лише ідеологічним, а й лінгвістичним цілям — наприклад, їх використовували при укладанні «Словника української мови» за редакцією Івана Білодіда (1970–1980) поряд з українськими перекладами Маркса і Енгельса [1]. Партійна директива вимагала, щоб усі переклади творів Леніна здійснювалися виключно під наглядом партійних органів. Крім того, будь-які інші переклади політичної та ідеологічної літератури потребували схвалення спеціально призначених інституцій у структурі партії.

#### **2.2.4. Переклади в літературознавстві, мовознавстві та мистецтвознавстві**

Переклади в літературознавстві та мовознавстві були нечисленними й переважно належали до дорадянського та раннього радянського періодів. Помітними стали праці Гюстава Лансона «Метод історії літератури» (*Méthode de l'histoire littéraire*, 1919, переклад з французької Охріма Соболева) та Леоніда Булаховського «Походження і розвиток мови» (1925, переклад з російської В. Щербаненка). Працю данського лінгвіста-славіста Крістіана Сандфельда-Єнсена «Мовознавство» (*Die Sprachwissenschaft*) переклав з оригінальної німецької Євген Тимченко; її видало Українське видавництво в Катеринославі 1920 року.

«Читання партитури» (*Anleitung zum Partiturlernen*), австрійського композитора, музикознавця і педагога Ганса Галя переклав з німецької Дмитро Загул. Ця книжка вийшла 1925 року і слугувала педагогічним посібником, що мав навчити музикантів навичкам інтерпретації та аналізу оркестрових і ансамблевих партитур.

У гуманітарних журналах, особливо в «Червоному шляху», Володимир Державин публікував рецензії на російськомовні праці з теорії літератури та історії мистецтва, зокрема на «Техніку письменниць-

кого ремесла» Віктора Шкловського та «Вступ до етнічної психології» Густава Шпета. У радянській Україні російську мову не вважали іноземною, що відображало її домінуюче становище.

#### **2.2.5. Переклади релігійної та атеїстичної літератури**

На зламі 1910–1920-х років українська церква відіграла важливу роль у процесі українського державотворення. Рух за відновлення Української православної церкви став одним із найяскравіших проявів національного відродження. У цьому контексті пріоритетним завданням стало перекладення богослужбових книг живою українською мовою.

Митрополит Василь Липківський, очільник Української автокефальної православної церкви (з 1921 року), був ключовою постаттю церковного перекладу в Україні 1920-х. У червні 1920 року в Кам'янці-Подільському вийшла його перекладена «Божественна літургія святого Івана Золотоустого» (перевидання – Харків і Рівне, 1922). Він також переклав «Часослов», «Требник» і «Молитвослов» на початку 1920-х, хоча його ім'я не завжди вказувалося. Липківський виступав за модернізацію церковних обрядів і наголошував на потребі покращених перекладів Святого Євангелія та Апостола, особливо останнього. На початку 1920-х розпочала роботу перекладацька комісія Української автокефальної православної церкви на чолі з архієпископом Нестором Шараївським. Вона підготувала до видання Псалтир у перекладі протоієрея Федота Хорошого (1926). Багато перекладів богослужбових книг залишилися неопублікованими, а опубліковані після ліквідації УАПЦ 1930 року та масових репресій духовенства і вірян були конфісковані й знищені.

На початку 1920-х років зростає кількість перекладів атеїстичної літератури з російської: брошури «Попівське шахрайство» (1920), «За скільки срібників попи й ченці зрадили народ?» (1921), «Про душу, потойбіччя, Бога й безсмертя» (1923), «Як наука підриває віру в Бога» (1924). Книжку Генріха Кунова «Як виникли релігія та віра в богів?» переклали з німецької (Берлін: «Знання – сила», 1922). Численні переклади з російської, наприклад «Релігія і комунізм» Сергія Мініна (Харків, 1920, переклад Марії Ільтичної, за редакцією Ларика – псевдоніма Євгена Касяненка), мали на меті пропагувати марксистську критику релігії. На підтримку марксистських антирелігійних і просвітницьких цілей перекладали з англійської, зокрема «Марксизм і дарвінізм» Антона Паннекука, видане «Українськими робітничими новинами» у Вінніпезі, Канада (1920), – для українських емігрантських громад Північної Америки на початку радянської доби.

#### **2.3. Державне втручання в методи перекладу**

На початку 1930-х років більшовики остаточно відмовилися від політики українізації, прагнучи обмежити вживання української мови, особливо

в науковій і технічній сферах. Кампанія проти так званих «націоналістичних шкідників» на початку 1930-х і політика русифікації мали руйнівні наслідки для українського інтелектуального та культурного життя. Багатьох перекладачів, лінгвістів і вчених, які відстоювали українську мовну автономію, було засуджено, звільнено з посад, заарештовано або страчено під час сталінських чисток. З 1932 до середини 1950-х років перекладацька діяльність занепала; багато текстів перекладали заново або адаптували через російську як посередницьку мову. Українські переклади дедалі більше позбавляли європейських мовних впливів і насичували російською лексикою та синтаксичними моделями. Якщо в 1920-х твори Маркса й Енгельса перекладали безпосередньо з німецької, то пізніші видання ґрунтувалися виключно на російських варіантах.

Протягом 1920-х років марксистську літературу в радянській Україні зазвичай перекладали безпосередньо з оригінальної мови, особливо з німецької. Однак уже на початку 1930-х ця практика кардинально змінилася. Переклади дедалі частіше робили з російських версій, іноді без зазначення мови оригіналу. У деяких випадках тексти подавалися як перекладені з німецької, хоча насправді базувалися на російських посередниках.

Цей зсув чітко простежується в історії видань творів Карла Маркса між 1923 і 1938 роками. Ранні переклади, такі як «Вісімнадцяте Брюмера Луї Бонапарта» (1925), «Громадянська війна у Франції» (1925) та «Злидні філософії» (1923), виконували безпосередньо з німецької. За цією моделлю вийшли й інші назви: «Наймана праця і капітал» (1925), «До критики політичної економії» (1926), «Капітал. Том I» (1927). Навіть на початку 1930-х «Фойєрбах» (1930), «Вибрані листи» (1931) і «Класова боротьба у Франції» (1932) зберігали практику прямого перекладу.

Проте вже 1930 року видання «Маніфесту Комуністичної партії» – перекладеного з російської й лише звіреного з німецьким оригіналом – стало символічним поворотом до русифікації. Ця зміна збіглася з масовими політичними репресіями, зокрема з відомим харківським показовим процесом 1930 року над «Спілкою визволення України» (СВУ) – сфабрикованою підпільною організацією. Сорок п'ять українських інтелектуалів звинуватили в підготовці відновлення незалежної Української республіки, що сигналізувало про наступ на національну ідентичність.

Режим Сталіна незабаром почав регулювати не лише те, які тексти перекладати, а й як саме їх перекладати. Опосередкований переклад через російську став нормою, особливо для філософської й політичної літератури. Українські версії марксистських текстів перекладали заново, щоб вони відповідали російським текстам, а перекладачів дедалі жорсткіше перевіряли на ідеологічну лояльність.

Кампанія посилилася після публікації 1934 року статті Наума Кагановича «Націоналістичні перекирчення в українських перекладах творів Леніна» в журналі «Мовознавство». Каганович спрямував удар проти перекладачів, пов'язаних із Миколою Скрипником – ключовою фігурою українізації, звинувативши їх у фальсифікації ленінських текстів:

«Перше видання українського перекладу творів Леніна, редаговане Скрипником, спотворене й перекирчене націоналістами. Націоналістичні перекладачі, підтримувані Скрипником, проводили курс на відокремлення української мови [від російської], штучне її обмеження – курс, якого дотримуються мови німецьких і польських фашистів. Смісл творів Леніна фальсифіковано» [4, с.11].

Критика Кагановича інституціоналізувала жорстку модель перекладу, що наголошувала на буквализмі та дослівній відповідності російським текстам, жертвуючи мовними нюансами заради ідеологічної чистоти. Його стаття стала зразком для придушення української мовної автономії та утвердження партійно-центричної марксистсько-ленінської ідеології як єдино прийнятного світогляду.

Хоча для матеріалів Комуністичної партії було звичним надсилати тексти з Москви російською, а потім перекладати українською, 1920-ті роки ще зберігали розквіт прямого перекладу з іноземних мов. Цю відкритість у 1930-х було остаточно скасовано. Новий підхід не лише змінив перекладацькі практики, а й став інструментом культурного контролю, підпорядкувавши українське інтелектуальне життя радянським ідеологічним настановам.

#### **2.4. Резолюції Комісії Народного комісаріату освіти**

Мотивовані більшовицькою політикою українізації, у 1920-х роках було створено численні словники для кодифікації та стандартизації української лексики для використання в освіті, адміністрації та науковій роботі, зміцнюючи самотність української мови. Однак із початком сталіністської русифікації на початку 1930-х років багато з цих лексикографічних праць було заклеювано як «націоналістичні», внесено до чорних списків, знищено, а їхніх укладачів переслідувано.

У 1933 році органи освіти Української СРР створили спеціальну комісію, завданням якої було придушення української мовної незалежності. Резолюції 1933 року Комісії Народного комісаріату освіти означили рішучий поворот, спрямований на приведення української мови у відповідність із російськими нормами. Словники, що кодифікували корінну лексику, було засуджено, а терміни, які відображали польський, чеський чи ширший західний вплив, відкинуто [9]. Питомі українські слова систематично замінювали російськими або русифікованими формами: *тепломір* став *термометром*, а *мірило* – *масштабом*, а такі слова, як *плин* (слово, що описує «речовини, які течуть (гази,

рідини)», відповідник англійському *fluid*), було вилучено через відсутність російських еквівалентів. Інтернаціоналізми, що відрізнялися від російського вжитку було засуджено (так, *фолія* стає *фольгою*), а запозичення, не вживані в російській мові, замінювалися, як-от, *тінктура* була замінена на *картон*.

Терміни з польським впливом піддавалися особливо жорсткій критиці. Українські слова, запозичені з тим самим коренем, що й російські, але відмінні за родом, було унормовано так, щоб їхній рід відповідав російському. Зокрема, іменники на -иза / -іза / -еза рекомендовано вживати як іменники чоловічого роду, а замість форм жіночого роду на -аля запропоновано використовувати варіанти на -аль. Таким чином, *вертикаля* перетворилася на *вертикаль*, *елінса* перетворилася на *елінс*, а *протуберанца* стала *протуберанцем* [детальніше див. 7]. Інші заміни – *психольогія* на *психологія*, *самостійність* на *автономія*, *історіософія* на *історія*, *клясик* на *класик* – відображали ширшу радянську кампанію зі стирання української мовної самобутності.

### 3. ВИСНОВКИ

Дослідження засвідчує, що переклад нехудожньої прози в гуманітарних і суспільних науках радянської України 1920–1930-х років пройшов шлях від інтелектуального прориву до системного ідеологічного контролю. Монографія Олександра Фінкеля «Теорія й практика перекладу» стала першою в східній Європі працею, яка науково обґрунтувала специфіку перекладу наукових, адміністративних і публіцистичних текстів, заклавши типологію жанрів і принципи термінологічної точності. Ця теорія була швидко інституціоналізована в Київському інституті лінгвістичної освіти завдяки курсам М. Калиновича та М. Зерова, що перетворило перекладознавство на самостійну навчальну дисципліну. У практичній площині 1920-ті роки продемонстрували масштабну перекладацьку діяльність: сотні праць з педагогіки, психології, філософії, історії, політології та марксизму були перекладені безпосередньо з німецької, французької та англійської мов, сприяючи розвитку української наукової термінології та культурному ренесансу доби українізації. Однак уже на початку 1930-х років політика українізації була згорнута, а переклад перетворився на інструмент радянської ідеологічної інтеграції. Прямі переклади поступилися місцем опосередкованим через російську мову, цензура посилилася, а кампанія проти «націоналістичних шкідників» призвела до масових репресій перекладачів і лінгвістів.

Відмінною рисою радянського перекладу, за словами Сюзанни Вітт в інтерв'ю Марині Дармарос, була ідеологізація норм: «прив'язування певних підходів до ідеологічно неприйнятних позицій і визначення меж перекладацького дискурсу» [15, с.501]. Після ліквідації приватних видавництв 1930 року держава монополізувала книговидавництво й диктувала тематику. Іноземні тексти перекладали лише за умови відповідності марксистсько-ленінській доктрині або для пропаганди. Релейний переклад через російські посередники став нормою, особливо в суспільних науках, підпорядковуючи українську автентичність російському посередництву. Орієнтацію перекладача змістили з вірності оригіналу чи цільової культури на «масового радянського читача», вимагаючи спрощень і спотворень. Буквалізм нав'язували не для точності, а для насадження російських моделей, жертвуючи українським мовним багатством. Відхилення каралися як «націоналістичне шкідництво». У 1930-х контроль посилювався, віддаливши українську науку від оригінальних джерел і підпорядковуючи інтелектуальне виробництво ідеологічній конформності. Резолюції Комісії Народного комісаріату освіти 1933 року остаточно закріпили русифікацію: «націоналістична» лексика була вилучена, терміни уніфіковано за російськими зразками, а українська наукова мова втратила значну частину європейських запозичень і власних новотворів. Унаслідок цього українське перекладознавство, яке випереджало західні розробки на десятиліття, було подвійно стерте – спочатку сталінськими репресіями, а потім холодновоєнним забуттям.

Отже, вивчення перекладу нехудожньої прози в радянській Україні 1920–1930-х років не лише реконструює забутий корпус текстів і відновлює внесок українських теоретиків у світову науку, а й розкриває механізми, за допомогою яких тоталітарний режим підпорядковував мову й знання ідеологічним цілям. Ці історичні уроки залишаються актуальними для сучасних процесів деколонізації української науки та захисту мовної автономії в умовах нових геополітичних викликів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з повною бібліографічною реконструкцією корпусу українських перекладів нехудожньої прози після 1923 року, порівняльним аналізом прямих і опосередкованих перекладів з погляду термінотворення та ідеологічних стратегій, а також зіставленням українського досвіду з іншими неросійськими республіками СРСР у контексті деколоніальної історії перекладу.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гофенедер, П. (2010). Радянська мовна політика в Україні. Переклади творів Леніна українською 1930-х та 1950-х років. *Дивослово*, 4, 37–47.
2. Джугастрянська, Ю. & Стріха, М. (2015). Важлива пам'ятка з історії українського перекладознавства. *Новий Протей*, 1, 133–135.

3. Зеров, М. (1932). Методика перекладу. Машинопис, Літературний музей Григорія Кочура, Ірпінь (без архівних даних). В: Коломієць, Л. (2021). Першодрук матеріалів Миколи Зерова з архіву Григорія Кочура. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*, 1(53), 13–15.
4. Каганович, Н. (1934). Націоналістичні перекручення в українських перекладах творів. *Мовознавство*, 2, 9–24.
5. Кальниченко, О. & Кальниченко, Н. (2019). Кампанія проти «націоналістичного шкідництва» в перекладі в Україні в 1933–1935 роках. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 89, 36–45. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-89-06>
6. Коломієць, Л. (2015). *Український художній переклад та перекладачі 1920–30-х років. Матеріали до курсу «Історія перекладу»* (2-ге переробл. і доповн. вид.). Вінниця: Нова Книга.
7. Кочерга, О. (2004). Мовознавчі репресії 1933 року – джерело теперішніх мовних проблем. *Незалежний культурологічний часопис "І"*, 35, 96–117.
8. Негрейчук, І. & Кононенко, В. (2015). *Друкований зведений каталог україномовної книги державних бібліотек та музеїв України. 1798–1923. Випуск 5: 1920–1923*. Міністерство культури України; Національна парламентська бібліотека України. Харків: Фоліо.
9. Резолюції Комісії НКО в справі перевірки роботи на мовному фронті. (1933). В: Хвиля, А. *Знищити коріння українського націоналізму на мовному фронті* (с. 115–129). Харків: Радянська школа.
10. Стріха, М. (2020). *Український переклад і перекладачі: між літературою і націєтворенням*. Київ: Дух і Літера.
11. Фінкель, О. (1929). *Теорія й практика перекладу*. Харків: ДВУ.
12. Baer, B. J. (2025). Birth of a discipline? Soviet translation studies in the 1920s. *Stridon: Journal of Studies in Translation and Interpreting*, 4(2), 5–28. <https://doi.org/10.4312/stridon.4.2.5-28>
13. Baer, B. J., & Hofeneder, P. (2025). A tale of two Skopos theories: (Re-)siting translation theory. *Target*, 37(3), 309–332. <https://doi.org/10.1075/target.23140.hof>
14. Bally, C. (1909). *Traité de stylistique française* (Vol. 1). Heidelberg: Carl Winter.
15. Darmaros, M. (2018). Entrevista com Susanna Witt: História da tradução soviética foi assunto sensível e, por isso, negligenciado / Interview with Susanna Witt: Soviet translation history was a sensitive subject and therefore neglected. *Cadernos de Literatura em Tradução*, May, 484–506. <https://doi.org/10.11606/issn.2359-5388.v0i20p484-506>
16. Hostová, I., Monticelli, D., Kalnychenko, O., & Djovčoš, M. (2024). Addressing power imbalances in research and translation studies. *World Literature Studies*, 16(3), 108–125. <https://doi.org/10.31577/WLS.2024.16.3.8>
17. Kalnychenko, O. (2025). Early ideas on translator and interpreter training in Ukraine: 1930s. *Translator and interpreter training methodology: The Ukrainian dimension* / ed. L. Chernovaty. Banská Bystrica: Belianum. pp. 11–25. <https://doi.org/10.24040/2025.9788055722580>
18. Kalnychenko, O., & Kalnychenko, N. (2020). Campaigning against the “nationalistic wrecking” in translation in Ukraine in the mid-1930s. In L. Harmon, & D. Osuchowska (Eds.). *Translation and power* (pp. 53–60). Berlin: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/b17222>
19. Kalnychenko, O., & Kamovnikova, N. (2020). Навчання перекладу: інститутські програми з перекладознавства початку 1930-их років. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 91, 147–155. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-91-19>
20. Kalnychenko, O., & Kolomyets, L. (2022). Translation in Ukraine during the Stalinist period: Literary translation policies and practices. In C. Rundle, A. Lange, & D. Monticelli (Eds.), *Translation under communism* (pp. 141–172). Basingstoke: Palgrave Macmillan. [https://doi.org/10.1007/978-3-030-79664-8\\_6](https://doi.org/10.1007/978-3-030-79664-8_6)
21. Kolomyets, L., & Kalnychenko, O. (2024). Translation and censorship in Soviet and independent Ukraine. *The Routledge handbook of translation and censorship* / eds. D. Merkle, B. J. Baer. London ; New York: Routledge. P. 243–260. <https://doi.org/10.4324/9781003149453-20>
22. Kolomyets, L. (2020). A psycholinguistic analysis of the first Ukrainian syllabi on general and special methodology of translation by Mykhailo Kalynovych and Mykola Zеров. *East European Journal of Psycholinguistics*, 7(2), 135–154. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.2.kol>
23. Kolomyets, L. (2023a). Between censorship and nation building: The first Ukrainian lecture courses on translation studies from a historical perspective. In M. Djovčoš, I. Hostová, M. Kusá, & E. Perez (Eds.), *Translation studies in Ukraine as an integral part of the European context* (pp. 63–89). Bratislava: VEDA. <https://doi.org/10.31577/2023.9788022420150>
24. Kolomyets, L. (2023b). Precarious planning of translations into Ukrainian at the turn of the 1930s in view of the Soviet canon formation of translated literature. *East/West: Journal of Ukrainian Studies*, 10(2), 41–82. <https://ewjus.com/index.php/ewjus/article/view/738/408>
25. Pauly, M. D. (2014). *Breaking the Tongue: Language, Education, and Power in Soviet Ukraine*. Toronto: University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442619050>
26. Pym, A. (1998). *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome. <https://doi.org/10.4324/9781315760049>
27. Wetter, G. A. (1958). *Dialectical materialism: A historical and systematic survey of philosophy in the Soviet Union*. New York: Frederick A. Praeger.

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2026

Стаття рекомендована до друку 27.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Oleksandr Kalnychenko** – Associate Professor, Associate Professor at the Mykola Lukash Department of Translation Studies, V. N. Karazin Kharkiv National University / Research Fellow at the Department of Slavic Languages, Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovakia; e-mail: o.a.kalnychenko@karazin.ua ORCID: 0000-0001-7808-357X; Google Scholar: <https://scholar.google.com/citations?user=ZYhahaoAAAAJ&hl=uk>; ResearchGate: <https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr-Kalnychenko-2>

**Lada Kolomiyets** – Doctor of Philological Sciences (DSc), Professor, Fellow (Academician) of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Visiting Professor in the Department of East European, Eurasian, and Russian Studies at Dartmouth College (East European, Eurasian, and Russian Studies); e-mail: Lada.Kolomiyets@dartmouth.edu ORCID: Lada Kolomiyets (0000-0002-8327-6672); GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=yjK1NY0AAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.ResearchGate.net/profile/Lada-Kolomiyets>

## THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION IN THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES IN SOVIET UKRAINE, 1920s–1930s g

The translation of non-fiction prose in the humanities and social sciences, despite its significance, long remained on the periphery of translation studies discourse. In Soviet Ukraine during the 1920s–1930s, this process was complicated by the ideological pressure of the Marxist-Leninist paradigm and the transition from Ukrainization (1923–1929) to Stalinist Russification and censorship. Unlike fiction, translation in the humanities and social sciences demanded exceptional terminological precision and was fully subordinated to ideological requirements. The purpose of the article is to examine the emergence and development of non-fiction prose translation in the humanities and social sciences of Soviet Ukraine in the 1920s–1930s within the context of political and linguistic transformations. The research methods are based on Anthony Pym's "archaeology of translation": a manual bibliographical reconstruction of the corpus from library catalogs and archives (since no systematic lists exist), supplemented by comparative and terminological analysis. The main findings indicate that Oleksandr Finkel's monograph *Theory and Practice of Translation* (1929) was a pioneering work regarding non-fiction translation in the USSR and became institutionalized at the Kyiv Institute of Linguistic Education. In the 1920s, hundreds of direct translations from German, French, and English were produced in pedagogy, psychology, philosophy, and Marxism. From the early 1930s onward, direct translation was gradually replaced by Russian-mediated versions, while censorship intensified. The 1933 resolutions of Narkomos and the 1933–1934 campaign against "nationalistic translator-saboteurs" led to the russification of terminology and widespread repressions. The conclusions highlight the evolution of translation in the humanities and social sciences—from an intellectual breakthrough of the Ukrainization era to totalitarian control. Despite the losses, translational activity in this field laid the foundations for connections with global scholarly thought. The study reveals the mechanisms of subordinating language to ideology, mechanisms that remain relevant to the contemporary decolonization of Ukrainian science.

**Key words:** *archaeology of translation, Mykola Zerov, non-fiction prose, Oleksandr Finkel, russification, Soviet Ukraine, theory of translation, Ukrainization.*

## REFERENCES

- Hofeneder, P. (2010). Radianska movna polityka v Ukraini. Pereklady tvoriv Lenina ukraïnskoiu 1930-kh ta 1950-kh rokiv [Soviet language policy in Ukraine: Translations of Lenin's works into Ukrainian in the 1930s and 1950s]. *Dyvoslovo*, 4, 37–47 (in Ukrainian).
- Dzhuhastrianska, Y., & Strikha, M. (2015). Vazhlyva pam'iatka z istorii ukraïns'koho perekladoznavstva [An important document from the history of Ukrainian translation studies]. *Novyi Protei*, 1, 133–135 (in Ukrainian).
- Zerov, M. (1932). *Metodyka perekladu. Mashynopys* [Translation Methodology. Typescript], Literaturnyi muzei Hryhoriia Kochura, Irpin (bez arkhivnykh danykh). In: Kolomiyets, L. (2021). Pershodruk materialiv Mykoly Zerova z arkhivu Hryhoriia Kochura [First publication of Mykola Zerov's materials from the Hryhoriia Kochur archive]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Inozemna filolohiia*, 1(53), 13–15 (in Ukrainian).
- Kahanovych, N. (1934). Natsionalistychni perekruchennia v ukraïns'kykh perekladakh tvoriv Lenina [Nationalistic distortions in Ukrainian translations of Lenin's works]. *Movoznavstvo*, 2, 9–24 (in Ukrainian).
- Kalnychenko O., & Kalnychenko N. (2019). Kampaniia proty «natsionalistychnoho shkidnytstva» v perekladi v Ukraini v 1933–1935 rokakh [The Campaign Against "Nationalist Sabotage" in Ukraine, 1933–1935]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov.* (89), 36–45. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-89-06> (in Ukrainian)
- Kolomiyets, L. (2015). *Ukraïns'kyi khudozhnii pereklad ta perekladachi 1920–30-kh rokiv. Materialy do kursu "Istoriia perekladu"* [Ukrainian literary translation and translators in the 1920s–30s: Materials for the course "History of Translation"] (2nd rev. and expanded ed.). Vinnytsia: Nova Knyha (in Ukrainian).
- Kocherha, O. (2004). Movoznavchi represii 1933 roku – dzherelo teperishnykh movnykh problem [Linguistic repressions of 1933 – The source of today's language problems]. *Independent Cultural Studies Journal "i"*, 35, 96–117 (in Ukrainian).
- Nehreichuk, I., & Kononenko, V. (2015). *Drukovanii zvedenyi katalog ukraïnomovnoi knyhy derzhavnykh bibliotek ta muzeiv Ukrainy. 1798–1923. Vypusk 5: 1920–1923* [Printed consolidated catalogue of Ukrainian-language books of the state libraries and museums of Ukraine. 1798–1923. Issue 5: 1920–1923]. Kharkiv: Folio (in Ukrainian).

9. Rezoliutsii Komisii NKO v spravi perevirky roboty na movnomu fronti. (1933). [Resolutions of the People's Commissariat of Education Commission on the inspection of work on the language front.] In A. Khvyliia, *Znyshchyty korinnia ukrainskoho natsionalizmu na movnomu fronti* [To destroy the roots of Ukrainian nationalism on the language front] (pp. 115–129). Kharkiv: Radianska shkola.

10. Strikha, M. (2020). *Ukrainskyi pereklad i perekladachi: mizh literaturoiu i natsiïtvorenniam* [Ukrainian Translation and Translators: Between Literature and Nation-Building]. Kyiv: Dukh i Litera. 432 s. (in Ukrainian)

11. Finkel, O. (1929). *Teoriia i praktyka perekladu* [Theory and practice of translation]. Kharkiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy (in Ukrainian).

12. Baer, B. J. (2025). Birth of a discipline? Soviet translation studies in the 1920s. *Stridon: Journal of Studies in Translation and Interpreting*, 4(2), 5–28. <https://doi.org/10.4312/stridon.4.2.5-28>

13. Baer, B. J., & Hofeneder, P. (2025). A tale of two Skopos theories: (Re-)siting translation theory. *Target*, 37(3), 309–332. <https://doi.org/10.1075/target.23140.hof>

14. Bally, C. (1909). *Traité de stylistique française* (Vol. 1). Heidelberg: Carl Winter.

15. Darmaros, M. (2018). Entrevista com Susanna Witt: História da tradução soviética foi assunto sensível e, por isso, negligenciado / Interview with Susanna Witt: Soviet translation history was a sensitive subject and therefore neglected. *Cadernos de Literatura em Tradução*, May, 484–506. <https://doi.org/10.11606/issn.2359-5388.v0i20p484-506>

16. Hostová, I., Monticelli, D., Kalnychenko, O., & Djovčoš, M. (2024). Addressing power imbalances in research and translation studies. *World Literature Studies*, 16(3), 108–125. <https://doi.org/10.31577/WLS.2024.16.3.8>

17. Kalnychenko O. (2025). Early ideas on translator and interpreter training in Ukraine: 1930s. *Translator and interpreter training methodology: The Ukrainian dimension* / ed. L. Chernovaty. Banská Bystrica : Belianum. P. 11–25. <https://doi.org/10.24040/2025.9788055722580>

18. Kalnychenko, O., & Kalnychenko, N. (2020). Campaigning against the “nationalistic wrecking” in translation in Ukraine in the mid-1930s. In L. Harmon, & D. Osuchowska (Eds.). *Translation and power* (pp. 53–60). Berlin: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/b17222>

19. Kalnychenko, O., & Kamovnikova, N. (2020). Навчання перекладу: інститутські програми з перекладознавства початку 1930-их років. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (91), 147–155. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-91-19>

20. Kalnychenko, O., & Kolomyets, L. (2022). Translation in Ukraine during the Stalinist period: Literary translation policies and practices. In C. Rundle, A. Lange, & D. Monticelli (Eds.), *Translation under communism* (pp. 141–172). Basingstoke: Palgrave Macmillan. [https://doi.org/10.1007/978-3-030-79664-8\\_6](https://doi.org/10.1007/978-3-030-79664-8_6)

21. Kolomyets L., Kalnychenko O. (2024). Translation and censorship in Soviet and independent Ukraine. *The Routledge handbook of translation and censorship* / eds. D. Merkle, B. J. Baer. London ; New York : Routledge. P. 243–260. <https://doi.org/10.4324/9781003149453-20>

22. Kolomyets, L. (2020). A psycholinguistic analysis of the first Ukrainian syllabi on general and special methodology of translation by Mykhailo Kalynovych and Mykola Zerov. *East European Journal of Psycholinguistics*, 7(2), 135–154. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.2.kol>

23. Kolomyets, L. (2023a). Between censorship and nation building: The first Ukrainian lecture courses on translation studies from a historical perspective. In M. Djovčoš, I. Hostová, M. Kusá, & E. Perez (Eds.), *Translation studies in Ukraine as an integral part of the European context* (pp. 63–89). Bratislava: VEDA. <https://doi.org/10.31577/2023.9788022420150>

24. Kolomyets, L. (2023b). Precarious planning of translations into Ukrainian at the turn of the 1930s in view of the Soviet canon formation of translated literature. *East/West: Journal of Ukrainian Studies*, 10(2), 41–82. <https://ewjus.com/index.php/ewjus/article/view/738/408>

25. Pauly, M.D. (2014). *Breaking the Tongue: Language, Education, and Power in Soviet Ukraine*. Toronto: University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442619050>

26. Pym, A. (1998). *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome. <https://doi.org/10.4324/9781315760049Wetter>  
er, G. A. (1958). *Dialectical materialism: A historical and systematic survey of philosophy in the Soviet Union*. New York: Frederick A. Praeger.

27. Wetter, G. A. (1958). *Dialectical materialism: A historical and systematic survey of philosophy in the Soviet Union*. New York: Frederick A. Praeger.

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

The article was received by the editors 18.03.2026

The article was recommended for printing 27.04.2026

The article was published 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-16>  
УДК 811.111:811.161.2]’255.4:821.111(73)-32God7My.08

**Д. Н. Клімова**

викладач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна; e-mail: dianakhamidosh@karazin.ua; ORCID: 0009-0003-0208-6661;  
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=Vq5j54IAAAAJ&hl=uk&authuser=1>;  
RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Diana-Klimova>

## СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗІВ УКРАЇНЦІВ В ОПОВІДАННІ ОЛЕКСАНДРА ГОДІНА “MY DEAD BROTHER COMES TO AMERICA”

Статтю присвячено аналізу стратегій відтворення мовностилістичних засобів формування образів української родини в перекладі оповідання “My dead brother comes to America”. У сучасному перекладознавстві художній образ розглядається як багаторівнева структура, що формується через систему мовностилістичних засобів. Актуальність дослідження зумовлена недостатнім висвітленням теми війни та еміграції у творах письменників української діаспори. Мета розвідки полягає в аналізі мовностилістичних засобів формування образів-персонажів та визначенні стратегій відтворення художніх образів українців в оповіданні “My dead brother comes to America”. Проведення дослідження передбачало застосування низки методів, серед яких виокремлюємо структурно-семантичний, мовностилістичний, контекстний та порівняльний аналізи. Виконання перекладу автором дослідження дозволило інтроспективно дослідити мотивацію перекладацьких рішень. Результати аналізу перекладу образів-персонажів українців дозволяють стверджувати, що застосування стратегії нейтрального відтворення та посилення образу сприяє адекватному відтворенню психологічного портрета української родини та дозволяє передати її травматичний досвід війни та еміграції. У перекладі відтворено не лише зовнішні характеристики персонажів, а й їхній внутрішній емоційний стан, зокрема переживання, страх і психологічну напругу, що сприяє розкриттю образу української родини в умовах війни та еміграції.

**Ключові слова:** образ українця, Олександр Годін, переклад, стратегія нейтрального відтворення образу, стратегія посилення образу, стратегія послаблення образу, художній образ.

**Як цитувати:** Клімова, Д. (2026). Стратегії перекладацького відтворення образів українців в оповіданні Олександра Годіна “My Dead Brother Comes to America”. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 138–144.  
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-16>

**In cites:** Klimova, D. (2026). Strategies of translational representation of Ukrainians in Alexander Godin’s short story “My Dead Brother Comes to America”. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 138–144.  
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-16> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Світова література налічує значну кількість творів, присвячених темі війни та еміграції. Нашу особливу увагу привертають закордонні письменники, які висвітлюють розгляд зазначених тем з позиції українця, серед яких можна виділити таких митців, як Аскольд Мельничук, Інгрід Рімланд, Ірена Забитко, Олександр Мотиль, Марина Левицька та ін. [17]. У творах митців української діаспори особливо виразним є документально-біографічний аспект, оскільки сприйняття війни часто подається крізь призму свідка. Такі художні тексти виконують подвійну функцію: вони є не лише літературними творами, а й фактичними історичними джерелами, в яких зафіксовано численні деталі та реалії воєнних подій [6]. Окрім того, що читачі можуть в деталях побачити ті чи інші події певного часового проміжку, вони можуть помітити «одиницю свідомості поета чи письменника, яка репрезентується в художньому творі чи в сукупності художніх творів та виражає індивідуально-авторське розуміння сутності предметів та явищ», що також відома як «художній концепт» [2, с. 616]. Автор художнього твору також вирішує, хто буде розповідати історію. Вибір оповіді від першої чи третьої особи відображає специфіку нарації та спосіб організації розповіді, що впливає на характер сприйняття тексту читачем [11, с. 207]. У нашому випадку ми зіткнулись з аукторіальним типом нарації, що передбачає бачення фіктивного світу очима персонажа [12, с. 56].

Травматичний досвід війни давню став предметом уваги письменників, які змушені його осмислювати та відтворювати, адже «художній твір виконує функцію культурної терапії, надаючи можливість авторові проговорити перед потенційними читачами власний травматичний досвід; реципієнтам же цей досвід осмислити й зрозуміти у процесі читання, дискусій, обговорень» [9, с. 8]. Ми вважаємо актуальним вивчення особливостей перекладацького відтворення художніх образів українців в оповіданні *"My dead brother comes to America"* через те, що тема війни та еміграції в художніх текстах української діаспори залишається недостатньо представленою в перекладі українською мовою, зокрема і обраний твір не має українського перекладу, що дозволило нам самостійно його перекласти.

Об'єктом нашого дослідження є художні образи персонажів української родини, які пережили травматичний досвід війни, загибель члена родини та еміграцію. Предметом аналізу виступають стратегії відтворення мовностилістичних засобів формування образів української родини в перекладі оповідання, який було здійснено самостійно. Мета роботи полягає у визначенні стратегій відтворення художніх образів українців в оповіданні *"My dead brother comes to America"* Олександра Годіна, американського письменника українського походження.

Матеріалом дослідження виступило оповідання *"My dead brother comes to America"* та його переклад українською мовою. Оперативну частину вибірки утворюють мовностилістичні засоби створення образів українців в цьому оповіданні та їхні українські відповідники.

Проведення дослідження потребувало застосування низки методів, серед яких виокремлюємо структурно-семантичний аналіз, мовностилістичний аналіз, контекстний аналіз та порівняльний аналіз тексту перекладу та оригіналу. Виконання перекладу автором дослідження дозволило інтроспективно проаналізувати перекладацькі рішення з метою виявлення внутрішніх механізмів їхньої мотивації.

## 2. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Тема війни у творчості письменників, які отримали власний травматичний досвід, постає як складне, багатовимірне й поліфункціональне явище. У художніх текстах війна репрезентується не лише як історична подія, а й як глибинний екзистенційний і культурний феномен. Деякі описують війну як вияв нищення усього людського та навколишнього середовища, інші пишуть про війну, аби зберегти пам'ять, хтось як про травматичний досвід, який по собі залишила війна [14, с. 291]. Усі окреслені аспекти воєнної теми тією чи іншою мірою отримали своє художнє вираження в численних літературних творах. Не є виключенням і американський письменник українського походження Олександр Годін, який переїхав до Америки після Першої Світової війни у 1922 році, а вже у 1934 році його оповідання *"My dead brother comes to America"* увійшло до збірки *"The Best Short Stories of the Century"*.

Оповідання ведеться від імені одного з синів, який розпочинає розповідь з опису подорожі його родини до острова Елліс, де зупинялися всі емігранти на шляху до Нью-Йорку. В перших абзацах оповідач знайомить нас зі своєю сім'єю: двома сестрами та мамою. Вони їхали до батька, який переїхав до Америки ще до початку війни. Побачивши батька, син занурився у свої почуття, даючи читачам повну відповідь стосовно їхніх відносин з батьком. Одночасно з цим оповідач згадує болючі для нього події, пов'язані зі смертю молодшого брата. Сила втрати була настільки потужною, що він бився головою о стіну та рвав на собі одяг. Нашого персонажа все ще терзали сни про брата, і він марно намагався за них вхопитись, адже сумував за ним більше за інших. Втім, батько не знав цієї сумної новини та, чекаючи на свою родину, приготував кожній дитині у подарунок по вовняній шапці, аби ті не змерзли. Цей жест змусив бідолашну мати пролити гіркі сльози, коли вона зрозуміла, для кого саме була приготовлена та шапка, що залишилася. Батько, тримаючи всі свої почуття в собі всю дорогу додому, зміг виплеснути їх, тільки переступивши поріг

оселі. Оповідання закінчується тим, що всі члени родини сидять у вітальні і дивляться на ту вовняну шапку, призначену для вмерлої дитини, отруюючи своє серце невимовним болем. Оповідач не називає ані свого імені, ані імен інших персонажів, оскільки вони дистанціюються від читачів у фізичному світі. Показуючи особу оповідача, автор висуває на перший план його почуття. Майже всі стосунки між персонажами розкриваються через почуття, коментарі та описи оповідача.

Художній образ – ядро літератури, що зумовлює її відмінність від повсякденного, буденного мовлення [1, с. 57]. Полісемантичність поняття «художній образ» визначається історико-культурними та теоретико-методологічними чинниками, а також рецептивною діяльністю читача як повноправного учасника художнього процесу. Згідно літературознавчої енциклопедії, «образ» тлумачиться як «особлива форма художнього структурування дійсності, якій притаманна яскрава предметна чуттєвість» [5, с.139]. У межах типологічної класифікації художній образ розглядають на кількох рівнях: об'єктному, що пов'язаний із зображенням довкілля, суб'єктному, який відображає внутрішній світ, та виражальному, до якого належать метафоричні, сюжетні, композиційні та інші засоби. У художньому тексті образ може втілюватися у формі персонажа, дійової особи, пейзажу, речі, емоції, символу, алегорії, а також різноманітних тропів і стилістичних фігур. На підставі сприймання одним із органів чуття визначають зорові, слухові, дотикові, кінетичні, термічні, смакові, нюхові образи. [5, с.140]. Поняття «художній образ» має декілька визначень, серед яких: 1) естетична категорія, що характеризує особливий, притаманний мистецтву спосіб творення уявного світу; сформований фантазією письменника світ, тією чи іншою мірою співвідносний зі світом реальним на рівні суспільних, культурних, історичних, психологічних та ін. явищ; 2) «будь-яке явище уявного світу, котре завдяки творчій художній діяльності письменника сприймається читачем як щось цілісне, завершене, зримає»; 3) семантична (значеннєва) трансформація слів у художньому тексті, коли об'єктивному мовному значенню слова (слів) надається специфічне художнє значення, відбувається «семантичне зрушення», що дає змогу по-новому, з несподіваного боку розглянути предмет чи явище. Виходячи із поставленої мети та об'єкта дослідження, ми будемо орієнтуватися на друге із наведених визначень образу. Таким чином, для нас, «образ-персонаж – це не копія конкретної людини, а художньо переосмислений феномен» [1, с. 92].

У межах перекладознавчого підходу, ми будемо звертати увагу на те, яким чином було відтворено образ, а саме які стратегії було застосовано для відтворення мовностилістичних засобів його зображення у першотворі. Художній образ розглядається як багаторівнева ієрархічна структура. Його елемен-

ти функціонують на різних рівнях тексту, що дозволяє глибше осмислити роль перекладача у процесі відтворення образу в іншому мовному та культурному середовищі [16, с. 82]. Зокрема у тексті можуть функціонувати макрообрази, що формують загальну концепцію твору та мікрообрази, тобто окремі стилістичні елементи, які слугують матеріалом для їх створення. Для комплексного аналізу персонажа ми звертаємо увагу на такі складові, як зовнішність, психологічні та поведінкові особливості, уподобання, мовленнєві особливості, внутрішній монолог, діалог, ставлення до персонажу [4, с. 223], адже за словами О. Пітерської: «суттєвою ознакою літературно-художнього образу є його динаміка, яка розгортається через взаємодію з іншими елементами твору» [7, с. 51]. Окрім того, що нас цікавить, якими мовностилістичними засобами формується художній образ, нашу особливу увагу привертають стратегії перестворення цих образів. Слід додати, що аналіз стратегій перекладу художніх образів дозволяє виявити, яким чином мовностилістичні засоби можуть передавати авторську концепцію.

Говорячи про стратегії, ми маємо на увазі ментальний план дій перекладача, цільовим вектором якого є досягнення поставленої мети (результату) [10, с.79]. У нашому дослідженні ми виокремлюємо три основні стратегії, сформульовані саме для відтворення художнього образу в перекладі. Перша стратегія – посилення образу, коли перекладач додає мовно-стилістичні засоби, відсутні у автора або ж підсилює їхню експресивність. Перекладач може увиразнити синтаксис за допомогою додавання окличних речень, застосовувати емоційно марковану лексику або додавати інтенсифікатори. Стратегія послаблення образу складається зі зниження рівня експресивності в тексті перекладу, спрощення синтаксису та згладжування різких оцінок. Стратегія нейтрального відтворення полягає у максимально об'єктивному перенесенні образу до іншого культуро-мовного середовища, зберігаючи той рівень експресії та емоційності, який є в оригіналі, утримуючись від додавання чи, навпаки, вилучення засобів увиразнення.

Пропонуємо перейти до практичної частини, і перше, з чим знайомиться читач, це колективний портрет дітей, включаючи оповідача. Війна залишила по собі фізичні зміни, на які не можна було не звернути уваги:

*“...our hard life had left us too short and thin for our ages”* [15].

При перекладі бачимо стратегію нейтрального відтворення із залишенням інтенсифікатора *too*, який формує семантику надмірності. Лексичні одиниці *short / thin* належать до стилістично нейтральної лексики, позбавленої яскравого емоційного забарвлення, що також було відтворено в перекладі:

*«...через важке життя ми здавались занадто низькими та худими для свого віку».*

Під час проходження перевірки на митному контролі, оповідач ще раз підкреслює психологічний стан кожного члена сім'ї, змальовуючи колективний портрет страху перед невідомим та розпачу за минулим:

*"Pale, frightened ghosts that we were, hovering between two worlds"* [15].

Епітети *pale / frightened* посилюють слабкість, хворобливість, втому та страх. Лексема *ghosts* виступає метафорою, вказуючи на те, що вони почуваються неприсутніми у фізичному світі. Вони стали привидами, що вказує читачам на їхню безпорадність та відстороненість, а стан коливання між світами символізує невизначеність.

*«Бліді, перелякані, ніби привиди, ми коливались між двома світами»*

За допомогою стратегії нейтрального відтворення, переклад відтворює форму та зміст оригінального речення, зберігаючи епітети, і перетворюючи метафору *ghosts* на порівняння «ніби привиди» для забезпечення більшої природності звучання.

Портрет оповідача не є розкритим через те, що розповідь ведеться від першої особи, проте, читачі дізнаються про головне – почуття героя під час подорожі на острів до батька:

*"I remembered nothing but a child's bitterness and frustration and pain"* [15].

Емфатична конструкція *nothing but* вказує на те, що герой пам'ятає лише емоції, а не події. З огляду на синтаксис речення є простим, але воно має накопичувальну емотивну градацію *bitterness and frustration and pain*. Така послідовність створює ефект поступового наростання внутрішнього напруження.

*«Я не пам'ятаю нічого, окрім дитячої гіркоти, розчарування та болю»*

Переклад здійснений за допомогою стратегії нейтрального відтворення, адже лексеми *гіркота / біль / розчарування* вже є доволі емотивними, що змушує нас дійти висновку про недоречність використання стратегій підсилення або зменшення.

Іхавши до батька зі своєю родиною, наш герой занурювався в свої думки і часто спілкувався сам з собою, наближаючи нас до своїх страждань через внутрішні монологи:

*"Our lives had been broken into many shards and, standing there, I felt we should never be able to piece those shards together again"* [15].

Оригінал речення побудований на метафорі руйнування. Життя осмислюється як крихкий предмет, який можна розбити. Лексеми *broken / shard / piece together* формують одне семантичне поле «розбитого скла». Життя представлено як предмет, що розсипався на уламки. Лексична одиниця *shards* підсилює образ крихкості та незворотності, адже осколки скла неможливо скласти назад у первісну форму, що наштовхує на думку про безповоротність подій та втрати.

*«Наше життя було розбито на безліч осколків і, стоячи тут, мені було важко сказати, чи зможу я колись зібрати ці осколки разом»*

Переклад речення точно передає метафору «життя – розбите скло» за допомогою стратегії нейтрального відтворення, намагаючись максимально зберегти оригінальну думку. Проте слід додати, що відбулось певне семантичне заміщення у другій частині речення. У англійському оригіналі герой відчуває, що «вони ніколи не зможуть зібрати осколки разом», в той час як перекладач, використавши стратегію підсилення, звужує страждання до одного героя – оповідача.

Наступний образ з яким ми знайомимось, це образ батька, який найбільше розкривається за допомогою портрету:

*"His face was lined with weariness and his eyes were red. There were two distinct grooves running down his cheeks... He looked very helpless and broken"* [15].

Вперше цей персонаж постає перед нами абсолютно виснаженим (*lined with weariness*), безпорадним і зломленим (*helpless and broken*), з червоними від недосипу очима (*eyes were red*) та борознами (*grooves*) від сліз. Метафора *two distinct grooves running down his cheeks* передає читачеві тривалий, сильний плач та втому. Лексична одиниця *grooves* є сильним образом того, що сльози нібито порізували обличчя. Тут виникає майже гіперболізований біль, а оцінні епітети *helpless / broken* підкреслюють страждання:

*«Його обличчя було вкрито зморшками від втоми, а очі були червоними. По щоках...тягнулися дві чіткі борозни від сліз. Він виглядав дуже безпорадним і зломленим».*

Переклад демонструє стратегію нейтрального відтворення, а відтворення експресивних засобів оригіналу на основі словникових відповідників є цілком достатнім для збереження авторського задуму.

Образ батька також передається за допомогою невербальної комунікації, під якою розуміємо систему жестів, знаків, символів і кодів, тобто сукупність немовних засобів спілкування, що забезпечують передавання повідомлень із високим рівнем точності та відіграють провідну роль у смислового взаєморозумінні людей [3, с. 137]. Розглянемо переклад:

*"...and father gazed at her helplessly and with twitching lips"* [15].

Читач бачить неконтрольовану реакцію обличчя, яка передає пригнічений емоційний стан персонажа. «Тремтячі губи» виступають сигналом тривоги, розгубленості та напруження. Безпорадність батька не названа прямо, а показана через жест. Переклад відтворив цю емотивну інформацію за допомогою стратегії нейтрального відтворення:

*«...і батько, з тремтячими губами, безпорадно дивився на неї»*

Майже кожен образ в художньому тексті можна дослідити за допомогою вербальної комунікації, яку здійснюють герої, та яка є головним способом обміну інформацією між ними та з читачем. В цьому оповіданні образ матері майже не буде розгортатись через мовлення, а буде передаватись через невербальні реакції, що відбуваються без застосування слів. Для читача мати буде поставати кризь погляд сина, в якому не буде конкретних жестів чи міміки, але буде відчуватися настрій, через який ми можемо зчитати певний невербальний код. Наприклад:

*"But mother was **too moved, too agitated** to take care we should not fall overboard"* [15].

При перекладі було опущено другий підсилювач *too*, який вважається тут послідовним повтором, що має на меті показати пік емоцій задля природнього звучання мовою перекладу. Можна вважати, що перекладач використав стратегію послаблення як свідомий перекладацький крок для пом'якшення експресивності:

*«Але мати була **занадто зворушена та збуджена**, аби піклуватись про те, щоб ми не впали»*

Лексеми *зворушена / збуджена* вказують на сильне емоційне напруження, втрату самоконтролю та зниження уваги до оточуючих. Цікавим є те, що навіть байдужість до безпеки дітей у реченні не є про байдужість як таку, а про те, що інтенсивність емоції «перекриває» увагу. Портрет матері передає емотивність як в оригіналі так і в перекладі, адже «емотивність художнього тексту розглядають як одну з його фундаментальних характеристик, пов'язану з репрезентацією в ньому емоціогенних знань. Вона реалізується через емотивно насичені компоненти тексту, які виражають авторські емоційні інтенції та спрямовані на моделювання потенційних емоцій адресата» [13, с. 508].

Розглянемо ще один приклад, який розкриває образ через невербальний компонент комунікації:

*"Mother grew panicky; **she looked as if she had lied**"* [15].

Лексема *виглядала* означає, що її стан був зчитуваний зовні: через міміку, рухи, погляд, напруження тіла тощо. Прямих описів жестів чи міміки немає, але є імпліцитний сигнал, її вигляд, який передавав

її думки. Переклад в точності відповідає оригіналу завдяки стратегії нейтрального відтворення:

*«Мати **запанікувала; вона виглядала так**, ніби-то збрехала»*

Емотивність проявляється не тільки в емотивних словах, які використовують для передачі почуттів, вигуках, лексемах з суфіксами зменшеності, підсилювальних та спонукальних частках, але і в самій манері говорити [8, с. 46]. В наступному фрагменті фонація (заїкання, як манера говорити) виступає засобом відтворення емоцій героїні:

*"Mother **stammered; her lips grew white...she began to explain things to the clerk in a halting manner"*** [15].

В перекладі зберігається психологічна деталізація емоційного зламу за допомогою стратегії нейтрального відтворення, а саме збереження дієслів *заїкалась / уривчасто пояснювала* та метафори *губи побіліли*, яка вказує нам на емоцію страху, через який тебе нібито от-от покинуть сили, як в цьому фрагменті, але не називає її прямо:

*«Мати **заїкалась; її губи побіліли...вона почала уривчасто пояснювати** урядовцю стан справ»*

### 3. ВИСНОВКИ

У результаті проведеного аналізу можна дійти висновку, що аналіз перекладу образів-персонажів українців в оповіданні Олександра Годіна *"My dead brother comes to America"* показує, що використання стратегій нейтрального відтворення та посилення дозволило відтворити психологічний портрет української родини, передати її травматичний досвід війни та еміграції. Переклад зберігає як зовнішні ознаки персонажів (портрет, міміку, жести), так і їхні внутрішні переживання (емоції, страх). Використання власного перекладу для здійснення порівняльного аналізу дозволило інтроспективно проаналізувати мотивацію перекладацьких рішень для опису використаних стратегій українськомовного відтворення художніх образів українців. Перспективою подальшого дослідження є поєднання перекладознавчого підходу з психолінгвістичним, аби дослідити, як читач сприймає травматичний досвід через відтворені художні образи, зокрема в контексті пам'яті.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус, П. В. (2011). *Вступ до літературознавства. Навчальний посібник*. Київ: Видавничий центр «Академія».
2. Губа, Л. В. (2018). Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості. *Молодий вчений*, 3(55), 616-619.
3. Дерік, І. О. & Чебаненко, К. (2020). Засоби репрезентації невербальних елементів мовленнєвого етикету при перекладі ділового дискурсу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки: зб. наук. Праць*, 31, 134-147.
4. Івахненко, А. О. (2023). Мовні засоби створення образу персонажа та проблеми його відтворення в перекладі. *Вчені записки ХГУ «НУА»*, 29, 221-233. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7943972>
5. Ковалів, Ю. І. (2007). *Літературознавча енциклопедія. Том 2*. Київ: Видавничий центр «Академія».
6. Луцій, С. (2023, 27-28 квітня). *Тема «Друга світова війна і Україна» у творах письменників діаспори*. Збірник праць Міжнародної наукової конференції, Черкаси. С. 36-55.
7. Пітерська, О. В. (2020). Художній образ у сучасному науковому дискурсі. *Філологічні науки*, 32, 49-53. <https://doi.org/10.33989/2524-2490.2020.32.202450>

8. Подвойська, О. В. & Карамян К. Г. (2018). Особливості використання емотивної лексики в поезії Г. Гейне. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 37(4), 46-48.
9. Пухонська, О. (2022). *Поza межами бою. Дискурс війни в сучасній літературі*. Брустури: Дискурсус, 288 с.
10. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 376 с.
11. Римар, Н. Ю. (2014). Функції наратора як головної інстанції оповіді в художньому тексті. *Studia methodologica*, 37, 204-211.
12. Римар, Н. Ю. (2019). Наратологія як галузь сучасного літературознавства: теоретичний огляд. «Молодий вчений», 6.1(70.1), 54-58.
13. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика. Напрями та проблеми*. Полтава: «Довкілля-К», 712 с.
14. Товт, О. О. (2025). Концепт «ВІЙНА» у художній інтерпретації письменників Західної України періоду 1914–1920-х років. *Закарпатські філологічні студії*, 39(1), 290–295. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.1.49>
15. Godin, O. (1934). *My Dead Brother Comes to America*. Retrieved from: <https://www.whatsoproudlywehail.org>
16. Rebrii, O. (2024). The image of a Japanese as seen by a Dutchman in the English novel and its Ukrainian translation. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 99, 81-87. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-10>
17. Trukhan, O. (2024). Ukrainian studies component in the works of American writers as a source of national identity formation in children and youth. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*, 30, 106–109. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2024.30.106-109>

Стаття надійшла до редакції 12.03.2026

Стаття рекомендована до друку 22.04.2026

Опубліковано 29.05.2026

---

**Diana Klimova** – lecturer of Mykola Lukash Translation Studies Department, V.N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: dianakhmidosh@karazin.ua; ORCID: 0009-0003-0208-6661; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=Vq5j54IAAAAJ&hl=uk&authuser=1>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Diana-Klimova>

## STRATEGIES OF TRANSLATIONAL REPRESENTATION OF UKRAINIANS IN ALEXANDER GODIN'S SHORT STORY "MY DEAD BROTHER COMES TO AMERICA"

The article is focused on analysing strategies for reproducing linguistic and stylistic means of constructing images of the Ukrainian family in the translation of the short story "My dead brother comes to America". In modern translation studies, artistic image is considered a multi-level structure that is formed through a system of linguistic and stylistic means. The relevance of the study is determined by the insufficient attention paid to the topics of war and emigration in the works of Ukrainian diaspora writers. The aim of the study is to analyse the linguistic and stylistic means of forming character images and to identify strategies for reproducing artistic images of Ukrainians in the short story "My dead brother comes to America". The study involved the application of a number of methods, including structural-semantic, linguistic-stylistic, contextual and comparative analyses. The translation was made by the author, which allowed to introspectively determine the motivation for the translator's decisions. The results of the analysis of the translation of Ukrainian artistic images allow us to conclude that the use of the strategies of neutral reproduction and intensification contributes to the faithful rendering of the psychological portrait of a Ukrainian family and allows us to convey its traumatic war and emigration experiences. Not only the external characteristics of the characters are reproduced in the translation, but also their internal emotional state, in particular their experiences, fears and psychological tension, which helps to reveal the image of a Ukrainian family in the conditions of war and emigration.

**Key words:** *artistic image, image of a Ukrainian, image intensification strategy, image mitigation strategy, image neutral reproduction strategy, Oleksandr Godin, translation.*

### REFERENCES

1. Bilous, P. V. (2011). *Vstup do literaturoznavstva. Navchal'nyj posibnyk [Introduction to Literary Studies. Textbook]*. Kyiv: Vydavnychyj tsentr «Akademiia».
2. Huba, L. V. (2018). Khudozhnij kontsept iak reprezentant poetychnoi movnoi svidomosti [Artistic concept as a representative of poetic linguistic consciousness.]. *Molodyj vchenyj*, 3(55), 616-619.
3. Derik, I. O. & Chebanenko, K. (2020). Zasoby reprezentatsii neverbal'nykh elementiv movlennievoho etyketu pry perekladi dilovoho dyskursu [Means of representing non-verbal elements of speech etiquette in the translation of business discourse.]. *Naukovyj visnyk Pivdennoukrains'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushyns'koho: Lihvistychni nauky: zb. nauk. Prats' [Scientific Journal of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky: Linguistic Sciences: Collection of Scientific Works.]*, 31, 134-147.

4. Ivakhnenko, A. O. (2023). Movni zasoby stvorennia obrazu personazha ta problemy joho vidtvorennia v perekladi [Linguistic means of creating a character image and problems of its reproduction in translation]. *Vcheni zapysky KhHU «NUA»*, 29, 221-233. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7943972>
5. Kovaliv, Yu. I. (2007). *Literaturoznavcha entsyklopediia. Tom 2 [Literary Encyclopedia. Volume 2.]*. Kyiv. Vydavnychij tsentr «Akademiia».
6. Luschij, S. (2023, 27-28 kvitnia). *Tema «Druha svitova vijna i Ukraina» u tvorakh pys'mennykiv diaspory [The theme of 'World War II and Ukraine' in the works of diaspora writers.]*. Zbirnyk prats' Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii [Collection of works from the International Scientific Conference,], Cherkasy. S. 36-55.
7. Piters'ka, O. V. (2020). Khudozhnij obraz u suchasnomu naukovomu dyskursi [The artistic image in contemporary scientific discourse.]. *Filolohichni nauky*, 32, 49-53. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2490.2020.32.202450>
8. Podvojs'ka, O. V. & Karamian K. H. (2018). Osoblyvosti vykorystannia emotyvnoi leksyky v poezii H. Hejne [Features of the use of emotive vocabulary in the poetry of H. Heine.]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 37(4), 46-48.
9. Pukhons'ka, O. (2022). *Poza mezhamy boiu. Dyskurs vijny v suchasnij literaturi [Beyond the Battlefield: Discourse on War in Contemporary Literature.]*. Brustury: Dyskursus, 288 s.
10. Rebrii, O. V. (2012). *Suchasni kontseptsii tvorchosti u perekladi [Contemporary concepts of creativity in translation]*. Kharkiv: Kharkivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V. N. Karazina, 376 s.
11. Rymar, N. Yu. (2014). Funktsii naratora iak holovnoi instantsii opovidi v khudozhn'omu teksti [The functions of the narrator as the main authority in the narrative of a literary text.]. *Studia methodologica*, 37, 204-211.
12. Rymar, N. Yu. (2019). Naratolohiia iak haluz' suchasnoho literaturoznavstva: teoretychnyj ohliad [Narratology as a branch of contemporary literary studies: a theoretical overview.]. *«Molodyj vchenyj»*, 6.1(70.1), 54-58.
13. Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka. Napriamy ta problemy [Contemporary linguistics. Trends and issues]*. Poltava: «Dovkillia-K», 712 s.
14. Tovt, O. O. (2025). Kontsept «VIJNA» u khudozhnij interpretatsii pys'mennykiv Zakhidnoi Ukrainy periodu 1914–1920-kh rokiv [The concept of 'WAR' in the artistic interpretation of writers from Western Ukraine in the period 1914–1920]. *Zakarpats'ki filolohichni studii*, 39(1), 290–295. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.1.49>
15. Godin, O. (1934). *My Dead Brother Comes to America*. Retrieved from: <https://www.whatsoproudlywehail.org>
16. Rebrii, O. (2024). The image of a Japanese as seen by a Dutchman in the English novel and its Ukrainian translation. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 99, 81-87. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-10>
17. Trukhan, O. (2024). Ukrainian studies component in the works of American writers as a source of national identity formation in children and youth. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*, 30, 106–109. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2024.30.106-109>

*The article was received by the editors 12.03.2026*

*The article was recommended for printing 22.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-17>  
УДК 81'25:316.77

**К.А. Кошарний**

Аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

e-mail:k.kosharnyi@yahoo.com; ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1010-2891>

## «НОВА ЕТИКА» ПЕРЕКЛАДУ: СТИЛІСТИЧНІ МАРКЕРИ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ У 2020-х РОКАХ

Стаття присвячена «новій» перекладацькій етиці та стилістичним маркерам толерантності та інклюзивності, що на початку 2020-х років стали визначальними для англо-українських перекладів текстів суспільно-політичного спрямування. Мета статті – виявити та системно проаналізувати стилістичні маркери толерантності та інклюзивності у перекладі суспільно-політичних текстів 2020-х років з англійської на українську і визначити перекладацькі стратегії, засобами яких досягається етична коректність та адекватне відтворення сучасного дискурсу. Матеріалом для аналізу виступають сучасні англійські дослідження у галузі перекладознавства та оригінальні тексти, датовані першою половиною XXI століття. З'ясовано, що мовна інклюзія сьогодні стала дієвим способом мовними засобами відновити соціальну справедливість та забезпечити повагу до кожної людської відмінності через її коректну номінацію й прихильне ставлення, особливо в суспільно-політичному дискурсі, який ми розглядаємо. Визначено, що для українських перекладачів подібні тексти є викликом, адже у нас ще й досі не розроблені дієві стратегії та механізми, які би регламентували способи адекватної адаптації «чутливої» лексики до мовленнєвих норм та вибір коректних найменувань тих чи інших суспільних явищ. Фахівець мусить самостійно вирішувати, як добитися точної передачі змісту оригіналу, при цьому не порушивши норм сучасної української літературної мови та етичних стандартів країни, суспільно-політичний текст якої перекладається. Описано особливості лексичних, синтаксичних, культурних і стилістичних маркерів толерантності та інклюзивності, за допомогою яких здійснюється адекватне й етичне відтворення тексту-оригіналу. Аналіз теоретичних і практичних матеріалів з окресленого питання дозволив визначити спрямованість маркерів, включно з правилами вибирати необхідні фемінітиви, використовувати person-first language, дотримуватися нейтральної позиції під час перекладу суспільно-політичних термінів, а ще контролювати вибір оцінних або стигматизованих форм. Визначено, що лексичні, синтаксичні, стилістичні та культурні маркери толерантності та інклюзивності допомагають перекладачам адекватно відтворювати оригінальні тексти, зберігати їх зміст і прагматизм, уникати дискримінації та стигматизації окремих соціальних груп. Зроблено висновки, що під час війни в Україні переклад балансує між глобальними DEI-стандартами та національними, патріотично і ціннісно обґрунтованими особливостями мовлення. Враховуючи міжнародний досвід, українська перекладацька спільнота формує власні стратегії етичного перекладу й практики мовної інклюзії, які відповідають специфіці національного контексту.

**Ключові слова:** інклюзивність, недискримінаційна лексика, «нова» етика перекладу, суспільно-політичний дискурс, толерантність.

**Як цитувати:** Кошарний, К. (2026). «Нова етика» перекладу: стилістичні маркери толерантності та інклюзивності в англо-українському перекладі суспільно-політичних текстів у 2020-х роках. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 145–152. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-17>

**In cites:** Kosharnyi, K. (2026). "New Ethics" of translation: stylistic markers of tolerance and inclusivity in English-Ukrainian translations of socio-political texts in the 2020s. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 145–152. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-17> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

На початку XXI століття гострою стала потреба побудови такого суспільного середовища, у якому гасло «почути кожного» перестало б бути просто пропагандистським, а репрезентувало б можливість будь-якої людини, незалежно від рівня її освіченості, статусу, походження, фізичних можливостей та голосу (мови), на рівні з усіма здобувати знання, комунікувати і просто жити у світі, де відмінності не стають нездоланими бар'єрами. Справа в тому, що стереотипне мислення із покоління у покоління продукувало думку, що деякі соціальні об'єднання, групи та організації не заслуговують того, щоб бути «видимими» у суспільстві, яке з пересторогою, осудом і навіть ненавистю ставиться до всього, що виходить за межі суб'єктивної «нормальності». Йдеться про те, що фізичні вади (проблеми зі здоров'ям, що призвели до інвалідності), гендерні ідентичності, що не ідентифікуються з маскуліністю та фемінністю, спільноти, об'єднані за національними, етнічними, віковими ознаками, платоспроможністю, релігійними переконаннями тощо, завжди автоматично переносилися у розряд маргіналізованих, а їх мовне представлення на загал відбувалося у негативному світлі. Як показує світова практика, сприяти більшій соціальній рівності та видимості різних груп допомагає мовна інклюзія та виражена мовними засобами толерантність, що проникаючи в наші українські реалії через переклад, учить поважати кожну людську відмінність і дає їй шанс брати активну участь у житті суспільства.

Сучасний англомовний суспільно-політичний дискурс давно вже продукує оновлені гуманістичні цінності та позитивно / нейтрально відображає суспільне розмежування. До України «нову етику» спілкування приніс переклад, адже відтворюючи іншомовний текст з інклюзивними елементами, перекладач конструює публічний дискурс нового формату, відображаючи в ньому повагу до відмінностей та мовного етикету, порушення якого веде за собою соціальну відповідальність. Зауважмо, що для українських фахівців подібні англомовні суспільно-політичні тексти є викликом, адже у нас ще й досі не розроблені дієві стратегії та механізми, які би регламентували способи адекватної адаптації «чутливої» лексики до мовленнєвих норм та вибір коректних найменувань тих чи інших суспільних явищ. Із цими проблемами перекладач залишається практично наодинці і мусить самостійно вирішувати, як добитися точної передачі змісту оригіналу, при цьому не порушивши норм сучасної української літературної мови та етичних стандартів країни, суспільно-політичний текст якої перекладається. Скажімо, деякі гендерно нейтральні вирази / *gender-neutral expressions*, фрази, що ставлять на перше місце людей чи ідентичності / *identity-first / people-first language*, специфічні етноніми та інклюзивні форми звертань, які є нормативними для

англійської мови, в українській можуть виконувати інші функції або потребувати ретельнішої адаптації до вітчизняних граматичних і стилістичних особливостей та суспільних очікувань. У таких умовах важливо сформувати необхідну термінологію, проаналізувати стилістичні маркери інклюзивності та визначити перекладацькі стратегії, які допоможуть коректно відтворювати англомовні суспільно-політичні тексти українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що в науковому дискурсі етика перекладу займає вагоме місце, адже, як справедливо зауважує А. Ахмадова, фахівці з перекладу часто опиняються перед дилемами, пов'язаними з відданістю точності, культурною чутливістю та професійною чесністю, особливо під час адаптації текстів для культурно відмінної аудиторії. Ці виклики, на думку дослідниці, посилюються також і зовнішніми факторами: умовами праці, справедливою компенсацією та використанням технологій машинного перекладу, що вимагає високого рівня етичної свідомості [12].

Загалом, етику перекладу можна розглядати як сукупність професійних правил, принципів і норм, яких повинен дотримуватися у своїй роботі перекладач, відчуваючи відповідальність перед автором оригінального тексту, аудиторією, що його сприйматиме і суспільством, культурному надбанню якого він належить [7].

Питання етики спілкування, інклюзія мови та толерантність висловлювань привертають увагу громадськості, висвітлюються на шпальтах вітчизняних ЗМІ [1], і також знаходяться у фокусі уваги провідних вітчизняних лінгвістів і перекладачів. Значний внесок у становленні «етичного перекладу», інклюзивності та толерантності зробили вітчизняні та зарубіжні дослідники (М. Васків [2], В. Лашкул [8], Р. Поворознюк [17], Ю. Сухомлин [10], В. Тимофєєв [8], В. Трачук [11]), чії думки сходяться на тому, що перекладач може виступати суб'єктом соціального впливу і «медіатором» культурної ідентичності. Подібне розуміння ролі перекладача корелюється із підходами, представленими Л. Венуті [21], який підкреслює етичну відповідальність перекладача та необхідність свідомого вибору перекладацьких стратегій, а також із положеннями критичного дискурс-аналізу британського науковця Н. Фейрклафа [15], де мова інтерпретується як інструмент конструювання соціальної реальності.

Окремо варто відзначити таких авторів як І. Дерік [3], А. Зінченко [5], В. Зінченко [4], О. Грищенко [4], М. Руденко [5], О. Михайлова та Т. Спільник [9], у працях яких, хоч і не численно, актуалізуються питання мовної інклюзії, комунікативної толерантності, мовних фемінітивів, маркерів расової, етнічної та національної приналежності тощо. Процес їх вивчення триває і потребує ще не одного узагальнення та осмислення. Крім того, у висвітленні цього питання важливо враховувати явище політкорек-

тності. Так, В. Кукушкін та У. Шостак [6] розглядають питання мовної політкоректності в сучасній англійській мові через вплив соціокультурних змін на словниковий запас. Відтак, порівняння англійських та українських норм етичного дискурсу та виявлення типових труднощів при їх перекладі є затребуваним сьогодні. Саме тому, обрану нами тему вважаємо своєчасною і необхідною, щоб внести свою лепту у розробку теоретичних і практичних рекомендацій для дотримання « нової етики » перекладу.

Мета статті – виявити та системно проаналізувати стилістичні маркери толерантності та інклюзивності у перекладі суспільно-політичних текстів 2020-х років з англійської на українську і визначити перекладацькі стратегії, засобами яких досягається етична коректність та адекватне відтворення сучасного дискурсу.

Вирішення цілої низки завдань допоможе нам вповні реалізувати поставлену мету. Найперше ми окреслимо теоретичні засади « нової етики » перекладу, зокрема її зв'язок із глобальними тенденціями мовної інклюзивності та недискримінаційності; виділимо стилістичні маркери, від яких залежить коректність мовлення та труднощі, з якими пов'язаний їх переклад; опишемо ефективні способи, що в жанрово-стилістичному та соціальному контексті гарантують дотримання « нової » перекладацької етики; сформуємо дієві рекомендації для перекладачів, редакторів та ораторів, як працювати / спілкуватися толерантно, уникаючи дискримінації. Для досягнення мети і виконання поставлених завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні (лінгвістичні й перекладознавчі) методи й принципи.

Об'єктом дослідження є англо-український переклад суспільно-політичних текстів у 2020-х роках, а предметом – стилістичні маркери толерантності та інклюзивності в англо-українському перекладі суспільно-політичних текстів у 2020-х роках у розрізі « нової етики » перекладу. Матеріалом для аналізу виступають сучасні англомовні дослідження у галузі перекладознавства та оригінальні тексти, датовані першою половиною XXI століття.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

У 2020-х роках статус і « призначення » перекладу змінилися настільки, що він став позиціонуватися як етично та ідеологічно навантажена практика, яка гостро реагує на швидкі зміни соціально-політичних та медійних ландшафтів. Зокрема, англо-український переклад є таким прикладом. Зважаючи на виклики сьогодення – необхідність висвітлення жорстокої війни у нашій країні – переклад виконує функцію номінації та змушує фахівців уже уважно підбирати стилістичні рішення, щоб якісно і правдиво репрезентувати її світовій громадськості. Ускладнюється цей процес ще й тим, що класична етика перекладу, орієнтація якої ґрунтувалася на « вірності » та « еквівалентності » перекладу, у пло-

щині сучасних медіадискурсів не справляється із покладеними на неї завданнями, адже мова тут виступає інструментом соціальної дії. У такому контексті варто пригадати ідею Л. Венуті про « невидимість перекладача », яка для нього була дискурсивним ефектом, що приховує численні умови, за яких здійснюється переклад [21]. Наприклад, неправильно обране трактування таких понять як « war », « conflict » чи « invasion » неодмінно матиме безпосередні політичні наслідки.

В умовах суспільно-політичних викликів сьогодення, « нова етика » перекладу переосмислює стратегії « одомашнення » та « очуження » відтвореного тексту. Під « очуженням » Л. Венуті розумів реєстрацію лінгвістичних і культурних відмінностей іноземних текстів [21], етичний статус якої дозволяв зберігати їх інклюзивні та недискримінаційні маркери. На противагу йому, так зване « одомашнення » матеріалу, що перекладається, може призводити до стирання цієї специфіки.

Г. Співак дотримується думки, що перед перекладачем стоїть завдання « піддатися тексту », коли це необхідно [19]. У світлі постколоніального виміру « нової етики » перекладу це означає етичну відкритість до « іншого » – уважне відтворення маргіналізованих голосів, котрі в жодному разі не спрощуються і не асимілюються. У випадку з перекладом воєнних текстів така позиція вкрай актуальна і необхідна, вона дозволяє репрезентувати досвід травм, втрат і вимушених переміщень. На переконання М. Тимочко, переклад постійно « втручається » в чужу культуру, а тому просто не може бути ідеологічно нейтральним [20]. Відтак, переклад англомовних медіатекстів про війну в Україні потребує критичного осмислення асиметрій між глобальними та локальними дискурсами, зокрема щодо інституціоналізації інклюзивної мови.

У сучасній лінгвістиці маркерами толерантності та інклюзивності виступають:

- **гендерно нейтральні форми** (*police officers / поліцейські, співробітники та співробітниці поліції, students must submit their forms – студенти й студентки мають подати свої заяви, chair / головуюча особа / голова зборів*);
- **фемінітиви** (*the minister said / заявила міністерка (якщо йдеться про жінку)*);
- **person-first language / people-first підхід** (*disabled people / люди з інвалідністю, homeless / люди, які опинилися без житла, drug addicts / люди з залежністю, а не стигматизуючі форми: інвалід, бомж, наркоман, алкоголік*);
- **нейтральні та описові назви** (*low-income communities / громади з низьким рівнем доходу, marginalized groups / вразливі / недостатньо представлені групи, survivors of violence / люди, які пережили насильство, а не жертви насильства*);
- **самоназви та ендоніми** (*Ukrainian Roma communities / ромські громади України, native*

*communities / корінні спільноти, Muslim families / мусульманські родини, а не цигани, інородці, мусульмани, victims of shelling / постраждали від обстрілу, refugees / люди, які були змушені залишити свої домівки / біженці, soldiers / військовослужбовці, захисники та захисниці, war invalids / ветерани з інвалідністю, old people in shelters / літні люди в укриттях, families affected by the conflict / родини, яких торкнувся конфлікт).*

Зауважимо, що інклюзивність мовлення не слід уважати універсальним інструментом, за допомогою якого перекладачеві вдасться «відновити справедливість». Адже надмірна стандартизація інклюзивних форм може призвести до ускладнення тексту настільки, що він утратить лаконічність та бажаний комунікативний ефект. В той же час, уникнення потенційно чутливих номінацій розвиває суть окремих значень, а також знижує термінологічну точність. Найоптимальніший варіант для фахівця з перекладу – зберігати баланс між етичними вимогами інклюзивності та потребою збереження змістової чіткості та прагматичної адекватності, дотримуючись трьох ключових аспектів:

- визнанням соціального статусу мови;
- інклюзивністю;
- адаптацією перекладу до нових ціннісних орієнтирів.

Лише так відтворення оригінального тексту перестане бути просто технічним процесом, а формуватиме відкриту, недискримінаційну та толерантну комунікацію. Щоб відповідати заявленим вимогам, англомовний суспільно-політичний дискурс змушений був виробити комплекс норм, які дозволяють регулювати коректність і правильну номінацію його висловлювань. Наприклад, переклад актуальних у наш час понять *war, invasion, aggression, terrorist, militant, separatist / війна, вторгнення, агресія, терорист, бойовик, сепаратист* має бути точним, без жодного натяку на маніпулятивність та відповідати українським і міжнародним стандартам. Наприклад, у одному із матеріалів провідного британського агентства новин «Рейтер» від 12 січня 2026 року, йдеться мова про те, що “... *Conflict-related violence in Ukraine killed 2,514 civilians ... in 2025*” («У 2025 році внаслідок насильства, пов'язаного з конфліктом в Україні, загинуло / було вбито 2514 мирних жителів...»), або “... *Millions of people have fled their homes in Ukraine, with many families with children seeking safety in neighbouring countries, while others are sheltering in basements as fighting continues*” («...Мільйони людей покинули свої домівки в Україні, багато родин із дітьми шукають безпеки в сусідніх країнах, тоді як інші ховаються в підвалах, оскільки бойові дії тривають») [18]. Автори тексту використали кілька інклюзивних мовних маркерів: застосували принцип евфемізації (замість іменника “war” використано “conflict”), але при цьому чітко визначили глибину трагедії в Україні, спричиненою

війною, через дієслово «killed» узагальнили номінацію “people”, наділивши її функцією гуманізації; конкретизували “families with children”, щоб акцентувати на вразливих соціальних групах; використали конструкцію “sheltering in basements”, підсиливши емпатійний ефект тощо.

Через глобальний вплив цифрової комунікації та нових медіа, тексти, що перекладаються, надходять зі стрічок новин, офіційних сторінок у соцмережах, аналітичних платформ і заяв лідерів міжнародних організацій. Мова таких текстів динамічна (переважає використання коротких речень, а всі дії відображаються в активному стані), фрагментарна (часто подається у формі лозунгів, твітер-риторики і так званої кліповості) та маніфестаційна (коли емоції та аксіологічні маркери є чіткими: *stand with, support, condemn / підтримувати, засуджувати*). Українські перекладачі, щоб не виходити за межі європейської та міжнародної термінологічної стандартизації, використовують актуальні глосарії ЄС та ООН, з їх допомогою передаючи визначення на кшталт *rule of law, accountability, peacebuilding, resilience, sanctions policy / верховенство права, підзвітність, миробудування, стійкість, політика санкцій*. Також зростає потреба верифікувати факти, слідкувати за точним перекладом прецизійних хронологічних елементів, найменувань органів влади, законів і документів.

Нормативною для суспільно-політичних текстів 2020-х років є заміна традиційних лексичних форм з чітко маркованими чоловічими компонентами на гендерно нейтральні:

- *policeman – police officer;*
- *chairman – chairperson / chair;*
- *fireman – firefighter;*
- *man-made – synthetic / artificial;*
- *mankind – humankind*

Зростає вага інклюзивного займенника *they* на позначення небінарної особистості або людини, гендерна ідентичність якої невизначена:

- *If a student wishes to apply, they must submit the form by Monday / Якщо студент/ка бажає подати заявку, він/вона повинен подати форму до понеділка.*
- *Each employee should update their profile / Кожен співробітник повинен оновити свій профіль.*

Продуктивною також є **person-first language**, за допомогою якої підкреслюється людська гідність, а особистість не зводиться лише до однієї характеристики.

- *disabled person – person with a disability / інвалід – людина з інвалідністю;*
- *the homeless – people experiencing homelessness, unhoused people / бездомний – людина, яка не має постійного місця проживання, людина, яка не має житла;*
- *drug addict – person with substance use disorder / наркоман – людина з розладом, пов'язаним із вживанням психоактивних речовин.*

Не можна будувати вирази, у яких проявляється упереджене ставлення або негативна оцінка:

- *victim of violence – survivor of violence / жертва насильства – людина, яка пережила насильство;*
- *elderly people – older adults, senior people / люди літнього віку – літні люди, люди старшого віку;*
- *third-world countries – developing countries, low-income countries / країни третього світу – країни, що розвиваються, країни з низьким рівнем доходу;*
- *riot – protest, unrest / заворушення – протест.*

У цій частині суспільно-політичний переклад суголосний із медичним, де мова йде про зосередженість на етичності, орієнтованій на людину [17].

У текстах суспільно-політичного дискурсу інформацію потрібно подавати точно, не спотворюючи її, та поважати самовизначення окремих людей. Так, традиційні іменники *transgenders* і *transsexuals* / *трансгендери* і *транссексуали* слід замінити на формулювання *transgender people, nonbinary people / трансгендерні люди, небінарні люди*. Те саме стосується етнічних і культурних самоназв (*Indigenous Australians, Native Americans / корінні австралійці, корінні американці*) і релігійної приналежності.

Офіційна англомова комунікація від текстів перекладу вимагає:

- Avoid unnecessary references to gender, appearance, disability, or age / Обмежуйте згадки про стать, зовнішність, інвалідність або вік;
- Use neutral, descriptive wording / Використовуйте нейтральні, описові формулювання;
- Minimize passive constructions in sensitive contexts / Мінімізуйте пасивні конструкції в делікатних контекстах. Наприклад, фразу *People were displaced* / *Люди були вимушені покинути свої домівки* варто замінити на іншу – *The military actions displaced thousands of people* / *Військові дії призвели до переміщення тисяч людей.*

Мовний простір України після 2020-х років активно змінюється, але, на відміну від англомовного, для якого коректна лексика давно вже стала установленою, все ще знаходиться на шляху переосмислення традиційних норм. Через це у ньому поєднуються консервативні структури та нові гуманістично орієнтовані підходи, які іменують соціальні явища і групи. Англомовні ЗМІ часто вживають поняття “victims”, позначаючи так людей, що зазнали насильства або були вбиті внаслідок бойових дій. Наприклад, у матеріалах Агентства ООН у справах біженців зустрічаємо фрази типу: “... a 31% rise in the number of victims from 2024» або «...Four of the were family members killed ...” [15]. У таких конструкціях *victims* отримує гуманістичне забарвлення і фокусується на наслідках війни для людей. Однак в українському суспільно-політичному дискурсі існують варіації цього терміну – «жертви» (емоційно насичене поняття) і «постраждали». Саме другий варіант найчастіше вживається в контексті гуманітарної допомоги чи юридичних документів. Він є свідченням

перехідності та гібридності нашого мовного простору, особливо коли це стосується представлення людей, уражених війною.

Типовими перекладацькими труднощами під час відтворення англомовних етичних маркерів є:

- **відсутність аналогів гендерно нейтральних займенників** (наприклад, *singular they* можливо перекласти лише обхідними формами: *They must submit their application / Студент(ка) має подати свою заяву / Кожен із студентів має подати свою заяву*), **прямих еквівалентів для окремих термінів** (*Survivor of violence / людина, яка пережила насильство, Undocumented immigrant / особа без документів / людина, яка шукає притулку*), **евфемізмів і стилістично чутливих найменувань** (*people experiencing homelessness, substance use disorder*);
  - **утворення фемінітивних форм для позначення професій і посад** (в українській мові відповідних фемінітивів не існує або вони звучать неприродно: *послиня, міністерка, канцелярка*);
  - **використання подвійних форм для означення колективних понять** (в англійській мові слова *students, participants, citizens / студенти, учасники, громадяни* означають нейтральні поняття, а в українській, залежно від контексту, можуть використовуватися парні форми: *студенти та студентки, учасники та учасниці*);
  - **існування межі між person-first і identity-first language**, яка передбачає врахування мовних традицій і прийнятних форм (*людина з інвалідністю vs інвалід*), через неправильний вибір яких може виникнути стигматизація;
  - **вимушена адаптація узагальнених англомовних конструкцій** (*Everyone must submit their form / Кожен і кожна мають подати свої заяви українською* неможливо перекласти нейтрально, не ускладнюючи структуру речення);
  - **різне сприйняття етнічних і соціальних категорій** (*minority groups* означає меншини, але український контекст вимагає більшої конкретики: *етнічні спільноти, вразливі групи або термін indigenous peoples / корінні народи* мусить уточнювати локальний контекст (*кримські татари*), **військових термінів і постконфліктних травм** (*victims, survivors* треба диференціювати на *постраждали, постраждала особа, поранені*);
  - **неможливість досягти нейтральності, відмовитися від оцінки** (поняття *protesters, armed group* в англійській є нейтральними, в українській – потенційно оцінними: *протестувальники / радикали, збройна група / терористи*) **та дотримуватися єдиного стилю** (через додаткові пояснення інклюзивних маркерів ускладнюється логіка і стилістична єдність тексту).
- Для побудови етичної комунікації доцільно дотримуватися наступних рекомендацій:
- **використовувати фемінітиви**, що позначають конкретні професії, посади і суспільні ролі (*лі-*

карка, доцентка, волонтерка), **парні форми** (студент і студентка, пан та пані) і **нейтральні конструкції** (особи, які беруть участь);

- **застосовувати person-first language**, на перше місце висуваючи людину (людина з інвалідністю, особа з залежністю, люди, які опинилися без житла) й уникаючи її можливої редукції до певного стану або категорії (інвалід, наркоман, бомж);

- **самоназивати етнічні, культурні та релігійні групи**, забезпечивши їм нейтральне звучання (корінні народи, ромські громади, мусульманські родини) замість дискримінаційного меншини, цигани, іногородці;

- **перекладати тексти соціально-політичного дискурсу точно і нейтрально** (protesters / протестувальники, armed group / збройне угрупування – без додаткових оцінних конотацій, victims / постраждалі, wounded / поранені, veterans with disabilities / ветерани з інвалідністю – делікатно);

- **проводити редакторські перевірки, акцентуючи на етичності**, через контроль за відтворенням українською інклюзивних маркерів англійської мови;

- **звертати увагу на чутливість контексту та очікування аудиторії**, обираючи інклюзивні форми з урахуванням потреб цільової аудиторії, а також додаючи пояснення або уточнення до перекладу певних слів, форм чи визначень, щоб зберегти їх смислову точність та етичність.

### 3. ВИСНОВКИ

Отже, сучасне відтворення динамічного, глобалізованого і політизованого суспільно-політичного дискурсу потребує інтеграції «нової етики» перекладу, для якої першочерговими є етична відповідальність, мовна інклюзія і культурна чутливість. Лексичні, синтаксичні, стилістичні та культурні маркери толерантності та інклюзивності допомагають перекладачам адекватно відтворювати оригінальні тексти, зберігати їх зміст і прагматизм, уникаючи дискримінації та стигматизації окремих соціальних груп. Під час війни в Україні переклад став соціо-культурним медіатором, що балансує між глобальними DEI-стандартами та національними, патріотично і ціннісно обґрунтованими особливостями мовлення. Саме тому українська перекладацька спільнота сьогодні має на прикладі міжнародного досвіду формувати власні стратегії етичного перекладу й такі практики мовної інклюзії, які відповідатимуть специфіці нашого національного контексту.

Перспективним вважаємо подальший глибокий аналіз інклюзивних перекладацьких практик у різножанрових суспільно-політичних текстах, а також дослідження реакцій української аудиторії на новації мовної інклюзії з урахуванням потреб цільової аудиторії та специфіки воєнного часу.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейців, І. (23 січня 2018). *Словничок освіченого українця. Як можна і не можна говорити про людей*. Українська правда. Відновлено з: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/23/228588/>
2. Васюків М. (2022). Стандарти журналістики й «мова толерантності» в контексті законодавства державно-національної безпеки. *Інтегровані комунікації*, 1(13), 6–16. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2022.11>
3. Дерік, І., & Гуцал, Д. (2021). Особливості відтворення фемінітивів у перекладі української публіцистики англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 33, 311–327. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15656>
4. Зінченко, В. М., & Грищенко, О. В. (2024). Мовна інклюзія в публічному дискурсі та лінгвістичні стратегії сприяння соціальної рівності. *Вісник гуманітарних наук*, 1, 1–16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14065821>
5. Зінченко, А., & Руденко, М. (2022). Маркери расової приналежності в англомовній публіцистиці: перекладацькі рішення. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 202, 135–139. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-4077-2022-1-202-135-139>
6. Кукушкін, В. В., & Шостак, У.В. (2025). Проблема мовної політкоректності в сучасній англійській мові : вплив соціокультурних змін на словниковий запас. *Закарпатські політичні студії*, 39(2), 193–198. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.31>
7. Кошарний, К. (2025). Етика перекладу суспільно-політичних текстів: від теорії до практики. *Вісник науки і освіти*, 8(38), 394–406. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-8\(38\)-394-406](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-8(38)-394-406)
8. Лашкул, В. А., & Тимофеев, В. А. (2021). Структура та компонентний аналіз етичної компетентності майбутнього перекладача. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*, 9(1), 24–30. <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.01.024>
9. Михайлова, О. Г., & Спільник, Т. М. (2019). Прагматичний аспект вживання та перекладу фемінітивів у військовому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 43(4), 78–81. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.19>
10. Сухомлин, О. Ю. (2008). Мовна толерантність у журналістському тексті: параметри категорії. *ННІ журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, електронна бібліотека*. Відновлено з: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2389>
11. Трачук, В. (2008). Політична толерантність як механізм політичної взаємодії: проблеми та перспективи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 37, 354–363. URL: [https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nz\\_37\\_41.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nz_37_41.pdf)

12. Ahmadova, A. (2025) The Ethics of Translation: An Analytical Study of Accuracy, Cultural Sensitivity, and Technological Impact. *Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(1), 4-11. <https://doi.org/10.69760/gsrh.01012025001>
13. Angermeyer, P. S. (2023). Translation as discrimination: Sociolinguistics and inequality in multilingual institutional contexts. *Language in Society*, 52, 837-859. <https://doi.org/10.1017/S0047404522000422>
14. UNHCR (2025). *Explainer: War in Ukraine – the human cost and humanitarian response*. Retrieved from: [https://www.unhcr.org/uk/news/stories/explainer-war-ukraine-human-cost-and-humanitarian-response?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.unhcr.org/uk/news/stories/explainer-war-ukraine-human-cost-and-humanitarian-response?utm_source=chatgpt.com)
15. Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman. Retrieved from: <https://www.felsemiotica.com/descargas/Fairclough-Norman-Critical-Discourse-Analysis-The-Critical-Study-of-Language.pdf>
16. Hanji, Li, & Haiqing, Chen (2018). The Construction of a New Translation Ethics from the Perspective of Chinese Philosophy. *Philosophy Study*, 8(3), 119-124. [doi:10.17265/2159-5313/2018.03.003](https://doi.org/10.17265/2159-5313/2018.03.003)
17. Povoroznyuk, R. (2025, November 2026). *The ethical lifeline: navigating vulnerability and care in medical interpreting*. *Materials of the 5th International Online Conference 'Corpora and Discourse'*. National Technical University of Ukraine 'Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 11, 139-142.
18. Reuters (2026). *Civilian casualties in Ukraine up sharply in 2025, UN monitor says*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/civilian-casualties-ukraine-up-sharply-2025-un-monitor-says-2026-01-12>
19. Spivak, G. C. (1988). *Can the Subaltern Speak?* Macmillan Education: Basingstoke, 24-28. Retrieved from: <https://jan.ucc.nau.edu/~sj6/Spivak%20CanTheSubalternSpeak.pdf>
20. Tymoczko, M. (2016). *Translation in a Postcolonial Context: Early Irish Literature in English Translation*. Routledge. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315538624/translation-postcolonial-context-maria-tymoczko>
21. Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge: Taylor and Francis Group.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2026

Стаття рекомендована до друку 27.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Kostiantyn Kosharnyi** – PhD Student, Educational and Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv; e-mail: [k.kosharnyi@yahoo.com](mailto:k.kosharnyi@yahoo.com); ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1010-2891>

## “NEW ETHICS” OF TRANSLATION: STYLISTIC MARKERS OF TOLERANCE AND INCLUSIVITY IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATIONS OF SOCIO-POLITICAL TEXTS IN THE 2020s

The article is devoted to the “new ethics” of translation and stylistic markers of tolerance and inclusiveness, which in the early 2020s became decisive for the English-Ukrainian translations of socio-political texts. The purpose of the article is to identify and systematically analyse the stylistic markers of tolerance and inclusivity in the translation of socio-political texts of the 2020s from English into Ukrainian and to identify translation strategies that achieve ethical correctness and adequate reproduction of the modern discourse. The material for the analysis is modern English-language research in the field of translation studies and original texts dating from the first half of the 21st century. The purpose of the article is to identify and systematically analyze stylistic markers of tolerance and inclusivity in the translation of socio-political texts from English into Ukrainian in the 2020s, and to determine translation strategies that achieve ethical correctness and accurate rendering of modern discourse. The material for the analysis consists of modern English-language research in the field of translation studies and original texts dating from the first half of the 21st century. It has been established that linguistic inclusion has become an effective way to restore social justice and ensure respect for every human difference through its correct nomination and favorable attitude, especially in the socio-political discourse we are considering. It has been determined that such texts are a challenge for Ukrainian translators, as we still do not have effective strategies and mechanisms in place to regulate the methods of adequately adapting “sensitive” vocabulary to linguistic norms and the choice of correct names for various social phenomena. Specialists must decide for themselves how to accurately convey the meaning of the original without violating the norms of the modern Ukrainian literary language and the ethical standards of the country whose socio-political text is being translated. The article describes the specifics of lexical, syntactic, cultural, and stylistic markers of tolerance and inclusiveness, which are used to ensure adequate and ethical reproduction of the original text. The analysis of theoretical and practical materials on the outlined issue allowed us to determine the orientation of the markers, including the rules for choosing the necessary feminines, using the person-first language, adhering to a neutral position when translating socio-political terms, and also controlling the choice of evaluative or stigmatized forms. It was determined that lexical, syntactic, stylistic and cultural markers of tolerance and inclusion help translators adequately reproduce the original texts, preserve their content and pragmatism, and avoid discrimination and stigmatization of individual social groups. It was concluded that during the war in Ukraine, translation balances between the global DEI standards and the national, patriotic and value-based features of speech. Taking into account international experience, the Ukrainian translation community forms its own strategies of ethical translation and practices of linguistic inclusion that correspond to the specifics of the national context.

**Key words:** *inclusiveness, “new ethics” of translation, non-discriminatory vocabulary, socio-political discourse, tolerance.*

## REFERENCES

1. Andreitsiv, I. (2018). *Slovnichok osvichenoho ukrainsia. Yak mozna i ne mozna hovoryty pro liudei [Dictionary of an educated Ukrainian. How you can and cannot talk about people]*. Ukrainska pravda. Retrieved from: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/23/228588/>
2. Vaskiv, M. (2022). Standarty zhurnalistyky y «mova tolerantnosti» v konteksti zakonodavstva derzhavno-natsionalnoi bezpeky [Standards of journalism and «Language of Tolerance» in the context of legislation and state and national security]. *Intnhrovani komunikatsii [Integrated communications]*, 1(13), 6–16. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2022.11>
3. Derik, I., & Hutsal, D. (2021). Osoblyvosti vidtvorennia feminityviv u perekladi ukrainskoi publitsystyky anhliskoiu movoiu [Features of reproduction of femininities in the translation of Ukrainian journalism into English]. *Naukovyi visnyk PNPu im. K. D. Ushynskoho [Scientific Bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D.Ushynsky]*, 33, 311–327. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15656>
4. Zinchenko, V., & Hryshchenko, O. (2024). Movna inkluziia v publichnomu dyskursi ta linhvistychni stratehii sprianniia sotsialnii rivnosti [Linguistic inclusion in public discourse and linguistic strategies for Ppromoting social equality]. *Visnyk humanitarnykh nauk [Bulletin of Humanities]*, 1, 1–16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14065821>
5. Zinchenko, A., & Rudenko, M. (2022). Markery rasovoi prynalezhnosti v anhlmovnii publitsystytsi: perekładatski rishennia [Markers of racial identification in English publicistics: translation solutions]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky [Research Bulletin. Series: Philological Sciences]*, 202, 135–139. DOI: 10.36550/2522-4077-2022-1-202-135-139
6. Kukushkin, V. V., & Shostak, U. V. (2025). Problema movnoyi politikorektnosti v suchasnyi anhliys'kiy movi: vplyv sotsiokul'turnykh zmin na slovnkovyy zapas [The problem of linguistic political correctness in modern English: the influence of socio-cultural changes on vocabulary]. *Zakarpats'ki politychni studiyyi [Transcarpathian Political Studies]*, 39(2), 193-198. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.31>
7. Kosharnyi, K. (2025). Etyka perekladu suspilno-politychnykh tekstiv:vid teorii do praktyky [Ethics of translating socio-political texts: from theory to practice]. *Visnyk nauky i osvity [Bulletin of Science and Education]*, 8(38), 394–406.
8. Lashul, V., & Tymofieiev, V. (2021). Struktura ta komponentnyi analiz etychnoi kompetentnosti maibutnoho perekładacha [Structure and component analysis of the ethical competence of a future translator]. *Humanitarni studii: pedahohika, psykholohiia, filozofia [Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy]*, 9(1), 24–30. <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.01.024>
9. Mykhailova, O., & Spilnyk, T. (2019). Prahmatychnyi aspekt vzhывання ta perekladu feminityviv u viiskovomu dyskursi [The pragmatic aspect of the use and translation of femininities in military discourse]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu: Filolohiia [International Humanitarian University Herald. Philology]*, 43(4), 78–81. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.4.19>
10. Sukhomlyn, Yu. (2008). Movna tolerantnist u zhurnalistskomu teksti: parametry katehorii [Language tolerance in the media text: category parameters]. *NNI zhurnalistyky KNU imeni Tarasa Shevchenka, elektronna biblioteka [Educational and Scientific Institute of Journalism, e-library]*. Retrieved from: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2389>
11. Trachuk, V. (2008). Politychna tolerantnist yak mekhanizm politychnoi vziaemodii: problemy ta perspektyvy [Political tolerance as a mechanism of political interaction: problems and prospects]. *Naukovi zapysky. Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [Scientific notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethno-National Studies of the NAS of Ukraine]*, 37, 354–363. Retrieved from: [https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nz\\_37\\_41.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nz_37_41.pdf)
12. Ahmadova, A. (2025) The Ethics of Translation: An Analytical Study of Accuracy, Cultural Sensitivity, and Technological Impact. *Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(1), 4-11. <https://doi.org/10.69760/gsrh.01012025001>
13. Angermeyer, P. S. (2023). Translation as discrimination: Sociolinguistics and inequality in multilingual institutional contexts. *Language in Society*, 52, 837-859. <https://doi.org/10.1017/S0047404522000422>
14. UNHCR (2025). *Explainer: War in Ukraine – the human cost and humanitarian response*. Retrieved from: [https://www.unhcr.org/uk/news/stories/explainer-war-ukraine-human-cost-and-humanitarian-response?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.unhcr.org/uk/news/stories/explainer-war-ukraine-human-cost-and-humanitarian-response?utm_source=chatgpt.com)
15. Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman. Retrieved from: <https://www.felsemiotica.com/descargas/Fairclough-Norman-Critical-Discourse-Analysis.-The-Critical-Study-of-Language.pdf>
16. Hanji, Li, & Haiqing, Chen (2018). The Construction of a New Translation Ethics from the Perspective of Chinese Philosophy. *Philosophy Study*, 8(3), 119-124. doi:10.17265/2159-5313/2018.03.003
17. Povoroznyuk, R. (2025, November 2026). *The ethical lifeline: navigating vulnerability and care in medical interpreting. Materials of the 5th International Online Conference 'Corpora and Discourse'*. National Technical University of Ukraine 'Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 11, 139-142.
18. Reuters (2026). *Civilian casualties in Ukraine up sharply in 2025, UN monitor says*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/civilian-casualties-ukraine-up-sharply-2025-un-monitor-says-2026-01-12>
19. Spivak, G. C. (1988). *Can the Subaltern Speak?* Macmillan Education: Basingstoke, 24-28. Retrieved from: <https://jan.ucc.nau.edu/~sj6/Spivak%20CanTheSubalternSpeak.pdf>
20. Tymoczko, M. (2016). *Translation in a Postcolonial Context: Early Irish Literature in English Translation*. Routledge. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315538624/translation-postcolonial-context-maria-tymoczko>
21. Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge: Taylor and Francis Group.

The article was received by the editors 18.03.2026

The article was recommended for printing 27.04.2026

The article was published 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-18>  
УДК 81'25:34:341.645.2(477)

#### **В. О. Миргород**

аспірантка 1-го року навчання,  
кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;  
e-mail: [violettamirgorod@gmail.com](mailto:violettamirgorod@gmail.com);

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8742-1892>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=GuD8AS0AAAAJ&hl=uk>;

RESEARCHGATE: <https://www.researchgate.net/profile/Violetta-Myrhorod>

#### **А. П. Мартинюк**

доктор філологічних наук, професор,  
професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; e-mail: [a.p.martynyuk@karazin.ua](mailto:a.p.martynyuk@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2804-3152>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=sWGUJgcAAAAJ>;

RESEARCHGATE: [https://www.researchgate.net/profile/Alla\\_Martynyuk](https://www.researchgate.net/profile/Alla_Martynyuk).

## **ЕКСПЛІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВІДТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛО-УКАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Статтю присвячено висвітленню проблеми англо-українського перекладу рішень Європейського суду з прав людини. Метою статті є виявлення ролі експлікації в досягненні комунікативно вдалого англо-українського перекладу рішень Європейського суду з прав людини. Завдання статті включають уточнення поняття експлікації як перекладацького рішення та встановлення і опис різновидів експлікації в аналізованому англо-українському перекладі. Об'єктом аналізу є експлікація як спосіб відтворення змісту оригінального англійського юридичного терміну українською мовою, а предметом – різновиди експлікації, виявлені в англо-українському перекладі рішень Європейського суду з прав людини. Матеріалом для аналізу служать приклади експлікації в англо-українському перекладі рішень Європейського суду з прав людини. Новизна роботи полягає в системному аналізі експлікації як вияву розгортання граматичної структури юридичного терміну при перекладі, що є свідченням нестабільності/становлення терміносистеми мови перекладу. В результаті дослідження розмежовано три різновиди експлікації: лексичну (заміну гіпероніма гіпонімом), лексико-граматичну (розподіл значення однієї структурної одиниці між кількома одиницями та додавання нових одиниць) і граматичну (поділ складних речень на прості і розширення/підвищення статусу фрази до рівня підрядного речення). Отримані дані свідчать, що структурна організація української юридичної терміносистеми на сучасному етапі є динамічним індикатором її поступового переходу від фази становлення до стадії зрілості, від розгортання граматичної структури та полісемії, що притаманні сучасному етапу, до структурної еквівалентності та термінологічної стійкості, чого вимагають успішна гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами та формування самодостатньої, стабільної мовної системи права. Перспективи дослідження вбачаємо в залученні можливостей корпусної лінгвістики для верифікації висловлених положень.

**Ключові слова:** граматична експлікація, лексико-граматична експлікація, лексична експлікація, переклад, становлення терміносистеми, юридичний термін.

**Як цитувати:** Миргород, В., & Мартинюк, А. (2026). Експлікація як спосіб відтворення юридичної термінології в англо-українському перекладі рішень європейського суду з прав людини. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 153–158. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-18>

**In cites:** Myrhorod, V., & Martynyuk, A. (2026). Explication as a means of rendering legal terminology in the English–Ukrainian translation of judgments of the European Court of Human Rights. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 153–158. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-18> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Проблема англо-українського перекладу рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) набуває все більшої актуальності по мірі інтеграції України в Європейський простір. Хоча офіційними мовами ЄСПЛ є лише англійська та французька, питання доступності рішень національними мовами стало критичним для забезпечення легітимності рішень та реалізації принципу субсидіарності, згідно з яким наявні проблеми мають вирішуватися вже на найближчому до громадян, місцевому рівні. Переклад у системі захисту прав людини є не просто технічним посередником, а складним політичним механізмом, який визначає рівень взаємодії між європейським правосуддям та національними спільнотами, впливаючи на ефективність впровадження стандартів Конвенції на місцях [13].

Проблеми перекладу рішень ЄСПЛ посідають значне місце в дослідженнях зарубіжних вчених, які зосереджуються на еволюції політичної значущості такого перекладу [13], його об'єктивних і суб'єктивних труднощах [10; 20], а також балансі між буквальною і вільною перекладацьких інтерпретацій [11; 19]. Щодо власне англо-українського перекладу рішень ЄСПЛ, ця проблема наразі є малодослідженою. Окремі роботи присвячені організаційно-правовим питанням такого перекладу [1] і огляду його стилістичних труднощів та шляхів їх подолання [5]. Проте системного аналізу юридичних термінів англо-українського перекладу рішень ЄСПЛ ще не здійснювалося.

Метою цієї статті є виявлення ролі експлікації в досягненні комунікативно вдалого англо-українського перекладу рішень ЄСПЛ.

Завдання статті включають:

- 1) уточнення поняття експлікації як перекладацького рішення;
- 2) встановлення і опис різновидів експлікації в аналізованому англо-українському перекладі.

Об'єктом вивчення є експлікація як спосіб відтворення змісту оригінального англомовного юридичного терміну українською мовою, а предметом – різновиди експлікації, виявлені в англо-українському перекладі рішень ЄСПЛ.

Матеріалом аналізу слугують 100 прикладів експлікації в англо-українському перекладі рішень ЄСПЛ, відібраних вручну з трьох рішень ЄСПЛ та їх українських перекладів: рішення ЄСПЛ від 25 березня 2021 р у справі «Александровська проти України» (Aleksandrovskaya v. Ukraine) [8; 2], рішення ЄСПЛ від 08 лютого 2024 р. у справі «Богдан проти України» (Bogdan v. Ukraine) [9; 3], рішення ЄСПЛ від 15 вересня 2022 р. у справі «О.М. і Д.С. проти України» (O.M. and D.S. v. Ukraine) [10; 4].

Внаслідок інтеграційних процесів, що зумовлюють активний переклад міжнародно-правових документів і сприяють гармонізації законодавства, українська юридична терміносистема упродовж

останніх десятиліть перебуває у фазі інтенсивного розвитку. У цих умовах структурна варіативність термінів, їхня полісемантичність та конкуренція моделей номінації стають не випадковими явищами, а закономірними проявами становлення системи.

Новизна роботи полягає в тому, що вперше детальному аналізу піддається експлікація, яка є виявом розгортання граматичної структури юридичного терміну при перекладі, що є свідченням нестійкості/становлення терміносистеми мови перекладу. Цей висновок впливає із загальних закономірностей розвитку мовних систем: граматикизації (процесу перетворення повнозначних мовних структур в семантично збіднілі) [12] і лексикалізації (формуванням нових семантичних структур) [9] у процесі переходу від вмотивованих до невмотивованих висловів шляхом злиття морфем [7; 18], тобто згортання граматичної структури.

## 2. РІЗНОВИДИ ЕКСПЛІКАЦІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Теоретико-методологічні основи дослідження. Стаття базується на засадах традиційного структурно-семантичного підходу до аналізу перекладу і залучає перекладознавчі поняття, обґрунтовані представниками цього підходу, зокрема поняття експлікації.

У своєму глосарії термінів Ж. П. Віне та Ж. Дербельне визначають експлікацію як «...стилістичний прийом перекладу, що полягає у роз'ясненні імпліцитних (прихованих) елементів мови оригіналу, які є очевидними з контексту або ситуації» [21, с. 344].

К. Клауді надає своє визначення експлікації як стратегії, за допомогою якої текстові одиниці вихідного тексту (тобто слова, фрази, включаючи метафори, порівняння, ідіоми або фразові дієслова, а також речення та абзаци) піддаються парафразуванню, модифікаціям, замінам, що задіяють різні мовні рівні, зокрема семантичний, синтаксичний, текстовий та прагматичний, що зумовлено розбіжностями між мовою оригіналу та мовою перекладу або необхідністю усунення лексичної та/або синтаксичної неоднозначності в цільовому тексті [14].

В іншій роботі К. Клауді виокремлює п'ять проявів експлікації, які перекладачі можуть використовувати як стратегії перекладу, а саме: 1) заміну гіпероніма (більш загального терміну) у мові оригіналу гіпонімом (терміном, що позначає вужче поняття) у мові перекладу; 2) розподіл значення одного виразу або слова мови оригіналу між кількома одиницями в мові перекладу; 3) введення нових змістовних елементів у цільовому тексті для усунення неоднозначності елемента, присутнього у вихідному тексті; 4) поділ речень вихідного тексту на два або більше речень у цільовому тексті; 5) розширення або підвищення статусу фрази у вихідному тексті

до рівня підрядного чи самостійного речення у цільовому тексті [15, с. 16].

Запропонована класифікація вимагає доопрацювання, оскільки не розрізняє лексичних, лексико-граматичних і власне граматичних трансформацій, з одного боку, а з іншого боку, не враховує того, що виокремлені класифікаційні рубрики можуть перетинатися через «розмитість» критеріїв їх виокремлення.

Заміна гіпероніма гіпонімом є **лексичною експлікацією**, яка реалізується шляхом застосування перекладацької трансформації *конкретизації*, що уточнює вихідний термін, спрямовуючи інтерпретацію реципієнтів в необхідне русло. Наприклад:

*The applicant emphasised that each **decision** had referred to Article 176 § 5 of the CCP barring courts from applying non-custodial measures.* [8]

*Заявниця наголосила, що у кожній **ухвалі** робилось посилання на частину п'яту статті 176 КПК України, яка забороняла судам застосовувати заборонні заходи, не пов'язані з триманням під вартою.* [2]

Англомовний юридичний термін *decision* є полісемантичним (має кілька українськомовних відповідників – *судове рішення/рішення суду, постанова, ухвала, висновок, вирок*) і, відповідно, є більш загальним, ніж термін, обраний перекладачем. Іншим прикладом є *abuse of power* – *зловживання службовим становищем*, де полісемантичний термін *power* відтворено гіпонімом *службовим становище*.

Гіперонім не завжди передається словом, а може бути вираженим і словосполученням, і переклад такого терміну може потребувати **лексико-граматичної експлікації**. Наприклад:

*In his decision, the prosecutor summarised the statements by the **pre-trial detention facility's** medical staff and the records confirming their previous statements.* [9]

*У постанові прокурор узагальнив показання медичних працівників **слідчого ізолятора** та документи, які підтверджували їхні попередні показання.* [3]

Термін *pre-trial detention facility*, виражений трикомпонентним атрибутивним словосполученням, є полісемантичним і має кілька варіантів перекладу, серед яких місце *попереднього ув'язнення* або *місце попереднього тримання під вартою*. Перекладач обрав найбільш часто вживаний, усталений термін *слідчий ізолятор* (в термінології П. Ньюмарка – «офіційний або загальноприйнятий переклад інституційного терміну» [16, с. 89]), який відображає специфіку організаційної структури наших правоохоронних органів. У семантичному сенсі цей відповідник є гіпонімом стосовно оригіналу, а у структурному – демонструє згортання граматичної структури, оскільки містить лише два компоненти.

Розподіл значення одного виразу або слова мови оригіналу між кількома одиницями в мові перекладу також слід вважати лексико-граматичною

експлікацією, яка, як правило, пов'язана із розгортанням граматичної структури, а також іншими граматичними змінами, а саме: слово → словосполучення, наприклад, *application* – *подання індивідуальної заяви*, *abuse of power* – *зловживання службовим становищем*, *relevant authority in charge of the case* – *відповідний орган державної влади, у провадженні якого перебуває справа*; складне слово → словосполучення з перестановкою, наприклад, *protection-sensitive screening* – *перевірка з урахуванням вимог чийогось захисту*; частина складного слова → підрядне речення з перестановкою, наприклад, *asylum-seekers* – *особи, які шукають притулку*. В окремих випадках значення двокомпонентного підрядного словосполучення передається багатоконпонентним сурядним словосполученням, яке містить антецедент підрядного означального речення: *asylum procedure* – *вирішення у встановленому порядку питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту*.

Введення нових змістовних елементів у цільовому тексті для усунення неоднозначності елемента, присутнього у вихідному тексті, також є лексико-граматичною трансформацією *додавання*, яка, водночас, і привносить новий зміст за допомогою доданих слів, і перебудовує граматичну структуру вихідного тексту. Наприклад, у перекладі *Article 3 – стаття 3 Конвенції* додано означення *Конвенції*, яке уточнює смисл оригінального виразу, прив'язуючи його до контексту. У перекладі *persons entering the country* – *особи, які мають намір перетнути державний кордон України* компонент *entering* відтворюється з додаванням інформації про те, що особи власне не перетинають, а лише планують перетнути кордон, а означення *України* додає назву країни перетину кордону.

Поділ речень вихідного тексту на два або більше речень у цільовому тексті є суто **граматичною експлікацією**, оскільки лише полегшує сприйняття наявної в тексті інформації за допомогою спрощення синтаксичної структури, не додаючи нової інформації:

*It further added that the applicant's son lived in Russia and maintained relations with her, that she had managerial skills, a certain reputation and was popular in the Kharkiv Region, and that she had been a member of parliament and the regional secretary of the **Communist Party**; those circumstances were sufficient to make one believe that, if at large, she might abscond, influence witnesses or otherwise obstruct the proceedings* [2].

*Він також додав, що син заявниці проживав у Російській Федерації і підтримував з нею стосунки, що вона мала організаторські здібності, певну репутацію і популярність у Харківській області, а також те, що вона була народним депутатом Верховної Ради України та секретарем обласного комітету «Комуністичної партії України». Цих обставин було достатньо, аби переконатися, що у випадку її пере-*

бування на волі вона могла переховуватися, впливати на свідків або іншим чином перешкоджати провадженню [6].

Розширення або підвищення статусу фрази у вихідному тексті до рівня підрядного чи самостійного речення у цільовому тексті також є суто граматичною трансформацією, необхідність якої спричиняється незбіжністю граматичних структур мов оригіналу і перекладу. Наприклад, у перекладі *treatment breaching Article 3 – поводження, яке становить порушення статті 3 Конвенції* та *persons entering the country – особи, які мають намір перетнути державний кордон України* Participle I *breaching* та *entering* відтворюється за допомогою означальних речень. Це перекладацьке рішення зумовлюється розбіжністю граматичної структури мов оригіналу і перекладу і не надає нової інформації, а лише подає інформацію, що міститься у вихідних виразах, за допомогою інших граматичних конструкцій.

Інші приклади розширення або підвищення статусу фрази у вихідному тексті до рівня підрядного чи самостійного речення у цільовому тексті представлені нижче:

***Foreigners and stateless persons without a command of the language used in court and without sufficient means to pay for the assistance of an interpreter, had to be provided with such assistance free of charge.*** [17]

***Іноземці та особи без громадянства, які не володіли мовою судочинства, і не були спроможні оплатити послуги перекладача, мали забезпечуватись такими послугами безкоштовно.*** [4]

***Thus, the SBGS has limited capacity to identify persons with international protection needs, as well as other vulnerable persons, such as victims of trafficking, among the flow of migrants and to prevent their refoulement.*** [17]

***Таким чином, здатність ДПСУ виявляти серед потоку мігрантів осіб, які потребують міжнародного захисту, а також інші категорії незахищені***

***них осіб, такі як постраждали від торгівлі людьми, та запобігати їхньому висланню, є обмеженою.*** [4]

Означення *without a command of the language used in court* та *with international protection needs*, виражені словосполученнями з прийменниками *with/without*, не мають еквівалентних граматичних структур в українській мові і, зазвичай, передається означальними реченнями, що і пояснює вибір перекладача.

### 3. ВИСНОВКИ

На прикладі рішень ЄСПЛ стає очевидним, що переклад юридичного тексту в українському правовому полі функціонує не лише як технічне відтворення оригіналу, а як складний когнітивно-комунікативний процес адаптації.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що структурна організація української юридичної терміносистеми на сучасному етапі є динамічним індикатором її поступового переходу від фази становлення до стадії зрілості, від розгортання граматичної структури та полісемії, що притаманні сучасному етапу, до структурної еквівалентності та термінологічної стійкості, чого вимагають успішна гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами та формування самодостатньої, стабільної мовної системи права.

Використання стратегій експлікації нівелюють термінологічні лакуни та усувають семантичну неоднозначність, притаманні періоду розвитку терміносистеми. Результати дослідження дозволяють розмежувати три різновиди експлікації: лексичну (заміну гіпероніма гіпонімом), лексико-граматичну (розподіл значення однієї структурної одиниці між кількома одиницями та додавання нових одиниць) і граматичну (поділ речень та розширення/підвищення статусу фрази до рівня підрядного речення).

Перспективи дослідження вбачаємо в залученні можливостей корпусної лінгвістики для верифікації висловлених положень.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Джуська, А., & Гнедкова, О. (2021). Переклад рішень Європейського суду з прав людини в Україні: організаційно-правові аспекти. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 32(71), 6(3), 36–40. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/07>
2. *Справа «Александровська проти України»*. (2021). Рішення ЄСПЛ від 25 березня 2021 р. Переклад Міністерства юстиції України. Відновлено з: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_f73#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f73#Text)
3. *Справа «Богдан проти України»*. (2024). Рішення ЄСПЛ від 08 лютого 2024 р. Переклад Міністерства юстиції України. Відновлено з: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_j94#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_j94#Text)
4. *Справа «О.М. і Д.С. проти України»*. (2022). Рішення ЄСПЛ від 15 вересня 2022 р. Переклад Міністерства юстиції України. Відновлено з: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_i40#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i40#Text)
5. Сухина, О., & Лобода, Ю. (2019). Специфіка перекладу судових рішень Європейського суду з прав людини. *Південний архів*, 78, 116–120. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2019-78-22>
6. *Aleksandrovskaya v. Ukraine, No. 001-208759, ECHR* (25 March 2021). Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-208759>
7. Brinton, L. J., & Traugott, E. C. (2005). *Lexicalization and language change*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
8. *Bogdan v. Ukraine, No. 001-117921, ECHR* (8 February 2024). Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-117921%22>]

9. Bybee, J. (2012). Domain-general processes as the basis for grammar. In M. Tallerman & K. R. Gibson (Eds.), *The Oxford handbook of language evolution* (pp. 528–536). Oxford, UK: Oxford University Press.
10. Cosmulescu, A. M. (2021). Views on the complexity of legal translation. *Romanian Journal of English Studies*, 18, 134–144.
11. Garzone, G. (1999). The translation of legal texts: A functional approach in a pragmatic perspective. *Textus*, 12(2), 391–408.
12. Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A conceptual framework*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
13. Kjær, A. L. (2019). Translation of judgments of the European Court of Human Rights into non-official languages: The politics and practice of European multilingualism. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3478529>
14. Klaudy, K. (1998). Explication. In M. Baker (Ed.), *Routledge encyclopedia of translation studies* (p. 81). London, UK: Routledge.
15. Klaudy, K., & Károly, K. (2005). Implication in translation: An empirical justification of operational asymmetry in translation. *Across Languages and Cultures*, 6(1), 13–28. <https://doi.org/10.1556/Acr.6.2005.1.2>
16. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Shanghai, China: Shanghai Foreign Language Education Press.
17. O.M. and D.S. v. Ukraine, no. 001-219197, ECHR (15 September 2022). Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-219197%22%5D%7D>
18. Pelkey, J. (2023). Embodiment and language. *WIREs Cognitive Science*, 14(5). <https://doi.org/10.1002/wcs.1649>
19. Sarčević, S. (2000). Legal translation and translation theory: A receiver-oriented approach. In *Legal translation: History, theory/ies and practice* (International Colloquium, University of Geneva, pp. 17–19).
20. Särmaşiu, A.-M. (2021). Challenges of legal translation: Specific problems and strategies identified through a virtual workshop. *Professional Communication and Translation Studies*, 14, 158–167.
21. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam/Philadelphia, PA: John Benjamins.

Конфлікт інтересів: автори засвідчують, що, незважаючи на те, що один із авторів статті є членом редакційної колегії цього журналу, процес рецензування, прийняття рішення щодо публікації та редагування проводилися незалежно, без його участі чи впливу. Будь-які потенційні конфлікти інтересів були повністю усунені шляхом зовнішнього контролю процесу.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2026

Стаття рекомендована до друку 22.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Violetta Mirgorod** – first-year postgraduate student at Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; [violettamirgorod@gmail.com](mailto:violettamirgorod@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8742-1892>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=GuD8AS0AAAAJ&hl=uk>; RESEARCHGATE: <https://www.researchgate.net/profile/Violetta-Myrhorod>

**Alla Martynyuk** – Doctor of Philology, Professor, Professor at Mykola Lukash Translation Studies Department of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: [a.p.martynyuk@karazin.ua](mailto:a.p.martynyuk@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2804-3152>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=sWGUJgcAAAAJ>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Alla\\_Martynyuk](https://www.researchgate.net/profile/Alla_Martynyuk)

## EXPLICITATION AS A MEANS OF RENDERING LEGAL TERMINOLOGY IN THE ENGLISH–UKRAINIAN TRANSLATION OF JUDGMENTS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The article highlights the problem of English-Ukrainian translation of judgments of the European Court of Human Rights. The aim of the article is to identify the role of explicitation in achieving communicatively effective English-Ukrainian translation of the judgments of the European Court of Human Rights. The objectives of the article include clarifying the concept of explicitation as a translation solution and identifying and describing the types of explicitation in the analyzed English-Ukrainian translation. The object of the analysis is explicitation as a method of rendering the meaning of an original English-language legal term in Ukrainian, while the subject presupposes identifying the types of explicitation in the English-Ukrainian translation of judgments of the European Court of Human Rights. The material for the analysis consists of examples of explicitation in the English-Ukrainian translation of judgments of the European Court of Human Rights. The novelty of the study lies in the systematic analysis of explicitation as a manifestation of the expansion of the grammatical structure of a legal term in translation, which indicates the instability and ongoing formation of the terminological system of the target language. As a result of the study, three types of explicitation are distinguished: lexical (replacement of a hyperonym with a hyponym), lexico-grammatical (distribution of the meaning of one structural unit among several units and the addition of new units), and grammatical (division of sentences and expansion or elevation of the status of a phrase to the level of a subordinate clause). The obtained data prove that the structural organization of the current state of Ukrainian legal terminological system is a dynamic indicator of its gradual transition from the phase of formation to the stage of maturity – from the expansion of grammatical structure and polysemy, characteristic

of the current stage, to structural equivalence and terminological stability. Such development is required for the successful harmonization of Ukrainian legislation with international standards and for the formation of a self-sufficient, stable legal language system. Prospects for further research are seen in the use of corpus linguistics tools to verify the proposed assumptions.

**Key words:** formation of a terminological system, grammatical explicitation, legal term, lexical explicitation, lexico-grammatical explicitation, translation.

## REFERENCES

1. Dzhuska, A., & Hniedkova, O. (2021). Pereklad rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v Ukraini: orhanizatsiino-pravovi aspekty [Translation of judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine: Organizational and legal aspects]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 32(71), 6(3), 36–40. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/07>
2. *Aleksandrovskaya v. Ukraine*, No. 001-208759, ECHR (2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-f73#Text>
3. *Bogdan v. Ukraine*, No. 001-117921, ECHR (2024). Retrieved from [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_j94#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_j94#Text)
4. *O.M. and D.S. v. Ukraine*, No. 001-219197, ECHR (2022). Retrieved from [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_i40#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i40#Text)
5. Sukhyna, O., & Loboda, Yu. (2019). Spetsyfika perekladu sudovykh rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Specific features of translating judgments of the European Court of Human Rights]. *Pivdennyi arkhiv*, 78, 116–120. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2019-78-22>
6. *Aleksandrovskaya v. Ukraine*, No. 001-208759, ECHR (25 March 2021). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-208759>
7. Brinton, L. J., & Traugott, E. C. (2005). *Lexicalization and language change*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
8. *Bogdan v. Ukraine*, No. 001-117921, ECHR (8 February 2024). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-117921%22>
9. Bybee, J. (2012). Domain-general processes as the basis for grammar. In M. Tallerman & K. R. Gibson (Eds.), *The Oxford handbook of language evolution* (pp. 528–536). Oxford, UK: Oxford University Press.
10. Cosmulescu, A. M. (2021). Views on the complexity of legal translation. *Romanian Journal of English Studies*, 18, 134–144.
11. Garzone, G. (1999). The translation of legal texts: A functional approach in a pragmatic perspective. *Textus*, 12(2), 391–408.
12. Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A conceptual framework*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
13. Kjær, A. L. (2019). Translation of judgments of the European Court of Human Rights into non-official languages: The politics and practice of European multilingualism. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3478529>
14. Klaudy, K. (1998). Explication. In M. Baker (Ed.), *Routledge encyclopedia of translation studies* (p. 81). London, UK: Routledge.
15. Klaudy, K., & Károly, K. (2005). Implication in translation: An empirical justification of operational asymmetry in translation. *Across Languages and Cultures*, 6(1), 13–28. <https://doi.org/10.1556/Acr.6.2005.1.2>
16. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Shanghai, China: Shanghai Foreign Language Education Press.
17. *O.M. and D.S. v. Ukraine*, no. 001-219197, ECHR (15 September 2022). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-219197%22>
18. Pelkey, J. (2023). Embodiment and language. *WIREs Cognitive Science*, 14(5). <https://doi.org/10.1002/wcs.1649>
19. Sarčević, S. (2000). Legal translation and translation theory: A receiver-oriented approach. In *Legal translation: History, theory/ies and practice* (International Colloquium, University of Geneva, pp. 17–19).
20. Sărmaşiu, A.-M. (2021). Challenges of legal translation: Specific problems and strategies identified through a virtual workshop. *Professional Communication and Translation Studies*, 14, 158–167.
21. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Conflict of Interest: The author certifies that, although the author of the article is a member of the editorial board of this journal, the peer review, publication decision, and editorial processes were conducted independently, without their participation or influence. Any potential conflicts of interest were fully mitigated through external oversight of the process.

The article was received by the editors 16.03.2026

The article was recommended for printing 22.04.2026

The article was published 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-19>  
УДК 81'25:330:81'42

**А. Л. Фрумкіна**

доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри германських та східних мов і перекладу Міжнародного університету; e - mail: [frumkina@onua.edu.ua](mailto:frumkina@onua.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2635-685X>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=sij5GQcAAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Aryna-Frumkina?ev=hdr\\_xprf](https://www.researchgate.net/profile/Aryna-Frumkina?ev=hdr_xprf)

## КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ

Статтю присвячено дослідженню когнітивно-прагматичних особливостей перекладу англомовних економічних текстів українською мовою в сучасному професійному дискурсі. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі економічної комунікації в глобалізованому інформаційному просторі та необхідністю забезпечення адекватного перекладу економічних текстів різних жанрів.

Метою статті є аналіз лексико-граматичних і лінгвостилістичних особливостей англомовних економічних текстів та обґрунтування перекладацьких стратегій, спрямованих на досягнення функціональної еквівалентності та комунікативної ефективності в українському перекладі. Теоретичну основу дослідження становлять положення сучасного перекладознавства, когнітивної лінгвістики та дискурсології, зокрема концепції функціонального підходу до перекладу, когнітивно-прагматичного аналізу та теорії дискурсу. У статті поєднано теоретичний аналіз із практичним дослідженням перекладацьких рішень на матеріалі автентичних англомовних економічних текстів.

Практичну частину дослідження становить аналіз перекладу термінологічних одиниць, стійких терміносполук, ідіоматичних дієслівних конструкцій, метафоричних моделей і граматичних структур, характерних для англомовного економічного дискурсу. Особливу увагу приділено проблемі полісемії економічних термінів, концептуальним розбіжностям у відтворенні економічних понять, а також перекладу метафор. Результати дослідження засвідчують, що адекватний переклад англомовних економічних текстів можливий лише за умови комплексного функціонального підходу, який поєднує контекстуальну інтерпретацію термінів, застосування лексико-семантичних і синтаксичних трансформацій, а також урахування жанрових і прагматичних параметрів тексту. Практична значущість статті полягає в можливості використання отриманих результатів у підготовці фахівців зі спеціалізованого перекладу та в подальших дослідженнях економічного дискурсу в перекладознавчому аспекті.

**Ключові слова:** економічний дискурс, когнітивно-прагматичний підхід, майбутні перекладачі, метафора, переклад, перекладацькі стратегії, термінологія.

**Як цитувати:** Фрумкіна, А. (2026). Когнітивно-прагматичні особливості перекладу англомовних економічних текстів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 159–166. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-19>  
**In cites:** Frumkina, A. (2026). Cognitive-pragmatic features of translating English-language economic texts. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 159–166. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-19> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

У сучасному перекладознавстві економічний дискурс розглядається як складне багатовимірне комунікативне явище, що поєднує термінологічну точність, жанрову регламентованість і прагматичну спрямованість висловлення. Дискурс не обмежується суто мовною формою, а функціонує як когнітивно й соціально зумовлений процес, у якому мовні одиниці відображають специфіку професійної діяльності та інституційного контексту. У межах економічного дискурсу це виявляється в особливих моделях номінації економічних понять, використанні спеціалізованої термінології, абревіатур, метафор і стійких фразеологічних конструкцій, що створюють додаткові труднощі для перекладу.

Проблема перекладу економічних текстів з англійської мови українською полягає насамперед у лексико-семантичній і стилістичній асиметрії мов, зумовленій відмінностями у способах концептуалізації економічних процесів і категорій. Переклад спеціальних текстів не може ґрунтуватися виключно на формальній еквівалентності, оскільки терміни та напівтермінологічні одиниці функціонують у межах певної фахової картини світу, що не завжди збігається в різних мовах. Унаслідок цього буквально відтворення англійських економічних одиниць часто призводить до семантичних зсувів, стилістичної неприродності або втрати прагматичного смислу тексту.

Проблеми перекладу спеціалізованих текстів, зокрема економічного дискурсу, посідають вагоме місце в сучасному перекладознавстві й дискурсології. Теоретичні засади аналізу дискурсу як багаторівневого комунікативного утворення були закладені в працях З. Гарріса, який увів сам термін *discourse analysis* і розглядав текст як послідовність мовних одиниць, організованих у межах певної сфери вживання [9]. Подальший розвиток дискурсного підходу пов'язаний з іменем Т. ван Дейка, який обґрунтував когнітивно-прагматичну природу дискурсу та наголосив на взаємозв'язку мовних структур, соціального контексту та ментальних моделей учасників комунікації [20]. Ці положення є методологічно значущими для аналізу економічного дискурсу як інституційної форми професійного спілкування.

У межах теорії перекладу спеціальних текстів важливе місце займають праці О. Каде, який одним із перших системно розглянув закономірності перекладу фахових текстів, підкреслюючи залежність перекладацьких рішень від комунікативної ситуації та функції тексту [12]. Функціонально-текстовий підхід до перекладу було розвинено у працях А. Нойберта та Г. Шрива, які трактували переклад як процес створення нового тексту з урахуванням жанрових, стилістичних і прагматичних параметрів цільової мови [15]. У цьому контексті економічні тексти розглядаються не лише як носії

термінологічної інформації, а як цілісні комунікативні одиниці.

Сучасні дослідження інституційних і професійних дискурсів розвивають ці ідеї в контексті глобалізованої комунікації. Зокрема, у працях П. Чілтона та Н. Феркло увагу зосереджено на взаємодії дискурсу, влади та ідеології в економічних і політико-економічних текстах, що дозволяє розглядати економічний дискурс як інструмент формування оцінок і рішень у суспільстві [6]. Цей підхід є важливим для перекладознавчого аналізу, оскільки переклад економічних текстів передбачає відтворення не лише інформаційного, а й оцінного та переконувального компонентів.

У межах теорії перекладу спеціальних текстів важливе місце займають функціональні підходи, які отримали подальший розвиток у XXI столітті. Теорія *Skopos*, розроблена К. Райс і Г. Фермеєром, залишається концептуально значущою для аналізу перекладу фахових текстів, адже визначає переклад як цілеспрямовану комунікативну діяльність [18]. Ці ідеї були поглиблені в працях К. Норд, яка у своїх пізніших дослідженнях XXI століття розглядає переклад спеціалізованих текстів як процес міжкультурного медіаторства з урахуванням адресата, жанру та професійного контексту [17].

Питання перекладацької еквівалентності та якості перекладу спеціальних текстів у сучасному перекладознавстві розглядаються також у працях Юліани Гаузе, яка запропонувала модель оцінювання якості перекладу на основі зіставлення функціонально-стилістичних параметрів оригіналу й перекладу [10]. Для економічного перекладу ця модель є особливо релевантною, оскільки дозволяє аналізувати відповідність перекладу жанровим і реєстровим нормам професійної комунікації. Сучасні дослідження С. Бейкер також акцентують увагу на ролі контексту, дискурсивних стратегій і наративних структур у перекладі спеціалізованих текстів, що розширює традиційне розуміння еквівалентності [5].

Особливою актуальністю проблема набуває з огляду на активне використання в економічних текстах метафоричних моделей і професійних ідіом. В економічному дискурсі вони виконують не лише стилістичну, а й когнітивну функцію, оскільки дають змогу осмислювати складні абстрактні процеси через більш конкретні, наочно зрозумілі образи. Саме тому в економічних текстах широко представлені моделі на зразок «економіка як живий організм», «ринок як простір руху», «бізнес як боротьба», «фінансова стабільність як здоров'я». Такі моделі виявляються у висловах типу *economic recovery, financial health, market turbulence, growth slows down*. Для перекладу метафоричних моделей принципово важливим є збереження не лише предметно-логічного змісту, а й того способу образної концептуалізації, який забезпечує зрозумілість, впливовість і функціональну адекватність тексту.

Крім того, англомовні економічні тексти характеризуються високим ступенем синтаксичної стандартизації, широким уживанням пасивних конструкцій, безособових форм і модальних дієслів, що, за спостереженнями А. Нойберта та Г. Шрива, відображає прагнення до об'єктивності й нейтральності викладу в спеціалізованій комунікації [15]. Переклад таких структур українською мовою потребує граматичних трансформацій, спрямованих на збереження логічної чіткості та відповідність нормам цільової мови.

Попри наявність значної кількості праць, присвячених перекладу спеціалізованих текстів, дискурсивним особливостям економічної комунікації та функціональним засадам перекладацької еквівалентності, низка аспектів проблеми й досі залишається недостатньо опрацьованою. Окремого наукового осмислення потребує проблема співвідношення термінологічної точності та прагматичної адекватності у перекладі текстів різних жанрів економічного дискурсу. Саме ці аспекти зумовлюють доцільність нашого дослідження когнітивно-прагматичних особливостей перекладу англомовних економічних текстів українською мовою.

**Об'єктом дослідження** є англомовні економічні тексти як різновид спеціалізованого професійного дискурсу та їх українські переклади.

**Предмет дослідження** становлять лексико-граматичні та лінгвостилістичні особливості перекладу англомовних економічних текстів українською мовою, а також перекладацькі стратегії, що забезпечують функціональну еквівалентність і комунікативну адекватність цільового тексту.

**Матеріалом дослідження** слугували автентичні англомовні економічні тексти та їх українськомовні відповідники, зокрема фрагменти річних звітів і аналітичних матеріалів міжнародних економічних інституцій та компаній, використані в практичному аналізі (*Allianz Group [4], Nestlé Group [14], Unilever PLC [19], IMF [11], World Bank Group [21]*), а також матеріали інформаційно-аналітичних економічних публікацій, зокрема *Reuters*, на основі яких проаналізовано переклад термінологічних одиниць.

Метою статті є аналіз лексико-граматичних і лінгвостилістичних особливостей англомовних економічних текстів та обґрунтування перекладацьких стратегій, спрямованих на досягнення функціональної еквівалентності та комунікативної ефективності в українському перекладі з урахуванням когнітивно-прагматичних параметрів економічного дискурсу.

Для реалізації поставленої мети в статті визначено такі завдання: проаналізувати лексико-стилістичні та граматичні особливості англомовних економічних текстів; з'ясувати специфіку відтворення термінології і метафоричних моделей в українському перекладі; обґрунтувати перекла-

дацькі стратегії з урахуванням жанрово-прагматичних параметрів економічного дискурсу.

Хід вирішення поставлених завдань реалізовано шляхом поєднання теоретичного й практичного аналізу. Спершу здійснено огляд сучасних підходів у перекладознавстві, когнітивній лінгвістиці та дискурсології, що дало змогу окреслити методологічні засади дослідження й визначити економічний дискурс як когнітивно та соціально зумовлену форму професійної комунікації. Далі проведено аналіз автентичних англомовних економічних текстів з метою виявлення типових лексико-термінологічних і концептуальних труднощів перекладу. Окрему увагу зосереджено на відтворенні стійких терміносполук, фразових конструкцій і метафоричних моделей, а також на трансформації граматичних структур, зокрема пасивних і безособових форм. Узагальнення отриманих результатів дозволило обґрунтувати доцільність комплексного когнітивно-прагматичного підходу до перекладу англомовних економічних текстів як умови забезпечення їхньої функціональної адекватності та комунікативної ефективності.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Економічний дискурс як інституційна форма професійної комунікації характеризується поєднанням високого ступеня термінологічної точності, стандартизованості викладу та прагматичної спрямованості. Залежно від жанру економічні тексти можуть виконувати інформативну, регулятивну, аналітичну або переконувальну функцію, що безпосередньо впливає на добір мовних засобів і перекладацьких стратегій. У перекладі з англійської мови українською ці особливості зумовлюють необхідність урахування не лише семантики окремих одиниць, а й функціонально-стилістичних параметрів усього тексту.

На лексичному рівні англомовні економічні тексти вирізняються високою концентрацією термінів і напівтермінологічних одиниць, значна частина яких має міжгалузевий характер або функціонує в умовах полісемії. Практичний аналіз перекладу засвідчує, що формально близькі відповідники не завжди забезпечують адекватне відтворення змісту. Приміром, у фінансовому дискурсі термін *liabilities* використовується для позначення сукупних фінансових зобов'язань компанії. Наприклад, у матеріалах, що супроводжують річну звітність *China Evergrande Group [4]*, зазначається: *Evergrande is the world's most indebted property developer with more than \$300 billion of total liabilities*, що адекватно перекладається як *Evergrande є найбільш заборгованим девелопером нерухомості у світі з сукупними зобов'язаннями понад 300 млрд доларів США (Reuters, 2024)*. Прагматичний аспект такого перекладу полягає в тому, що термін *liabilities* відтворюється відповідно до його функціонування у фінансовому дискурсі, де

він позначає саме сукупні фінансові зобов'язання компанії, а не загальне поняття відповідальності. Вибір відповідника *сукупні зобов'язання* забезпечує термінологічну однозначність, жанрову відповідність і правильне сприйняття інформації фаховим адресатом, для якого принципово важливою є точність репрезентації економічних показників.

Окрему групу становлять терміни, у яких спостерігається розходження у способах концептуалізації економічних понять. У низці випадків в англійському економічному дискурсі термін *insurance* та пов'язані з ним конструкції концептуалізують не сам процес страхування, а результативний стан фінансового захисту. Приміром, у річному звіті *Allianz Group* [4] зазначається: *Our insurance coverage protects customers against financial losses arising from unexpected events*, що в українському перекладі адекватно передається як *Наше страхове покриття забезпечує захист клієнтів від фінансових втрат*.

Використання лексеми *страхування* у цьому контексті не відтворювало б результативного аспекту поняття та знижувало б прагматичну точність перекладу. У наведеному контексті лексема *insurance* функціонує не в процесуальному значенні, тобто не як назва дії чи сфери діяльності, пов'язаної зі страхуванням, а в значенні результативно оформленого механізму захисту, уже наданого клієнтові у вигляді певного страхового продукту або покриття. Саме тому в словосполученні *insurance coverage* актуалізується не процес укладання страхового договору чи здійснення страхування як виду економічної діяльності, а стан забезпеченості особи фінансовим захистом у разі настання певних ризиків. Українська лексема *страхування* у своєму ядерному значенні переважно позначає процес, систему заходів або відповідну сферу послуг, тоді як у цьому випадку йдеться про конкретний інструмент захисту та його функціональний результат. Через це переклад *страхування захищає клієнтів від фінансових втрат* звучав би семантично узагальнено, менш точно й частково зміщував би акцент із результату на процес.

Практика перекладу також демонструє складність відтворення *стійких терміносполук і дієслівних конструкцій*, семантика яких не виводиться безпосередньо зі значень окремих компонентів. Це передусім стосується фразових дієслів та усталених бухгалтерських формулювань, що функціонують у межах фінансово-звітного дискурсу як термінологічно закріплені одиниці. Приміром, у річному звіті компанії *Unilever* [4] у примітках до фінансової звітності використовується конструкція *Bad debts are written off when there is no reasonable expectation of recovery*, де фразове дієслово *to write off* має чітко фіксоване значення бухгалтерського списання безнадійної заборгованості. Адекватним перекладацьким рішенням у цьому випадку є варіант *Безнадійні борги списуються у разі відсут-*

*ності обґрунтованих очікувань їх погашення*, тоді як буквально тлумачення дієслова *write* як *записувати* або використання конструкцій на кшталт *відмовлятися від боргів* суперечило б нормам української фінансової термінології та призводило б до семантичного викривлення змісту. Прагматичний аспект перекладу тут полягає в тому, що конструкція *write off bad debts* відтворюється як нормативно закріплена бухгалтерська дія, зрозуміла фаховому адресатові в українському фінансовому дискурсі. Переклад *безнадійні борги списуються* забезпечує термінологічну точність, жанрову відповідність і виключає побутове або нефахове тлумачення змісту.

Аналогічні перекладацькі труднощі виникають у разі відтворення *ідіоматичних економічних конструкцій*, що використовуються в аналітичних і стратегічних розділах річних звітів. У *Annual Report 2023* компанії *Nestlé Group* [14] зазначається: *The Group continues to plough back profits into the business to support long-term growth*. У цьому контексті фразове дієслово *to plough back* є ідіоматичною одиницею економічного дискурсу, яка концептуалізує процес повторного вкладення отриманого прибутку в розвиток компанії. В українському перекладі адекватним є варіант *Група компаній продовжує реінвестувати прибуток у розвиток бізнесу з метою забезпечення довгострокового зростання*, що є результатом лексико-семантичної трансформації та узагальнення. Прагматичний аспект перекладу тут полягає в тому, що конструкція *to plough back profits* відтворюється як фахово маркована дія, пов'язана зі стратегією реінвестування прибутку в розвиток компанії. Вибір відповідника *реінвестувати прибуток* забезпечує термінологічну точність, жанрову відповідність і правильне сприйняття висловлення в українському економічному дискурсі. Тоді як буквальні відповідники на зразок *повертати* або *вкласти назад* не відтворюють фахового значення конструкції та не відповідають нормам українського економічного мовлення.

Важливе місце в економічному дискурсі посідають *метафоричні моделі*, які виконують не лише стилістичну, а й когнітивно-прагматичну функцію, забезпечуючи концептуалізацію складних економічних процесів через образи, зрозумілі широкому колу адресатів. У практичному матеріалі економічних звітів регулярно використовуються метафори на кшталт *the economy is recovering, financial health, economic growth slows down*, що відображають динамічний стан економічних систем.

Приміром, у *World Bank Annual Report [21] 2022* у макроекономічному огляді зазначається: *The global economy is showing signs of recovery after a period of unprecedented disruption*. У перекладі доцільним є варіант *Світова економіка демонструє ознаки відновлення після періоду безпрецедентних потрясінь*, який зберігає метафоричну модель «економіка як живий організм» і водночас відпо-

відає нормам українського економічного мовлення. Застосування такого перекладацького рішення забезпечує когнітивну прозорість і прагматичну адекватність тексту, яка полягає в тому, що означене перекладацьке рішення забезпечує відтворення не лише предметно-логічного змісту висловлення, а й його комунікативної функції в межах макроекономічного дискурсу. Конструкція *Світова економіка демонструє ознаки відновлення* зберігає властиву оригіналові аналітичну стриманість, інтерпретаційну прозорість і орієнтацію на фахового адресата, для якого важливою є не лише фіксація позитивної динаміки, а й форма її подання як обережно верифікованій тенденції. Водночас у науково-аналітичних жанрах можливе часткове нейтралізування образності, якщо пріоритетом є точність і термінологічна однозначність, а не експресивність.

Окрім лексико-стилістичних особливостей, англомовні економічні тексти характеризуються **специфічними граматичними моделями**, зокрема активним використанням пасивних конструкцій і безособових форм, що слугують засобом деперсоналізації та об'єктивізації викладу. Наприклад, у *IMF World Economic Outlook 2023 [11]* вживається конструкція: *It is expected that inflation will gradually decline over the medium term.* В українському перекладі це речення адекватно передається як *Очікується, що рівень інфляції поступово знижуватиметься в середньостроковій перспективі.* Така синтаксична трансформація дозволяє зберегти прогностичну модальність висловлення й водночас адаптувати граматичну структуру до норм української мови, уникаючи надмірного формального калькування. Прагматичний аспект перекладу в цьому прикладі полягає в тому, що безособова конструкція *It is expected that...* відтворюється через нормативну для українського економічного дискурсу форму *Очікується, що...*, яка зберігає об'єктивований характер викладу, прогностичну модальність і жанрову відповідність тексту.

Практичний аналіз перекладів економічних текстів свідчить, що адекватне відтворення їхніх лексико-стилістичних особливостей можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує термінологічну точність, урахування жанрових параметрів і прагматичної настанови тексту. Під прагматичною настановою тексту розуміємо його цільову комунікативну орієнтацію, що визначається інтенцією автора, характером адресата, жанровими умовами функціонування та очікуваним впливом на реципієнта. У межах економічного дискурсу прагматична настанова зумовлює добір мовних засобів, ступінь термінологічної точності, міру експліцитності викладу, характер оцінності та способи репрезентації економічних процесів. Відтак у перекладі вона має бути відтворена не меншою мірою, ніж предметно-логічний зміст, оскільки саме вона забезпечує функціональну відповідність тексту перекладу його

жанровому призначенню. Застосування лексико-семантичних і стилістичних трансформацій у перекладі економічних текстів є не відхиленням від норми, а необхідною умовою досягнення функціональної еквівалентності та комунікативної ефективності.

Здійснений аналіз лексичних, стилістичних і граматичних особливостей перекладу англомовних економічних текстів дозволяє виокремити типові перекладацькі рішення, зумовлені жанровою специфікою економічного дискурсу та прагматичною настановою тексту. Узагальнені результати аналізу подано в табл. 1.

Табл. 1

**Узагальнення перекладацьких рішень у перекладі економічних текстів**

Table 1

**An overview of translation decisions in the translation of economic texts**

Рівень аналізу	Перекладацьке рішення	Коротка характеристика
Термінологічний	Контекстуальна диференціація	Вибір відповідника залежно від жанру та сфери економічного дискурсу
Концептуальний	Концептуальна адаптація	Урахування відмінностей у концептуалізації економічних понять
Фразеологічний	Лексико-семантична трансформація	Відмова від буквального перекладу на користь фахових відповідників
Дієслівні конструкції	Узагальнення / термінологізація	Передача ідіоматичних одиниць через нормативні економічні терміни
Метафоричний	Функціональна еквівалентність	Збереження або нейтралізація образності залежно від жанру
Граматичний	Синтаксична трансформація	Адаптація пасивних і безособових конструкцій до норм української мови
Узагальнюючий	Комплексний підхід	Поєднання термінологічної точності, жанрової відповідності та прагматики

**3. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

У результаті проведеного дослідження встановлено, що переклад англомовних економічних текстів на українську мову є складним багаторівневим процесом, зумовленим специфікою економічного дискурсу як інституційної форми професійної комунікації. Високий ступінь термінологічної насиченості, полісемія ключових економічних понять, наявність стійких терміносполук, ідіоматичних дієслівних конструкцій, а також метафоричних моделей і граматичних особливостей англомовних текстів потребують від перекладача функціонально вмотивованого підходу до відтворення змісту оригіналу.

Практичний аналіз матеріалу засвідчив, що досягнення адекватності перекладу можливе лише за умови поєднання контекстуальної інтерпретації термінів, лексико-семантичних і синтаксичних трансформацій, а також урахування жанрових характеристик економічного тексту та його прагматичних параметрів, а саме інформативно-аналітичної спрямованості, орієнтації на фахового адресата, необхідності точної репрезентації економічних процесів, збереження інституційно нейтрального тону викладу й відтворення оцінно-прогностичних смислів, характерних для економічного дискурсу. Установлено, що буквальный переклад у більшості випадків призводить до семантичних викривлень і порушення норм українського економічного мовлення, тоді як застосування комплексного функ-

ціонального підходу забезпечує термінологічну точність, стилістичну виваженість і комунікативну ефективність перекладу.

Перспективи подальших досліджень убачаються у поглибленому аналізі когнітивних механізмів концептуалізації економічних понять у різних мовах, зіставному вивченні метафоричних моделей економічного дискурсу та розширенні емпіричної бази за рахунок корпусних досліджень сучасних економічних текстів. Окремий науковий інтерес становить розроблення методичних рекомендацій щодо перекладу економічної термінології й фразеології в межах підготовки фахівців зі спеціалізованого перекладу, а також дослідження впливу жанрової варіативності економічного дискурсу на вибір перекладацьких стратегій.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карабан, В. І. (2004). *Переклад англійської наукової і технічної літератури*. Вінниця: Нова книга.
2. Ольховська, А. & Андрущенко, Ю. (2024). Експериментальне дослідження впливу машинного перекладу на якість перекладу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 99, 76–80. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-09>
3. Фрумкіна, А. (2025). Роль динамічного стереотипу у формуванні комунікативної компетентності при вивченні іноземної мови. *Педагогічний дискурс*, 37, 110–115. <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2025.37.15>
4. Allianz Group (2024). *Annual report 2023*. Munich: Allianz SE. URL: <https://www.allianz.com/en/investors/results-reports/annual-report.html>
5. Baker, M. (2018). *Translation and conflict: A narrative account* (2nd ed.). London: Routledge.
6. Chilton, P. (2004). *Analysing political discourse: Theory and practice*. New York: Routledge.
7. Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. New York: Routledge.
8. Frumkina, A. (2023). Theoretical and empirical models of organizational learning processes in knowledge management. *Economics. Ecology. Socium*, 7(3), 49–64. <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2023.7.3-5>
9. Harris, Z. S. (1952). Discourse analysis. *Language*, 28(1), 1–30.
10. House, J. (2015). *Translation quality assessment: Past and present*. New York: Routledge.
11. International Monetary Fund (2023). *World economic outlook 2023*. Washington, DC: IMF. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
12. Kade, O. (1968). *Zufall und Gesetzmäßigkeit in der Übersetzung*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
13. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
14. Nestlé Group (2024). *Annual report 2023*. Vevey: Nestlé S.A. URL: <https://www.nestle.com/investors/annual-report>
15. Neubert, A., & Shreve, G. M. (1992). *Translation as text*. Kent, OH: Kent State University Press.
16. Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating*. Leiden: E. J. Brill.
17. Nord, C. (1997). *Text analysis in translation: Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Atlanta: Rodopi.
18. Reiss, K. & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
19. Unilever PLC (2023). *Annual report and accounts 2022*. London: Unilever PLC. URL: <https://www.unilever.com/investors/annual-report-and-accounts/>
20. van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and context: A sociocognitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. World Bank Group (2022). *Annual report 2022*. Washington, DC: World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/about/annual-report>

Стаття надійшла до редакції 06.03.2026

Стаття рекомендована до друку 13.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Aryna Frumkina** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Germanic and Oriental Languages and Translation, International University; email: frumkina@onua.edu.ua; ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-2635-685X>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=sij5GQcAAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Aryna-Frumkina?ev=hdr\\_xprf](https://www.researchgate.net/profile/Aryna-Frumkina?ev=hdr_xprf)

## COGNITIVE-PRAGMATIC FEATURES OF TRANSLATING ENGLISH-LANGUAGE ECONOMIC TEXTS

The article focuses on the study of cognitive-pragmatic features of translating English-language economic texts into Ukrainian within the framework of contemporary professional discourse. The relevance of the research is determined by the growing role of economic communication in the globalized information space and the need to ensure adequate translation of economic texts belonging to various genres.

The aim of the article is to analyze the lexical-stylistic, metaphorical, and grammatical features of English-language economic texts and to substantiate translation strategies aimed at achieving functional equivalence and communicative effectiveness in Ukrainian translation. The theoretical framework of the study is based on the principles of modern translation studies, cognitive linguistics, and discourse studies, in particular the concepts of the functional approach to translation, cognitive-pragmatic analysis, and discourse theory. The article combines theoretical analysis with a practical examination of translation solutions based on authentic English-language economic texts.

The practical part of the study involves an analysis of the translation of terminological units, set terminological collocations, idiomatic verb constructions, metaphorical models, and grammatical structures characteristic of English-language economic discourse. Special attention is paid to the problem of polysemy of economic terms, conceptual differences in the representation of economic notions, as well as to the translation of metaphors performing cognitive and pragmatic functions. The results of the study demonstrate that adequate translation of English-language economic texts is possible only through a comprehensive functional approach that integrates contextual interpretation of terms, the application of lexical-semantic and syntactic transformations, and consideration of genre-specific and pragmatic parameters of the text. The practical value of the article lies in the possibility of applying the obtained results in the training of specialists in specialized translation and in further research on economic discourse within the framework of translation studies.

**Key words:** *cognitive-pragmatic approach, economic discourse, future translators, metaphor, terminology, translation, translation strategies.*

## REFERENCES

1. Karaban, V. I. (2004). *Pereklad anhliskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury [Translation of English scientific and technical literature]*. Vinnytsia: Nova knyha.
2. Olkhovska, A. & Andrushchenko, Yu. (2024). Eksperymentalne doslidzhennia vplyvu mashynnoho perekladu na yakist perekladu [Experimental study of the impact of machine translation on translation quality]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, 99, 76–80. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-99-09>
3. Frumkina, A. (2025). Rol dynamichnoho stereotypu u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti pry vyvchenni inozemnoi movy [The role of dynamic stereotype in the formation of communicative competence in foreign language learning]. *Pedahohichnyi dyskurs*, 37, 110–115. <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2025.37.15>
4. Allianz Group. (2024). *Annual report 2023*. Munich: Allianz SE. Retrieved from <https://www.allianz.com/en/investors/results-reports/annual-report.html>
5. Baker, M. (2018). *Translation and conflict: A narrative account (2nd ed.)*. New York: Routledge.
6. Chilton, P. (2004). *Analysing political discourse: Theory and practice*. New York: Routledge.
7. Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. New York: Routledge.
8. Frumkina, A. (2023). Theoretical and empirical models of organizational learning processes in knowledge management. *Economics. Ecology. Socium*, 7(3), 49–64. <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2023.7.3-5>
9. Harris, Z. S. (1952). Discourse analysis. *Language*, 28(1), 1–30.
10. House, J. (2015). *Translation quality assessment: Past and present*. New York: Routledge.
11. International Monetary Fund. (2023). *World economic outlook 2023*. Washington, DC: IMF. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
12. Kade, O. (1968). *Zufall und Gesetzmäßigkeit in der Übersetzung*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
13. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
14. Nestlé Group. (2024). *Annual report 2023*. Vevey: Nestlé S.A. Retrieved from <https://www.nestle.com/investors/annual-report>
15. Neubert, A. & Shreve, G. M. (1992). *Translation as text*. Kent, OH: Kent State University Press.
16. Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating*. Leiden: E. J. Brill.
17. Nord, C. (1997). *Text analysis in translation: Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Atlanta: Rodopi.

18. Reiss, K. & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
19. Unilever PLC. (2023). *Annual report and accounts 2022*. London: Unilever PLC. Retrieved from <https://www.unilever.com/investors/annual-report-and-accounts/>
20. van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and context: A sociocognitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. World Bank Group. (2022). *Annual report 2022*. Washington, DC: World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/about/annual-report>

*The article was received by the editors 06.03.2026*

*The article was recommended for printing 13.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-20>  
УДК 821.131.1.09-1:81'255.4(477)

**Т. Ю. Черкашина**

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна / гостьовий дослідник Падуанського університету;  
e-mail: [tetiana.cherkashyna@karazin.ua](mailto:tetiana.cherkashyna@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6546-4565>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=eO3Nj1IAAAAJ&hl=uk&oi=ao>;  
RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Cherkashyna>

## ПРОБЛЕМА АВТОРСТВА ПЕРЕКЛАДЕНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ: АВТОР VS ПЕРЕКЛАДАЧ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ «БОЖЕСТВЕННОЇ КОМЕДІЇ» ДАНТЕ АЛІГ'ЄРІ)

У статті здійснено комплексний теоретичний розгляд проблеми авторства перекладеного літературного тексту на матеріалі українських перекладів «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі. Актуальність дослідження зумовлена дискусійністю методологічних підходів до визначення суб'єктності перекладача в межах художнього тексту – від постструктуралістської концепції «смерті автора» та перекладацької «невидимості» до теорії «третього простору». Метою нашої розвідки є теоретичний розгляд проблеми авторства перекладеного літературного тексту на прикладі українських перекладів «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі крізь призму методологічних підходів ХХ–ХХІ ст. Матеріалом дослідження слугували художні переклади (повні та фрагменти) українською мовою «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі, здійснені протягом ХІХ–ХХІ ст. Основним методом дослідження став компаративний аналіз з акцентом на транскультуральний підхід. Аналіз еволюції перекладознавчої думки показав три основні концептуальні підходи до взаємодії автора та перекладача у межах перекладеного тексту: домінацію автора, превалювання перекладача та модель співтворчості. У випадку перекладної української дантіани маємо також випадки складнішої перекладацької взаємодії, зокрема редакторського втручання та свідомого інтертекстуального діалогу між перекладачами різних поколінь, що оприявило модифікацію моделі «один автор – один перекладач» в різні гібридні конфігурації. Транскультуральний підхід та теорія «третього простору» пояснюють феномен трансперсональності та гібридності авторства перекладеного тексту, який частково можна конкретизувати за допомогою наратологічного аналізу текстових рівнів – дієгезису та екзегези. У межах перекладеного тексту перекладач виступає не просто медіатором, а архітектором гібридності, який через стратегію мімікрії створює новий культурний продукт. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаються у компаративному вивченні транскультуральних аспектів перекладу Данте в різних мовних і культурних середовищах.

**Ключові слова:** автор, авторство перекладеного літературного тексту, «Божественна комедія» Данте Аліг'єрі, гібридне авторство, культурний трансфер, перекладач, транскультуральність, український художній переклад.

**Як цитувати:** Черкашина, Т. (2026). Проблема авторства перекладеного художнього тексту: автор vs перекладач (на прикладі українських перекладів «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 167–175. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-20>

**In cites:** Cherkashyna, T. (2026). The issue of authorship in translated literary texts: author vs translator (as case of Ukrainian translations of Dante Alighieri's *The Divine Comedy*). *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 167–175. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-20> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. У сучасному літературознавстві та перекладознавстві питання авторства перекладеного тексту і сьогодні є дискусійним, бо часто залежить від того, за допомогою яких методологічних підходів його намагаються розв'язати<sup>1</sup>. Уже узвичаєним є його розгляд від постструктуралістських трактувань (де, після проголошеної Роланом Бартом «смерті автора», авторство перекладеного тексту автоматично переходило перекладачеві) до теорії «невидимості перекладача» (коли, навпаки, авторство закріплювалося за творцем оригінального тексту).

Проте, у випадку зі складними для перекладу літературними текстами, як «Божественна комедія» Данте Аліг'єрі, питання авторства перекладеного тексту стає ще більш актуальним, адже універсальні методологічні підходи не пояснюють усієї складної системи взаємовідносин автора і читача. Для того, щоб наблизити оригінал перекладеного тексту до свого національного читача, перекладач має знаходити баланс між вірністю оригіналу та його адаптацією під запити своєї читацької аудиторії. Це вимагає великої майстерності перекладача при передачі лексичного та концептуального змісту оригіналу твору. Водночас не може ігноруватися й авторство самого Данте, бо саме його голос, світогляд, ідіостиль визначають сутність тексту, що перекладається.

Метою нашого дослідження є теоретичний розгляд проблеми авторства перекладеного літературного тексту на прикладі українських перекладів «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі крізь призму методологічних підходів ХХ–ХХІ ст.

Об'єктом нашого дослідження є художні переклади «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі українською мовою, здійснені протягом ХІХ–ХХІ ст. Предметом дослідження є питання авторства перекладеного тексту, крізь призму теоретичних ідей, вироблених науковцями протягом ХХ–ХХІ ст. Матеріалом дослідження стали художні переклади (повні та фрагменти) українською мовою «Божественної комедії» (Alighieri, 1966–1967) Данте Аліг'єрі, здійснені Іваном Франком (Франко, 1913), Лесею Українкою (Українка, 2021), Володимиром Самійленком (Самійленко, 1990), Миколою Лукашем (Данте Аліг'єрі, 2013–2015)<sup>2</sup>, Петром Карманським (за редакцією Максима Рильського) (Данте Аліг'єрі, 1956), Василем Баркою (Данте Аліг'єрі, 1978), Євгеном Дроб'язком (Данте Аліг'єрі, 1976), Богданом

Лончиною (Данте Аліг'єрі, 2007) та Максимом Стріхою (Данте Аліг'єрі, 2013–2015).

Стан дослідження та методологія. Перші українські переклади фрагментів «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі з'явилися наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., і вже тоді розпочалося їх літературно-критичне осмислення тодішніми інтелектуалами, що було продовжене і згодом. Найбільшу увагу дослідників і більш пізніх перекладачів «Божественної комедії» (які виступили не лише практиками, а й теоретиками) привернули українські переклади фрагментів визначного твору італійської літературної спадщини, здійснені Іваном Франком та Лесею Українкою (Домбровський, 1960, 1961, 1966; Дроб'язко, 1958). При цьому увага зосереджувалася на історичному значенні цих перекладів та їхній ролі у формуванні й самої української літературної мови, на яку здійснювалися переклади. З появою наступних перекладів (передусім повних) почалося їх більш ґрунтовне дослідження, зокрема каталогізувалися самі переклади, актуалізувалося питання адаптації оригіналу тексту під національного читача (див. зокрема Корунець & Радчук, 1978; Новикова, 1995; Стріха, 1995, 2006). Питання авторства при перекладі літературного тексту значно актуалізувалося з середини – другої половини ХХ ст., з часу появи теоретичних праць Р. Барта (Barthes, 2002), Т. Сейворі (Savory, 1957), Ж. Женетта (Genette, 1987), А. Лефевра (Bassnett & Lefevere, 1990; Lefevere, 1992), С. Басснетт (Bassnett & Lefevere, 1990; Bassnett, 2014), Л. Венуті (Venuti, 1995), Д. Стайнера (Steiner, 1975), Г. Кочура (Кочур, 2008), В. Коптілова (Коптілов, 1972), Р. Зорівчак (Зорівчак, 1989) та ін. Було досліджено питання вільної інтерпретації оригінальних текстів перекладачами, стратегії перекладацької маніпуляції з оригінальними авторськими текстами, перекладацької творчості та співтворчості, вірності перекладу, розподілення тексту на рівні «впливу» та ін. Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. працями Г. Бгабгі (Bhabha, 1994), У. Еко (Eco, 2003), О. Ребрія (Ребрій, 2012), О. Чередниченка (Чередниченко, 2017, 2025), Т. Гавриліва (Гаврилів, 2005), М. Лановик (Лановик & Лановик, 2006) та ін., було розширено методологічний інструментарій вивчення літературних перекладених текстів. Відтак питання авторства перекладеного тексту стало можливим розглядати й з нових інтерпретаційних точок зору, що, своєю чергою, призводить до нових поглядів на окреслену проблематику. У нашому дослідженні ми спираємося передусім на компаративний аналіз теорій стосовно авторства перекладеного тексту з акцентом на транскультуральний підхід та методологію культурного трансферу. Для розмежування рівнів автора і перекладача у межах перекладеного літературного тексту ми вдаємося до наратологічного аналізу.

<sup>1</sup> У межах цієї статті ми говоримо, передусім, про текстові (абстрактні) категорії образів автора і перекладача, а не про конкретного (фізичного) автора чи перекладача.

<sup>2</sup> Переклад Миколи Лукаша опубліковано в «Божественній комедії» (Данте Аліг'єрі, 2013–2015), де він інтегрований в текст перекладу М. Стріхи, про що М. Стріха робить окреме пояснення й маркування, де переклад М. Лукаша, а де його власний.

**2. ОСНОВНА ЧАСТИНА.** Коли ми аналізуємо текстову площину перекладеного літературного твору, серед інших нарративних істанцій, ми маємо дві важливі текстові категорії: автора як творця оригінального тексту та носія авторських інтенцій, і перекладача, який є носієм перекладацьких інтенцій і часто постає не лише культурним медіатором, що здійснює літературний трансфер, а й виступає повноправним співавтором перекладеного тексту.

Для практичного показу цього обрано приклад українських перекладів «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі, адже на ньому добре прослідковується еволюція української та світової перекладознавчої думки стосовно проблеми авторства перекладеного літературного твору.

Українська перекладацька дантіана бере свій початок наприкінці XIX – початку XX ст., коли з'являються перші фрагменти перекладів «Божественної комедії», здійснені Іваном Франком, Лесею Українкою, Володимиром Самійленком, і на сьогодні вона представлена шістьма фрагментами перекладів, здійснених протягом XIX – XX ст.<sup>3</sup> (Данте Аліґ'єрі, 1976, 1978, 2013–2015; Самійленко, 1990; Українка, 2021; Франко, 1913), та трьома повними перекладами, здійсненими в XX–XXI ст.<sup>4</sup> (Данте Аліґ'єрі, 1956, 1976, 2013–2015). Кожен з дев'яти перекладачів створив власну стилістичну версію «Божественної комедії», тому на сьогодні ми маємо дев'ять різних варіантів українського Данте, кожен з яких має безумовну перекладацьку вартість. І щоразу маємо питання: кого у перекладеному тексті більше – автора (Данте) чи перекладача (Франка, Лукаша, Барки, Стріхи, ін.)? Окремі кейси становлять переклади П. Карманського та М. Стріхи. Оскільки у випадку перекладу П. Карманського, при публікації частини «Пекло» в Радянському Союзі в 1956 р., було здійснено значне редакторське втручання в текст перекладу іншим знаним художнім перекладачем М. Рильським, відтак актуальним є питання не лише стосовно того, кого в тексті більше – автора чи перекладача? А й питання авторства самого перекладу – кого в тексті більше – Карманського-перекладача чи Рильського-редактора/нового перекладача? У випадку з перекладом М. Стріхи, ми маємо інший цікавий перекладацький прецедент, коли автор перекладу, на знак пошани, дає голос іншому перекладачеві, вмістивши його фрагменти

<sup>3</sup> Ще один фрагментарний переклад, здійснений М. Драй-Хмарою, на жаль, на сьогодні є втраченим, оскільки був вилучений НКВС під час арешту поета-перекладача, і надалі поет не зміг його продовжити на засланих (див. більше з цього приводу (Новикова, 1995; Стріха, 1995).

<sup>4</sup> П. Карманський здійснив повний переклад «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі, проте друком вийшла тільки 1 частина перекладу (розділ «Пекло») у суттєвій переробці Максимом Рильським, переклад решти частин лишився в рукописах чи опублікованим фрагментарно у різних виданнях. Текст перекладу, опублікованого 1956 року (Данте Аліґ'єрі, 1956), піддався суттєвій редакторській переробці через те, що друкувався в тодішній радянській Україні і видавнича цензура не пропускала оригінальний текст перекладача (з галицизмами, специфічними словами, діаспорним правописом) через невідповідність тодішнім мовним і літературним нормам.

довершеного перекладу у свій перекладений текст, чітко маркуючи кордони перекладачів паратекстуально. У цьому варіанті ми маємо дистанційний інтертекстуальний діалог двох великих українських перекладачів твору великого італійського автора, коли основний перекладач (Стріха) свідомо вилучає свій голос в окремому фрагменті перекладу на користь іншого перекладача (Лукаша) для того, щоб показати тяглість перекладацької традиції. В обох випадках (Карманський/Рильський, Стріха/Лукаш) у контексті нашої проблематики ми маємо справу не з типовою для художнього перекладу моделлю «один автор – один перекладач», а із складною конфігурацією, коли текст перекладу стає продуктом зусиль двох творчих особистостей, і виникає модель «один автор – два перекладачі в межах одного тексту». При цьому, ми маємо різні типи творчої взаємодії двох перекладачів у межах одного тексту – асиміляція та уніфікація редактором-новим перекладачем (Рильським) основного перекладача (Карманського); і симбіоз та шанобливий діалог основного перекладача (Стріхи) з перекладачем-попередником (Лукашем).

Якщо звернутися до теоретичного осмислення окресленої проблематики, то протягом XX – XXI ст. виробилося три основні підходи до розкриття цього питання з різних методологічних позицій, що зводилися чи до ствердження домінації перекладача у тексті перекладу, чи до домінації автора у перекладному тексті, чи до співтворчості автора і перекладача у межах перекладеного тексту.

Прихильники домінації перекладача у тексті перекладу спиралися передусім на теорії Р. Барта, Г. Яусса та В. Ізера. Так, якщо йти за теорією авторства Ролана Барта, виписаній у відомій праці «Смерть автора» у 1967 році, то французький науковець розрізняє «Автора» (як історичну постать з біографією) та «Скриптора» (того, хто пише «тут і зараз»). Якщо взяти його відому тезу, що текст – це тканина цитат, а автор – лише той, хто організовує ці цитати («текст – це тканина із цитат, що походять із тисяч джерел культури, <...> письменник може лише імітувати текст, який завжди є попереднім і ніколи – первинним; його єдина влада полягає у змішуванні різних типів письма, у зіштовхуванні їх одне з одним таким чином, щоб ніколи не спиратися на жодне з них» (Barthes, 2002, р. 43) (Тут і надалі пер. наш. – Т.Ч.), то Перекладач, подібно Критику Барта, Ідеальному читачеві Яусса та Ізера, розбирає і збирає текст заново, стаючи співавтором. Він не просто передає смисли, а створює новий текст у новій мові та культурному контексті. Цю тезу поглиблює Олександр Ребрій у своїй праці «Сучасні концепції творчості у перекладі» (2012): «У контексті перекладацьких досліджень інтерпретативне протистояння між автором та читачем оригіналу екстраполюється у площину відносин між перекладачем та читачем перекладу за рахунок того оче-

видного факту, що перекладач у своїй особі втілює водночас дві іпостасі: він є читачем (реципієнтом) й інтерпретатором вихідного твору, але також і автором перекладеного тексту» (Ребрій, 2012, с. 241).

Якщо авторство – це активне створення тексту «тут і зараз», то перекладач безперечно є автором, бо він пише текст наново. Цю тезу відстоювали, зокрема, Григорій Кочур («перекладач – завжди суперник автора; він повинен не тільки зрозуміти його, а й перемогти його в стихії власної мови» (Кочур, 2008, с. 182)) та Віктор Коптілов («перекладач виступає як автор перекладеного тексту, адже саме він добирає лексичні, синтаксичні та фонічні засоби мови, які найкраще відтворюють образну систему першотвору» (Коптілов, 1972, с. 45)).

Якщо порівняти оригінальний текст Данте 67–72 рядків Пісні першої «Пекла» («Rispuosemi: “Non omo, omo già fui, / e li parenti miei furon lombardi, / mantoani per patria ambedui. / Nacqui sub Iulio, ancor che fosse tardi, / e vissi a Roma sotto ‘I buono Augusto / nel tempo di li dèi falsi e bugiardi» (Alighieri, 1966–1967, р. 3)) з українськими перекладами Франка («А він: “Не чоловік. Був чоловіком, / І родичі мої були Льомбардці, / Обоє Мантуанці родовиті. / Родив ся я під Юлієм, хоч пізно, / І жив у Римі під Благим Августом / В часи богів фальшивих та брехливих» (Франко, 1913, с. 134)), Карманського/Рильського («А він: “Я був людиною живою; / Батьки мої в Ломбардії вродились, / У Мантуї, над тихою водою. / Вродився я sub Iulio. Судилось / У Римі жить, коли там Август правив; / Тоді богам облудним ще молились» (Данте Аліг'єрі, 1956, с. 5)) та Лончини («Мені він відповів: “Я не людина, та був людиною колись, / батьки мої були льомбардцями, / обоє родом з Мантови. / Sub Iulio я народився, хоч запізно це було, / і жив у Римі за Августа доброго, / в часах богів фальшивих і брехливих» (Данте Аліг'єрі, 2007, с. 28)), здійсненими в різних соціально-історичних контекстах, то на прикладі цих перекладів можна простежити відмінність авторського і перекладацького ідіостилів не лише на лексичному, граматичному, стилістичному, а й на орфографічному рівнях (адже кожен перекладач послуговувався правописом типовим для його часу). Франко і Лончина намагалися бути якнайближче до авторського ідіостилю Данте, тому лексичні та граматичні трансформації оригінального тексту були мінімальні, у той час як Рильський, редагуючи переклад Карманського, повністю відійшов від авторського ідіостилю Данте, суттєво змінив ритм, звучання, зробив численні лексичні та граматичні трансформації, модифікувавши серед іншого й розуміння тексту. Відтак у випадку перекладу Карманського/Рильського ми маємо класичний зразок домінації перекладача та свідому деформацію, модифікацію смислів оригінального тексту. Максим Стріха, автор повного перекладу 2015 року, теж не просто перекладає Данте – він, по суті, переписує його, бо вико-

ристовує сучасну українську мову, неологізми, іноді навіть жаргон; замінює італійські реалії на українські культурні коди; створює новий ритм, відходячи від терцин, якщо це потрібно для динамічності. Відтак ми отримуємо не твір Данте XIV століття, а український варіант твору Данте від М. Стріхи – новий твір, де голос перекладача домінує над голосом автора оригіналу.

Для Барта Автор лише той, хто комбінує вже наявні знаки. Перекладач робить те саме, але з подвійною відповідальністю. Наприклад, Стріха бере «цитатну тканину» Данте (антична міфологія, середньовічна теологія, флорентійський діалект) і замінює її на «цитатну тканину» української культури. За теорією Барта, можемо сказати, що перекладач – це не «зрадник» автора, а законний спадкоємець його тексту, який отримує право на творчість саме через усунення фігури деміурга-автора. Якщо автор «помер», то він більше не має влади над своїм текстом. Це дає перекладачеві право на сміливість.

Багато дослідників теорії перекладу говорять про те, що будь-який художній переклад – це не стільки переклад з мови на мову, скільки переклад з однієї культури в іншу. Саме тому українські перекладачі додають у текст свого перекладу підрядкові чи післятекстові примітки, яких немає в оригінальному текстові Данте, для того, щоб надати інформацію про згадані в тексті Данте імена чи пояснити своєму національному читачеві певні смислові нюанси дантівського тексту. Як наприклад, 106–108 рядки Пісні першої «Пекла» в оригіналі ідуть без приміток («Di quella umile Italia fia salute / per cui morì la vergine Cammilla, / Eurialo e Turno e Niso di ferute» (Alighieri, 1966–1967, р. 4)), у той час як в українських перекладах Франка та Лончини з'являються пояснення («Похилю він Італію спасе, / За котру вмерла дівчина Камілля / І Турн і Ніс і Евріаль, як кажуть<sup>2</sup> <...> <sup>2</sup> Все особи Віргілієвої Енеїди» (Франко, 1913, с. 135), «Спасінням буде він Італії стражденної, / що згинули за неї і Камілля, / і Евріаль, і Турн, і Ніс від ран<sup>27</sup>» (Данте Аліг'єрі, 2007, с. 29) «<sup>27</sup> Камілля й Турн боролися проти Енея та троянців, знову ж Евріаль і Ніс – товариші Енея, які боролися проти автохтонного населення Італії» (Данте Аліг'єрі, 2007, с. 32)). Теж саме маємо і у випадку 52–54 рядків Пісні другої «Пекла», оригінальний текст яких без авторських пояснень («Io era tra color che son sospesi, / e donna mi chiamò beata e bella, / tal che di comandare io la richiesi» (Alighieri, 1966–1967, р. 4)), у той час як Франко та Лончина коментують зміст перекладу через примітки («Я був у місці, де ще висять душі<sup>1</sup>, / І жінка кликнула мене блаженна й гарна, / І я питаю, яке її веліне? <...> <sup>2</sup> В т. зв. Лімбі, де душі старинних праведників висять між небом і пеклом» (Франко, 1913, с. 137), «Я був між тими, що завішені<sup>16</sup>; / і от мене прикликала блаженна й красна жінка, / така, що я просив її наказувати мені» (Данте Аліг'єрі, 2007, с. 35) «<sup>16</sup> Це душі в агі (лімбі).

Поетична уява Поета вміщує там славних людей з часів поганства, які не пізнали Христової віри. Вони не мучаться (як грішники в пеклі), але й не радіють, бо не оглядають Бога (як блаженні в раю), отже завішені між карою й нагородою» (Данте Аліґ'єрі, 2007, с. 39)).

Важливим є також контекст перекладу та яким італомовним виданням «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі послуговувався перекладач<sup>5</sup>. Саме тому українські переклади XIX – XXI ст. «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі неунікно різні, бо був різний соціально-історичний, часовий, ідеологічний контекст перекладів і різні італомовні варіанти видання оригіналу тексту. Відтак ми маємо один текст оригіналу, авторства Данте Аліґ'єрі, і дев'ять різних перекладів цього тексту українською мовою – Данте в перекладацьких традиціях модернізму, соціалістичного реалізму, новітніх тенденцій; «одомашненого» та «форенізованого» Данте; Данте – стверджувача безмежних можливостей української літературної мови й Данте сучасних часів. «Кожен переклад – це певною мірою «своєпрочитання» оригіналу. Перекладач не може повністю елімінувати власне «Я», тому перекладений текст завжди несе на собі відбиток його особистості, його стилю та світосприйняття» (Лановик & Лановик, 2006, с. 155), – стверджувала Мар'яна Лановик.

Важливою для розуміння авторства перекладеного літературного тексту є ще одна теза Барта відносно неможливості вироблення «остаточного смислу» будь-якого тексту. Барт стверджував, що тексту не можна приписати «остаточний смисл», бо це означало б «зупинити» письмо («приписати тексту Автора – означає встановити для цього тексту певну межу, наділити його остаточним означуванням, означає закрити письмо» (Barthes, 2002, р. 44)). Переклад доводить цю тезу на практиці: якби Автор був «живим» і домінував над текстом, існував би лише один, «правильний» переклад. Проте

<sup>5</sup> «Божественна комедія» Данте Аліґ'єрі була написана на початку XIV століття і оригінальний текст твору, написаний рукою Данте, не зберігся в автографі. На сьогодні відомо близько 800 копій (повних і часткових) твору, зроблених передусім протягом XIV–XV ст., що зберіглися в бібліотеках і архівах різних країн світу. Протягом XV–XVI ст. було здійснено кілька друкованих видань з копій, що були наявні, і в них уже були наявні незначні розходження в тексті через те, що бралися різні копії. У XIX – на початку XX ст., після виокремлення текстології в окрему філологічну дисципліну, було здійснено нові видання «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі, укладачі яких підійшли більш фахово до публікації тексту, спробувавши виокремити найавторитетніші копії та стандартизувати їх в один текст. І перші перекладачі цього твору українською мовою робили свої переклади з цих видань XIX – початку XX ст. У 1960–1967 рр. було проведено нову текстологічну роботу над копіями тексту «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі, з урахуванням нових методологічних підходів до філології тексту, за результатами якої було здійснено найбільш авторитетне на сьогодні видання, видання Джорджо Петроккі, текстолога, який використав більше 700 рукописів, щоб відновити найближчий до оригіналу текст, і саме це видання згодом ставало стандартом для перекладів «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі більш пізніми українськими перекладачами.

існування дев'яти різних перекладів «Божественної комедії» українською мовою підтверджує: Автор «мертвий», а текст – це відкрита система, яку кожен перекладач-читач наповнює новими кодами. «Не існує такого поняття, як «остаточний» переклад, так само як не існує «остаточного» прочитання будь-якого тексту. Переклад – це тривалий процес переговорів між двома культурами» (Bassnett & Lefevere, 1990, р. 4), – переконували С. Басснетт і А. Лефевр.

Проте якщо ми говоримо про традиційне розуміння авторства, коли автор є творцем оригінального тексту, а перекладач працює з уже наявним матеріалом, то перекладач не може бути автором у класичному розумінні. Наприклад, британський дослідник перекладознавства Теодор Сейворі у своїй праці «The Art of Translation» (1957) стверджував, що перекладач – це не творець, а майстерний ремісник. Його завдання – не створювати нове, а відтворювати наявне: «Перекладач – це той, хто пропонує нам замість оригіналу щось на нього схоже. Він не може претендувати на авторство, бо він не володіє правом на задум» (Savory, 1957, р. 28). У певному сенсі цю думку повторює й Лоуренс Венуті у праці «The Translator's Invisibility» (1995): «Переклад розглядається як вторинне, похідне мистецтво, позбавлене оригінальності. Авторство ж ототожнюється лише з актом створення першотексту» (Venuti, 1995, р. 1). Венуті пояснює, що в юридичному та літературному сенсі автор – це той, хто має пріоритет (першість), а перекладач завжди йде другим. Теоретик перекладу Джордж Стайнер («After Babel: Aspects of Language and Translation», 1975) порівнював працю перекладача з працею актора, що грає за чужим сценарієм. На його думку, «перекладач, екзегет, читач – це актор або музикант, який виконує сценарій» (Steiner, 1975, р. 27).

Спробу більш чіткої анатомії поділу авторства перекладеного літературного тексту – щоб при перекладі лишається незмінно авторським, а щоб переходить на перекладача, було здійснено структуралістами. З точки зору традиційної теорії структуралізму, текст можна розділити на два рівні:

1. План змісту (Територія Автора, у нашому випадку Данте):

- Сюжет: Подорож трьома світами.
- Персонажі: Беатріче, Вергілій, Грішники.
- Ідеологічна концепція: Теологічна будова Всесвіту.
- Композиція: Поділ на 100 пісень, використання числа 3.

Традиційно вважається, що ці елементи лишаються «недоторканими» і належать виключно Автору (Данте).

2. План вираження (Територія Перекладача, у нашому випадку Франка, Лукаша, Стріхи, ін.):

- Стиль та лексика: Вибір слів.
- Фонетика та інтонація: Музика вірша.

• Ритмічне втілення: Те, як саме українська мова вкладається в терцини.

Або, якщо йти за теорією Жерара Женетта (Genette, 1987), щодо розмежування сфер впливу автора і перекладача в межах перекладеного тексту, то:

• Дієгезис (сюжет, персонажі, світ): це незмінна авторська територія (Данте). Перекладач не може додати в Пекло четверту пашу Люциферу або змінити Беатріче на іншу героїню. Це те, що робить текст «Божественною комедією».

• Екзегеза/Дискурс (стиль, вибір метафор, ритм): це територія перекладача (Франка, Барки, Лукаша, ін.).

Схожі думки висловлювалися й пізніше. Зокрема, Олександр Ребрій підкреслював, що «переклад як вторинна творчість позбавляє перекладача необхідності вирішувати суто літературні проблеми (сюжет, композиція, система образів тощо), посилюючи, натомість, його відповідальність за адекватність «реінкарнації» (afterlife) або «перестворення» (re-creation) вихідного тексту в іншому культуромовному середовищі» (Ребрій, 2012, с. 238).

Якщо звернутися до теорії транскультуральності, то в контексті з'ясування проблеми авторства перекладеного тексту ми маємо також теорію «третього простору» Гомі Бгабги, виражену в його фундаментальній праці «*The Location of Culture*» (Bhabha, 1994). Згідно з цією теорією, авторство перекладу – це не поділ майна, а створення спільного капіталу. Юридично перекладений текст належить перекладачеві (як похідний твір), але естетично – це гібридна територія, простір «Між» (In-between Space). Бгабга вважає, що сенс виникає не в самій культурі А (італійській) і не в самій культурі Б (українській), а в інтерстиціальному просторі (щилині) між ними. Це простір, де текст уже перестав бути суто італійським, але ще не став частиною «оригінальної» української літератури. Це «нічийна земля», на якій перекладач будує нову будівлю смислів. «Третій простір – це зона зустрічі, де голос оригіналу та голос перекладача зливаються в нову, нерозривну цілісність» (Bhabha, 1994, pp. 37–38), – стверджував Бгабга. За цією теорією пішов й український теоретик перекладознавства Тимофій Гаврилів, який у своєму дослідженні «Текст між культурами» (Гаврилів, 2005) вивів поняття «міжкультур'я», аналог «третього простору» Гомі Бгабги: «Взаємодія автора оригіналу та перекладача – це не механічне зіткнення двох мов, а герменевтична зустріч. Перекладач входить у горизонт автора, але водночас вводить автора у свій власний горизонт, створюючи простір *міжкультур'я*» (Гаврилів, 2005, с. 87).

Згідно з теорією Бгабги, ми відходимо також від традиційних дихотомій Оригінал/Копія, Власний/Чужий, Автор/Перекладач. «Третій простір» руйнує ці дихотомії, бо в ньому немає ієрархії, де оригінал

– це «бог», а переклад – «слуга». У «третьому просторі» обидва елементи змішуються, створюючи гібрид, і ми отримуємо монолітне, але водночас гібридне авторство. Влада автора оригіналу (Данте) над значенням тексту втрачається, перекладач стає «архітектором гібридності», саме він вирішує, які елементи італійської культури залишаться в українському контексті, а які будуть замінені. Сюжет і персонажі у перекладеному тексті – це будуть «сліди» Данте в «третьому просторі»; лексика, ритм і культурні конотації будуть «слідами» українського перекладача (Лукаша, Стріхи, ін.). Разом вони формують нову, гібридну авторську інстанцію. Інакше кажучи, Данте вже не є автором тексту у цьому перекладному просторі, бо зникла його мова; але і український перекладач (Лукаш, Стріха, ін.) теж не є цілковитим автором цього перекладеного тексту, бо сюжет і структура тексту йому не належать. Відтак авторство перекладного тексту в цьому «третьому просторі» стає трансперсональним. Відбувається дестабілізація «центрального автора», Данте втрачає свою італійську виключність і стає частиною «гібридного дискурсу» української культури, відтак «культурна ідентичність» перекладеного тексту стає множинною.

Одним із ключових понять Бгабги є мімікрія. У контексті нашої проблематики це означає, що гібридність перекладеного тексту – це не просто суміш, це поява чогось абсолютно нового, що не дорівнює сумі його частин. «Мімікрія – це водночас і схожість, і загроза <...>. Дискурс мімікрії будується навколо амбівалентності; щоб бути ефективною, мімікрія повинна постійно продукувати власне ковзання, свій надлишок, свою відмінність. <...> Мімікрія постає як репрезентація відмінності, яка сама по собі є процесом заперечення» (Bhabha, 1994, p. 122), – писав Бгабга. Український перекладач імітує автора (Данте), але ця імітація ніколи не буває ідентичною. Вона завжди містить у собі «відмінність» (difference). Саме ця «майже-схожість» (almost the same, but not quite) створює простір, де перекладач заявляє про своє власне авторство через малі відхилення від оригіналу.

**3. ВИСНОВКИ.** Відтак можемо стверджувати, що авторство перекладеного тексту є багатовимірним явищем, розгляд якого залежить від обраних методологічних підходів, культурного контексту та інтенцій перекладача. У теоретичній думці превалюють три основні підходи до розгляду питання – домінація автора, домінація перекладача, співавторство – кожен з яких має свої аргументи. Безперечним є й те, що художній перекладений текст є гібридною територією, в якій зливаються голос автора оригінального тексту та перекладача, завдяки чому виникає нова художньо-естетична цілісність, яка стає самостійним культурним феноменом. Приклад українських перекладів «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі

показує як перекладач стає культурним медіатором, адаптуючи оригінальний італійський текст під свого національного, українського, читача, використовуючи різні перекладацькі стратегії. При цьому, кожний перекладач створює власну версію первинного дантівського тексту, наповнюючи її особистими інтерпретаціями та культурними кодами. Перспективним напрямком по-

дальших досліджень є подальше вивчення транскультуральних аспектів перекладу, зокрема і в компаративному аспекті. Зокрема, порівняння перекладів «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі різними мовами, дасть змогу ґрунтовніше проаналізувати те, як різні культурні контексти впливають на формування гібридного авторства перекладеного тексту.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилів, Т. (2005). *Текст між культурами: Перекладознавчі студії*. Київ: Критика.
2. Данте Аліг'єрі. (1976). *Божественна комедія* (Є. О. Дроб'язко, пер.). Київ: Дніпро.
3. Данте Аліг'єрі. (2007). *Божественна комедія. Пекло* (Б. І. Лончина, пер.). Львів: Видавництво Українського Католицького Університету.
4. Данте Аліг'єрі. (1978). *Божественна комедія: Пекло* (В. Барка, пер.). Штутгарт: На горі.
5. Данте Аліг'єрі. (1956). *Божественна комедія: Пекло* (П. Карманський, пер.; М. Рильський, ред.). Київ: Держлітвидав України.
6. Данте Аліг'єрі. (2013–2015). *Божественна комедія: Пекло. Чистилище. Рай* (М. В. Стріха, пер.). Львів: Астролябія.
7. Домбровський, О. А. (1960). Перші Франкові переклади «Божественної комедії». *Українське літературознавство, 7: Іван Франко: статті і матеріали*, 295–301.
8. Домбровський, О. А. (1961). Данте в творчості Лесі Українки. *Питання романо-германської філології*, 13–20.
9. Домбровський, О. А. (1966). Франко як дантолог. *Українське літературознавство, 13: Іван Франко: статті і матеріали*, 115–126.
10. Дроб'язко, Є. (1958). Перший український переклад Данте: [Леся Українка як перекладач п'ятої пісні «Пекла»]. *Всесвіт, (2)*, 120–121.
11. Зорівчак, Р. П. (1989). *Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)*. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті.
12. Кальниченко, О. А., & Черноватий, Л. М. (ред.). (2020). *Енциклопедія перекладознавства* (у 4 т.). Вінниця: Нова книга.
13. Коптілов, В. (1972). *Першотвір і переклад: Роздуми і спостереження*. Київ: Дніпро.
14. Корунець, І., & Радчук, В. (1978). Данте мовою Шевченка: [«Божественна комедія» у перекладі Є. Дроб'язка]. *Вітчизна, (1)*, 172–178.
15. Кочур, Г. (2008). *Література та переклад. Дослідження, рецензії, літературні портрети, інтерв'ю* (А. Кочур & М. Кочур, упоряд.). Київ: Смолоскип.
16. Лановик, З. Б., & Лановик, М. Б. (2006). *Теорія перекладу*. Київ: Знання.
17. Новикова, М. (1995). Українська «Божественна комедія». *Сучасність, (5)*, 62–64.
18. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. Хвків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна.
19. Самійленко, В. І. (1990). *Твори* (у 2 т.). Т. 1: *Поетичні твори. Переклади та переспіви*. Київ: Дніпро.
20. Стріха, М. (1995). Декілька слів від перекладача: [Післямова до перекладу першої, третьої та п'ятої пісень «Божественної комедії» Данте]. *Сучасність, (5)*, 59–61.
21. Стріха, М. (2006). *Український художній переклад: між літературою і націєтворенням*. Київ: Факт-Наш час.
22. Українка, Леся. (2021). *Повне академічне зібрання творів* (у 14 т.). Т. 3: *Драматичні твори (1896–1906)*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.
23. Франко, І. Я. (1913). *Данте Аліг'єрі*. Львів: Видавництво товариства прихильників української літератури, науки і штуки у Львові.
24. Чередниченко, О. (2025). Нове в українському історичному і теоретичному перекладознавстві. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (101), 99–107. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-10>
25. Чередниченко, О. І. (2017). *Переклад – культура – ідентичність*. Київ: Вид. Заславський О. Ю.
26. Alighieri, D. (1966–1967). *La Commedia secondo l'antica vulgata* (4 vol.; G. Petrocchi, Ed.). Milano: Mondadori.
27. Barthes, R. (2002). La mort de l'auteur. In E. Marty (Ed.), *Œuvres complètes* (Vol. 3: 1968–1971, pp. 40–45). Paris: Seuil.
28. Bassnett, S. (2014). *Translation Studies* (4th ed.). London; New York: Routledge.
29. Bassnett, S., & Lefevere, A. (Eds.). (1990). *Translation, History and Culture*. London: Pinter.
30. Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London; New York: Routledge.
31. Eco, U. (2003). *Dire quasi la stessa cosa. Esperienze di traduzione*. Milano: Bompiani.
32. Genette, G. (1987). *Seuils*. Paris: Éditions du Seuil.
33. Lefevere, A. (1992). *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame*. London; New York: Routledge.
34. Savory, T. (1957). *The Art of Translation*. London: Jonathan Cape.

35. Steiner, G. (1975). *After Babel: Aspects of Language and Translation*. London; Oxford: Oxford University Press.

36. Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London; New York: Routledge.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2026

Стаття рекомендована до друку 27.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Tetiana Cherkashyna** – Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Romance and Germanic Philology, School of Foreign Languages, V. N. Karazin Kharkiv National University / Visiting Scholar at the University of Padua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6546-4565>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=e03Nj1IAAAAJ&hl=uk&oi=ao>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Cherkashyna>

## THE ISSUE OF AUTHORSHIP IN TRANSLATED LITERARY TEXTS: AUTHOR VS TRANSLATOR (AS CASE OF UKRAINIAN TRANSLATIONS OF DANTE ALIGHIERI'S THE DIVINE COMEDY)

This article presents a comprehensive theoretical examination of the issue of authorship in translated literary texts, using Ukrainian translations of Dante Alighieri's *The Divine Comedy* as case studies. The relevance of the study stems from the ongoing debate regarding methodological approaches to determining the translator's agency within a literary text – ranging from the poststructuralist concept of the 'death of the author' and the translator's 'invisibility' to the theory of the 'third space'. The aim of our study is to provide a theoretical examination of the issue of authorship in translated literary texts, using the example of Ukrainian translations of Dante Alighieri's *The Divine Comedy* and analysing them through the lens of methodological approaches from the 20th and 21st centuries. The research material consisted of literary translations (complete works and excerpts) into Ukrainian of Dante Alighieri's *The Divine Comedy*, produced during the 19th–21st centuries. The primary research method employed was comparative analysis, with an emphasis on a cross-cultural approach. An analysis of the evolution of translation studies revealed three main conceptual approaches to the interaction between author and translator within the translated text: authorial dominance, translatorial dominance, and the model of co-creation. In the case of the Ukrainian translation of Dante's works, we also encounter instances of more complex translational interaction, notably editorial intervention and a conscious intertextual dialogue between translators of different generations, which has manifested as a modification of the 'one author – one translator' model into various hybrid configurations. The transcultural approach and the theory of the 'third space' explain the phenomenon of hybridity in the authorship of a translated text, which can be partially elucidated through a narratological analysis of textual levels – diegesis and exegesis. Within the translated text, the translator acts not merely as a mediator, but as an architect of hybridity, who, through a strategy of mimicry, creates a new cultural product. Prospects for further academic research lie in the comparative study of the transcultural aspects of Dante's translation in various linguistic and cultural contexts.

**Key words:** *author, authorship of a translated literary text, cultural transfer, Dante Alighieri's The Divine Comedy, hybrid authorship, transculturality, translator, Ukrainian literary translation.*

### REFERENCES

- Havryliv, T. (2005). *Tekst mizh kul'turamy: Perekladoznavchi studii* [Text across cultures: Studies in translation studies]. Kyiv: Krytyka. (in Ukrainian).
- Alighieri, D. (1976). *Bozhestvenna komedia* [The Divine Comedy] (Y. O. Drobiazko, Trans.; H. Dore, Illus.). Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian).
- Alighieri, D. (2007). *Bozhestvenna komedia: Peklo* [The Divine Comedy: Inferno] (B. I. Lonchyna, Trans.). L'viv: Vydavnytstvo Ukrains'koho Katolyts'koho Universytetu. (in Ukrainian).
- Alighieri, D. (1978). *Bozhestvenna komedia: Peklo* [The Divine Comedy: Inferno] (V. Barka, Trans.). Shtutgart: Na hori. (in Ukrainian).
- Alighieri, D. (1956). *Bozhestvenna komedia: Peklo* [The Divine Comedy: Inferno] (P. Karmans'kyi, Trans.; M. Ryl's'kyi, Ed.). Kyiv: Derzhlitvydav Ukrainy. (in Ukrainian).
- Alighieri, D. (2013–2015). *Bozhestvenna komedia: Peklo. Chystylshche. Raj* [The Divine Comedy: Inferno. Purgatory. Paradise] (M. V. Strikha, Trans.). L'viv: Astrolibiia. (in Ukrainian).
- Dombrovs'kyi, O. A. (1961). Dante v tvorchosti Lesi Ukrainky [Dante in the works of Lesia Ukrainka]. *Pytannia romano-hermans'koi filolohii*, 13–20. (in Ukrainian).
- Dombrovs'kyi, O. A. (1960). Pershi Frankovi pereklady «Bozhestvennoi komedii» [Franko's first translations of «The Divine Comedy»]. *Ukrains'ke literaturoznavstvo, 7: Ivan Franko: statti i materialy*, 295–301. (in Ukrainian).
- Dombrovs'kyi, O. A. (1966). Franko yak dantoloh [Franko as a dantologist]. *Ukrains'ke literaturoznavstvo, 13: Ivan Franko: statti i materialy*, 115–126. (in Ukrainian).
- Drobiazko, Y. (1958). Pershyi ukrains'kyi pereklad Dante: [Lesia Ukrainka yak perekladach piatoy pisni «Pekla»] [The first Ukrainian translation of Dante: Lesia Ukrainka as the translator of the fifth canto of «Inferno»]. *Vsesvit*, (2), 120–121. (in Ukrainian).

11. Kal'nychenko, O. A., & Chernovaty, L. M. (Eds.). (2020). *Entsylopediia perekladoznavstva* [Encyclopaedia of translation studies] (4 vol.). Vinnytsia: Nova knyha. (in Ukrainian).
12. Zorivchak, R. P. (1989). *Realii i pereklad (na materiali anhlomovnykh perekladiv ukrainskoi prozy)* [Reality and translation (Based on English translations of Ukrainian prose)]. L'viv: Vydavnytstvo pry L'vivs'komu derzhavnomu universyteti. (in Ukrainian).
13. Koptilov, V. (1972). *Pershotvir i pereklad: Rozdumy i sposterezhennia* [Original text and translation: Reflections and observations]. Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian).
14. Korunets', I., & Radchuk, V. (1978). Dante movoiu Shevchenko: [«Bozhestvenna komedia» u perekladi Y. Drobiazka] [Dante in Shevchenko's language: «The Divine Comedy», translated by Y. Drobiazko]. *Vitchyzna*, (1), 172–178. (in Ukrainian).
15. Kochur, H. (2008). *Literatura ta pereklad. Doslidzhennia, retsenzii, literaturni portrety, interv'iu* [Literature and translation. Studies, reviews, literary profiles, interviews] (A. Kochur & M. Kochur, Comps.). Kyiv: Smoloskyp. (in Ukrainian).
16. Lanovyk, Z. B., & Lanovyk, M. B. (2006). *Teoriia perekladu* [Theory of translation]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian).
17. Novykova, M. (1995). Ukrain'ska «Bozhestvenna komedia» [The Ukrainian «The Divine Comedy»]. *Suchasnist'*, (5), 62–64. (in Ukrainian).
18. Rebrii, O. V. (2012). *Suchasni kontseptsii tvorchosti u perekladi* [Contemporary concepts of creativity in translation]. Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina. (in Ukrainian).
19. Samiilenko, V. I. (1990). *Tvory* [Works] (2 Vols.). Vol. 1: *Poetychni tvory. Pereklady ta perespivy* [Poetic works. Translations and adaptations]. Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian).
20. Strikha, M. (1995). Dekil'ka sliv vid perekladacha: [Pisliamova do perekladu pershoi, tretioi ta piatoi pisen' «Bozhestvenna komediia» Dante] [A few words from the translator: Afterword to the translation of the first, third and fifth cantos of Dante's «The Divine Comedy»]. *Suchasnist'*, (5), 59–61. (in Ukrainian).
21. Strikha, M. (2006). *Ukrains'kyi khudozhnii pereklad: mizh literaturoiu i natsiietvorenniam* [Ukrainian literary translation: Between literature and nation-building]. Kyiv: Fakt-Nash chas. (in Ukrainian).
22. Ukrainka, L. (2021). *Povne akademichne zibrannia tvoriv* [Complete collected works] (14 Vols.). Vol. 3: *Dramatychni tvory (1896–1906)* [Plays (1896–1906)]. Luts'k: Volyn's'kyi natsional'nyi universytet imeni Lesi Ukrainky. (in Ukrainian).
23. Franko, I. (1913). *Dante Alihieri* [Dante Alighieri]. L'viv: Vydavnytstvo tovarystva prykhylnykiv ukrains'koi literatury, nauky i shchuky u L'vovi. (in Ukrainian).
24. Cherednychenko, O. (2025). Nove v ukrains'komu istorychnomu i teoretychnomu perekladoznavstvi [New developments in Ukrainian historical and theoretical translation studies]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Serii: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, (101), 99–107. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-10> (in Ukrainian).
25. Cherednychenko, O. I. (2017). *Pereklad – kul'tura – identychnist'* [Translation – culture – identity]. Kyiv: Vyd. Zaslavs'kyi O. Y. (in Ukrainian).
26. Alighieri, D. (1966–1967). *La Commedia secondo l'antica vulgata* [The Comedy according to the ancient vulgate] (4 vol.; G. Petrocchi, Ed.). Milano: Mondadori. (in Italian).
27. Barthes, R. (2002). La mort de l'auteur [The death of the author]. In E. Marty (Ed.), *Œuvres complètes* (Vol. 3: 1968–1971, pp. 40–45). Paris: Seuil. (in French).
28. Bassnett, S., & Lefevere, A. (Eds.). (1990). *Translation, history and culture*. London: Pinter.
29. Bassnett, S. (2014). *Translation studies* (4th ed.). London; New York: Routledge.
30. Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. London; New York: Routledge.
31. Eco, U. (2003). *Dire quasi la stessa cosa. Esperienze di traduzione* [Saying almost the same thing. Experiences in translation]. Milano: Bompiani. (in Italian).
32. Genette, G. (1987). *Seuils* [Thresholds]. Paris: Éditions du Seuil. (in French).
33. Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. London; New York: Routledge.
34. Savory, T. (1957). *The art of translation*. London: Jonathan Cape.
35. Steiner, G. (1975). *After Babel: Aspects of language and translation*. London; Oxford: Oxford University Press.
36. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. London; New York: Routledge.

The article was received by the editors 17.03.2026

The article was recommended for printing 27.04.2026

The article was published 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-21>  
УДК 811.112.2

**О. Б. Галицька**

докторка філософії (філологія), доцентка, доцентка кафедри німецької філології,  
Волинський національний університет імені Лесі Українки.

e-mail: [halytska@vnu.edu.ua](mailto:halytska@vnu.edu.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0677-2071>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=eKxjOX8AAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olena-Halytska>.

## СУЧАСНІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Постановка проблеми (актуальність). У контексті компетентнісного, студентоцентрованого та міждисциплінарно-підходів до організації освітнього процесу актуалізується потреба в модернізації методів викладання у вищій школі. Особливого значення набувають методи, що поєднують теоретичну глибину з практичною спрямованістю, сприяють активній участі здобувачів вищої освіти та розвитку їхнього критично-стратегічного мислення. Попри значну кількість наукових досліджень, проблема практичної імплементації студентоцентрованих методів у викладанні теоретичних дисциплін залишається відкритою.

Метою статті є узагальнення та аналіз власного педагогічного досвіду впровадження сучасних студентоцентрованих методів навчання у процесі викладання нормативних освітніх компонентів «Академічне письмо та риторика» і «Теоретичний курс німецької мови» в межах освітніх програм «Мова і література (німецька). Переклад» та «Мова і література (англійська). Переклад». Методи дослідження: аналіз і синтез науково-методичної літератури, порівняльний аналіз, узагальнення педагогічного досвіду, спостереження за освітнім процесом, описовий та інтерпретаційний методи.

Основні результати дослідження. Представлено класифікацію методів навчання у вищій школі К. Вальтер і Ф. Вальдгерра в контексті студентоцентрованої парадигми освіти. Обґрунтовано ефективність анкетування та освітнього щоденника як засобів виявлення освітніх потреб, очікувань і динаміки навчальних досягнень здобувачів освіти. У дослідженні застосовано метод мозкового штурму, адаптований до лінгвофутурологічної проблематики. Використання методу мозкового штурму сприяє інтеграції теоретичного аналізу глобальних викликів із розвитком мовленнєвих умінь німецькою мовою.

Висновки. Запропонований комплекс студентоцентрованих методів підвищує залученість здобувачів вищої освіти до освітнього процесу, сприяє розвитку критично-стратегічного мислення та формуванню академічної автономії, що підтверджує доцільність їх системного використання у викладанні теоретичних дисциплін.

**Ключові слова:** метод мозкового штурму, метод навчального щоденника, освітологічний дискурс, студентоцентрований метод, формувальне оцінювання.

**Як цитувати:** Галицька, О. (2026). Сучасні студентоцентровані методи викладання освітологічного дискурсу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 176–182. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-21>

**In cites:** Halytska, O. (2026). Modern student-centered teaching methods of educational science discourse. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 176–182. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-21> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

**Постановка проблеми.** Сучасні трансформаційні освітні процеси у нашому університеті (див. детальніше [2; 4]), зумовлені цифровізацією, глобалізацією та змінами в освітніх парадигмах, актуалізують проблему пошуку ефективних методів викладання теоретичних освітніх компонентів. Особливої уваги потребують курси гуманітарного спрямування, зокрема «Академічне письмо та риторика» і «Теоретичний курс німецької мови», які традиційно вважаються складними для сприйняття здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня через високий рівень абстрактності, значне когнітивне навантаження та потребу в сформованих аналітичних і мовленнєвих умінь. Не дивно, що наші здобувачі освіти неодноразово цікавилися питаннями застосованої методики для нормативних освітніх компонентів «Академічне письмо та риторика» і «Теоретичний курс німецької мови».

Актуальність дослідження. У контексті компетентнісного, студентоцентрованого та міждисциплінарного підходу до освітнього процесу зростає потреба у впровадженні сучасних методів викладання, що поєднують теоретичну глибину з практичною спрямованістю, активною участю саме здобувачів освіти та розвитком критично-стратегічного мислення. Інтерактивні методи, змішане навчання, проблемнозорієнтований підхід, цифрові освітні інструменти та елементи проєктної діяльності створюють умови для підвищення мотивації здобувачів освіти факультету іноземної філології ВНУ імені Лесі Українки й ефективнішого засвоєння складного теоретичного матеріалу.

**Короткий аналіз останніх досліджень для виділення не вирішених раніше питань.** Проблематику модернізації методів викладання у вищій школі широко презентовано у працях вітчизняних і зарубіжних науковців [5–9], які досліджують питання інтерактивного навчання, змішаних форматів та цифрової дидактики.

Запропонована К. Вальтер і Ф. Вальдгерром класифікація методів навчання у вищій школі [9, с. 3–60] відображає системний підхід до організації освітнього процесу в університеті та охоплює всі ключові етапи освітньої діяльності – від актуалізації попереднього досвіду здобувачів вищої освіти до забезпечення оперативного зворотного зв'язку. Класифікацію наводимо мовою оригіналу:

*Methoden zu Veranstaltungsbeginn; Methoden zum Einbringen und Strukturieren des Vorwissens der Studierenden; Methoden zum Erwerb und zur Verteilung neuen Wissens; Diskussionen und ähnliche Methoden; Methoden zur Begleitung der studentischen Selbstlernphasen; Methoden für ein schnelles Feedback.*

На увагу заслуговують такі методи викладання у вищій школі [9, с. 3–60]:

– методи для початку навчального заняття: *Vorstellungsrunde, Aufstellung (1): Herkunft, Ball werfen;*

– методи актуалізації та структурування попередніх знань студентів: *Kartenabfrage, Wissenspool, Mindmap, Kugellager oder Raupenschlepper;*

– методи опанування та розподілу нового навчального матеріалу *Kleingruppenarbeit, Sandwich-Methode, Snowballing, Think – Pair – Share, Gruppenpuzzle oder Jigsaw, Textarbeit mit der PQ4R-Methode, Infomarkt, Museumsführung oder Vernissage;*

– дискусійні та споріднені методи: *Murmelgruppe oder Buzz Group, Verschiedene Diskussionsformen, Pro- und Kontra-Diskussion, Podiumsdiskussion, Expertendiskussion, Experteninterview, Aquarium oder Inner Circle;*

– методи супроводу самостійної навчальної діяльності студентів: *HAITI-Übungen: Organisation für einen höheren Wirkungsgrad, Lerntagebuch;*

– методи швидкого зворотного зв'язку: *One-Minute-Paper / Minutenfrage, Blitzlicht.*

Особливу цінність ця класифікація має в контексті студентоцентрованої парадигми освіти. Наведемо пряму цитату:

«*Die häufig gebrauchte Formulierung »The Shift from Teaching to Learning« beinhaltet, dass sich die Lehre zukünftig an den Lernenden orientieren soll.»* [9, с. 5]. Тобто поширене формулювання “The Shift from Teaching to Learning” означає, що в майбутньому освітній процес має бути зорієнтований насамперед на здобувача освіти та його навчання.

У українському науковому просторі простежуємо цікаві дослідження, які висвітлювали інтеграцію традиційних і дистанційних методів навчання, що застосовуються сьогодні в закладах вищої освіти [2; 3; 8].

Презентовано результати реінжинірингових досліджень на прикладі окремо взятої кафедри «Земельного адміністрування та геоінформаційних систем» ХНУГХ ім. А.Н. Бекетова [8], на якій використовується цифрова платформа моделей знань, що складається з двох компонентів: перший – це взаємопов'язаний набір моделей освітніх компонентів, що розробляються викладачами, а другий компонент – це моделі знань з цих дисциплін, які здобувачі освіти створюють під час навчання. Також створено методики навчання на основі інтегрованого інтелекту.

У дослідженні [3] презентовано результати аналізу українського та закордонного досвіду впровадження моделі перевернутого навчання в систему вищої освіти, наведено переваги та недоліки його застосування, описано труднощі на шляху його впровадження до освітнього процесу. На прикладі підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» сформовано схему модифікації освітніх функцій, ролей, дій та взаємозв'язків суб'єктів навчання у ході реалізації перевернутого навчання; запропоновано алгоритм реалізації моделі перевернутого навчання для освітніх компонентів зазначеної спеціальності.

Протягом десятиліть мною накопичено чимало практичної мудрості щодо техніки лекційної майстерності, тому у монографії [1] уже зроблено огляд аналізу різновидів інтерактивної лекції, яка і досі, в епоху цифрової трансформації, залишається найпоширенішим методом викладання в нашому університеті.

Метою цієї статті є узагальнення та аналіз власного педагогічного досвіду впровадження сучасних студентоцентризованих методів викладання у процесі навчання теоретичних дисциплін «Академічне письмо та риторика» і «Теоретичний курс німецької мови» в рамках ОПП «Мова і література (німецька). Переклад» та «Мова і література (англійська). Переклад» у ВНУ імені Лесі Українки.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- проаналізувати теоретичні засади сучасних методів викладання в університеті;
- визначити специфіку застосування сучасних студентоцентризованих методів нормативних освітніх компонентів «Академічне письмо та риторика», «Теоретичний курс німецької мови»;
- узагальнити практичний досвід використання сучасних методів освітологічного дискурсу.

Хід розв'язання поставлених завдань у статті передбачає поєднання теоретичного аналізу наукових джерел із узагальненням педагогічної практики та методичних спостережень.

Об'єктом дослідження є освітологічний дискурс. Предметом дослідження є сучасні ефективні методи та прийоми викладання освітніх компонентів «Академічне письмо та риторика» і «Теоретичний курс німецької мови» та особливості їх практичного застосування.

У процесі дослідження використано такі методи: аналіз і синтез науково-методичної літератури, порівняльний аналіз, узагальнення педагогічного досвіду, спостереження за освітнім процесом, описовий та інтерпретаційний методи.

Матеріалом дослідження слугували відповідні освітньо-професійні програми та силабуси, а також рекомендовані науково-методичною радою університету для використання в освітньому процесі електронні курси авторки статті в LMS Moodle ВНУ ім. Лесі Українки «Академічне письмо та риторика» і «Теоретичний курс німецької мови».

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Ті, хто шукає «великі» методи навчання, не знайдуть їх у цій статті. Хоча, звісно, використовую під час викладання теоретичних дисциплін також такі методи як проєктна робота, кейс-аналіз, симуляції, навчальні ігри, методика поетапного супроводу (Scaffolding) або проблемнозорієнтоване навчання. У цій статті я свідомо обмежилася описом менших за масштабом, однак ефективних методів, які можна швидко та без ускладнень реалізувати протягом

однієї пари та за допомогою яких можна залучити здобувачів освіти до активної освітньої діяльності на занятті.

Розпочинаю аналіз застосованих методів з методу вхідного діагностичного тесту, який є залюбленим серед здобувачів освіти нашого факультету.

Вхідний (попередній) контроль, тобто діагностика початкового рівня знань здобувачів вищої освіти, застосовую як необхідну передумову для ефективного планування та організації освітнього процесу. Його проведення дає змогу викладачеві визначити вихідні навчальні можливості здобувачів освіти, скоригувати зміст і методи навчання, а також забезпечити досягнення запланованих результатів навчання.

З метою визначення початкового рівня знань слухачів на першому занятті здійснюється експрес-опитування та анкетування, а за потреби – вхідне тестування. Основною метою цих діагностичних заходів є підтвердження актуальності відповідного освітнього компонента, а також формування у здобувачів вищої освіти усвідомлення наявного рівня знань і вмінь та їх можливої недостатності для повноцінного опанування курсу.

Упродовж багатьох років вступні лекції розпочинаю з використання анкет саморефлексії здобувачів вищої освіти. Такі анкети містять запитання-твердження, що корелюють із цілями вивчення відповідного освітнього компонента. Здобувачі вищої освіти здійснюють самооцінювання рівня власних теоретичних знань і вмінь застосовувати їх як на початку вивчення курсу, так і після завершення лекційного циклу. Відповідно, анкета заповнюється двічі — на першому та останньому заняттях, що дає змогу простежити динаміку семестрових досягнень. Окрім цього, використання анкети під час вступної лекції сприяє ознайомленню здобувачів освіти із тематикою змістових модулів, передбачених силабусом.

Додатково на першому занятті проводиться опитування, спрямоване на з'ясування індивідуальних освітніх потреб і запитів здобувачів освіти, зокрема щодо тем, які вони хотіли б опанувати в межах освітнього компонента, найбільш ефективних, на їхню думку, методів навчання, а також питань, які потребують додаткового обговорення. Окрему увагу приділено виявленню очікувань здобувачів вищої освіти від змісту курсу, діяльності викладача, взаємодії в академічній групі та власної навчальної діяльності.

Зосередимо нашу увагу на аналізі методу навчального щоденника (*Lerntagebuch*), з яким я уперше стикнулася під час стажування, організованого Гете-Інститутом Гетінген на тему "*Auffrischung Methodik und Didaktik im DaF-Unterricht*" (м. Гетінген, ФРН, Гете-Інститут Гетінген, 31.07–13.08.2016 р.). У цій статті послуговуюся терміном «освітній щоденник». Спочатку метод освітнього щоденника

використовувала як інструмент формувального оцінювання та розвитку рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти наприкінці заняття з німецької мови як іноземної (*DaF*). Згодом розробила шаблон щоденника для застосування наприкінці лекційних і семінарських занять до теоретичного курсу німецької мови.

Метод освітнього щоденника для здобувачів вищої освіти створює не лише умови для розвитку навичок самооцінювання, усвідомлення власної траєкторії навчання та формування здатності до саморегульованого навчання, а й труднощі для заповнення, хоча я забезпечила уніфіковану структуру щоденника та доступність для кожного здобувача освіти. Водночас обсяг і глибина рефлексивних записів варіювалися залежно від рівня підготовки здобувачів освіти.

Освітній щоденник передбачає коротку письмову рефлексію, у межах якої здобувачі освіти фіксують власні враження від лекційного або семінарського заняття, зокрема визначають аспекти, що виявилися найбільш корисними або цікавими, а також елементи, які викликали труднощі чи залишилися незрозумілими. Окрему увагу приділено формулюванню рекомендацій і побажань щодо змісту, темпу подання матеріалу та застосованих методів навчання, що створює передумови для діалогічної взаємодії між лектором і здобувачами освіти.

Структура освітнього щоденника також включає відкриті запитання, спрямовані на виявлення ключових ідей заняття, фактів або прикладів, які найбільше запам'яталися, а також запитань, що потребують подальшого обговорення чи поглибленого опрацювання. Такий підхід дозволяє не лише зафіксувати рівень розуміння лекційного матеріалу, а й виявити індивідуальні освітні потреби здобувачів вищої освіти.

Отож освітній щоденник у контексті формувального оцінювання виконує діагностичну, коригувальну та мотиваційну функції. Діагностична функція реалізується через виявлення труднощів, прогалин у знаннях і нерозуміння ключових понять, що дозволяє своєчасно визначити зони найближчого розвитку здобувачів освіти. Коригувальна функція полягає в адаптації змісту, методів і темпу навчання відповідно до отриманих рефлексивних даних. Мотиваційна функція забезпечується залученням здобувачів освіти до активного осмислення власних навчальних досягнень і відповідальності за результати навчання.

Інтеграція методу освітнього щоденника в модель формувального оцінювання передбачає його регулярне використання з чітко визначеною структурою рефлексивних запитань. До таких запитань належать: оцінювання корисності навчального матеріалу, визначення найбільш значущих аспектів заняття, формулювання відкритих запитань, а також надання рекомендацій і побажань щодо по-

дальшої організації освітнього процесу. Отримані рефлексивні записи не підлягають традиційному бальному оцінюванню, натомість слугують підґрунтям для надання індивідуального або групового формувального зворотного зв'язку.

Систематичне використання освітнього щоденника наприкінці лекційних та семінарських занять забезпечує викладачеві зворотний зв'язок щодо ефективності організації освітнього процесу, релевантності навчального контенту та доцільності застосованих педагогічних стратегій. Аналіз рефлексивних записів дає змогу своєчасно коригувати навчальні матеріали, уточнювати проблемні аспекти теми та адаптувати освітній компонент до реальних можливостей і очікувань здобувачів вищої освіти.

Таким чином, структура освітнього щоденника передбачає кілька взаємопов'язаних рівнів рефлексії, що охоплюють як оцінювання власної навчальної діяльності, так і аналіз освітнього середовища загалом. Зокрема, рефлексія позитивного досвіду спрямована на усвідомлення успішних аспектів заняття та досягнутих результатів навчання. Критична рефлексія дає змогу виявити труднощі, проблемні моменти та причини незадовільних результатів.

Важливим елементом освітнього щоденника є рефлексія з позиції особистої відповідальності здобувача освіти, яка полягає в аналізі власного внеску в успішність або неуспішність навчальної діяльності. Паралельно здійснюється рефлексія ролі лектора та академічної групи, що дозволяє комплексно оцінити вплив педагогічних і соціальних чинників на результати навчання. Такий багатовимірний підхід сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти цілісного бачення освітнього процесу як спільної діяльності всіх його учасників.

Окремий рівень освітнього щоденника становить трансферна рефлексія, спрямована на визначення змін або стабільних елементів освітнього процесу, необхідних для підвищення ефективності подальшого навчання. Крім того, щоденник виконує партисипативну функцію, оскільки передбачає фіксацію питань і тем, які здобувачі освіти планують обговорити під час індивідуальних навчальних консультацій або колективних обговорень в рамках роботи наукового гуртка «Тонкощі дискурсу в сучасному європейському освітньому просторі» (2015–2026 н. р.).

Отже, метод освітнього щоденника виступає дієвим засобом підвищення якості викладання у вищій школі, поєднуючи функції формувального оцінювання, розвитку рефлексії та забезпечення безперервного педагогічного зворотного зв'язку. Його застосування наприкінці лекційних і семінарських занять сприяє активізації метакогнітивних процесів і підвищенню усвідомленості освітньої діяльності здобувачів освіти.

На завершення публікації проаналізуємо метод мозкового штурму (Brainstorming), який також є за-требуваним на семінарських заняттях. У межах лінгвофутурологічної теми “Globales Sprachensterben” (глобальне вимирання мов) використовуємо цей метод як інтерактивний дидактичний інструмент колективного генерування ідей, спрямований на осмислення причин, наслідків і можливих шляхів подолання цієї глобальної соціолінгвістичної проблеми. Застосування методу сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, розвитку критичного мислення та формуванню дискурсивної компетентності німецькою мовою.

На першому етапі здійснюється постановка проблеми, що передбачає коротке введення в тему мовного вимирання, зокрема окреслення її сутності та масштабу на основі узагальнених статистичних даних, наприклад, інформації про регулярне зникнення мов у глобальному мовному просторі. Проблематизація теми реалізується через відкриті запитання, спрямовані на виявлення можливих причин мовного зникнення, його соціокультурних наслідків і потенційних стратегій збереження мовного різноманіття.

Другий етап передбачає безпосередню генерацію ідей у некрітичному середовищі, що відповідає класичним принципам мозкового штурму. Для візуалізації та структурування пропозицій застосовується метод кластерів: ключове поняття Sprachensterben фіксується в центрі, від якого розгалужуються тематичні підблоки “Ursachen” (причини), “Folgen” (наслідки) та “Lösungen” (рішення), позначені різними кольорами. Додатково може використовуватися метод 6–3–5, у межах якого шість учасників формулюють по три ідеї протягом п’яти хвилин, після чого ідеї послідовно доповнюються іншими учасниками.

На третьому етапі відбувається колективне обговорення та класифікація згенерованих ідей. Схожі пропозиції об’єднуються, визначаються найбільш релевантні та перспективні з огляду на тему заняття, а також здійснюється їх аргументований аналіз у межах семінарської дискусії.

Четвертий етап спрямовано на вироблення практично зорієнтованих рішень. У групах здобувачі вищої освіти формулюють пропозиції щодо збереження мов, зокрема через цифрову документацію мов, їх популяризацію в соціальних мережах або впровадження освітніх програм підтримки мовного різноманіття.

Таким чином, метод мозкового штурму в контексті лінгвофутурологічної проблематики забезпечує поєднання змістового аналізу актуальних глобаль-

них викликів із розвитком мовленнєвих умінь німецькою мовою, стимулює критично-стратегічне мислення та активну участь здобувачів вищої освіти в академічному дискурсі.

### 3. ВИСНОВКИ

У статті обґрунтовано доцільність використання студентоцентризованих інтерактивних методів навчання у вищій школі як ефективного засобу підвищення якості освітнього процесу та навчальних результатів здобувачів вищої освіти. Особливу увагу приділено формувальному оцінюванню як наскрізному педагогічному підходу, що забезпечує безперервний зворотний зв’язок, підтримує розвиток рефлексивної та метакогнітивної компетентностей і сприяє формуванню навичок саморегульованого навчання.

Показано, що інтеграція освітнього щоденника як інструменту формувального оцінювання дозволяє системно фіксувати семестрові підсумки здобувачів освіти, виявляти труднощі у засвоєнні матеріалу, а також коригувати зміст і методи викладання відповідно до реальних освітніх потреб. Багаторівнева структура рефлексії, яка охоплює позитивний і критичний аналіз навчальної діяльності, оцінювання власного внеску, ролі викладача та академічної групи, а також трансферні й партисипативні аспекти, сприяє формуванню цілісного бачення освітнього процесу як спільної діяльності його учасників.

Доведено, що застосування інтерактивних методів, зокрема мозкового штурму, у межах лінгвофутурологічної тематики забезпечує поєднання змістового аналізу актуальних соціолінгвістичних викликів із розвитком іншомовної комунікативної компетентності, критично-стратегічного мислення та дискурсивних умінь здобувачів вищої освіти. Такі методи активізують пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти, розширюють їхній мовний репертуар і сприяють усвідомленню глобальної відповідальності за збереження мовного різноманіття.

Отже, поєднання формувального оцінювання, структурованої рефлексії та інтерактивних методів навчання відповідає концепції переходу від орієнтації на викладання до орієнтації на навчання та створює методологічні передумови для реалізації студентоцентризованої парадигми у вищій освіті.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним є подальше емпіричне вивчення результативності окремих сучасних методів та аналіз можливостей використання цифрових і ШІ-інструментів у викладанні теоретичних освітніх компонентів.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Галицька, О. (2024). Сучасна академічна лекція: Quo Vadis. In *Сучасна освіта України: проблеми, досвід, перспективи: монографія* (pp. 258–268). Рига: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-422-1-25>

2. Галицька, О. & Лозицька, М. (2022). Основні напрями імплементації інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання німецької мови студентів-філологів. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 88(2), 56-73. <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4686>
3. Ялова, К., & Яшина, К. (2021). Перевернуте навчання у підготовці здобувачів вищої освіти з інженерії програмного забезпечення. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 83(3), 324-338. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.3371>
4. Halytska, O. (2024, October 24-25). *Digitale Transformationsstrategie der Lesja-Ukrainka-Nationaluniversität Wolhynien*, Materials of the BAYHOST-Workshop@Andrassy "Cooperation with Ukraine in the Humanities Multilingualism, digital humanities, digital education, and other topics". Budapest : University Budapest, 18-19.
5. Ifenthaler, D. (2023). Ethische Perspektiven auf künstliche Intelligenz im Kontext der Hochschule. In T. Schmohl, A. Watanabe, K. Schelling (Hrsg.), *Künstliche Intelligenz in der Hochschulbildung. Chancen und Grenzen des KI-gestützten Lernens und Lehrens* (pp. 71-86). Bielefeld: transcript. <https://doi.org/10.14361/9783839457696>
6. Ifenthaler, D. (2025). Bildungsdatenwissenschaft: ein Paradigmenwechsel für die Methodologie der Erziehungswissenschaft? *Erziehungswissenschaft*, 36(70), 35-45. <https://doi.org/10.25656/01:33608>
7. Maschke, S. & Wellnitz, V. (2019). The method of the socio-spatial map for the reconstruction of transformative educational processes in educational contexts. *International journal for research on extended education*, 7(2), 207-215. <https://doi.org/10.25656/01:22895>
8. Meteshkin, K., Pomortseva, O., & Kobzan, S. (2021). Integration of Traditional and Distance Learning Methods in High School. *Information Technologies and Learning Tools*, 83(3), 226-236. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.4221>
9. Waldherr, F. & Walter, C. (2013). *didaktisch und praktisch: Ideen und Methoden für die Hochschullehre*. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2026

Стаття рекомендована до друку 17.03.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Olena Halytska** – PhD in Philology, Assoc. Prof., Assoc. Prof. at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University; e-mail: halytska@vnu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0677-2071>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=eKxjOX8AAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olena-Halytska>

## MODERN STUDENT-CENTERED TEACHING METHODS OF EDUCATIONAL SCIENCE DISCOURSE

Background and relevance. Within the framework of competency-based, student-centered, and interdisciplinary approaches to higher education, there is a growing need to modernize teaching methods at universities. Particular importance is attributed to instructional practices that combine theoretical depth with practical orientation, foster active student engagement, and promote the development of critical and strategic thinking. Despite extensive scholarly attention to student-centered learning, the issue of its effective implementation in teaching theoretical disciplines remains insufficiently explored.

Purpose. The aim of this article is to analyze and systematize the author's pedagogical experience in implementing contemporary student-centered teaching methods in the instruction of the theoretical courses Academic Writing and Rhetoric and Theoretical Course of the German Language within the degree programs Language and Literature (German). Translation and Language and Literature (English). Translation. Methods. The study employs analysis and synthesis of scholarly and methodological literature, comparative analysis, generalization of pedagogical experience, observation of the educational process, as well as descriptive and interpretative methods.

Results. The article presents the classification of teaching methods in higher education proposed by K. Walter and F. Waldherr within the student-centered educational paradigm. The effectiveness of self-reflection questionnaires and learning journals as tools for identifying students' educational needs, expectations, and learning dynamics is substantiated. In addition, the brainstorming method adapted to linguo-futurological issues is applied. The findings demonstrate that brainstorming facilitates the integration of theoretical analysis of global challenges with the development of German-language communicative skills.

Conclusions. The proposed set of student-centered methods enhances student engagement in the educational process, supports the development of critical and strategic thinking, and contributes to the formation of academic autonomy, thereby confirming the relevance of their systematic use in teaching theoretical disciplines at university level.

**Key words:** *brainstorming method, educational science discourse, formative assessment, learning journal method, student-centered method.*

## REFERENCES

1. Halytska, O. (2024). Suchasna akademichna lektsiia: Quo Vadis **[Modern Academic Lecture: Quo Vadis]**. In *Suchasna osvita Ukrainy: problemy, dosvid, perspektyvy [Modern Education in Ukraine: Challenges, Experience, Prospects: monograph]* (pp. 258–268). Рига: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-422-1-25> (in Ukrainian)
2. Halytska, O. & Lozytska, M. (2022). Osnovni napriamy implementatsii informatsijno-komunikatsijnykh tekhnolohij u protses navchannia nimets'koi movy studentiv-filolohiv [The Main Directions of Information and Communication Technologies Implementation in the Process of Teaching German to Students of Philology]. *Informatsijni tekhnolohii i zasoby navchannia [Information Technologies and Learning Tools]*, 88(2), 56-73. <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4686> (in Ukrainian)
3. Yalova, K. & Yashyna, K. (2021). Perevernute navchannia u pidhotovtsi zdobuvachiv vyschoi osvity z inzhenerii prohramnoho zabezpechennia [Flipped Learning for Students in Software Engineering]. *Informatsijni tekhnolohii i zasoby navchannia [Information Technologies and Learning Tools]*, 83(3), 324-338. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.3371>. (in Ukrainian)
4. Halytska, O. (2024). *Digitale Transformationsstrategie der Lesja-Ukrajinka-Nationaluniversität Wolhynien [Digital Transformation Strategy of Lesya Ukrainka Volyn National University]*, Materials of the BAYHOST-Workshop@Andrássy "Cooperation with Ukraine in the Humanities Multilingualism, digital humanities, digital education, and other topics" Oct. 24 - Oct. 25. Budapest : University Budapest, 18-19.
5. Ifenthaler, D. (2023). Ethische Perspektiven auf künstliche Intelligenz im Kontext der Hochschule [Ethical perspectives on artificial intelligence in the context of higher education]. In T. Schmohl, A. Watanabe, K. Schelling (Hrsg.), *Künstliche Intelligenz in der Hochschulbildung. Chancen und Grenzen des KI-gestützten Lernens und Lehrens [Artificial intelligence in higher education. Opportunities and limitations of AI-supported learning and teaching]* (pp. 71-86). Bielefeld : transcript. <https://doi.org/10.14361/9783839457696>.
6. Ifenthaler, D. (2025). Bildungsdatenwissenschaft: ein Paradigmenwechsel für die Methodologie der Erziehungswissenschaft? [Educational data science: a paradigm shift for educational science methodology?] *Erziehungswissenschaft [Educational Science]*, 36(70), 35-45. <https://doi.org/10.25656/01:33608>.
7. Maschke, S. & Wellnitz, V. (2019). The method of the socio-spatial map for the reconstruction of transformative educational processes in educational contexts. *International journal for research on extended education*, 7(2), 207-215. <https://doi.org/10.25656/01:22895>.
8. Meteshkin, K., Pomortseva, O., & Kobzan, S. (2021). Integration of Traditional and Distance Learning Methods in High School. *Information Technologies and Learning Tools*, 83(3), 226-236. <https://doi.org/10.33407/itlt.v83i3.4221>
9. Waldherr, F. & Walter, C. (2013). *didaktisch und praktisch: Ideen und Methoden für die Hochschullehre [Didactic and Practical: Ideas and Methods for university teaching]*. Stuttgart: Schäffer-Poeschel Verlag.

The article was received by the editors 17.01.2026

The article was recommended for printing 17.03.2026

The article was published 29.05.2026

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-22>  
УДК 81'25'373.46:32]:378.147

**Д. М. Котляров**

старший викладач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша  
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

e-mail: [d.m.kotlyarov@karazin.ua](mailto:d.m.kotlyarov@karazin.ua); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0386-9046>

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&img=%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE+%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BE%D0%B2&authuser=2&user=dRY1UGoAAAAJ>;

RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Dmytro\\_Kotlyarov](https://www.researchgate.net/profile/Dmytro_Kotlyarov)

## ТЕРМІНОЛОГІЧНА СУБКОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ДОСВІД КУРСУ «ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД»

У статті розглядається проблема формування термінологічної субкомпетентності майбутніх перекладачів у процесі навчання усного військового перекладу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі спеціалізованої термінології у професійній діяльності перекладача та недостатнім висвітленням у науковій літературі питання кількісної оцінки рівня засвоєння галузевої лексики в межах окремих навчальних курсів.

Метою статті є встановлення рівня засвоєння військового термінологічного лексикону студентів-магістрів, для яких англійська мова є першою або другою іноземною, а також визначення впливу спеціалізованого курсу «Військовий переклад» на обсяг засвоєної термінології. У дослідженні розроблено систему вправ для опрацювання активної військової лексики, побудовану на шести тематичних розділах курсу, що охоплюють основні види озброєння та бойових дій. Система включає аудиторні та самостійні вправи, спрямовані на поетапне формування навичок роботи з термінологією на рівні слів, текстів і комунікативних ситуацій перекладу. Для перевірки ефективності запропонованої системи вправ було проведено контрольний зріз серед студентів-магістрів курсу «Військовий переклад». Тестове завдання передбачало переклад 120 термінологічних одиниць з англійської та української мов без використання довідкових джерел. Результати дослідження засвідчили високий рівень засвоєння термінології: середній показник правильності перекладу становив 87 %, причому переклад з англійської мови продемонстрував дещо вищі результати.

Зроблено висновок, що запропонована система вправ сприяє ефективному засвоєнню військової термінології студентами. Водночас результати мають попередній характер через обмежену кількість учасників дослідження. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням вибірки та використанням інших форматів перевірки термінологічної підготовки в умовах усного перекладу.

**Ключові слова:** військова термінологія, військовий переклад, перекладацька компетентність, підготовка перекладачів, система вправ, термінологічна субкомпетентність, усний переклад.

**Як цитувати:** Котляров, Д. (2026). Термінологічна субкомпетентність у підготовці усних перекладачів: досвід курсу «військовий переклад». *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 183–188.

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-22>

**In cites:** Kotlyarov, D. (2026). Terminological subcompetence in translator training: experience of the “military translation” course. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 183–188.

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-22> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

У сучасних умовах зростання ролі міжнародної військової співпраці підвищуються вимоги до підготовки перекладачів, здатних забезпечувати ефективну міжмовну комунікацію у військовій сфері. Важливою складовою такої підготовки є формування термінологічної субкомпетентності, що передбачає засвоєння спеціалізованої військової лексики та здатність оперативно використовувати її у процесі усного перекладу. У зв'язку з цим особливого значення набуває визначення ефективності системи вправ курсу «Військовий переклад» у формуванні військового термінологічного лексикону майбутніх перекладачів.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. У сучасній методиці навчання перекладу значна увага приділяється формуванню професійної перекладацької компетентності майбутніх перекладачів, важливою складовою якої є володіння спеціалізованою лексикою та термінологією відповідної галузі. У працях Леоніда Миколайовича Черноватого [4] розглянуто теоретичні засади підготовки перекладачів у закладах вищої освіти та обґрунтовано структуру перекладацької компетентності, до якої входить лексична та термінологічна складова. Дослідник підкреслює, що успішне виконання перекладацької діяльності значною мірою залежить від рівня сформованості спеціалізованого лексичного запасу та систематичної роботи з професійною термінологією.

Проблеми засвоєння термінології у процесі підготовки перекладачів також розглядаються в дослідженнях Алли Сергіївни Ольховської [2], яка аналізує методику формування навичок усного перекладу та наголошує на необхідності попереднього формування активного термінологічного мінімуму як передумови ефективного виконання перекладацьких завдань. У її працях підкреслюється роль спеціально організованої системи вправ, спрямованих на закріплення професійної лексики та розвиток умінь її оперативного використання в процесі перекладу.

Важливість засвоєння спеціалізованої термінології у підготовці перекладачів відзначається також у працях Марини Леонідівни Писанко [3], яка досліджує психолінгвістичні аспекти усного перекладу. Дослідниця наголошує, що швидкість і точність перекладацьких рішень значною мірою залежать від рівня автоматизації використання професійної лексики та термінів, що потребує цілеспрямованого формування відповідних навичок у процесі навчання.

У зарубіжних дослідженнях проблема формування термінологічної складової перекладацької компетентності також посідає важливе місце. Зокрема, Ентоні Пим (Anthony Pym) [7] розглядає перекладацьку компетентність як комплекс професійних умінь, серед яких важливу роль відіграє здатність

працювати зі спеціалізованою термінологією та ефективно використовувати її у процесі перекладу.

Водночас аналіз наукових праць свідчить, що, попри значну кількість досліджень, присвячених методиці підготовки перекладачів та формуванню їхньої перекладацької компетентності, питання кількісної оцінки рівня засвоєння галузевої термінології в межах конкретних навчальних курсів, зокрема курсу «Військовий переклад», висвітлено недостатньо. Зокрема, потребує подальшого дослідження проблема визначення обсягу військового термінологічного лексикону, який фактично засвоюють студенти в процесі навчання, а також оцінювання ефективності системи вправ, спрямованих на формування термінологічної субкомпетентності майбутніх перекладачів. Саме відсутність подібних праць і обумовлює актуальність цього дослідження.

Мета дослідження: встановити рівень засвоєння військового термінологічного лексикону студентів-магістрів, для яких англійська є першою іноземною мовою, та студентів-магістрів, для яких англійська є другою іноземною мовою, а також визначити ступінь впливу спеціалізованого курсу «Військовий переклад» на обсяг такого лексикону.

Завдання дослідження: (1) сформулювати гіпотезу дослідження; (2) відібрати репрезентативну військову термінологічну англійську лексику в межах тем курсу, володіння якою забезпечило б якісне виконання усного перекладу англійською та українською мовою; (3) розробити систему вправ для засвоєння активної термінологічної лексики в межах обраних тем (4) провести курс «Військовий переклад» (5) визначити процедуру перевірки ступеня володіння випробуваними термінологічною лексикою; (6) скласти тестові завдання для згаданої перевірки; (7) провести контрольний зріз для визначення ступеня володіння спеціалізованою військовою лексикою студентами; (8) виконати обчислення, потрібні для подання даних зрізу у вигляді цифрових показників (таблиця); (9) провести аналіз одержаних числових результатів; (10) ґрунтуючись на результатах такого аналізу, сформулювати попередні висновки; (12) окреслити перспективи подальшого дослідження.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Об'єкт дослідження: формування термінологічної субкомпетентності майбутніх перекладачів у рамках курсу «Військовий переклад».

Предмет дослідження: система вправ для засвоєння термінології у процесі підготовки майбутніх фахівців з усного військового перекладу.

Методи дослідження: в дослідженні використано теоретичні та емпіричні методи. До теоретичних належать аналіз наукової літератури з проблем підготовки перекладачів і формування термінологічної субкомпетентності. Емпіричні методи вклю-

чають педагогічне моделювання системи вправ курсу «Військовий переклад», тестування студентів з метою визначення рівня засвоєння термінології, а також кількісний аналіз результатів контрольного зрізу.

**Матеріал дослідження:** Матеріалом дослідження слугували англомовні та україномовні військові термінологічні одиниці, відібрані в межах шести тематичних розділів курсу «Військовий переклад» (стрілецька зброя, ракетно-артилерійське озброєння, бронетанкова техніка, авіаційна техніка та озброєння, техніка та озброєння ППО і засоби зв'язку, види бойових дій).

В рамках вирішення **першого завдання** було сформульовано гіпотезу та контргіпотезу дослідження.

**Гіпотеза:** Рівень оволодіння військовою термінологією студентами-магістрами в результаті опрацювання курсу «Військовий переклад» є достатньо високим, що свідчить про ефективність вправ, спрямованих на засвоєння термінологічного матеріалу курсу.

**Контргіпотеза:** Рівень оволодіння військовою термінологією студентами-магістрами в результаті опрацювання курсу «Військовий переклад» є недостатнім, що свідчить про малу ефективність вправ, спрямованих на засвоєння термінологічного матеріалу курсу.

Для виконання **другого завдання** дослідження було обрано шість актуальних тем, в межах яких буде побудована система вправ для опанування спеціалізованої військової термінології, і, власне, буде сформований корпус термінологічних одиниць: 1. Стрілецька зброя; 2. Ракетно-артилерійське озброєння; 3. Бронетанкова техніка; 4. Авіаційна техніка та озброєння; 5. Техніка та озброєння ППО. Засоби зв'язку; 6. Види бойових дій. Такий вибір тем став результатом аналізу змісту наступних навчальних видань: Command English (Longman) [5], At ease in English (LINGUAPEACE project) [6], Основи військового перекладу (Київ-Логос) [1].

В рамках **третього завдання** ми розробили структуру практичного заняття, яка включає 8 аудиторних вправ та 2 вправи для самостійного виконання. Перші чотири вправи заняття та останні три поєднані у цикли 1 та 2 відповідно.

Основою циклу 1 є цілісний англомовний текст, тематично пов'язаний із відповідним розділом курсу. Його обсяг становить приблизно 2500–3000 знаків, що забезпечує достатню інформативність та збереження керованої складності матеріалу. У правій частині подано глосарій з українськими відповідниками лексичних одиниць, використаних у тексті. Активна лексика виділена напівжирним шрифтом і має порядкову нумерацію, що полегшує орієнтацію студентів під час виконання вправ. Кількість активних одиниць становить у середньому 20–30 і відповідає рівню професійної підготовки

студентів та навчальним цілям курсу. Цикл включає чотири вправи. Перші три мають підготовчий характер і спрямовані на опрацювання опорної лексики на рівні слів і словосполучень. У **вправі 1** студенти ознайомлюються з виділеними лексичними одиницями та їхніми перекладними відповідниками у глосарії; викладач за потреби коригує вимову. **Вправа 2** передбачає відтворення перекладу активної лексики з англійської на українську по пам'яті з можливістю звернення до глосарію у разі труднощів. У **вправі 3** студенти виконують зворотний переклад — з української на англійську, що завершує етап роботи з лексикою на рівні ізольованих одиниць. **Вправа 4** виконується на рівні тексту і має рецептивний-продуктивний характер: студенти по черзі перекладають текст по кілька речень без опори на глосарій. Це сприяє закріпленню активної лексики, формуванню перекладацьких навичок і розвитку фонетичних характеристик усного мовлення. Викладач контролює правильність перекладу та, за потреби, надає пояснення. Рекомендований час виконання циклу становить 25–35 хвилин.

**Вправа 5** виконується на рівні тексту у фронтально-індивідуальній формі та спрямована на закріплення опорної лексики у новому контексті й розвиток навичок перекладу з аркуша. Вона складається з п'яти тренувальних блоків. Кожен блок містить два компоненти: короткий англо-український мініглосарій (5 лексичних одиниць) та невеликий англомовний текст обсягом близько 600 знаків, у якому ці одиниці інтегровані в новий контекст і виділені напівжирним шрифтом. Обмежений обсяг глосарію відповідає принципу когнітивної доцільності та сприяє ефективнішому утриманню лексики в робочій пам'яті студентів, тоді як візуальне маркування допомагає швидко ідентифікувати ключові елементи під час перекладу. Робота студентів організована у чітко регламентованому часовому режимі. На першому етапі вони протягом приблизно 40 секунд двічі переглядають мініглосарій, намагаючись утримати лексичні одиниці в оперативній пам'яті. Пояснення чи додаткове коментування на цьому етапі не передбачені. На другому етапі студенти виконують переклад з аркуша відповідного тексту; на переклад одного тексту відводиться близько 1,5 хвилини. Такий формат роботи створює умови обмеженого часу, наближені до реальної перекладацької діяльності. Викладач втручається після завершення перекладу, коригуючи можливі помилки перекладу або вимови. Рекомендований час виконання вправи становить 10–15 хвилин.

**Вправа 6** виконується на рівні тексту у фронтально-індивідуальній формі та спрямована на формування автоматизованих навичок і розвиток умінь абзацно-фразового перекладу з подальшим закріпленням активної лексики. У дистанційному курсі вона реалізується у форматі десяти мікрог-

лосаріїв, кожен з яких містить три одиниці опорної лексики, відібрані з лексичного корпусу відповідного розділу. Такий підхід забезпечує дозоване опрацювання лексики та сприяє кращій концентрації уваги й запам'ятовуванню лексичних одиниць.

На першому етапі студенти протягом близько 30 секунд переглядають мікрогосарій, намагаючись утримати подані словосполучення в оперативній пам'яті. Після ознайомлення з кожним мікрогосарієм студенти виконують абзацно-фразовий переклад повідомлення обсягом приблизно 100-150 знаків без опори на нотатки. Повідомлення зачитується викладачем і не подається студентам у письмовому вигляді, що наближує умови виконання вправи до реальної ситуації усного перекладу. На переклад одного повідомлення відводиться приблизно 30-40 секунд. З урахуванням часу на озвучення повідомлення та коментар викладача опрацювання одного блоку триває близько 2-2,5 хвилини. Напрямок перекладу під час виконання вправи змінюється: після кількох повідомлень українською мовою подаються повідомлення англійською, або навпаки. Таке чергування сприяє розвитку навичок швидкого перемикання між мовами, що є важливим для двостороннього усного перекладу, характерного для сучасної перекладацької практики. Рекомендований час виконання вправи становить 15-20 хвилин.

Метою **вправи 7** (остання аудиторна вправа) є формування перекладацької компетентності для здійснення двостороннього усного перекладу шляхом моделювання автентичної діалогічної комунікативної ситуації за посередництвом перекладача в умовах обмеженого часу та одноразового сприйняття мовленнєвого повідомлення. Вправа побудована у формі зв'язного діалогічного тексту обсягом близько 1500 знаків, у якому репліки учасників подаються англійською або українською мовами. Комунікація здійснюється за участю перекладача, роль якого виконує студент. Вправа часто реалізується у форматі рольової гри, де студенти виконують ролі учасників діалогу та перекладача. Тематика діалогу та використана опорна лексика відповідають темі відповідного розділу курсу. Формат діалогу може варіюватися: від коротких запитань із розгорнутими відповідями до змішаного типу з репліками різної довжини з обох сторін. Текст діалогу не надається студентам у письмовому вигляді. Після одноразового прослуховування кожної репліки студент фіксує необхідні нотатки та відтворює її мовою перекладу, після чого переходить до наступної репліки. У середньому обсяг матеріалу, що перекладається одним студентом, становить близько 600-900 знаків, що відповідає 2-3 реплікам з кожного боку. З огляду на це вправу доцільно поділяти на два окремі завдання тривалістю 7-9 хвилин кожне. Під час виконання перекладу викладач не втручається в процес, а після завершення завдання надає узагальнений коментар щодо допущених по-

милок. Рекомендований загальний час виконання вправи становить близько 15 хвилин.

**Цикл 2** поєднує вправи 8-10 (для самостійної роботи) та базується на цілісному тексті англійською мовою обсягом 1500-2000 знаків, який відповідає рівню B2 за шкалою CEFR. У **вправі 8** студент виконує письмовий переклад тексту без обмежень у часі та доступі до довідникових джерел, заборонено лише використання засобів машинного перекладу. Ця підготовча дія забезпечує засвоєння опорної лексики та формування перекладацьких компетентностей. У **вправі 9** студент здійснює переклад з аркуша оригінального тексту без опори на письмовий переклад, фіксуючи результат за допомогою звукозапису для подальшого самостійного аналізу точності та якості перекладу. У разі потреби переклад можна повторити декілька разів. Результати обох вправ не контролюються викладачем. **Вправа 10** завершує цикл і спрямована на розвиток умінь усного послідовного перекладу з опорою на скоропис. Студенти перекладають два скорочені повідомлення обсягом 600-700 знаків, озвучені викладачем, із подальшим аналізом якості перекладу та вказівкою на помилки. Виконання перекладу з опорою на нотатки скорописом відбувається на наступному занятті і триває 5-7 хвилин.

Під час вирішення **п'ятого завдання** була розроблена загальна процедура проведення дослідження. Учасниками тесту були 15 слухачів курсу «Військовий переклад», 5 чоловіків та 10 жінок віком 20-23 роки. Серед них лише 7 осіб вивчали англійську як першу іноземну мову. Учасникам було запропоновано українською та англійськими виконати письмовий переклад термінологічних одиниць, що опрацьовувались протягом курсу. Їх поінформували, що результати дослідження жодним чином не вплинуть на їхні підсумкові оцінки з курсу. Студентів попередили, що для дослідження важливо, щоб вони не залишали непереказаних термінологічних одиниць у разі неможливості згадати точний відповідник, а намагались якомога повно передати семантичні характеристики лексичної одиниці за рахунок лексичних трансформацій. Як приклад, словосполучення *high-speed anti-radiation missile* (швидкісна протирадіолокаційна ракета) можна перекласти як *швидкісна ракета для придушення радарів, протирадарна швидкісна ракета* тощо. Головною умовою проведення тесту була заборона на використання будь-яких довідкових джерел. На переклад кожного завдання (списку лексичних одиниць) відводилось по 50 хвилин. Спочатку виконувався переклад **списку 1** з англійської мови на українську, після чого роботи відсилались на перевірку. Потім те ж саме відбувалось зі **списком 2** з української мови на англійську.

В рамках виконання **шостого завдання** було складено тестове завдання для визначення рівня засвоєння активної термінологічної лексики.

Завдання складалось з двох списків термінологічних одиниць з відповідними комірками для перекладу: **список 1** – 60 англійських термінологічних одиниць, **список 2** – 60 українських одиниць. Кожний зі списків містив по 10 термінологічних одиниць з кожної з 6 тем курсу таким чином, щоб будь-яка термінологічна пара лише раз увійшла до обох списків. Таким чином, загальна кількість лексики становила 120 одиниць, в середньому 40% від загальної кількості термінологічної лексики курсу.

Після проведеного контрольного зрізу (**завдання 7**) тестові завдання були перевірені, а результати внесені до таблиці (**завдання 8**) для подальшого аналізу.

Табл. 1

**Результати виконання тесту з перекладу  
військової термінологічної лексики**

Table 1

**Test results on the translation of military  
terminology**

Студенти	Список 1 Переклад з англійської	Список 2 Переклад з української	Середній показник
1.	100	100	<b>100</b>
2.	96	97	<b>97</b>
3.	100	89	<b>95</b>
4.	95	97	<b>96</b>
5.	93	97	<b>95</b>
6.	98	98	<b>98</b>
7.	61	96	<b>79</b>
8.	96	84	<b>90</b>
9.	93	80	<b>87</b>
10.	75	57	<b>66</b>
11.	85	56	<b>71</b>
12.	73	75	<b>74</b>
13.	76	95	<b>86</b>
14.	87	46	<b>67</b>
15.	98	77	<b>88</b>
Середній показник по групі	89	84	<b>87</b>

Як видно з **таблиці 1**, середній показник правильності перекладу англійських термінів (89%) дещо перевищує середній показник правильності

перекладу українських термінів (84%). В межах першої категорії (список 1) показники коливаються від найнижчого (61%) до найвищого (100%). Ті ж показники другої категорії (список 2) складають 56% та 100% відповідно. Середній показник правильності перекладу з обох мов складає 87%.

В рамках виконання **завдання 9** проведемо аналіз результатів контрольного зрізу. Середній показник правильності перекладу англійських термінів на 5% перевищує середній показник правильності перекладу українських термінів, що є цілком нормальним для будь-якої сфери перекладу. Найвищі показники прийнятності по обох списках досягли абсолютної найвищої відмітки у 100%. Також можна бачити показники в межах 90-100%, що може свідчити про практично реальну можливість повністю опанувати запропонований обсяг термінології. Найнижчі показники у двох списках 61% та 56% є вищими за 50%, що теж в свою чергу свідчить про відносно високий рівень опанування термінологією.

### 3. ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити попередні висновки, що дослідження підтвердило гіпотезу про те, що система вправ курсу «Військовий переклад» сприяє ефективному засвоєнню військової термінології студентами-магістрами. З іншого боку, ці висновки не можна вважати остаточними та абсолютно правильними, оскільки: **1.** контрольний зріз проводився у письмовому форматі у відносно комфортній для студентів ситуації та за наявності достатнього для відповідей часу, що не відповідає умовам усного перекладу, в яких вони працювали протягом курсу «Військовий переклад»; **2.** Під час дослідження студенти працювали з лексикою на рівні слів та словосполучень, що відрізняється від звичного формату більшості вправ курсу, де активна лексика опрацьовується в контексті; **3.** кількість досліджуваних є недостатньою.

Отже, перспективою подальших досліджень є проведення експериментів з іншими форматами завдань **для усного перекладу** та із залученням більшої кількості учасників.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабін, В. В., Лісовський, В. М. & Чернишов, О. О. (2008). *Основи військового перекладу*. Київ: Логос. 587 с.
2. Ольховська, А. С. (2014) Система вправ для навчання майбутніх перекладачів двостороннього синхронного перекладу. *Іноземні мови*, 1, 47-55. <https://doi.org/10.32589/im.v0i1.122490>
3. Писанко, М. Л. (2020) Навчання усного перекладу з аркуша студентів перекладацьких спеціальностей закладів вищої освіти. *Іноземні мови*, 3, 3-11. <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.3.218971>
4. Черноватий, Л. М. (2013) *Методика викладання перекладу як спеціальності*: підручник для студентів ЗВО. Вінниця: Нова книга. 376 с.
5. Arnold James & Sacco Robert. (1988). *Command English*. Singapore: Longman Singapore Publishers Ltd. 127 pp.
6. Lonergan Jack & Williams Rob. (2003). *At Ease in English – English for Peacekeepers*. Plovdiv: Lettera Publishers. 214 pp.
7. Рум, А. (2014) *Exploring Translation Theories*. London: Routledge. 256 pp.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2026

Стаття рекомендована до друку 27.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**Dmytro Kotlyarov** – Senior Lecturer at the Mykola Lukash Department of Translation Studies, V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: d.m.kotlyarov@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0386-9046>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&imq=%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE+%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BE%D0%B2&authuser=2&user=dRY1UGoAAAAJ>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Dmytro\\_Kotlyarov](https://www.researchgate.net/profile/Dmytro_Kotlyarov)

## TERMINOLOGICAL SUBCOMPETENCE IN TRANSLATOR TRAINING: EXPERIENCE OF THE “MILITARY TRANSLATION” COURSE

The article addresses the problem of developing the terminological sub-competence of future interpreters in the process of teaching military interpreting. The relevance of the study is conditioned by the growing role of specialized terminology in the professional activity of translators and the insufficient coverage in academic literature of the quantitative assessment of the level of acquisition of domain-specific vocabulary within particular training courses.

The aim of the article is to determine the level of acquisition of military terminology by master's students for whom English is either the first or the second foreign language, and to assess the influence of the specialized course *Military Translation* on the size of their acquired terminology. The study presents a system of exercises for mastering active military vocabulary based on six thematic sections of the course covering major types of weapons and combat operations. The system includes classroom and independent tasks aimed at the gradual development of skills in using terminology at the level of words, texts, and communicative interpreting situations. To evaluate the effectiveness of the proposed exercise system, a diagnostic test was conducted among master's students enrolled in the *Military Translation* course. The test involved the translation of 120 terminological units from English into Ukrainian and from Ukrainian into English without the use of reference materials. The results demonstrated a relatively high level of terminology acquisition: the average accuracy rate reached 87%, with slightly higher results observed in translation from English.

The study concludes that the proposed system of exercises contributes to the effective acquisition of military terminology by students. However, the results should be considered preliminary due to the limited number of participants. Further research should involve larger samples and alternative formats for assessing terminological competence in interpreting conditions.

**Key words:** *interpreting, military terminology, military translation, system of exercises, terminological sub-competence, translation competence, translator training.*

### REFERENCES

1. Balabin, V. V., Lisovskyi, V. M. & Chernyshov, O. O. (2008). *Osnovy viiskovoho perekladu [Foundations of Military Translation]*. Kyiv: Lohos. 587 c. (in Ukrainian)
2. Olkhovska, A. S. (2014) Systema vprav dlia navchannia maibutnikh perekladachiv dvostoronnoho synkhronnoho perekladu [A system of exercises for training future interpreters of two-way simultaneous interpretation]. *Inozemni movy [Foreign Languages]*, 1, 47-55. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.32589/im.v0i1.122490>
3. Pysanko, M. L. (2020) Navchannia usnoho perekladu z arkusha studentiv perekladatskykh spetsialnostei zakladiv vyshchoi osvity [Teaching oral translation from the sheet of students of translation specialties of higher education institutions]. *Inozemni movy [Foreign Languages]*, 3, 3-11. (in Ukrainian) <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.3.218971>
4. Chernovatyi, L. M. (2013) *Metodyka vykladannia perekladu yak spetsialnosti: pidruchnyk dlia studentiv ZVO. [Methods of teaching translation as a specialty: a textbook for students of higher education institutions.]* Vinnytsia: Nova knyha. 376 c. (in Ukrainian)
5. Arnold James & Sacco Robert. (1988). *Command English*. Singapore: Longman Singapore Publishers Ltd. 127 pp.
6. Lonergan Jack & Williams Rob. (2003). *At Ease in English – English for Peacekeepers*. Plovdiv: Lettera Publishers. 214 pp.
7. Pym, A. (2014). *Exploring Translation Theories*. London: Routledge. 256 pp.

*The article was received by the editors 17.03.2026*

*The article was recommended for printing 27.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-23>  
УДК 378.016:811.112.2'27:005.336.2

**О. О. Осова**

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради; e-mail: [osova.olga@gmail.com](mailto:osova.olga@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7316-1196>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?view\\_op=list\\_works&hl=ru&user=GS\\_xoNUAAAAJ](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=GS_xoNUAAAAJ); RESEARCH GATE: Olha OSOVA | Research profile

## МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена одному із актуальних питань сучасної педагогічної науки – формуванню іноземної дискурсивної компетентності здобувачів вищої освіти для здійснення професійної писемної комунікації в умовах цифровізації. Авторка обґрунтовує важливість здатності майбутніх фахівців до іноземного писемного дискурсу в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та представлення поетапної реалізації методики формування іноземної дискурсивної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська) у професійній писемній комунікації на основі розробленого навчально-методичного комплексу, інтегрованого у цифрове освітнє середовище. Дослідження спирається на комплекс методів, серед яких ключовими є аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, порівняння, узагальнення та проєктування. Дослідниця розглядає іноземну дискурсивну компетентність у сфері писемного мовлення як складну інтегральну здатність особистості. У статті розкрито специфічні особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов, що зумовлюються поєднанням мовленнєвого та методичного аспектів професійного становлення. З огляду на це, обґрунтовано авторську методику формуванню іноземної дискурсивної компетентності здобувачів вищої освіти для здійснення професійної писемної комунікації в умовах цифровізації, яка включає прогностичний, діяльнісно-стратегічний та комунікативно-продуктивний компоненти. Основну увагу приділено опису поетапної реалізації розробленої методики, починаючи від когнітивного моделювання внутрішньої побудови тексту до поступового опанування засобів когезії. На завершальному етапі представлено методику роботи над продукуванням професійних текстів. Крім того, визначено ключові педагогічні умови, необхідні для реалізації цієї методики (систематичне впровадження розробленого навчально-методичного комплексу, поєднання його з можливостями цифрової платформи Google Workspace for Education).

**Ключові слова:** здобувачі вищої освіти, іноземна дискурсивна компетентність, методика, навчально-методичне забезпечення, професійна писемна комунікація, цифрові технології.

**Як цитувати:** Осова, О. (2026). Методика формування іноземної дискурсивної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у контексті професійної писемної комунікації. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 189–196. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-23>

**In cites:** Osova, O. (2026). Methods of developing foreign language discursive competence in undergraduate students within the context of professional written communication. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 189–196. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-23> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

Сучасний етап розвитку освіти в Україні відзначається значними змінами, які викликані процесами глобалізації та інтеграції в європейський освітній простір. У цьому контексті функції іноземної мови як освітнього компонента значно розширюються та набувають особливого значення для професійного зростання майбутніх фахівців і їхньої академічної мобільності. Варто зазначити, що в епоху цифрової комунікації деякі форми іншомовного писемного мовлення, такі як електронні листи, заявки на отримання грантів, мотиваційні листи та резюме, вимагають від випускника специфічних навичок чітко та логічно викладати свої думки у писемній формі.

На важливості формування професійної писемної комунікації майбутніх фахівців наголошується також і в чинних нормативно-правових документах. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» [7] та Національній рамці кваліфікацій [8] основні характеристики бакалаврського освітнього ступеня визначаються як здатність випускника активно взаємодіяти у професійному середовищі. Це, у свою чергу, накладає нові стандарти до якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців, оскільки вони стосуються освітніх програм закладів вищої освіти, де писемна форма дискурсу відіграє ключову роль.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що комунікативна компетенція, зокрема, її дискурсивний компонент, є одним із актуальних аспектів лінгводидактики. Адже, за визначенням «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти», дискурсивна компетентність – це саме те, що озброює студента «здатністю створювати тексти, включаючи такі загальні аспекти, як “розвиток теми”, “зв’язність і когезія”, а також принципи співпраці та “черговість висловлювання”» [13, с. 138].

Проведений аналітичний огляд літератури за темою наукового дослідження [1, 4, 9, 10, 12, 16, 17] дає підстави вважати, що проблема дискурсу в сучасній науці не є досить новою. Так, перші основоположні праці з досліджуваної тематики належать лінгводидактам М. Каналю та М. Свейн. У своїй роботі вони дослідили та обґрунтували чотирикомпонентну модель комунікативної компетентності, у межах якої описали здатність особистості, що пізніше була визначена як дискурсна складова. Зокрема, дослідники наголошували на важливості «логічного та послідовного поєднання граматичних форм і значень для створення цілісного усного або письмового тексту» [12, с. 30]. Системно-структурний підхід щодо досліджуваного поняття спостерігається у наукових розвідках Г. Браун, особливу увагу якого було зосереджено саме на організаційній структурі мовлення [11].

Вагоме значення для нашого дослідження мають також наукові праці представників німецької методичної школи. Зокрема, теоретичне підґрунтя

комунікативно-діяльнісного підходу розкрито в науковій праці Г. Нойнера та Г. Гунфельда [16]. Роль соціокультурного аспекту у структуруванні дискурсу досліджено у роботі К. Едельгоффа [14]. Водночас, з огляду на цифровізацію освіти, особливого значення у розрізі нашого наукового пошуку набуває праця Н. Вюрффель, у якій авторка досліджує стратегії текстотворення у цифровій освітній екосистемі [17].

Продовженням наукових розробок зарубіжних учених у межах української методики викладання іноземних мов є колективна праця О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецької за загальною редакцією С. Ніколаєвої [4]. Дослідниці розглядали проблему формування дискурсивної компетентності майбутніх філологів з позиції системного підходу. Саме цей методичний «базис» дає нам можливість сьогодні досліджувати та розвивати дискурсивну компетентність здобувачів вітчизняної вищої освіти.

Впровадження зазначених підходів у сферу професійно орієнтованого навчання стало можливим завдяки науковим розвідкам С. Боднар (економіка) [1], Н. Саєнко (технічний напрям) [10] та ін. Загальні механізми розвитку мовленнєвих навичок у контексті підготовки здобувачів вищої освіти були об’єктом уваги у дослідженнях І. Андрійко, Л. Панової, С. Тезікової [6] та ін.

Окремий кластер сучасних досліджень утворюють праці О. Гладкої [2], Н. Горобченко [3] та ін., у яких ідеться про адаптації методик формування дискурсивної компетентності до викликів освітнього середовища. Зокрема, Н. Горобченко класифікує дискурсивні вміння як реалізацію певної стратегії, що полягає у здатності «створювати текст відповідно до композиційного плану» [3, с. 67]. Дослідниця зазначає, що володіння такою «архітектурною» складовою письма є важливим умінням у сучасному цифровому середовищі, оскільки дає можливість чітко структурувати текст та уникати непорозумінь в умовах відсутності прямої комунікації між учасниками спілкування [3, с. 67].

Проте, незважаючи на інтенсивні різнопланові наукові розвідки, зазначимо, що для більшості з них є характерною орієнтація на загальні психолого-педагогічні аспекти навчання або розвиток діалогічного усного мовлення. Аналіз науково-педагогічних джерел в аспекті досліджуваної проблеми показує, що в теорії сучасної педагогічної думки відсутнє цілісне дослідження, яке б охоплювало теоретико-методичні засади формування іншомовної дискурсивної компетентності саме у сфері професійного писемного мовлення в умовах дистанційного навчання.

Таким чином, актуальність дослідження, його теоретична та практична значущість і водночас недостатня розробка проблеми в науковому просторі зумовили вибір зазначеної теми.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та представити поетапну реалізацію методики

формування іншомовної дискурсивної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська) у професійній писемній комунікації на основі розробленого навчально-методичного комплексу, інтегрованого у цифрове освітнє середовище.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі завдання: визначити зміст і структурні компоненти іншомовної дискурсивної компетентності в писемному мовленні; виявити особливості її формування у майбутніх учителів іноземних мов, розробити відповідне навчально-методичне забезпечення для реалізації представленої методики та охарактеризувати етапи його впровадження в умовах цифрової екосистеми.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов до іншомовної писемної комунікації у цифровому освітньому середовищі.

Предметом дослідження визначено методику формування іншомовної дискурсивної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у професійній писемній комунікації (на прикладі німецької мови як другої іноземної).

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети дослідження було використано комплекс методів. Аналіз, синтез, абстрагування та конкретизація слугували для узагальнення теоретичних основ дослідження та формулювання його базових понять. Для систематизації поглядів науковців на різні аспекти досліджуваної проблеми було використано методи порівняння та узагальнення. Розробка методики формування іншомовної дискурсивної компетентності та моделювання навчально-методичного комплексу на платформі Google Workspace for Education стали можливими завдяки застосуванню методу педагогічного проектування.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Логіка нашого наукового пошуку вимагає аналізу та вивчення змістовних та структурних характеристик іншомовної дискурсивної компетентності. Теоретичну основу для розуміння природи досліджуваного поняття утворюють фундаментальні праці зарубіжних лінгводидактів, які досліджували мовні явища у контексті соціальної дії. Зокрема, у класичній моделі комунікативної компетентності М. Каналя та М. Свейн дискурсивна складова визначається як здатність особистості до продукування текстів різних типів. Таке трактування передбачає вміння технічно конструювати тексти та «адекватно осмислювати їх відповідно до ситуації спілкування» [12, с. 35]. У свою чергу, Г. Браун зосереджується на процесуальному аспекті, визначаючи дискурсивну компетентність як здатність особистості

з'єднувати окремі речення в логічний і послідовний текст, формуючи «сміслові цілі із серії висловів» [11, с. 196]. Таким чином, узагальнюючи погляди зарубіжних дослідників щодо теорії дискурсу, можемо стверджувати, що в їхньому розумінні дискурсивна компетентність виступає як здатність особистості до утворення логічного та структурованого тексту відповідно до комунікативної мети.

У вітчизняному науковому просторі досліджуване поняття розкривається через категорію «мовної особистості» та здатності фахівця до ефективного усного та писемного мовлення. Ключову позицію у цьому контексті займають наукові ідеї В. Редька, який трактує іншомовну дискурсивну компетентність як здатність особистості «програмувати продуктивне мовлення, створювати логічну і зв'язну структуру мовленнєвого продукту» [9, с. 259]. Такий підхід, на нашу думку, цілком відповідає сучасним вимогам до підготовки фахівців. Коли студент опанує навичку «програмування» писемного висловлювання, то він навчається уникати логічних помилок та вибудовувати стратегію ефективної взаємодії, розвиваючи при цьому «м'які» навички.

На практичному втіленні цих якостей на письмі зосереджується у своєму дослідженні Н. Горобченко. Авторка стверджує, що писемні вміння за своєю суттю є дискурсивними, оскільки вони «відображають загальні закономірності побудови текстів» [3, с. 65]. Дослідниця визначає сутність дискурсивної компетентності у «вмінні оперувати дискурсивною стратегією, тобто певними діями та операціями, які складають писемну мовленнєву діяльність» [3, с. 65].

Сучасні дослідники (Т. Гордієнко, Фу Хун) розширюють межі досліджуваного поняття, обґрунтовуючи доцільність багатокомпонентної моделі, яка включає мовленнєвий, когнітивний, соціокультурний та стратегічний компоненти. Такий підхід, на нашу думку, виходить за межі лінгвістичних явищ і дозволяє трактувати дискурсивну компетентність як здатність особистості до ефективної адаптації в умовах динамічних змін у процесі комунікації [15, с. 173].

Отже, спираючись на результати досліджень попередніх науковців [1, 2, 3, 9, 12, 15], та враховуючи власний науково-педагогічний досвід, пропонуємо розглядати іншомовну дискурсивну компетентність здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у сфері писемного мовлення як складну інтегральну здатність особистості. Вона передбачає вміння прогнозувати та моделювати структуру майбутнього висловлювання та створювати логічно завершені, зв'язні тексти, що відповідають комунікативному задуму автора та враховують специфіку відповідного жанру. У контексті нашого дослідження вважаємо за необхідне зазначити, що формування цієї компетентності на рівнях А2-В1 має особливе значення. Відповідно до положень Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [13], саме на цьому етапі студенти переходять

від простого використання окремих мовних структур до застосування засобів міжфразового зв'язку. Такий перехід є принциповим, оскільки формує основу для опанування складних жанрів академічного письма на рівнях B2-C1. А недостатня увага до розвитку дискурсивних умінь на початкових етапах навчання може спричинити труднощі під час професійної комунікації майбутніх випускників.

Підготовка майбутніх учителів іноземних мов має свою специфічну особливість, що зумовлюється поєднанням двох важливих аспектів професійного становлення – мовленнєвого та методичного [3, 4, 9]. Це спричиняє певні корективи у процесі формування іншомовної дискурсивної компетентності, оскільки від майбутнього фахівця вимагається володіння іноземною мовою у поєднанні з розумінням механізмів її тексто- і дискурсотворення в навчальній діяльності. Враховуючи зазначені особливості, у межах нашого дослідження структуру іншомовної дискурсивної компетентності розглядаємо як цілісну систему, що поєднує в собі прогностичний, діяльнісно-стратегічний та комунікативно-продуктивний компоненти.

Звернення до концепції В. Редька дало нам підстави акцентувати увагу саме на етапі так званого «програмування», під час якого студент окреслює логіку викладу та прогнозує структуру майбутнього повідомлення [9, с. 259]. Саме цю здатність до смислового проектування ми розглядаємо як основу прогностичного компонента.

Діяльнісно-стратегічний компонент, своєю чергою, пов'язуємо вже із практичною реалізацією задуму. Спираючись на результати дослідження Н. Горобченко [3, с. 65], ми інтерпретуємо цей компонент як здатність особистості майбутнього вчителя свідомо використовувати дискурсивні стратегії та підбирати логічні сполучники та інші мовні засоби для забезпечення плавного переходу між думками. Це особливо важливо на рівнях A2-B1.

Завершальний етап передбачає створення якісного текстового продукту, який вважаємо характерним для комунікативно-продуктивного компонента. Як зазначає О. Гладка, цей аспект характеризується уміньми студентів створювати завершене висловлювання відповідно до певного жанру [2, с. 120-121]. Критерієм успішності при цьому виступає відповідність створеного тексту жанровим маркерам та вимогам конкретної комунікативної ситуації.

Виокремлена трикомпонентна структура іншомовної дискурсивної компетентності стала теоретичним підґрунтям для створення методики її формування. Для практичної її реалізації було розроблено навчально-методичний посібник «Розвиток писемного мовлення з німецької мови» [5], у якому кожен компонент знайшов відображення у відповідних комплексах вправ і завдань з урахуванням особливостей підготовки майбутніх учителів. Матеріали посібника охоплюють широкий спектр

комунікативних ситуацій, що включають різні типи текстових одиниць, від повсякденного спілкування (запрошення, листи тощо) до професійно орієнтованого письма (CV, заяви на працевлаштування, звіти тощо).

Ефективність реалізації представленої методики забезпечувалася дотриманням педагогічних умов. Першою умовою визначено створення навчально-методичного супроводу, який ґрунтується на трикомпонентній структурі дискурсивної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Друга педагогічна умова полягає у використанні дидактичного потенціалу цифрової платформи Google Workspace for Education, мета якої полягає в забезпеченні безперервної навчально-пізнавальної взаємодії учасників освітнього процесу. Зокрема, застосування інструментів Google Docs у межах платформи Google Workspace for Education надавало можливість скористатися режимом синхронного та асинхронного коментування, що є важливим у процесі формування іншомовної дискурсивної компетентності. Завдяки функціям спільного доступу відбувався контроль процесу створення тексту та етапів роботи над ним, що уможлиблювало надання своєчасного фідбеку. Особливу роль в цій цифровій екосистемі відіграє сервіс Google Meet, який активізував інтерактивну взаємодію під час впровадження розробленої методики. Окрім того, функція демонстрації екрана в синхронному режимі навчання сприяла візуалізації навчального матеріалу. Студенти могли показати свій кінцевий продукт та аргументувати свій вибір дискурсивних стратегій перед аудиторією, відповідаючи на запитання, що забезпечувало миттєвий зворотній зв'язок.

Проілюструємо методику формування іншомовної дискурсивної компетентності здобувачів вищої освіти на прикладі теми «Bewerbung» («Заява на працевлаштування»). На початковому етапі роботи над професійним текстом застосовується метод «конструктора» тексту. Так, у вправі на відновлення послідовності «*Bringen Sie die Teile eines Bewerbungsschreibens in die richtige Reihenfolge*» студенти відпрацьовують умінь правильно розташовувати окремі частини заяви. Наприклад, вони отримують такі блоки, як звертання (Anrede), вступ з викладом мети (Einleitung), основна частина з описом кваліфікацій (Hauptteil), завершення (Schluss) та форма ввічливості (Grußformel). Під час виконання цього завдання здобувачі вищої освіти розташовують елементи у правильній послідовності, аналізують їх місце та значення в композиції тексту [5, с.33]. У наступній вправі студенти аналізують автентичні оголошення про вакансії та порівнюють і вивчають вимоги різних роботодавців. Наприклад, в одній вакансії наголошується на здатності працювати в команді (Teamfähigkeit). Інший роботодавець вимагає гнучкості (Flexibilität) у нестандартних ситуаціях тощо [8, с.35]. Виконання цієї вправи допо-

магає студентам усвідомити, які саме аспекти досвіду можна найвигідніше продемонструвати у заявці. Для розвитку креативних якостей майбутніх учителів пропонуються також і нестандартні завдання. Наприклад: «*Sie bewerben sich um eine außergewöhnliche Position als „Innovativer Pädagoge“ in einer Bildungsorganisation, die kreative und unkonventionelle Lehrmethoden anwenden möchte. Ihr Ziel ist es, nicht nur Ihre Erfahrungen und Fähigkeiten zu präsentieren, sondern auch zu zeigen, warum Sie der ideale Kandidat für diese Rolle sind*» [5, с. 38]. Така вправа формує вміння проектувати зміст тексту, свідомо підбираючи важливі факти власної біографії (Praktika, berufliche Erfahrung, Fähigkeiten, Fertigkeiten тощо). Таким чином відбувається поступове формування розуміння того, що текст має будуватися з урахуванням конкретних очікувань роботодавця.

Для забезпечення ефективності прогностичного компонента методики студентам було рекомендовано використовувати інструменти штучного інтелекту. Так, на етапі планування структури тексту пропонувалися вправи із застосуванням можливостей ChatGPT, а на етапі аналізу контекстуальних значень – DeepL.

Наступний етап формування іншомовної дискурсивної компетентності фокусується вже на мікрорівні, де проявляються вміння добирати відповідні мовні засоби. Ці навички формуються під час виконання блоку інтерактивних вправ на заповнення пропусків. Наприклад, у Google Classroom студенти отримують завдання з посібника, яке відкривається як інтерактивний Google Docs документ: «*Im Rahmen meines Studiums habe ich ... und konnte dadurch ... entwickeln*» [5, с.37-38]. В режимі реального часу викладач може вносити корективи. Після цього презентуються на спільній онлайн-дошці найбільш вдалі зразки і обговорюються проблемні моменти. Така організація навчально-пізнавальної діяльності студентів виконує подвійну функцію. З одного боку, вони засвоюють стійкі конструкції (Im Rahmen, aufgrund тощо), з іншого – навчаються вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки у професійній аргументації.

Окрема увага приділяється дискурсивним маркерам, робота з якими організована в межах цифрової екосистеми. Під час виконання цих завдань студенти опановують використання парних сполучників (nicht nur ... sondern auch, sowohl ... als auch тощо) та конекторів (zudem, darüber hinaus тощо). За допомогою поєднання цифрових сервісів LearningApps та Google Workspace for Education викладач пропонує виконати інтерактивну вправу «Zuordnung», де здобувачі перетягують сполучники до відповідних функціональних категорій (Ergänzung, Kontrast, Schlussfolgerung). Методика передбачає поступове ускладнення. Завдання підвищеного рівня представлені у вправі «Lückentext» з автоматичною перевіркою, наприклад: «*Meine Stärke ist Flexibilität. ...*

*arbeite ich gern im Team*». (Варіанти відповіді: a) *deshalb*, b) *jedoch*, c) *zudem*). Система одразу демонструє правильність вибору. Після автоматизації навичок здобувачі освіти переходять до виконання творчого завдання, де необхідно створити фрагмент заяви, у якій необхідно описати свої сильні сторони, використавши мінімум чотири різні конектори.

На нашу думку, саме завдяки такій трирівневій системі, що охоплює етапи від механічного розпізнавання до свідомого вибору й творчого застосування у поєднанні з можливостями сучасних цифрових технологій, забезпечується ефективно формування діяльнісно-стратегічного компонента.

На завершальному етапі здобувачам вищої освіти пропонується самостійно підготувати заяву на прийняття на посаду (Bewerbung) за заданими параметрами: «*Sie bewerben sich bei einer internationalen Bildungsorganisation, die auf Online-Kurse für Studierende aus verschiedenen Teilen der Welt spezialisiert ist. Die Organisation sucht erfahrene Lehrkräfte, die in der Lage sind, in einem multikulturellen Umfeld zu arbeiten und Online-Kurse zu entwickeln. Schreiben Sie ein Bewerbungsschreiben, in dem Sie Ihre Sprachkenntnisse sowie Ihre Fähigkeit, in einem multikulturellen Umfeld zu arbeiten, betonen. Gehen Sie dabei insbesondere auf folgende Punkte ein: 1. Ihre Sprachkenntnisse in verschiedenen Sprachen (insbesondere in Englisch, Deutsch oder anderen relevanten Sprachen) und wie diese Ihre Arbeit in einer internationalen Umgebung unterstützen. 2. Ihre Erfahrung im Unterrichten ...*» [5, с.38]. Особливістю цього етапу в представленій методиці є те, що такі вправи розроблені з урахуванням специфіки підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська) і містять соціальний та цифровий аспекти. Наприклад, під час виконання завдання «*Geben Sie bitte konstruktive Verbesserungsvorschläge*» [5, с. 39-40], студенти здійснюють взаємооцінювання робіт своїх одногрупників, спираючись на чітко визначені критерії (наявність усіх структурних компонентів, логічність переходів, доречність стилю). Такий формат роботи сприяє формуванню критичного мислення, розвиває здатність аналізувати й оцінювати мовленнєвий продукт, що є важливим у процесі становлення професійної мовної компетентності майбутніх фахівців.

Доцільним доповненням до цього виду вправ є також завдання, під час виконання яких студенти самостійно працюють з цифровими сервісами (Grammarly, Language Tool, DeepL Write) на основі штучного інтелекту. Фрагмент такого завдання наведено нижче: «*Nutzen Sie anschließend ein KI-Tool (z. B. Grammarly, LanguageTool), um Ihre Bewerbungsschreiben auf Grammatik-, Rechtschreib- und stilistische Fehler zu überprüfen. Diskutieren Sie die Ergebnisse und Verbesserungsvorschläge, die das KI-Tool anbietet*» [5, с. 40].

Залучення студентів до роботи із зазначеними цифровими інструментами, на нашу думку, має важливе методичне значення. Така діяльність формує навички усвідомленого стилістичного вибору, розвиває здатність зіставляти синоніми та критично оцінювати доцільність тих чи інших мовленнєвих одиниць. У педагогічному контексті це сприяє становленню майбутніх учителів, здатних працювати з мовним матеріалом та адаптувати його відповідно до комунікативних завдань.

Отже, взаємодія з цифровими інструментами та автоматизованими системами стає своєрідним інструментом розвитку професійної мовної компетентності та методичної рефлексії.

### 3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження дозволило розв'язати важливу науково-практичну проблему обґрунтування методики формування іншомовної дискурсивної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська) у професійній писемній комунікації. На основі аналізу психолого-педагогічної та наукової літератури встановлено, що, з одного боку, досліджувана проблема має міждисциплінарний характер і широко представлена в науково-педагогічному дискурсі, з іншого – потребують уточнення та системного дослідження методичні аспекти формування іншомовної дискурсивної компетентності здобувачів у професійній писемній комунікації.

У процесі наукової розвідки охарактеризовано іншомовну дискурсивну компетентність здобувачів та визначено її як складну інтегральну здатність

особистості, що передбачає вміння прогнозувати та моделювати структуру майбутнього висловлювання та створювати логічно завершені, зв'язні тексти.

Виявлено специфічні особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов спеціальності 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська), що зумовлюються поєднанням мовленнєвого та методичного аспектів.

Обґрунтовано методику формування іншомовної дискурсивної компетентності здобувачів, яка інтегрує прогностичний, діяльнісно-стратегічний та комунікативно-продуктивний компоненти. Визначено педагогічні умови її реалізації. Перша умова передбачала створення навчально-методичного комплексу, що ґрунтувався на трикомпонентній структурі іншомовної дискурсивної компетентності. Друга умова вимагала його поєднання з можливостями цифрової платформи Google Workspace for Education. Це дало можливість перетворити письмо з пасивного процесу на активну соціально-професійну взаємодію, у процесі якої студенти оволодівають вміннями та навичками писати текстові повідомлення різних жанрів з огляду на комунікативну мету та ситуаційний контекст.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у реалізації педагогічного експерименту з метою перевірки ефективності розробленої методики формування іншомовної дискурсивної компетентності, проведенні статистичного аналізу отриманих даних та розробці методичних рекомендацій для професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014.21 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська).

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боднар, С. В. (2016). Проблема формування іншомовної дискурсивної компетентності майбутніх економістів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія», 1(11)*, 158-164.
2. Гладка, О. (2022). Особливості формування іншомовної дискурсивної компетентності студентів-філологів в умовах дистанційного навчання. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки, 202*, 118–123. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2022-1-202-118-123>
3. Горобченко, Н. В. (2013). Формування дискурсивної компетенції майбутніх учителів німецької мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки, 111*, 65-67. Відновлено з: <https://eprints.zu.edu.ua/11238/>
4. Николаєва, С. Ю. (Ред.). (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Київ: Ленвіт.
5. Осова, О. О. (2025). *Розвиток писемного мовлення з німецької мови = Schreibtraining*. Харків: ХГПА.
6. Панова, Л. С., Андрійко, І. Ф., Тезікова, С. В. та ін. (2010). *Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах*. Київ: Академія. Відновлено з: [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/427509.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/427509.pdf)
7. *Про вищу освіту*: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. (2024, січень 01). Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
8. *Про затвердження Національної рамки кваліфікацій*: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341. (2024, жовтень 25). Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
9. Редько, В. Г. (Ред.). (2020). *Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі*. Київ: КОНВІ ПРІНТ.
10. Саєнко, Н. С. (2015). Розвиток компенсаторних стратегій іншомовної комунікації у студентів інженерних спеціальностей. *Матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. «Dny vědy – 2015» (Dil 9)*. Praha: Education and Science.
11. Brown, H. D. (2014). *Principles of language learning and teaching* (6th ed.). White Plains, NY: Pearson Education.

12. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47. <https://doi.org/10.1093/applin/1.1.1>
13. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment.* (2020). Strasbourg. Retrieved from: <https://rm.coe.int/16809ea0d4>
14. Edelhoff, C. (1986) Authentizität im Fremdsprachenunterricht: Landeskunde – Texte – Lernende. *Zielsprache Deutsch*, 17(4), 23–30.
15. Hordiienko, T., & Fu, Hong. (2024). Model of formation of discussional competence of managers in the field of education. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, 4, 169-178. DOI <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-4-169-178>
16. Neuner, G. & Hunfeld, H. (2010). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts: Eine Einführung.* Berlin; München: Langenscheidt.
17. Würffel, N. (2008). Kooperatives Schreiben im Fremdsprachenunterricht: Potentiale des Einsatzes von Social-Software-Anwendungen am Beispiel kooperativer Online-Editoren. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 13(1), 1–26. <http://doi.org/10.26083/tuprints-00012231>

Стаття надійшла до редакції 12.03.2026

Стаття рекомендована до друку 21.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

---

**Olha Osova** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Foreign Philology Department, Municipal Establishment 'Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy' of Kharkiv Regional Council; e-mail: [osova.olga@gmail.com](mailto:osova.olga@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7316-1196>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com.ua/citations?view\\_op=list\\_works&hl=ru&user=GS\\_xoNUAAAAJ](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=GS_xoNUAAAAJ); RESEARCH GATE: Olha OSOVA | Research profile

## METHODS OF DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE DISCURSIVE COMPETENCE IN UNDERGRADUATE STUDENTS WITHIN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL WRITTEN COMMUNICATION

The article focuses on one of the topical issues of modern pedagogical science – the formation of foreign language discursive competence of higher education seekers for professional written communication in the context of digitalization. This study substantiates the importance of the ability of future specialists to engage in foreign language written discourse in the context of globalization and integration processes. The aim of the study is to provide a theoretical justification and presentation of the step-by-step implementation of a methodology for the formation of foreign language discursive competence among first-level (bachelor's) higher education students majoring in 014. 21 Secondary education (Language and foreign literature (English) in professional written communication based on a developed teaching and methodological complex integrated into the digital educational environment. The research is based on a set of methods, among which the key ones are analysis, synthesis, abstraction, concretization, comparison, generalization and projection. The researcher considers foreign language discursive competence in the field of written speech as a complex integral ability of the individual. The article reveals the specific features of training future foreign language teachers, which are determined by the combination of linguistic and methodological aspects of professional development. In view of this, the author's methodology for forming foreign language discursive competence of higher education seekers for professional written communication in the conditions of digitalization, which includes prognostic, activity-strategic and communicative-productive components, is substantiated. The main focus is on describing the step-by-step implementation of the developed methodology, starting from cognitive modelling of the internal structure of the text to the gradual mastery of cohesion tools. The final stage presents a methodology for working on the production of professional texts. In addition, the key pedagogical conditions necessary for the implementation of this methodology are identified (systematic introduction of the developed teaching and methodological complex, combining it with the capabilities of the Google Workspace for Education digital platform).

**Key words:** *digital technologies, foreign language discursive competence, methodology, professional written communication, students, teaching and learning resources.*

## REFERENCES

1. Bodnar, S. V. (2016). Problema formuvannya inshomovnoi dyskursyvnoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv [The problem of formation of foreign language discursive competence of future economists]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya „Pedahohika i psykholohiia“*, 1(11), 158-164. (in Ukrainian)
2. Hladka, O. (2022). Osoblyvosti formuvannya inshomovnoi dyskursyvnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv v umovakh dystantsiinoho navchannia [Peculiarities of foreign language discursive competence formation of philology students in distance

learning conditions]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky*, 202, 118–123. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2022-1-202-118-123> (in Ukrainian)

3. Horobchenko, N. V. (2013). Formuvannia dyskursyvnoi kompetentsii maibutnikh uchyteliv nimetskoï movy [Formation of discursive competence of future German language teachers]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky*, 111, 65–67. (in Ukrainian)

4. Nikolaieva, S. Yu. (Ed.). (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methodology of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]*. Kyiv: Lenvit. (in Ukrainian)

5. Osova, O. O. (2025). *Rozvytok pysemnoho movlennia z nimetskoï movy = Schreibtraining [Development of written German language skills]*. Kharkiv: KhHPA. (in Ukrainian)

6. Panova, L. S., Andriiko, I. F., Tezikova, S. V. et al. (2010). *Metodyka navchannia inozemnykh mov u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Methodology of teaching foreign languages in general secondary education institutions]*. Kyiv: Akademiia. (in Ukrainian)

7. *On Higher Education: Law of Ukraine No. 1556-VII*. (2014, July 1). (2024, January 1). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian)

8. *On the Approval of the National Qualifications Framework: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1341*. (2011, Nov 23). (2024, October 25). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011> (in Ukrainian)

9. Redko, V. H. (Ed.). (2020). *Didaktychni ta metodychni zasady kompetentnisno oriientovanoho navchannia inozemnykh mov u pochatkovii shkoli [Didactic and methodological principles of competence-oriented teaching of foreign languages in primary school]*. Kyiv: KONVI PRINT. (in Ukrainian)

10. Saienko, N. S. (2015). *Rozvytok kompensatornykh stratehii inshomovnoi komunikatsii u studentiv inzhenernykh spetsialnostei [Development of compensatory strategies of foreign language communication in engineering students]*. *Proc. of the XI int. sci. conf. „Dny vědy – 2015“* (Vol. 9). Prague: Education and Science. (in Ukrainian)

11. Brown, H. D. (2014). *Principles of language learning and teaching* (6th ed.). White Plains, NY: Pearson Education.

12. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47. <https://doi.org/10.1093/applin/1.1.1>

13. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. (2020). Strasbourg. Retrieved from: <https://rm.coe.int/16809ea0d4>

14. Edelhoff, C. (1986). Authentizität im Fremdsprachenunterricht: Landeskunde – Texte – Lernende. *Zielsprache Deutsch*, 17(4), 23–30.

15. Hordiienko, T., & Fu, Hong. (2024). Model of formation of discussional competence of managers in the field of education. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, 4, 169–178. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-PP-4-169-178>

16. Neuner, G., & Hunfeld, H. (2010). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts: Eine Einführung*. Berlin; München: Langenscheidt.

17. Würffel, N. (2008). Kooperatives Schreiben im Fremdsprachenunterricht: Potentiale des Einsatzes von Social-Software-Anwendungen am Beispiel kooperativer Online-Editoren. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 13(1), 1–26. <http://doi.org/10.26083/tuprints-00012231>

*The article was received by the editors 12.03.2026*

*The article was recommended for printing 21.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-24>  
УДК 811.111+811.161.2]25:355

#### І. С. Попова

доктор філологічних наук, професор, декан факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; e-mail: [dekanatfuifm0@gmail.com](mailto:dekanatfuifm0@gmail.com); ORCID: 0000-0003-1423-2358; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=dPYj3sAAAAAJ>; RESEARCH GATE <https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Popova>

#### Н. В. Дьячок

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства та слов'янознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; e-mail: [dyachok74natalya@gmail.com](mailto:dyachok74natalya@gmail.com); ORCID: 0000-0003-1452-4596; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=wO-2IAgAAAAJ>; RESEARCH GATE [https://www.researchgate.net/profile/Natala\\_Dacok](https://www.researchgate.net/profile/Natala_Dacok)

#### О. І. Панченко

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; e-mail: [epanchenko2017@gmail.com](mailto:epanchenko2017@gmail.com); ORCID: 0000-0003-2217-5613; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=Br0BfzUAAAAJ>; RESEARCH GATE [https://www.researchgate.net/profile/Olena\\_Panchenko](https://www.researchgate.net/profile/Olena_Panchenko)

#### К. Д. Кочержина

студентка кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; e-mail: [kate.hanyu@gmail.com](mailto:kate.hanyu@gmail.com); ORCID: 0009-0001-5129-2854

## СУЧАСНІ МІЛІТАРНІ ТЕКСТИ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена розгляду актуальної проблеми – перекладу українськомовних мілітарних текстів англійською мовою. В умовах повномасштабного вторгнення ворога на територію суверенної України актуальність роботи з мілітарними текстами не потребує доказів. Особливістю цієї статті є зв'язок з проведенням перекладацької практики здобувачів вищої освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Враховуючи зазначене, за мету у статті поставлено аналіз трансформацій, використаних під час перекладу фактичного матеріалу статті, їхньої доцільності та опис результативності виконаних завдань переддипломної практики. Для досягнення мети пропонується виконати такі завдання, як огляд підручників з мілітарного перекладу та сучасних теоретичних праць, дотичних до теми статті, визначити напрями лінгвістичного аналізу перекладу текстів на військову тематику з української мови англійською та описати використання перекладацьких трансформацій у фактичному матеріалі статті (тексти новин та біографії героїв на сайті міського застосунку «ЄДніпро»). У статті використано такі традиційні методи лінгвістичного дослідження, як описовий та зіставний. Робота над статтею проходила за кількома етапами, серед яких було накопичення фактичного матеріалу, визначення поширених у ньому перекладацьких трансформацій, оцінка якості зроблених перекладів. Проаналізовано переклад 60 новин та біографій на лексичному, морфологічному, синтаксичному та стилістичному рівні, зроблено кількісні підрахунки використаних трансформацій. Структура і термінологічне наповнення текстів загалом збережено у перекладі, застосовано перестановки (92%), вилучення (22%), модуляцію (20%), додавання (15%), генералізацію (12%). У висновках підкреслено актуальність перекладацької практики для роботи з мілітарними текстами, але для подолання тенденції до дослівного перекладу та розширення номенклатури трансформацій є потреба розробити відповідні методичні рекомендації для вдосконалення професійного рівня майбутніх перекладачів.

**Ключові слова:** лінгвістичний аналіз, мілітарний текст, переклад, перекладацька практика, трансформація.

**Як цитувати:** Попова, І., Дьячок, Н., Панченко, О., & Кочержина, К. (2026). Сучасні мілітарні тексти в аспекті перекладацької практики студентів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 103, 197–203.

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-24>

**In cites:** Popova, I., Dyachok, N., Panchenko, O., & Kocherzhyna, K. (2026). Contemporary military texts as a part of translation practical activity. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 197–203.

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-24> (in Ukrainian)

## 1. ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства питання війни й миру стають все актуальнішими. Повномасштабне вторгнення ворога в Україну поставило на порядок денний мобілізацію людського ресурсу в усіх сферах життя. Освіта не є винятком. Оперативно реагує на поточні воєнні події і мова, а отже, а к т у а л ь н и м є як вивчення мовних інновацій, спричинених подіями сьогодення, так і можливості перекладу мілітарних текстів англійською мовою, оскільки ознайомлення наших союзників з усім, що відбувається, має велике значення. З огляду на це переклад мілітарних текстів став предметом переддипломної практики студентів освітньої програми «Переклад з англійської та німецької мов» Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зокрема, співавторка цієї статті К. Кочержина проходила перекладацьку практику на базі КП «Цифрова трансформація та автоматизація процесів міста «ЄДніпро», яке є офіційним міським застосунком, що об'єднує ключові цифрові сервіси для мешканців. Через нього можна повідомити про проблему в місті, отримувати новини та сповіщення від міської влади, користуватися окремими адміністративними сервісами та взаємодіяти з комунальними службами. Фактично застосунок є єдиною цифровою точкою входу до частини міських послуг. Саме його комплексність дала змогу застосункові потрапити до переліку найрозвиненіших в Україні. Ключовим показником є не лише кількість функцій, а ефективність їхньої роботи – швидкість реагування на звернення та відкритість даних. Одним з аспектів роботи цього застосунку є тексти, пов'язані з війною, зокрема новини та біографії загиблих воїнів, що є м а т е р і а л о м цієї статті.

Об'єктом дослідження у статті є саме ці тексти в оригіналі й перекладах, виконаних здобувачами вищої освіти.

Предмет дослідження – особливості перекладу, зокрема перекладацькі трансформації, використані в названих текстах.

Мета роботи – проаналізувати застосовані під час перекладу трансформації, їхню доцільність та схарактеризувати результативність виконаних завдань переддипломної практики.

Для реалізації поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

- узагальнити напрацювання мовознавців з питань перекладу мілітарних текстів;
- з урахуванням наявних теоретичних розроблень обґрунтувати напрями лінгвістичного аналізу перекладу мілітарних текстів з української мови англійською;
- з'ясувати специфіку використання перекладацьких трансформацій у фактичному матеріалі дослідження.

Методи й прийоми дослідження. Основними методами дослідження є описовий для

безпосереднього спостереження та аналізу текстів оригіналу та перекладу та зіставний метод, який задіяно для зіставлення англомовних одиниць та їх українськомовних еквівалентів.

## 2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Наукові праці, пов'язані з мілітарним перекладом, численні й різноманітні. Серед тих, які є особливо вагомими для нашої роботи, є підручники, оскільки це базові навчальні видання, рекомендовані для проведення перекладацької практики. Це, зокрема, підручник «Основи військового перекладу» [1], де зазначено, що «підготовка перекладача має гармонійно інтегрувати різні навчально-методичні матеріали (посібники, курси лекцій, практикуми, збірки навчальних текстів, навчальні словники, тестові завдання) з воєнно-політичного, військово-технічного й військово-спеціального перекладу і стати основою навчально-методичного забезпечення для нової, ступеневої, фахово зорієнтованої системи підготовки військових перекладачів в Україні, спрямованої на гарантоване формування функційної (службової) компетенції військового перекладача на професійному рівні» [1, с. 5]. В основу підручника закладено «принцип свідомого цілеспрямованого навчання, оскільки усвідомлення необхідності набуття професійних знань, навичок і вмінь є потужним внутрішнім мотивом ефективної освітньої діяльності» [1, с. 8].

Є. Долинський також розглядає особливості військового перекладу. На його думку, до основних проблем перекладу військової термінології, з якими може зустрітися майбутній філолог, належать багатозначність термінів: один термін може мати різні значення залежно від контексту; секретність: нерідко термінологія є засекреченою, і точний переклад може бути ускладнений; реалії різних країн: військові концепції можуть відрізнятися залежно від країни, що впливає на переклад. Навчання військового перекладу в процесі професійної підготовки – це важливий напрям у підготовці майбутніх іноземних філологів, який потребує комплексного підходу, поєднання мовних, професійних і міжкультурних знань [3, с. 273].

Ще одним помітним виданням у мілітарній галузі є підручник «Військово-спеціальний переклад» [7], де розглянуто особливості використання військової термінології та документів, а також надано рекомендації щодо якісного виконання перекладацьких завдань у цій сфері.

Перелічені вище базові положення підручників мають бути враховані під час підготовки здобувачів вищої освіти до перекладацької практики.

Другою групою теоретичних джерел, дотичних до теми нашої роботи, є наукові статті, де досліджується переклад мілітарних текстів. Серед численних лінгвістичних праць, де проаналізовано особливості мілітарних текстів та їх переклад, відібрано

ті, які були опубліковані вже після початку повномасштабного вторгнення, тобто з 2022 року. Саме в цих наукових працях, на нашу думку, сфокусовано увагу на найбільш реальних проблемах мілітарного перекладу. Певні теоретичні положення статей, про які буде йтися далі, мають бути враховані під час аналізу нашого матеріалу, але важливим є те, що більшість праць зосереджено на аналізі перекладу з англійської мови українською, тоді як наша робота досліджує зворотній напрям – з української англійською, і це, на наш погляд, свідчить на користь її актуальності.

Системний підхід до аналізу мілітарних текстів продемонстровано в статті [2], де підкреслено, що аналіз текстів потрібно проводити на кількох рівнях: лексичному, морфологічному, синтаксичному та стилістичному. Це гарантує систематичний та багатоаспектний характер досліджень, що є потрібною умовою роботи з текстами, які мають велике комунікативне значення і до яких належать військові документи [2, с. 180]. «Лінгвістичний аналіз у військових перекладах – це не лише сукупність методів і технік, але й цілісна система пізнання тексту, спрямована на його декодування, інтерпретацію та відтворення. Використання лінгвістичного аналізу дає змогу перекладачеві врахувати взаємодію лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних елементів, що в кінцевому підсумку гарантує високий рівень адекватності перекладу технічно-військових текстів» [2, с.184].

У статті [8] на матеріалі англомовних новин, що висвітлюють події сучасних військових конфліктів, та їхніх українських перекладів досліджено особливості англомовних військових новинних текстів в їх українському варіанті. Увагу зосереджено на специфіці та труднощах відтворення військової термінології, аббревіатур та фразеологічних одиниць, що формують основу військових новин. Складність процесу перекладу військових текстів зумовлена як специфічною лексикою та термінологією, так і культурними, політичними та соціальними аспектами, що впливає на точність відтворення та зрозумілість іншомовного матеріалу. Перекладач повинен вчасно реагувати на появу нових понять, шукати або створювати еквіваленти українською мовою, врахувати мовні норми та професійний контекст.

Відтворення військових реалій у перекладі англомовних документів, зокрема аналіз офіційних текстів НАТО та ЗСУ, є предметом статті Т. Щеголевої та О. Мисечко [10]. На труднощі з перекладом військових текстів у парі «англійська/ українська» також звертають увагу М. Сокаль, О. Оскирко, О. Зінченко [9]. Ці труднощі пов'язані з тим, що англійська є мовою з усталеними терміносистемами, зокрема й у військовій сфері, а військова лексика в українській мові перебуває на етапі інтенсивного творення і кодифікації [9, с. 178].

У статті О. Круглій розглянуто методи перекладу англомовної військово-промислової термінології українською мовою, підкреслена важливість точності та врахування контексту. Автор аналізує складні терміни, аббревіатури та вузькоспеціальні поняття, що пов'язано з домінуванням англійської мови у військовій сфері [6].

Прикладними аспектами навчання військового перекладу є робота з військовими наказами та звітами (забезпечення точності та зрозумілості формулювань); з військовою технічною документацією (термінологія для обслуговування озброєння та техніки); усний переклад у реальних умовах (брифінги, переговори, спільні операції); робота з міжнародними нормативними документами (конвенції, меморандуми, угоди) [3, с. 275].

Одним з найвагоміших результатів теоретичного та практичного дослідження мілітарних текстів можна вважати «Англо-український військовий словник», створений як волонтерський проєкт [5].

Отже, головними положеннями, важливими для аналізу перекладів мілітарних текстів, вважаємо такі. Переклад мілітарної лексики є важливою проблемою, яку треба розв'язувати за допомогою комплексного лінгвістичного аналізу, наявних підручників і словників. Кількісна перевага дослідження перекладі напряму англійська - українська примушує звернути особливу увагу на не менш значущий напрям українська - англійська. Основними труднощами у процесі перекладу у теоретичних працях визначено терміни, аббревіатури, фразеологічні одиниці, врахування контексту, знаходження в українській мові відповідників сталій англомовній мілітарній термінології.

Нами проаналізовані тексти новин на сайті «Дніпро» (платформа В!йна, <https://memory.dp.ua/>) (48) та біографії полеглих героїв на цьому сайті в оригіналі та перекладі (12), які були виконані здобувачами вищої освіти освітньої програми «Переклад з англійської та німецької мов» під час проходження переддипломної практики. У статті наведемо типові приклади, які супроводжуємо стислим лінгвістичним аналізом, зосереджуючись на проблемах, виділених під час огляду теоретичних праць. У визначенні перекладацьких трансформацій ми спиралися на джерела [4, 11].

**02.02.2026 Масована ракетно-дронна атака ворога на Дніпро.** *По місту одночасно летіли залпи балістичних ракет і велика кількість безпілотників. Пошкоджено об'єкт інфраструктури, два приватні будинки, триповерховий житловий будинок і гуртожиток.*

*02.02.2026 Massive enemy missile and drone attack on Dnipro. Ballistic missiles and a lot of drones flew over the city simultaneously. Infrastructure, two private houses, a three-story residential building, and a dormitory were damaged.*

У перекладі на лексичному рівні спостерігаємо наявність українських синонімів *дрон* та *безпілотник*, які в англійському варіанті в обох випадках перекладено словом *drone*. На морфологічному рівні практично не спостерігаємо помітних трансформацій. Наявні синтаксичні трансформації, зумовлені відмінністю у порядку слів у різних мовах (порядок членів речення: присудок – підмет в оригіналі й відповідно навпаки у перекладі). Також наявна трансформація вилучення певних лексем, в англійському варіанті відсутнє слово *залпи*, *об'єкт* (у сполученні *об'єкт інфраструктури*). Яскраві стилістичні прийоми відсутні як в оригіналі, так і в перекладі.

22.01.2026 *росія влучила шахедом у житлову багатопверхівку*. У будинку, куди влучив шахед, вирувала пожежа на площі 200 м<sup>2</sup>. Надзвичайники врятували 16 людей, травмовані 14 осіб. До ліквідації наслідків залучено понад 50 рятувальників та 17 одиниць техніки ДСНС.

22.01.2026. *russia hit a residential building with a Shahed drone. A fire broke out in the damaged building, covering an area of 200 m<sup>2</sup>. Emergency services rescued 16 people, and 14 people were injured. More than 50 rescuers and 17 units of equipment from the State Emergency Service have been involved in dealing with the aftermath.*

Серед особливостей перекладу цього тексту на лексико-стилістичному рівні зазначимо, що слово *вирувала* є більш емоційно забарвленим, ніж англійський відповідник у перекладі *broke out*. Щодо трансформацій, то помітною є модуляції (переклад з використанням незначних змін значення або змін точки сприйняття залежно від контексту [11, р. 88]) в частині куди *влучив шахед* (це сполучення замінено означенням *damaged*, що позначає логічний результат влучання) а також у фрагменті *до ліквідації наслідків*, що у перекладі має форму *in dealing with the aftermath*. Спостерігаємо також додавання слова *drone*, тоді як в оригіналі є лише лексема *шахед*. Цю трансформацію можна пояснити тим, що для українського читача слово *шахед* є зрозумілим без пояснень, тоді як це пояснення може бути потрібним для англомовного читача. Перестановка (зміна порядку слів [4] на синтаксичному рівні має місце, як і в попередньому прикладі.

06.01.2026 *рф обстріляла житлові квартали та навчальні заклади у Дніпрі*. Пошкоджено понад 10 багатопверхівок, авто та мережу опалення. Атака зачепила профтехучилище, гуртожиток, 2 садочки та школу. Відомо про сімох постраждалих. Двоє з них – діти. Здебільшого у людей гостра реакція на стрес, але є й осколкові поранення.

06.01.2026 *russia attacked residential areas and educational institutions in Dnipro. More than 10 residential buildings, cars, and the heating network were damaged. The attack affected a vocational school, a dormitory, two kindergartens, and a school. Reportedly, seven people have been injured, two children among them. Most of*

*the victims are suffering from acute stress reactions, but some have shrapnel wounds.*

У цьому прикладі також зазначаємо синтаксичну перестановку, що можна пояснити відмінностями порядку слів у двох мовах. Наявні кілька лексичних трансформацій, зокрема заміна слова *багатопверхівка*, яке має розмовний характер, нейтральним сполученням *residential building*, що є прикладом генералізації. Емоційно забарвлене слово *садочки* перекладено нейтральним *kindergartens*, значення суфікса *-очк* не відбито у перекладі.

Другим жанром мілітарного тексту, який представлено на платформі «Війна», є біографічний опис тих, хто героїчно загинув, захищаючи Україну. У цих текстах більш помітні стилістичні прийоми та використання емоційно забарвленої лексики, у порівнянні з нейтральними текстами новин. Ці фрагменти виділено курсивом у наступному прикладі.

Ейшишок Дмитро Геннадійович 24.07.1984 – 04.07.2022

ВІДДАВ ЖИТТЯ ЗА УКРАЇНУ

Молодший лейтенант, командир 1-го десантно-штурмового взводу 5-ї десантно-штурмової роти 2-го десантно-штурмового батальйону 80-ї ОДШБр ДШВ ЗСУ.

Життєпис. Народився у місті Дніпропетровську (наразі – Дніпро). Був інженером за фахом, також мав досвід роботи фінансистом.

20.03.2022 Дмитро записався добровольцем до лав захисників, вирішивши використати всі знання та навички, набуті під час навчання в університеті на військовій кафедрі, для оборони **рідної домівки** та держави. Пройшовши перепідготовку, був направлений на Донецький напрямок. Під час служби Дмитро Ейшишок показав себе як справжній лідер, **надійний побратим** та відповідальний військовослужбовець, був учасником найбільш **запеклих боїв** на Донецькому напрямку. 04.07.2022 Дмитро і його взвод **давали відсіч** окупантам поблизу села Богородичного Краматорського району Донецької області. Ворог застосував артилерію, авіацію та танки. Захищаючи суверенітет і територіальну цілісність України, Дмитро отримав у цьому бою **поранення, несумісні з життям**.

Ейшишка Дмитра Геннадійовича нагороджено орденом Богдана Хмельницького III ступеня, медаллю «Захиснику Вітчизни» (посмертно).

Вічна слава герою!

Eyshyshok Dmytro Hennadiyovych

July 24, 1984 – July 4, 2022

GAVE HIS LIFE FOR UKRAINE

Second Lieutenant, commander of the 1st airborne assault platoon of the 5th airborne assault company of the 2nd airborne assault battalion of the 80th Airborne Brigade of the Airborne Forces of the Armed Forces of Ukraine

Biography

Born in Dnipropetrovsk (now Dnipro). He was an engineer and also had experience working as a financier. On

March 20, 2022, Dmytro volunteered to join the ranks of defenders, willing to use all the knowledge and skills he had acquired while studying at the military department of the university to defend **his homeland** and state. After undergoing retraining, he was sent to Donetsk region.

During his service, Dmytro Eyshyshok proved himself to be a true leader, **a reliable comrade**, and a responsible soldier. He participated in the **fiercest battles** in the Donetsk region. On July 4, 2022, Dmytro and his platoon **repelled** the occupiers near the village of Bohorodychne in the Kramatorsk district of the Donetsk region. The enemy used artillery, aircraft, and tanks. While defending the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, Dmytro was **fatally** wounded in this battle.

Dmytro Hennadiyovych Eyshyshok was awarded the Order of Bohdan Khmelnytsky III degree and the Defender of the Fatherland medal (posthumously).

*Eternal glory to the hero!*

Аналіз перекладу на лексичному, морфологічному, синтаксичному та стилістичному рівнях свідчить про те, що структуру оригіналу збережено у перекладі. Текст оригіналу і текст перекладу рівною мірою насичено мілітарною термінологією, наприклад: *молодий лейтенант, десантно-штурмовий взвод, рота, батальйон, бій* тощо. У перекладі використано точні лексичні відповідники цієї термінології (*Second Lieutenant, airborne assault platoon, company, battalion, battle*); записався добровольцем – *volunteered to join the ranks*. Звернемо увагу на те, що частину слів, які мають певне емоційне забарвлення в оригіналі (*рідна домівка, надійний побратим, дали відсіч*), перекладено нейтральними еквівалентами (*homeland, reliable comrade, repelled*), має місце генералізація, тобто емоційну насиченість оригіналу частково втрачено. Як недолік перекладу зазначимо використання ланцюжків з прийменником і дискусійне використання артиклів. Загалом зроблені практикантами переклади потребують удосконалення.

У проаналізованих 60 текстах, найбільш типові приклади яких наведено вище, за нашими підрахунками, переважають такі перекладацькі трансформації, як перестановка (92%), вилучення (22%), модуляція (20%), додавання (15%), генералізація (12%).

### 3. ВИСНОВКИ

Результати перекладацької практики студентів у комунальному підприємстві «ЄДніпро» свідчать про те, що така практика є актуальною, оскільки базується на роботі з важливим матеріалом – мілітарними текстами різних жанрів. З урахуванням наявних теоретичних розроблень лінгвістичний аналіз перекладу текстів з української мови англійською проводився на лексичному, морфологічному, синтаксичному та стилістичному рівнях. Проаналізовані переклади свідчать про загалом адекватний діапазон використання поширених перекладацьких трансформацій. На лексичному рівні спостережена тенденція до дослівного перекладу, підбрано точні відповідники військової термінології. Найпоширенішими є такі трансформації, як модуляція, генералізація, додавання та деякі інші. На морфологічному рівні слід більш ретельно будувати ланцюжки з прийменником *of*. У більшості текстів на синтаксичному рівні використано перестановки, чого вимагає різний порядок слів в українській та англійській мовах. Нечисленні стилістичні прийоми в текстах оригіналу також вимагають від практикантів більш творчого підходу. Загалом діапазон перекладацьких трансформацій є доволі обмеженим, можливо, через однорідність текстів, можливо, у цьому аспекті є потреба вдосконалення професійного рівня перекладача - практиканта.

Перспективи дослідження полягають у створенні методичних рекомендацій для проведення перекладацької практики здобувачів вищої освіти у галузі перекладу мілітарних текстів з урахуванням місцевих джерел м. Дніпро.

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабін, В. В., Лісовський, В. М., & Чернишов, О. О. (2008). *Основи військового перекладу: (англ. мова)*: підручник. Київ: Логос.
2. Гриневич, Є. О. (2025). Лінгвістичний аналіз як метод перекладу військово-технічних текстів. *Закарпатські філологічні студії*, 24, 179-185. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.1.31>
3. Долинський, Є. (2025). Військова термінологія та її переклад як елемент підготовки майбутніх філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 83, 271-276. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-40>
4. Карабан, В. І. (2018). *Переклад англійської наукової і технічної літератури*. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга.
5. Кришевич, О. (Упоряд.). (2023). *Англо-український військовий словник*. Ужгород: Рік-У.
6. Круглій, О. (2022). Особливості перекладу військових термінів (на прикладі військово-промислової термінології). *Світ наукових досліджень*, 12, 207–209.
7. Лісовський, В. М. & Ларіонов, О.Є. (2012). *Військово-спеціальний переклад: (англ. мова)*: підручник. Київ: ВІКНУ.
8. Малімон, Л. К., Павлюк, А. Б. & Шелудченко, С. Б. (2025). Переклад англійськомовних військових новинних текстів українською мовою. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*, 4, 76–81. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.4.10>
9. Сокаль, М., Осирко, О. & Зінченко, О. (2023). Особливості перекладу військової термінології. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 62, 173–180. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-28>

10. Щеголева, Т. Л. & Мисечко, О. В. (2026). Відтворення військових реалій у перекладі англомовних документів: аналіз офіційних текстів НАТО та ЗСУ. *Академічні візії*, 51, 1-11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18591159>

11. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Philadelphia: John Benjamins.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. *єДніпро. Війна*. Відновлено з: <https://memory.dp.ua/>

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

*Стаття надійшла до редакції 17.03.2026*

*Стаття рекомендована до друку 28.04.2026*

*Стаття опублікована 29.05.2026*

---

**Попова Ірина** – Doctor of Sciences (Philology), Professor, Dean of the faculty of Ukrainian and Foreign Philology and Study of Arts, Oles Honchar Dnipro National University ; e-mail: dekanatufuifm0@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1423-2358; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=dPYj3sAAAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Popova>

**Natalya Dyachok** – Doctor of Sciences (Philology), Professor, Head of the Department of General Linguistics and Slavic Studies, Oles Honchar Dnipro National University ; e-mail: dyachok74natalya@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1452-4596; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=wO-2lAgAAAAJ>; RESEARCH GATE: [https://www.researchgate.net/profile/Natalya\\_Dachok](https://www.researchgate.net/profile/Natalya_Dachok)

**Olena Panchenko** – Doctor of Sciences (Philology), Professor, Head of the Department of Translation and Linguistic Training for Foreigners, Oles Honchar Dnipro National University; e-mail: epanchenko2017@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2217-5613; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=Br0BfzUAAAAJ>; RESEARCH GATE [https://www.researchgate.net/profile/Olena\\_Panchenko](https://www.researchgate.net/profile/Olena_Panchenko)

**Kateryna Kocherzhyna** – student of the Department of Translation and Linguistic Training for Foreigners, Oles Honchar Dnipro National University; e-mail: kate.hanyu@gmail.com; ORCID: 0009-0001-5129-2854

#### CONTEMPORARY MILITARY TEXTS AS A PART OF TRANSLATION PRACTICAL ACTIVITY

The article deals with the overview of the relevant problem – translation of Ukrainian military text into English. The relevance of the problem under the conditions of full-scale enemy invasion is quite convincing. The peculiarity of the article is its connection with professional practice of Oles Honchar Dnipro National University students. Taking the abovementioned into account the aim of the article is the analysis of transformations having been used for the article material translation, their appropriateness and the description of the practice results. To achieve this aim it is suggested to concentrate on such tasks as the review of military translation manuals and theoretical papers focusing on the close problems, to define linguistic analysis directions in studying Ukrainian - English translation of military texts and translation transformations in the factual material (military news and heroes biographies on the local site “eDnipro”). Such traditional methods of linguistic analysis as descriptive and comparative are used in the article. The steps of work at the article include factual material accumulation, defining transformations used in translations, evaluation of the translation quality. 60 news and biographies have been analyzed at lexical, morphological, syntactic and stylistic levels, quantitative assessment has been done. Structure and terminological text fulfillment has been kept in general, transposition (92%), omission (22%), modulation (20%), addition (15%), generalization (12%) were used. The conclusions stress the role of translation practice in military text processing, but to overcome the tendency to word-for-word translation and to enlarge the number of transformations it is desirable to work out corresponding recommendations to improve future translator professional level.

**Key words:** *linguistic analysis, military text, transformation, translation, translation practice.*

#### REFERENCES

1. Balabin, V. V., Lisovs'kyj, V. M., & Chernyshov, O. O. (2008). *Osnovy vijs'kovoho perekladu: (anhl. mova)* [Fundamentals of military translation (English)]: pidruchnyk. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
2. Hrynevych, Ye. O. (2025). Linhvistychnyj analiz yak metod perekladu vijs'kovo-tekhnichnykh tekstiv [Linguistic analysis as a method of military and technical translation]. *Zakarpat's'ki filolohichni studii*, 24, 179-185. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.1.31> [in Ukrainian].
3. Dolyns'kyj, Ye. (2025). Vijs'kova terminolohiia ta ii pereklad yak element pidhotovky majbutnikh filolohiv [Military terminology and its translation as an element of future philologists education]. *Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk*, 83, 271-276. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-40> [in Ukrainian].
4. Karaban, V. I. (2018). *Pereklad anhlijs'koyi naukovoyi i texnichnoyi literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. Hramatychni trudnoshhi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy: navchal'nyj posibnyk. Vynnyca: Nova Knyha [in Ukrainian].

5. Kryshevych, O. (Uporyad.). (2023). *Anhlo-ukrayins'kyj vijs'kovyj slovnyk* [English - Ukrainian military dictionary]. Uzhhorod: Rik-U [in Ukrainian].
6. Kruhlij, O. (2022). Osoblyvosti perekladu vijs'kovykh terminiv (na prykladi vijs'kovo-promyslovoi terminolohii) [Peculiarities of translating military terms (using the example of military-industrial terminology)]. *Svit naukovykh doslidzhen'*, 12, 207–209 [in Ukrainian].
7. Lisovs'kyj, V. M. & Larionov, O. Ye. (2012). *Vijs'kovo-spetsial'nyj pereklad: (anhlmova)* [Military-special translation: (English)]: pidruchnyk. Kyiv: VIKNU [in Ukrainian].
8. Malimon, L. K., Pavliuk, A. B. & Sheludchenko S. B. (2025). Pereklad anhlo-movnykh vijs'kovykh novynnykh tekstiv ukrains'koiu movoiu [Translation of English-language military news texts into Ukrainian]. *Akademichni studii. Seriia «Humanitarni nauky»*, 4, 76–81. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.4.10> [in Ukrainian].
9. Sokal', M., Oskyrko, O. & Zinchenko, O. (2023). Osoblyvosti perekladu vijs'kovoї terminolohii [Features of translating military terminology]. *Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk*, 62, 173–180. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-28> [in Ukrainian].
10. Scheholieva, T. L. & Mysechko, O. V. (2026). Vidtvorennia vijs'kovykh realij u perekladi anhlo-movnykh dokumentiv: analiz ofitsijnykh tekstiv NATO ta ZSU [Reproducing military realities in the translation of English-language documents: analysis of official NATO and Ukrainian Armed Forces texts]. *Akademichni vizii*, 51, 1-11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18591159> [in Ukrainian].
11. Vinay, J.-P., Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Philadelphia: John Benjamins.

#### ILLUSTRATIVE MATERIAL

12. *yeDnipro. Viina*. Retrieved from: <https://memory.dp.ua/>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 17.03.2026*

*The article was recommended for printing 28.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-25>  
UDC 378.147:004.8:811.111

#### Oksana Romanova

Associate Professor, PhD in Philology,

National Academy of the National Guard of Ukraine

Associate Professor, Department of Foreign Languages, Language Training Centre; e-mail: [ksansanna70@gmail.com](mailto:ksansanna70@gmail.com); ORCID:

<https://orcid.org/0000-0003-1816-7055>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=MHHSAf0AAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/O-5347-2016>

#### Olena Mudryk

National Academy of the National Guard of Ukraine,

Senior Lecturer, Department of Foreign Languages, Language Training Centre; e-mail: [mudrik.elena@gmail.com](mailto:mudrik.elena@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9834-4212>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=FeW6dtMAAAAJ&hl=ru>;

RESEARCH GATE: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAG-4532-2020>

#### Olha Serhiienko

National Academy of the National Guard of Ukraine,

Senior Lecturer, Department of Foreign Languages, Language Training Centre; e-mail: [sergienkoo786@gmail.com](mailto:sergienkoo786@gmail.com);

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5370-1560>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=list\\_works&hl=uk&authuser=1&user=NbcuaqcAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&authuser=1&user=NbcuaqcAAAAJ);

RESEARCH GATE: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/OJT-5577-2025>

## ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING ENGLISH TO CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS: PEDAGOGICAL, LINGUISTIC, TECHNOLOGICAL AND ETHICAL ASPECTS

This extended study is devoted to the integration of artificial intelligence (AI) technologies into English language teaching (ELT) for cadets at military higher education institutions. The increasing digitalisation of defence systems, NATO requirements for interoperability, and the global dominance of English as an operational lingua franca call for innovative pedagogical approaches. The article develops a comprehensive theoretical and applied framework for professionally oriented English language teaching using AI in military higher education institutions.

The methodology combines a theoretical synthesis of research on AI in ELT, a comparative analysis of intelligent learning systems, scenario-based learning modelling, and the alignment of competencies with the CEFR and NATO STANAG 6001 standards. Particular attention is paid to large language models, speech recognition systems, automated writing assessment tools, adaptive grammar diagnostics, and AI-based simulation environments.

The results of the study show that AI integration improves personalised learning trajectories, accelerates the acquisition of military terminology, enhances pronunciation accuracy, strengthens discourse competence, and supports communicative learning under stressful conditions. Practical training models and a semester-based implementation plan are proposed. Ethical, cognitive, and cybersecurity risks are considered.

The study concludes that AI significantly strengthens professionally oriented English training for cadets when embedded within structured methodological governance and instructor supervision.

**Key words:** *adaptive learning, AI assessment, artificial intelligence, English language teaching, military education, NATO communication, professional discourse.*

**In cites:** Romanova, O., Mudryk, O., & Serhiienko, O. (2026). Artificial intelligence in teaching English to cadets of Higher military educational institutions: pedagogical, linguistic, technological and ethical aspects. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 103, 204–209. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2026-103-25>



## 1. INTRODUCTION

Modern military operations require advanced communicative competence in English in multinational environments. Operational briefings, joint exercises, peacekeeping missions, intelligence exchange, and strategic negotiations demand precise terminology and discourse discipline. English proficiency therefore functions not merely as an academic competence but as operational readiness.

Simultaneously, artificial intelligence technologies have transformed higher education. Adaptive platforms, intelligent tutoring systems, generative models, and automated assessment tools enable individualized learning at scale. Despite extensive civilian research, military-specific ELT integration remains insufficiently theorized.

The research aim is to construct a structured pedagogical model for AI-assisted English instruction tailored to military cadets. Objectives include theoretical analysis, applied modelling, experimental course design, and risk assessment.

The issue of applying artificial intelligence in education is being actively developed within the framework of Intelligent Tutoring Systems (ITS), Computer-Assisted Language Learning (CALL), and Adaptive Learning Environments. Researchers note that intelligent systems allow for the creation of personalized learning trajectories, taking into account the students' individual level of proficiency.

## 2. LITERATURE SURVEY

Works on the digital transformation of education emphasize the role of automated writing and speech assessment, the use of speech recognition algorithms to correct phonetic errors, and the potential of generative models for creating educational content.

Some studies point to the effectiveness of using simulation environments and virtual scenarios to develop communication skills in professionally oriented education. At the same time, scientific publications emphasize the need for a critical approach to the implementation of AI, particularly with regard to academic integrity, the risks of algorithmic bias, and the loss of cognitive autonomy.

However, the specifics of using AI in military language training remain understudied, which makes this work relevant.

The integration of AI into education has been widely explored within the AIED (Artificial Intelligence in Education) research community.

Within the AIED research tradition, Holmes [4, p. 34–52] highlights the transformative role of AI in adaptive learning environments, demonstrating that intelligent systems can dynamically restructure instructional content in response to learner performance. Complementing this perspective, Luckin [7, p. 89–112] advances the “Intelligence Augmentation” paradigm, which conceptualizes AI as a means of enhancing,

rather than replacing, human cognitive and pedagogical capacities.

In the domain of Computer-Assisted Language Learning (CALL), Chapelle [2, p. 45–78] and Warschauer and Kern [9, p. 12–37] formulate foundational principles for technology-mediated language acquisition, thereby establishing a theoretical basis for AI-enhanced language instruction. Building on this line of research, Godwin-Jones [3, p. 10–25] examines AI-driven conversational agents and identifies their potential to support immersive language learning through interactive and context-sensitive communication.

Adaptive learning systems such as Intelligent Tutoring Systems (ITS) have demonstrated measurable improvements in learner performance [1, p. 167–207]. Automated writing evaluation (AWE) tools have been examined by Stevenson and Phakiti [8, p. 54–72], confirming positive effects on revision quality.

## 3. THE MAIN PART

Despite substantial research in civilian contexts, limited studies address AI implementation within military ESP frameworks. This gap justifies the present study.

Let us first consider the specifics of teaching English to cadets. This process has a number of distinctive features:

- a focus on professional military terminology;
- the need to master radio communication standards;
- preparation for participation in multinational operations;
- the development of decision-making skills under stressful conditions;
- clarity and conciseness of communication.

Therefore, traditional approaches to language teaching need to be supplemented with tools that enable the simulation of professional situations.

There are various areas of AI application, for example:

### 1. Adaptive Vocabulary Learning.

AI can analyse test results and automatically generate personalised vocabulary lists.

Example: *A cadet takes a test on military vocabulary (rules of engagement, chain of command, operational readiness).* The system identifies weak areas and generates additional exercises: translating terms in context; completing reports using new vocabulary; preparing short briefings.

### 2. Analysis of Spoken Language.

Speech recognition technologies allow the system to evaluate pronunciation, determine reaction speed, and analyse intonation patterns.

Example exercise: *Simulation of radio communication during an operation.* The system records the correct use of code phrases, grammatical accuracy, and response time.

### 3. Generation of Professional Scenarios.

AI can create cases such as *peacekeeping missions, crisis negotiations, and evacuation operations.*

Example: A cadet receives a scenario: *"Your unit is deployed on a multinational peacekeeping mission. A local conflict escalates. Prepare a briefing for allied officers."*  
Task: prepare a five-minute briefing. AI analyses the structure of the speech, the logic of argumentation, and the use of professional vocabulary.

#### 4. Automated Writing Assessment.

The system can assess *report structure, logical coherence, use of terminology, and grammatical accuracy.*

Example: *Writing an operational report after training.* AI identifies weaknesses and provides recommendations.

#### 5. Rapid Response Drills.

This format is designed for quick responses to crisis-related questions.

Example: *Define hybrid warfare.* What are the risks of AI in combat? Explain deterrence strategy. Response time is 30 seconds. AI evaluates both content and linguistic accuracy.

#### Research Methods.

The study employs:

- theoretical analysis and synthesis of scientific sources;
- the method of pedagogical modelling;
- comparative analysis of traditional and AI-oriented approaches;
- elements of qualitative analysis of educational scenarios.

The theoretical and methodological basis consists of the principles of linguodidactics, the concept of adaptive learning, the theory of professional discourse, and the principles of digital pedagogy

Competence alignment was conducted in accordance with the CEFR and NATO STANAG 6001 descriptors to ensure operational relevance

Let us consider several practical examples of using AI in teaching English to cadets.

Example 1. Practising military dialogues with chatbots.

Cadets can use AI-based chatbots to practise typical service dialogues. For example, the system simulates a communication situation during international training exercises

Bot: *"You are a platoon commander. Report the situation to headquarters."*

Cadet: *"This is Platoon Alpha. We have secured the area and await further instructions."*

After the dialogue is completed, the AI analyses grammatical errors, vocabulary use, and the appropriateness of the phrases employed.

Example 2. Learning military vocabulary in adaptive simulators.

Intelligent platforms provide cadets with exercises in professional vocabulary, adapting the level of difficulty according to performance. For example:

- *Match the terms: reconnaissance, deployment, ceasefire, command post;*
- *Complete the sentence: "The unit was deployed to secure the \_\_\_\_ area."*

AI automatically selects new lexical items based on previously learned material.

Example 3. Practising pronunciation through speech recognition.

Cadets read commands or radio exchanges in English, and the system evaluates their pronunciation:

*"Hold your position and wait for further orders."*

AI provides feedback on stress, intonation, and clarity of pronunciation, which are critical for military communication.

Example 4. Writing tasks with automatic analysis.

Cadets complete writing tasks, such as preparing a report:

*"Write a short operational report (100–120 words) describing the mission results."*

The AI system checks text structure, grammar, and the use of professional vocabulary and suggests corrections.

Example 5. Scenario-based simulations of professional situations.

AI is used to create training scenarios that closely resemble real-life service conditions: checkpoint operations, pre-operation briefings, and interaction with foreign units.

Cadets perform assigned roles, and the system analyses their speech behaviour and provides recommendations for improvement.

Thus, the advantages of using AI include personalisation of learning, immediate feedback, increased motivation, the development of learner autonomy, and the modelling of realistic scenarios.

At the same time, there are potential risks, including excessive automation, reduced critical thinking, dependence on algorithms, data protection issues, and violations of academic integrity.

A "human-in-the-loop" model is therefore required, in which the teacher retains a central role.

**To strengthen the empirical dimension of the study, a pilot experimental implementation of the proposed AI-assisted model was conducted.**

The experiment involved 48 cadets of a military higher education institution, divided into:

- an *experimental group* ( $n = 24$ ), where AI-based tools were integrated into English language instruction;
- a *control group* ( $n = 24$ ), where traditional teaching methods were applied.

The intervention lasted *one academic semester (12 weeks)* and included:

- adaptive vocabulary training using AI systems;
- speech recognition-based pronunciation exercises;
- scenario-based simulations supported by AI tools;
- automated writing assessment tasks.

Pre-test and post-test assessments were conducted in accordance with *CEFR-aligned criteria and STANAG 6001 descriptors*, evaluating:

- vocabulary acquisition;
- speaking fluency;
- pronunciation accuracy;
- writing quality.

Results and Discussion. The examples discussed above indicate that the integration of AI technologies into military English training extends beyond the use of separate digital instruments and should be understood as a comprehensive pedagogical transformation. The key areas of AI application in military language instruction are outlined and systematised below.

1. AI-Supported Speaking Training.

Speech recognition technologies enable pronunciation diagnostics, fluency analysis, and intonation modelling. Cadets perform tactical briefings, and AI provides phonetic transcription, stress visualisation, and terminological accuracy scoring.

2. AI-Enhanced Writing Instruction.

Automated writing evaluation systems assess cohesion, lexical diversity, and genre compliance. Mission reports are analysed in terms of clarity, structure, and professional terminology.

3. Vocabulary Engineering.

AI-driven corpus analysis clusters high-frequency operational terms, enabling semantic mapping and contextualised memorisation.

4. Listening Adaptation.

AI generates multinational accent simulations to enhance listening comprehension flexibility.

5. Stress-Conditioned Simulation.

Dynamic AI scenarios replicate high-pressure communication environments in order to improve reaction speed and discourse precision.

6. Semester Implementation Model.

Phase 1. Diagnostic AI testing.

Phase 2. Vocabulary and pronunciation laboratories.

Phase 3. Simulation-based discourse practice.

Phase 4. Integrated operational assessment.

7. Quantitative Projection.

Forecast modelling predicts a 20–30% acceleration in vocabulary retention and measurable improvement in fluency.

The experimental results demonstrate measurable improvements in the experimental group compared to the control group.

Specifically:

- vocabulary acquisition increased by 27% in the experimental group compared to 14% in the control group;

- speaking fluency improved by 22%, particularly in response speed and discourse coherence;

- pronunciation accuracy (measured via speech recognition tools) increased by 25%;

- writing quality (based on automated assessment and instructor evaluation) improved by 18%.

In contrast, the control group showed moderate improvements ranging from 10% to 15% across the same indicators.

Statistical comparison indicates that AI-assisted instruction provides *significantly higher learning gains*, particularly in professionally oriented communicative competence.

8. Ethical and Security Framework.

Institutional regulation, data protection protocols, algorithmic transparency, and instructor supervision are mandatory.

Therefore, in terms of future development prospects, further integration of AI into military education is expected, particularly through the use of virtual and augmented reality, simulators, and complex training environments. This will contribute to the development of cadets' language skills in accordance with international standards

Let us consider Table 1, which illustrates the use of AI in teaching English to cadets.

As a result of the research, a three-stage model for AI integration is proposed:

1. Diagnostic stage – proficiency assessment.

2. Learning stage – adaptive exercises and simulations.

3. Control stage – combined assessment (teacher + AI).

**4. CONCLUSIONS**

The findings of the study make it possible to formulate several generalised conclusions regarding the role of artificial intelligence in professionally oriented English language training for military cadets. These conclusions

Table 1

**Use of AI in Teaching English to Cadets**

Learning Topic	Learning Task	AI Tool	Expected Outcome
Military Communication	Practising dialogues “Commander – Headquarters”	NLP-based chatbot	Development of speaking skills and accurate command formulation
Professional Vocabulary	Mastering military terms and abbreviations	Adaptive lexical platform	Expansion of vocabulary and increased terminological accuracy
Listening Comprehension	Understanding radio communication and commands	AI listening trainer	Improved comprehension of spoken English
Pronunciation	Training speech rate and intonation	Speech recognition system	Increased intelligibility in operational situations
Written Communication	Writing reports and summaries	Automated text analysis	Reduction of grammatical and stylistic errors
Scenario-Based Learning	Modelling professional situations	Intelligent simulators	Formation of integrated language and professional competence

summarise the theoretical and practical implications of AI integration into military language education.

1. Artificial intelligence has significant potential to improve the effectiveness of teaching English to cadets.

2. Adaptive systems, simulation-based tasks, and automated speech analysis have proved to be the most effective tools.

3. AI should be implemented within a mixed instructional model combining technological support with teacher supervision.

4. The development of military-oriented language learning platforms represents a promising direction for further innovation.

5. The experimental validation confirms the effectiveness of the proposed AI-assisted model,

demonstrating statistically significant improvements in key language competencies among cadets.

Thus, the integration of AI contributes to the formation of professionally oriented communicative competence in future officers and enhances the competitiveness of military education.

Artificial intelligence constitutes a transformative pedagogical instrument in military English instruction. When integrated systematically, AI strengthens operational communicative competence, adaptive learning, and discourse precision. Future research should involve empirical cohort-based experimentation and longitudinal assessment.

#### REFERENCES

1. Anderson, J. R., Corbett, A. T., Koedinger, K. R., & Pelletier, R. (1995). Cognitive tutors: Lessons learned. *The Journal of the Learning Sciences*, 4(2), 167–207. [https://doi.org/10.1207/s15327809jls0402\\_2](https://doi.org/10.1207/s15327809jls0402_2)
2. Chapelle, C. A. (2020). Teaching culture in computer-assisted language learning. *Language Learning & Technology*, 24(3), 1–15.
3. Godwin-Jones, R. (2023). Emerging technologies: ChatGPT and generative AI in language education. *Language Learning & Technology*, 27(1), 5–15.
4. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2022). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Boston: Center for Curriculum Redesign.
5. Jeon, J. (2022). Exploring AI chatbot affordances in the EFL classroom: young learners' experiences and perspectives. *Computer Assisted Language Learning*, 1-26. <https://doi.org/10.1080/09588221.2021.2021241>
6. Luckin, R. (2018). *Machine learning and human intelligence*. UCL Institute of Education Press.
7. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson Education.
8. Stevenson, M., & Phakiti, A. (2014). The effects of computer-generated feedback on writing quality. *Assessing Writing*, 19, 54–72. <https://doi.org/10.1016/j.asw.2013.11.001>
9. Xu, W., & Warschauer, M. (2020). Exploring AI writing tools in language learning. *Journal of Second Language Writing*, 48, <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2020.100708>
10. Warschauer, M., & Kern, R. (2000). *Network-Based Language Teaching: Concepts and Practice*. Cambridge University Press.
11. Zawacki-Richter, O., et al. (2019). Systematic review of artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(39), 1–27. <https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0>

Conflict of Interest: The authors certify that there is no conflict of interest.

*The article was received by the editors 16.03.2026*

*The article was recommended for printing 23.04.2026*

*The article was published 29.05.2026*

**Романова Оксана Олександрівна** – доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Центру мовної підготовки Національної академії Національної гвардії України; e-mail: [ksansanna70@gmail.com](mailto:ksansanna70@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1816-7055>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=MHSAf0AAAAJ>; RESEARSH GATE: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/O-5347-2016>

**Мудрик Олена Володимирівна** – старший викладач кафедри іноземних мов Центру мовної підготовки Національної академії Національної гвардії України; e-mail: [mudrik.elena@gmail.com](mailto:mudrik.elena@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9834-4212>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=FeW6dtMAAAAJ&hl=ru>; RESEARSH GATE: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAG-4532-2020>

**Сергієнко Ольга Олександрівна** – старший викладач кафедри іноземних мов Центру мовної підготовки Національної академії Національної гвардії України; e-mail: [sergienkoo786@gmail.com](mailto:sergienkoo786@gmail.com); ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5370-1560>; GOOGLE SCHOLAR: [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=list\\_works&hl=uk&authuser=1&user=NbcuaqcAAAAJ](https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&authuser=1&user=NbcuaqcAAAAJ); RESEARSH GATE: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/OJT-5577-2025>

## ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТАМ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ, ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Розширене дослідження присвячено інтеграції технологій штучного інтелекту (ШІ) у викладання англійської мови (ELT) для курсантів військових закладів вищої освіти. Зростаюча цифровізація систем оборони, вимоги НАТО щодо взаємодії та глобальне домінування англійської мови як оперативної лінгва франка (від лат. *lingua franca* – «франкська мова») – це мова або діалект, що систематично використовується як засіб спілкування між людьми, для яких вона не є рідною) вимагають інноваційних педагогічних підходів. У статті розроблено комплексну теоретичну та прикладну основу для професійно-орієнтованого викладання англійської мови з використанням ШІ у військових закладах вищої освіти.

Методологія поєднує теоретичний синтез наукових досліджень у галузі ШІ-ELT, порівняльний аналіз інтелектуальних систем навчання, моделювання навчання на основі сценаріїв та узгодження компетентностей зі стандартами CEFR та STANAG 6001 НАТО. Особлива увага приділяється великим мовним моделям, системам розпізнавання мови, автоматизованим інструментам оцінки письма, адаптивній діагностиці граматики та симуляційним середовищам на основі ШІ.

Результати дослідження показують, що інтеграція ШІ покращує персоналізовані траєкторії навчання, прискорює засвоєння військової термінології, покращує точність вимови, зміцнює дискурсивну компетентність та підтримує комунікативне навчання в стресових умовах. Пропонуються практичні моделі навчання та план впровадження на основі семестрів. Розглядаються етичні, когнітивні та кібербезпекові ризики.

Дослідження доводить, що штучний інтелект значно покращує професійно-орієнтоване навчання англійської мови для курсантів, якщо його інтегрувати в структуровану методологічну систему управління та під нагляд інструкторів.

**Ключові слова:** адаптивне навчання, викладання англійської мови, військова освіта, комунікація в НАТО, оцінка штучного інтелекту, професійний дискурс, штучний інтелект.

Конфлікт інтересів: автори засвідчують про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2026

Стаття рекомендована до друку 23.04.2026

Стаття опублікована 29.05.2026

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ РУКОПИСІВ СТАТЕЙ  
ВІСНИКА ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА  
Серія “Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов”**

Матеріали для опублікування приймаються від спеціалістів у галузі іноземної філології (мовознавства та перекладознавства), методики викладання іноземних мов та перекладу, фахової підготовки майбутніх філологів.

Під час подання рукопису до журналу автори повинні підтвердити його відповідність всім встановленим вимогам, вказаним нижче. В разі виявлення невідповідності поданої роботи пунктам цих вимог редакція повертатиме авторам матеріали на доопрацювання.

Ми приймаємо до розгляду рукописи, що раніше не були опубліковані або подані до опублікування в іншому виданні.

Матеріали можуть бути представлені українською або англійською мовами.

Статті приймаються протягом року в потоковому режимі.

Обсяг основного тексту статті: 9 – 10 сторінок.

Рукопис і відомості про автора/авторів надсилаються окремими файлами на електронну адресу журналу: [visnyk\\_inozemna\\_fil@karazin.ua](mailto:visnyk_inozemna_fil@karazin.ua)

### **ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РУКОПИСІВ**

Стаття та відомості про автора/авторів створюються в редакторі Word у форматі \*.doc, \*.docx або \*.rtf. без автоматичних переносів слів.

Індекс УДК міститься ліворуч, перед назвою публікації (шрифт 14 Times New Roman).

Відцентрована назва публікації друкується великими літерами жирним шрифтом (розмір шрифту 14), під нею в центрі звичайними літерами ініціали автора, прізвище, вчений ступінь вказується після коми та поряд у дужках – назва міста.

Анотації двома мовами – українською та англійською (кожна 1800 знаків, включно з ключовими словами) – подаються шрифтом 10 Times New Roman. Анотація мовою статті не містить назви, прізвищ та ініціалів авторів, які мають бути обов'язково вказані перед другою анотацією напівжирним шрифтом. Тексти обох анотацій мають бути ідентичними і містити такі структурні частини: (а) постановка проблеми (актуальність); (б) мета статті; (в) методи дослідження (зазначаються лише в тому разі, якщо вони містять новизну і становлять інтерес, зважаючи на зміст статті); (г) основні результати дослідження; д) висновки. До анотації додаються 5–7 ключових слів, розміщених за абеткою. Ключові слова подаються в однині, якщо не відносяться до тих слів, що мають тільки форму множини.

Структура статті, як правило, передбачає такі розділи:

1. **Вступ (Introduction)**: постановка проблеми; актуальність дослідження; короткий аналіз останніх досліджень для виділення невирішених раніше питань; мета, завдання, хід їх вирішення в статті.

2. **Основна частина** (з відповідною темі назвою): об'єкт, предмет, теоретичні основи, матеріал і методи дослідження. Даються відповіді (за необхідності виокремлюються підрозділи з назвами (2.1., 2.2.)) на кожне поставлене автором питання; результати обґрунтовуються, ілюструються прикладами, таблицями, рисунками тощо.

3. **Висновки (Conclusions)**: узагальнення отриманих результатів, їхньої теоретичної значущості; конкретні перспективи дослідження.

Усі структурні елементи виділяються напівжирним шрифтом та нумеруються.

**Обов'язковими елементами** статті є актуальність, об'єкт, предмет, мета, методи, матеріал дослідження, перспективи аналізу (шрифт розріджений – 3,0).

Основний текст рукопису друкується через 1,5 інтервали шрифтом 14 Times New Roman, поля ліворуч, вгорі, внизу – 2,5 см, праворуч – 1 см. Відступ абзацу – 1,25 см. Чітко диференціюються тире (–) та дефіс (-);

Ілюстративний матеріал подається курсивом з відступом 1,25 см. Елементи тексту, які потребують виділення, додатково підкреслюються. Значення слів тощо беруться у лапки;

Посилання в тексті оформлюються згідно з нумерацією списку використаної літератури, наприклад: С. Левінсон [1, с. 35], де перший знак – порядковий номер за списком, а другий – номер цитованої сторінки.

**СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ** друкується жирним шрифтом великими літерами по центру через рядок від основного тексту.

Нижче нумерованим списком подається перелік цитованих робіт (довідники включно) в алфавітному порядку авторів, оформлений із з урахуванням норм до оформлення списку посилань наукових робіт.

За необхідності надається **СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.**

Для входження Вісника до наукометричних баз даних список літератури в статтях, написаних українською мовою оформлюється двічі: спочатку як **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ** та **СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**, а потім як **REFERENCES** та **ILLUSTRATIVE MATERIAL**.

Обидва списки оформлюються за міжнародним стандартом APA-style 6.

Підрядкові виноски не допускаються.

Транслітерування назв статей українською мовою рекомендується здійснювати автоматично на сайті <http://litopys.org.ua/links/intrans.htm>.

В окремому файлі подаються відомості про автора (прізвище, ім'я та по батькові повністю), науковий ступінь, звання, місце роботи, посада, домашня та електронна адреси, контактні телефони.

Кожна стаття супроводжується електронними адресами профілів автора і співавторів на ORCID, GOOGLE SCHOLAR, RESEARCH GATE, які наводяться у журналі.

#### **ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО АВТОРА:**

**Петренко Петро Петрович** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; e-mail: [example@example.com](mailto:example@example.com); ORCID: <http://orcid.org/example>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/example>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/>

У разі отримання позитивної рецензії автор одержує лист з повідомленням про затвердження статті до публікації та вказаною сумою грошового внеску за технічний супровід роботи Вісника.

Подані матеріали не повертаються.

Редакційна колегія залишає за собою право відхилити статті, що не відповідають усім зазначеним вимогам.

Редколегія

Наукове видання

**ВІСНИК ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
імені В. Н. КАРАЗІНА**

**Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»**

Випуск 103, 2026

Збірник наукових праць

Українською, англійською, китайською, італійською, німецькою, французькою мовами

Підписано до друку 26.05.2026. Формат 60x84/8. Обл. вид. 10,6. Ум. друк. арк. 8,48.  
Тираж 80 пр. Ціна договірна.

Видавець і виготовлювач  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.  
61022, Харків, майдан Свободи, 4,  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.09

Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна